

AGAGELDI ALLANAZAROW

**OKASYM GELÝÄN
GOŞGULAR**

**Aşgabat
TDKP - neşirýaty
2006**

UOK 894.361
A48

Allanazarow A.

Okasym gelýän goşgular A. Goşgular we poemalar

Gadyrly okyjylar!

*Özgeler-ä bilemok welin, meniň-ä göwnümiň käte
delje bir lukma isleýşi ýaly, onuň mahal-mahal sygyr
küýsegi-de bolýar.*

*Munça sygyr bolçulygynda ony tapmak kyn bolmaý-
jagam ýalydyram welin, ýöne meniň-ä hut sol pursatda
ol küýsegli goşgyny tapmaýan wagtymam az bolmaýar.
Şeýle bolanda okasym gelýän sol goşgyny meniň özüm
döretmäge çalysýaryn.*

*Ine, indi görüp otursam, şeýlelik bilenem, meniň
dürli döwürlerde döreden ol goşgularym uly bir kitap
bolupdyr. Okasym gelip döreden sol goşgularymy bir
ýere jemläp, ony Siziň dykgatyňyza hödürlemegi makul
bildim. Belki, olaryň arasyndan Sizem öz okasyňyz
gelýän goşgularyňyzy taparsyňyz.*

Awtor.

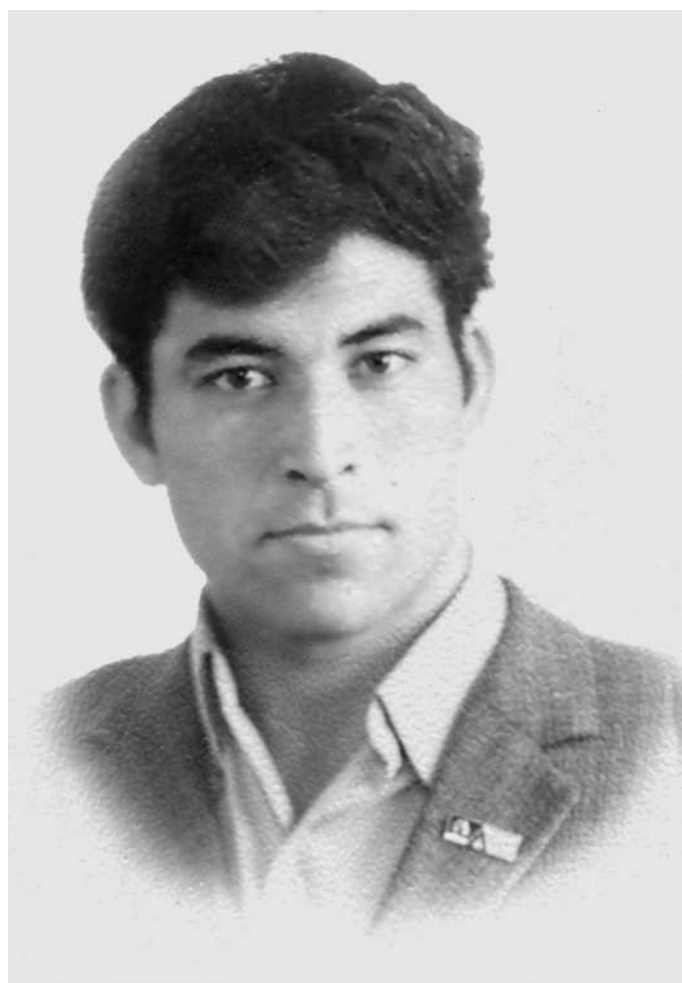
TDKP 148

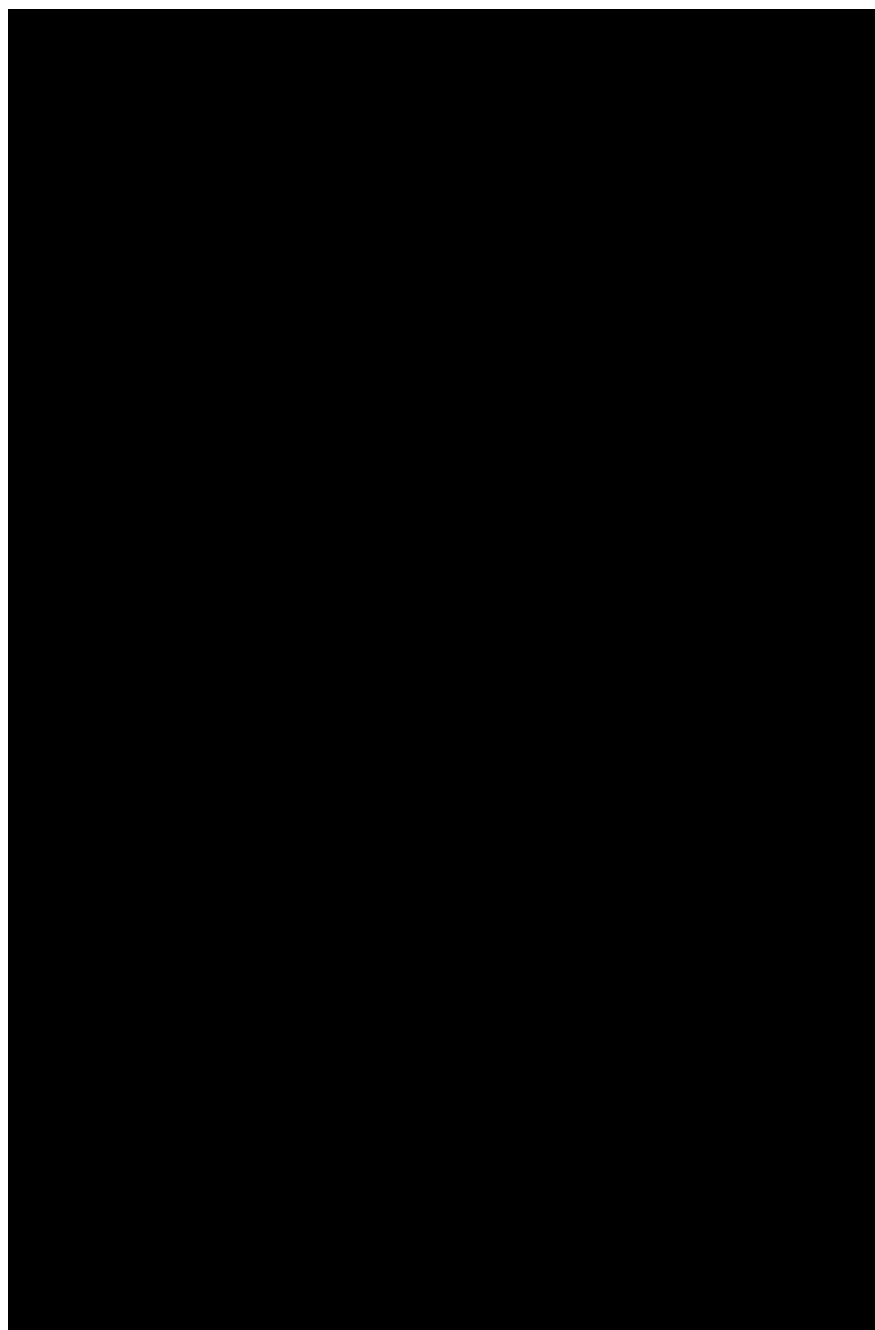
KBK 84 Tür 7

«Ýoldan gelen hat» «Türkmenistan». 1977.

«Söýgi pursatlary» «Türkmenistan». 1992.

«Goşgular we poemalar» «TDKP-neşirýaty». 2005.

TÜRKMENISTAN

Taryhyň
Atalaň ýüregin berdi,
Surat bolup girdi görkün gözüme.
Her-haçan indi men seni görýärim,
Seretsem asmana,
Aýyň ýüzüne.

Seniň suwuň damarymda gan boldy,
Ýeriň mähri bedenime ornady.
Özge ilde meniň hormatym boldy
Atalaryň,
Watanymyň hormaty.

Seň ykbalyň bilen ykbally boldum.
A ykbaldan bolsa bolmaýar gaýdyp.
Begenjim, gynanjym hemmesi seňki —
Öwrüldim men seniň özüňe şeýdip.

1972.

* * *

Ötmejek ýalydy gysyň möwriti,
Torç edip gutardy o-da örüsin.
Bu gün bahar çopan bolup sürüp ýör,
Derýalarda buzlaň harsaň sürüsin.

Bahar gülki bolup çaýylar ýüze,
Ýaprak bolup münýär baglaň baldagyn.
Sähradan gyzlaryň gülküsi gelýär,
Durup saba ýele gulak saldygyn.

Ugradym şol ýana,
Sähra ugradym.
Meni bahar etdi bahar täsiri.
Sähraň gapysyny,
Gyzlaň ýüregni,
Bahar bolsaň açmak kyn däl ahyry.

WATAN

Gijelerne sen düýşüme girýärsiň,
Seniň gujagyňdan uzakda wagtym.
Ajaýyp ýerlerde gezip ýörsem-de,
Kem ýaly bir zady berilen bagtyň.

Gerşimi Günüňe çoyasym gelyär,
Gözüm bolsa seniň suratyňa zar.
Seniň çoguň, seniň mähriň bolmasa,
Özge ýerde bagtly bolup bolmaýar.

...Her gezek gujagňa gaýdyp gelemde,
(Şeýle gezeklerem sanarymdan kän).
Synlap seniň gözýetimňi, ýaýlaňy...
Täze dünýä açan ýaly begenýän.

ÝAGYS

Ýuwdy agaçlaryň çaňly ýapragyn,
Ýuwdy yhlas bilen baglaň gülüni.
Aşyk bolup onuň boý-kamatyna,
Kowalady ötüp barýan gelini.

Gargalaryň ganatyny ýuwdy ol,
Ýalpyldatdy daşlaň ýylmançak budun.
Meni bolsa çaýsyz goýdy ak ýagys,
Öl aýagy bilen depeläp odum.

OGLANJYK

Her gün ota gidýär eşegin münüp,
Suwoty getirýär, kä bolsa peçek.
Käte-de öň gelyär onuň özünden,
Arkasy ot ýükli gelmeli eşek.

Elinde ot reňki,
Köýnegi şire.
Kä ýetirýär gyzlaň saçyna elin.
Gyzam aglak bolsa, ana, onsoň gör,
Yzyndadyr eli çybykly gelin.

Togarlanyp, top oýnaýar köçede,
Aryň ketegine ýagdyrýar daşy.
Arylaram oňa sowgat berýärler
Bir topar aşyk deý, topaz deý çiş.

Bolup ýörşün görseň köçede-zatda,
Seniň ony synlap, gülesini gelyär.
Ol gülki bolsa-da,
Kirli bolsa-da,
Meniň şol oglanjyk bolasym gelyär.
Ýene şol oglanjyk bolasym gelyär.

* * *

Gün penjesin uran çagy penjirä,
Ýaýransoň meýdana guşlaň «jok-joky»,
Köçän çagalary üýşüp düz ýere,
Depip oýnaýarlar bir ala topy.

Şadyýan sesleri gulagma gelyär,
Penjirämi açyp, seredip durýan.
Kimler göni depýär, kim hile gurýar,
Özümi ýatlamaň gujagna berýän.

Synlap durup öz oýnanja oýnuňy,
Çagalygňy ýada salman bormy, heý.
Oýun gutaransoň tukatlanýaryn,
Göýä, çagalykdan bäri kowlan deý.

GARAGUM

Gaýgysyz Atabaýewe

I

Garagum — halkymyň baýlygy, bary,
Takyrlar, ak çäge, baýyrlyk kileň...
Garagum — türkmenleň gyzgyn ýüregi,
Hem olary ata çykaran ynam.

II

Manyly ümsümlik,
Syrly ümsümlik
Kän ýyllara, asyrlara ýarasyk.
Ötdi oň üstünden telim han-begler,
Özi galdy kimdir birne garasyp.

* * *

Oglum Eziziň ýagty ýadygärligine

Eziz janym — şol neresse oglumy,
Gije-gündiz asla undup bilemok.
Ana-da, ol torsarypjyk dur çetde,
«Gel» diýsemem, gujagyma gelenok.

Deň-duşlary oýnan oýnun oýnap ýör,
Öýde asylgy dur köýnejikleri.
Oýulyp dur indi şol günden bäri,
Öýüň bir buruçda ýatýanja ýeri.

Gidenimde uzak-uzak illere,
Oňa-da bir sowgat alasym gelyär.
Birdenem ýoklugy ýadyma düşýär,
Elenip oturýan nätjegim bilmän.

Onsoň ýada düşýär beýlekilerim,
Ýogy ýatlap, bara edýärim şükür.
Ýene-de özüme öwrülip gelyän,
Pikir, onsoň pikir, ýene-de pikir.

Bu dünýä men kem-käs düşnüp ugradym,
Belki, kändir zadym - ýene görmeli.
Ölenler-ä ölüp gidýär bu ýerden,
Galanlaram şol jowranyp ýörmeli.

1982.

* * *

Ine, meniň öýüm, mähriban öýüm,
Gapydaky gulpy gidipdir zeňläp.
Ot-çöp ören ýoda, uzyn baglara
Seredip otyryn, böwrümi diňläp.

Ine, meniň öýüm, köneje öýüm,
Ýok öňki ýagtysy, ýok öňki gory.
Seniň bilen uzaklara gidipdir,
Özüň giden günüň bularyň bary.

Goş-golamlar kesmekläpdir çaň basyp,
Öňki giňiş öýüm indi şeýle dar.
Barmaklarym bolsa ýuwaşlyk bilen,
Çaň-perdeli suratyňy sypaýar.

Aýsyz bolýan eken, sensiz galsa öý,
Günsüz bolýan eken, sensiz galan öý.
Bakyp odunlara, sönen ojagma,
Otyryn oýlanyp, dilim ýuwdan deý.

...Hoş gal, eziz öýüm, ýar suraty, hoş,
Bu ýerlerik gelmen indi täzedem.
Goýdum açarmyzy öňküje ýerde,
Belki, birçak dolanarsyň yza sen.

* * *

Ogланlygyň — bahar paslyň,
Baky ýatda galjak eken.
Birçak geçen çagalygmy
Häli-şindi ýatlaýan men.

Çybyk atly gezen ýermi
Indi atlam gezmek çetin.
Öňkim ýaly gezjek bolsam,
Indi halys çykýar lütüm.

Parh goýmazdyk ýagys-gara,
Günortanyň jokgasyna.
Asygdyk Murgap derýaň
Çapraz balyk, lakgasyna...

Gitmänmizsoň güzerlerden,
Bize lakam goýupdylar.
Durdy, Aga, Çary däl-de,
Suwbalyklar diýipdiler.

Garagolluk edilipdi,
Gizläp näme, bolan zady.
Waharmany çilip iýseň,
Artyk bolýar onuň dady.

Kagyz pökgi köp oklapdyk,
Obaň deň-duş gyzlaryna.
(Olar soňra haklaşdylar,
Kän düşürip yzlaryna..).

Ogланlygyň - bahar paslyň
Baky ýatda galjak eken.
Birçak geçen çagalygym
Häli-şindi ýatlaýan men.

* * *

Suratkeş D. Baýramowa

Çek sen, Göroglynyň söwer gytratyn,
Şol düýrme gylyjy, dutary bilen.
Görünsin ak öýli, kepbeli oba,
Hem gelnaljy barsyn, gelinler kileň.

Çek sen, gowularyň güler ýüzüni,
Çek, ölkämiň gül meňizli gyzlaryn.
Görenler özlerin şol ýerde duýsun,
Çek, türkmeniň ýaşlyk deýin ýazlaryn.

Türkmen gojalarnam çeken mahalyň,
Gaýgyрма, her zaman aňryňda baryň!
Olaň gözlerini okasyn dünýä,
Menem öz geregmi ondan okaryn.

1986.

* * *

Aýa meňzeş bir gözeliň
Jemalyňa bakyp barýan.
Murgabymda bir gaýykda
Onuň bilen akyp barýan.

Tebigat bar gözelligi
Hut şol gyza emläň eken.
Gözkerinde Aýsyz gije...
Öz leşgerni jemläň eken.

Bir gaýykda ýüzüp ýörün,
Ýatdan çykdy çeňňek-balyk.
Pasyrdaýar gaýygymda,
Hem ýürekde öýme ýaglyk.

DOLDY, GYZ

Duşdum saňa bahar aýy baýyrda,
Göwnüm aldyň, al ýañagy hally gyz.
Seýil etdiň joraň bilen deň ädip,
Diýjek sözüm dilde poslap galdy, gyz.

«Deprek kakdy» gursagymda ýüregim,
Diýýän ýaly «Hol-ha, seniň geregiň».
Seýle gelseň, ýene şundan ýöregin!
Owadan öýmeli, egni donly gyz.

Men seni gözlärim, tapjagym açyk,
Gezerin sährama soraglar seçip.
Ynjalaryn, bir gün syrymy açyp,
Sabyr käsäm birçak püre doldy, gyz.

1969.

GAÝDYP GELÝÄN DUŞUŞYKDAN

Gaýdyp gelýän duşuşykdan,
Bu günümden diýseň hoş men.
Hiňlenýäriň şat aýdyma,
Geňleýändir sesim eşden.

«Meň gülümçe ýok siz!» diýip,
Al güllere Ylak atýan.
Asmandaky gyzyl Güne,
Gözüm gypyp, habar gatýan.

Howa sergin, keýpem ýetik,
Ýar jemaly gözlerimde.
(Begenmezmi aşyk ýigit,
Ýary toýa söz berende?).

Bilýän, şemal bir ötegçi,
Diňlemez ol aňsat meni.
Soraýaryň oýnamaga,
Onuň peşmek pökgüsini.

Gaýdyp gelýän duşuşykdan,
Ýüregimde söýgiň ody.
Dodagymda sowaman dur,
Alynan bal posañ dady.

* * *

Galamdyr kagyza höwrügiň ýörün,
Ýüregimde oňat işleň höwesi.
Bir menzile ýetsem, ýene-de birniň
Gelip dur gulagma hoşamaý sesi.

Häli-şindi galam bilen ikiçäk,
Ümmüldeşip edil gumrular deýin.
Ähli zadyň pikrin edip oturýas,
Içen ýaly dünýäň jadyly meýin.

Etmeli zatlar kän il-günüm üçin,
Taryhyma gümra gije-gündiz men.
Sebäp bilen unudylan gowlugy,
Ýene götermeli derejesne çen.

Bilýärim, howlukman, howlukmaly men,
Şuny talap edýär ser beren kärim.
Hem guwanýan Pyragynyň polkunda,
Agageldi bolup gulluk edýärim.

FRONTÇYNYŇ OGLUNYŇ GÜRRÜNI

I

Uruş turanyndan bar meň habarym,
Ol mahal men ýedi ýaşly çagadym.
Enemiň kösegi,
Kakamyň taýy.
Gül jigime howandardym — agadym.

Gözeliň kakasy, Durdyň agasy...
Urşa diýip gitdi, giden ýene kân.
Diýdi jigim bolsa, eşdip bu sözi:
«Uýsagy kakasy göýenokmykan?..»

Bu gün bolsa ugradýarys kakamy,
Sargadyk biz oňa gurjakdyr pökgi.
«Gelemde getirin» diýdi-de kakam,
Bizi gujagyna göterip, öpdi.

II

Gözümüz kakamyň ýolunda indi,
Düýşüme-de girýär pökgüdir gurjak.
Hyýalymda gürlleşýärim oň bilen,
Kaka, dolanarňa bolanokmy çak?

Agaçlaryň depesine dyrmasyp,
Uzakdan uzaga seredýän her gün.
Diýýän çep gözüme barmagmy basyp,
«Görgürje gözümsiň, uzakdan görgün!»

Barybir, kakam jan gara bermedi,
Ýollar juda uzak bolmaga çemli.
Bir gün bolsa üýşdi dogan-garyndaş,
Bir enem däl, hemmäň gözleri nemli.

III

Kakamyň patasyn alsa-da öýmüz,
Göwnüme, ardynyp geläýjek ýaly.
Ýumuşdan, okuwdan sypynyp bilsem,
Ir ertir,
Giç agşam sakladym ýoly.

Bir günem şol ýolda gördüm bir esger,
Oturan ornumdan towusyp galdym.
Basgylap, daň çygyn çeken otlary,
Çarygmy gysymlap, göni at saldym.

Ýakynyna ýetip, kürtdürip durdum,
Ol kakam däl eken, egildi başym.
Esger ýüregimi bilen deý meniň,
Pişegne söýenip, syldy gözýaşym.

IV

Ot içinden gaýdyp geldi bir esger,
Özi bilen oba ynam getirdi.
Ýüregine siňen ýeňişň sesin,
Ýüreklere melhem edip ýetirdi.

1976.

* * *

Kyrk ýyl bäri esgerden hat gelenok,
Ne salam iberýär görenne aýdyp.
Gelin bolsa şol işläp ýör kolhozda,
Indi köp ýyl bäri biregne, şeýdip.

Ýaz eken pagtasyn güýz aýy ýygdy,
Kän işletdi eller oragy, pili.
Sypynsa, delmirip ýola seretdi,
Şol bagty öwrülip geläýjek ýaly.

Ne gaýyn nalady maýa gelinden,
Ne-de kem ýaşady ýeke didesi.
Ol düýsünde söwer ýaryn idese,
Ogly huşda kakasyny idedi.

Gara saç çalardy ýekeme-ýeke,
«Görmän öläýmeli bormukan şeýdip?»
Awara ýel hakykaty bilse-de,
Nämüçindir, şindem bilenok aýdyp.

Ol bolsa gatnap ýör kolhoz işine,
(Indi öňki ýaly agyr iş barmy?)
Gaýnadýar ol bir brigadaň çaýyny,
Kän diýse-de ogly «Sen zada zarmy?»

Agtyklary bilen gülüşýär öýde,
«Köýen» diýip özün edenok güman.
Kyrk ýyl bäri ýola gözläp ýör gelin,
Ýarynyň ýoklugna ynanyp bilmän.

1968.

* * *

Gezelenje çykdy çagajyk ýene,
Baglaň pysyrdysy oňa täsin heň.
Otlaram enaýy,
Enaýy Günem,
Oňa bu dünýäniň ähli zady geň.

Gözleriň bar zady göresi gelýär,
Her ädimde sorag döreyär münläp.
Ejesniň syýnyndan ýapysyp barýar,
Meýdanda ýer sürýän daýhana meňzäp.

* * *

Günüme goýmady jahyllyk meni,
Üýtgedi alada, üýtgedi döwran.
Indi boýçusy men söýgi deňziniň,
Bir gyzy her günde ýatlaýan öwran.

Söýgi tolkunlarny gulaçlap ýörün,
Hol öňde maýak — gyz, ýürek soňa zar.
Ýüzüp barýan, bu deňizde gaýyk men,
Öňde bolsa şol gyz — ýetmeli kenar.

* * *

Eşidip ululaň gyz söýýänini,
Onumda gyzlaryň ysgyna düşdüm.
Ululara menzäp, kitap agtardym,
Gyzlary wasp edip, goşgular goşdum.

Gyzlara ýagdyrdym söýgi hatlaryn,
Okap görüp, «Oňat goşgy» diýdiler.
Mydam ýanlarynda oýnanyň üçin,
Olar meni «jijim» diýip söýdüler.

1968.

* * *

Ownukly-irili dürli garsylyk,
Siz öňümden çykýarsyňyz hekerip.
Ynsanyň dowamly kada-kanuny,
Göres bilen geçmek dyza çökerip.

Ownukly-irili dürli garsylyk,
Çykyberin, artyberin haýykman.
Näçäňizi ýeňip, süýndürip, geçsem,
Men bişişän, ýene sonça beýik men.

1965.

DÜÝŞ

Aldyrsa-da oglun faşist okuna,
Gije düýşde ýeňiş bilen getirdi.
Öýerdi ogluny uly toý tutup...
Soň sallançak ýüpe elin ýetirdi.

Yrgyn çekip, aýtdy mylaýym hüwdi,
Agtygyň parahat ukusna goşup.
Gowy arzuwlaryň ählisi şonda,
Geldi oň diliňe tolkun deý süýşüp.

Öz tikenje köýnejigni geýdirdi,
Ördi onuň üçin güllüje jorap,
Her gün dogup gelýän Güni ýatlady,
Agtyjagynyň açyk meňzine garap.

...Oýananda bildi munuň düýşdügin,
Şonda-da görmekçi boldy ol dymyp.
Gör, nähili gowy zatlar küýselýär,
Ýatyr ýene, ýene gözünü ýumup.

GÜÝZ GELSE

Güýz gelse bellidir,
Onsoň durum ýok.
Dünýä — mähnet pikir,
Duýga orun ýok.

Arly tomus gökde
Dynjyny alan.
Serilen pagtany
Ýadyňa salan

Bulutlaryň ýüzi
Gök dalak — bozuk.
Olar obalara
Edýärler çozuş.

Sary öýmä meňzeş
Ýapraklar kileň.
Ýaşap otyr güýzüň
Hasaby bilen.

Durna gökde ýene
Hatar, sanma-san.
Barýar olar güýzüň
Ýüregne sygman.

* * *

Kakamyň ýadygärligine.

Gezdim özge illeň duzuny iýip,
Sergezdan bolýança Agageldi adym.
Arkaýyndym, kakam bardy arkamda,
Kalbym howalasy, buýsanjym, badym.

Arkaýyndym, kakam bardy yzymda,
Köp hupbatlar gören, horlугy gören.
Iliniň, ýurdunyň gadyryn bilýän,
Durmaly ýerinde bir kesçe duran.

Özi-de gün-günden süýjeýärdi ol,
Bu günden has artyk söýdük ertesi.
Bagtlydyk biz onuň barlygy üçin,
Bardy bizde tapmaçaly erteki.
Kakamdy şol tapmaçaly erteki.

Ajal bize sala salman topuldy,
Tükenmez arzuwdyk, birgiden päldik.
Çözülmedik ertekiden aýryldyk,
Herimiz bir ýerde uulasyp galdyk.

...Ýüregimiň üsti giden bir boşluk,
Ol tüsseläp otyr ot öten deýin.
Atalar gidende ýürek partlaýar,
Ýüküne döz gelmän, elenýär öýüň.

1981.

OBA HEKAÝATY

(*Poema*)

I

Ähli obamyz bilýär
Meň kimligmi — taryhym.
Ýigitleriň içinde
Bar meniňem tarypym.

Görýän gyzlaň içinden,
Näzli bakýan gözlerem.
Ýöne diýýän özüme:
«Görmedik bol, gözlerim!»

Wah, olar däl, başga gyz
Meň ýüregmi otlaýan.
Gürrüň bolsa gyz hakda,
Ilki şony ýatlaýan.

Tanaýandyr obamyz,
Bilýär ony hemme gyz.
Diýýär oňa obamyz:
«Şeker» däl-de, «Dymma gyz».

Bir enaýy-täsin ol,
Şol dymyp ýör, dymyp ýör.
Şol gyz meniň ýüregme
Damja bolup damyp ýör.

II

... Pagta ýygýar her gün ol,
Dakynyp kän fartugy.
Bir gün diýdim: «Fartugyň
Ýokmudyr, gyz, artygy?»

Gysym-penje ýygşayyn!»
Tutdy ol gyz tersine:
«Gelnejeň bar, ýygşyber,
Bu oglany görsene!»

Ýene meňki bolmady,
Tiz dolandym yzyna.
«Ugur tapmaz çaça sen»,
Käýindim men özüme.

Gözüm bilen sypalap,
Göwnüm bilen magtadym.
Oň göwnünden gopmagyň
Ýollaryny aňtadym.

Ýygyssam-da ýeňňeme,
Şonda boldy gözlerim.
Aşak bakyp ýylgyrýar,
Içýakgyjy bir görüň!..

III

Süýr depeden gyzyň Gün
Naýzalaryň gezeýär.

Garny çişýär ganarlaň,
Boýy göge dyzaýar.

Ganar çekýän araba
Ýetip geldi salymdan.
Ilki çaya ugrady,
Topar tutup gelinler.

Ganarlaryň üstüne
Gonduk bizem garga deý.
Süýsüp barýar ganarlar,
Süýsüp barýar täsin öý.

Arabacy gygyrýar:
«Ýükmi bujagaz dagy.
Köpetdagam çeker bi,
Çynyny eden çagy.»

Ak çägelik aşakda
Küpürsäp dur, küpürsäp.
Birdenkä-de ganarlar
Gaýtdy aşak güpürdäp.

Geliberdi gulagma
Iliň «jylka-jylkasy».
Süsdi ýetip ganary
Meň göwrämiň çylkasy.

Gözüm açsam bir göwre
Inip gelýär üstüme.

Sypjak bolup, bir çete
Togarlandym dessine.
Şol barmana birdenem,
Süsdi biri, içikdim.
Ýöne özüm bilemok,
Gujagym-a açypdyryn.

Gördüm, gözümi açyp,
Gujagymda Dymma gyz.
Nämäň-nämeligne-de
Düşünmändir ol heniz.

Özün dürsäp, diýdi ol:
«Öteweriň günämi!?»
Ýigit gujagna girmek,
Tas diýipdim, günämi!?

IV

Ýönelige ýatlamok
Dymma gyzyň derdini.
Diýersiňiz siz maňa
«Soňam dymdy ýördümi?»

Soňam dymdy, dymdy ol,
Dymdy özem ýer deýin.
Goşgy ýazdym ol hakda,
Wah, ýogsam men nädeýin?!
«Geçjek bolup, sen gyzdan,
Tas başlapdym çilime,
A sen bolsa söz bolup,
Ýagdyň durduň dilime.

Çakylygma gelmäňsoň,
Söz diýmedim gaýtadan.
Gözlerimiň öňünden
Aýrylaňok gaýta sen.
Söýmäniň-ä söýmäniň,
Nädeýin men irmeseň.
Dyza çöküp ýalbarýan,
Düýşüme bir girme sen?»

Ýene köpler idedi
Oň ýüregniň ýodasyn.
(Habarlylar geňlemez,
Jahyllygyň kadasyn).

Ne Kyýasy diňledi,
Ne Töräni diňledi.
Dymma gyzyň ýüregne
Bir ýigidem siňmedi.

Dymma gyzy yzladym,
Dymma gyzy geňledim.
Özgäň hatyn almansoň,
Bir azajyk ýeňledim,
Ýene böwrüm diňledim.

V

Ötüp barýar aý-günler,
Ötüp barýar ýyllaram.
Bu ýyl HWS ata
Pagta ýygdyr ellerim.

Pürepür dolar bunker,
Akja-akja hanadan.
Başlygmyzyň şu gezek
Eden işin haladym.

Sag bol aýtdym ýüz sapar,
Maşynyna, özüne.
Dymma gyzy düşürip
Gelen çagy yzyna.

Diýdi: «Kursy tamamlap,
Geldi biziň Şekermiz.
Gurat saklaň maşyny,
Agzybirje işläň siz!

Indi meniň kömekçim
Iki ýyllap dyman gyz.
Balyk bolup ýüregme,
«Jülpe-jülpe» çümen gyz.

Bilenok ol menden kem
Maşynyň her tärimini,
Şu gün diýseň haladym,
Öz seçen bu kärimi.
Görejime dolup dur,
Kombinzonly mele gyz.
Hany, Rahman brigadir,
Teleşkaňy iber tiz!..
Arabaňam iber tiz!

VI

Ýeke biz däl obada
HWS-i arladan.
Olar pagta dagyny
Döretdiler birgiden.

Ýarys bolýar şol ýerde, —
Bäsdeşlik bar ýerinde.
Hemmelere ýakymly
Abraý alyp görünse.

Häzir-ä biz serkerde,
Ýaryşýanlaň önünde.
(Bolmaz ahyr ýaryşda
Aşyk ýigit ýeňilse).
Ne-hä Şeker ýadaýar,
Ne-de özüm ýadaýan.
Syr berenok dymma gyz,
Men-ä diýseň şadyýan.
Oturanok menden pes
Şekerem öz ýerinde.
Döräberýär ak alaň,
Rul başynda görünse.

VII

Boldum şu gün ýygnakda,
Jaý bolmady göwnüme.
«Ussat sürüji» diýip,
Kakdy raýkom egnime.

Tylla çaylan sagadam
«Sylag» diýip dakdylar.
Bilmän sylag eýesin,
Içimi gürs ýakdylar.

Men däl ahyr baýragyň
Çyn eýesi, bilseňiz.
Dymma gyz oň eýesi,
Gülüberin gülseňiz.

Şol ahyryn kömekçim,
Şol ahyryn gurbadym.
Bu berilen sylagy,
Men-ä halap barmadym.

VIII

Ýaglaýarys maşyny,
Garaşyp dur pellerem.
Gapdalymda Şeker gyz,
Dymma diýýän dilberim.

Ogryn bakýan hyrydar,
Gümmezeklän döşüne.
Onuň mähriban keşbi
Kuwwat berýär işime.

Sylag ýada düşende,
Sanja dolýar gursagym.
Maňlaýymdan syrygan
Deri sylýar tirsegim.

Ahыр diýdim Şekere
Seçe-seçe sözleri.
Haýran galyp seretdi
Oň mähriban gözleri.

«Ynha, Şeker, sylagyň,
Tutdy raýkom adyňy.
Diýdi: «Sylag artdyrsyn
Gyzymyzyň badyny».
Şeker alyp sagady,
Soň ýylgyrды keýpihon.
Diýdi onuň gözleri:
«Oglan, sende oýun kän».
Ol ýanymdan gitse-de,
Gaýdyp geldi salymdan.
«Hany, gözüň ýum!» diýip,
Çekdi ýagly elimden.

Boýun boldum buýruga,
Komandirim diýen deý.
Öz ýüregiň marşalna,
Lepbeý diýmän bormy, heý?

Gözüm açyp, geň galdym,
Çaklamandym men muny.
Dakypdyr ol sagada
Öz keşdelän bagyny.

Pysyrdady ýuwasja:
— Nesip etsin, göter sen.

Özüň göteren ýaly,
Sagady sen götersen.

Ersip gitdi ýüregim,
Süýndi oňa ellerim.
Gujagynda parlady,
Dymma diýýän dilberim...

IX

Açylyber, ak pagta,
Zaýa bolmaz übtügiň.
Gapdalymda otyrka
Dymma diýýän söwdügi...

1974.

GANATLY MÖWSÜM

H A T

Egnimde ýönekeý esger geýimi,
Başyma geýenim ýyldyzly papak.
Bu ýerde ak saçly mugallymlar däl,
Komandirler her gün geçýärler sapak.

Bilmedik zatlarmy öwrenip ýörün,
Aýaklarymyz gopýar ýeke perdeden.
Käte paraşýutly asmandan iýnýän,
Kä lyžaly gaçyp-kowýan garda men.

Çagalykdan gaýdanmyza ynandym,
Ýeke men däl, bar oglanlar syzdylar.
Belki, bizem atalarça bardyrys,
Ýogsam, bu Watany ynanmazdylar.

* * *

Arkaňda goşalta, elde awtomat,
Geçeniň ýel bilýän syrly soldatsyň.
Kösär ukusyzlyk,
Ýadawlyk seni.
Ýöne ile gala bolýanňa şatsyň.

Düýrlenlen şineliň ýassykdyr düşek,
Ýollarda irkilip turarsyň säher.
Sen postda durarsyň, gözüň önünde
Ymyzganyp ugrar ukudan şäher.

Ädigiň, dolagyň ezizdir, eziz,
Geýmiňi ýuwarsyň, serersiniň sykyp.
Bulutlary depesinden synlarsyň,
Paraşýutyň bilen asmandan böküp.

Gullugyň başynda sus bolarsyň sen,
Kämilik — mundanam entesik daşsyň.
Diýersiniň özüne dos-dolumykam,
Ýöne gögelesiniň,
Entejik boşsuň.

Assa-assa öwrenşersiniň bar zada,
Günleň gersini aladadan doludyr.
Kazarma öwrüler eziz öýnüze,
Özge ýerde ornuňam ýok ýalydyr.

Ýatlarsyň gün yrman atalaň öwdün,
«Nirede bolsaňam, ynamly ýaşa!
Durmuş şatysyny görmedik bolsa,
Gyrmança öwrülip bilmezdi daşa».

* * *

Türgenleşik,
Türgenleşik hemişe.
Käte arakesme — çekilýär çilim.
Ýatlaýar ýigitler dogduk mekanyn,
Walýalar, Marallar ýatlanýar her gün.

Ýene-de komanda,
Ör galýar hemme.
Gülküler syrylyp, töwerek dymýar.
Hyýalda göz önne gelen gözeller,
Göz önünden gidip, ýürege siňýär.

* * *

Esger ädimleri geldi kenara,
Kimler gaýyk sürýär, kim çägä süýnýär.
Kenarda köýnegin çykaran gyzlar,
Gülüşip-oýnaşyp güzere iýnýär.

Gaýygyň üstünde çalynýar garmon,
(Balykçy gojaňkam tersine bu gün).
Seredip-seredip suwdaky oýna,
Ýylgyrjaklap otyr undup çenňegin.

Esger şagalaňa maýyl bolup dur,
Berýoza ýaplanyp, çilimin sorup.
Göwün bolsa hälden bäri ýüzüp ýör,
Şol gözeller bilen bir gaýga girip.

GUL BOLSA GEREK

Şepeler, Litwada bir maral gördüm,
Peri diýilýäni şol bolsa gerek.
Gözläp gözlerimi aýryp bilmedim,
Pamyk deý dodaklar bal bolsa gerek.

Köçä çyksa, köçä gözellig çayýar,
Baga barsa, baglar ony bagt saýýar.
Gözleseň, basyňda bir pikir gaýýar,
Dünýäde iň ajap gül bolsa gerek.

Oturanda dogan Güne çalymdaş,
Guş bolsa bolardy sona-peri guş,
Onuň ýüreginde basyp bolsa goş,
Guşagy ýürmage köl bolsa gerek.

Obanyň lälesi, gözleň guwanjy,
Oň baran ýerinden zut gaçýar ünji.
Agageldi ýürek açsa ilkinji,
Şol gyza ömürlük gul bolsa gerek.

* * *

Laýma bilen gezip ýördüm,
Giň ýaýlada basyp çygy.
Ylgady ol hol beýlede
Gür tokaýy gören çagy.

Owlak ýaly towsa-towsa,
Ara açyp barýar görsem.
Keýpiň galýar, giň meýdanda
Gül deý gyzy kowlap ýörseň.

Önde bolsa baýdak bolup,
Depesinde otluk ýeriň.
Gyz sypatly berýozalar
Güjeňläp dur baldyrlaryn.

Köýnegini pasyrdadyp,
Laýma siňip gitdi şoňa.
Indi nirden taparn seni?
Bar berýoza meňzeş saňa.

ESGERLER OBADA

Esgerler gelensoň bu gün bu ýere,
Toý ýere meňzedi bugdaýly dere.

Arkaýyn işlemek, gör, nenenň eziz,
Aran, ýadan esger tapylmaz hergiz.

Kimse halta daşap, kimse ýör ýükläp,
(Gyzlaň göreçleri guwançly bakýar).

Gyzlar şady-horram öňkülerinden,
Gülki aýlanyp ýör dodaklarynda.

Ýigitleriň bolsa işläsi gelyär,
Gyzlar, siz seredip dursaňyz bolýar.

NEMAN

Gyş giň derýa buzdan köpri ýasaýar,
Ýüzýän gaýyklaryň azalýar sany.
Ümsüm kenarlara gar düşüp dur, gar,
Gundaýar ol ak gundaga Nemaný.

Görnenok kenarda gün yrman gelyän
Öwhä atýan ak meňizli gyzlaram.
Tämiz gar tozgalap şol dolduryp dur,
Güzerlerde galan sugun yzlaryn.

«Ölemen balykçy» diýilýän däl men,
Şonda-da kenara gatnap ýörün kän.
Bizi bir-birege ysnyşdyran zat —
Sendäki Murgabma meňzeşlikmikän?

* * *

Gije geldi gara kerwenin idip,
Daglaň arasyndan uzak bir ýerden.
Jülgäniň aýasy mylaýymlandy,
Jülgäniň dünýäsi üýtgedi birden.

Ümsümligem geldi gijäni yzlap,
Sanap çägedäki aýak yzlary.
Aý bolsa asmandan garawullap ýör,
Duşuşyga gelýän oğlan-gyzlary.

Aýlanyp ýör agaçlaryň üstünde,
Oň üçin uzak däl Garagum, Marçak.
Ol seredip keşde çekýän jaýyňa,
Ýylgyryp durandyr depede birçak.

Seret, penjiräniň tutusyn syryp,
Gözleriň aýyrma Aýdan — şol ýerden.
Goý, biziň nazarmyz Aýyň üstünde
Bir-birleri bilen duşussyn bir dem.

HAÝAL UÇÝAR SAMOLÝOT

Hol aşakda bulutlar,
Açyp-ýumýar aýasyn.
Gyssan, gyssan samolýot,
Gyssan biziň jaýa sen.

Görkez hany, zoma-da,
Guş bolsaň, öz guşlugyň.
Güwläp durma sandyrap,
Arasynda boşlugyň?!

...Sen-ä pysdyl ekeniň,
Halys degdiň janyma.
Haýal uçýar samolýot,
Uçsaň ýaryň ýanyna.

* * *

Hany seret, öz ogluňa çynlakaý,
Tangyr bolsaň, tana meni, Badhyzym!
Sary ýelken-ezgenlerden sora sen,
Bolmaly üstünde meň daban yzym.

Esger bolup gaýdyp geldim men bu gün,
Unutmadym seni niräk gitsemem.
Garagumda durdy,
Beýnimde durdy,
Düwme ýaly düňňürdeşen pisselen.

Saňa golaý bardygymça beýgelýän,
Sansyz läläň bilen göterlip ýerden.
Gala bolup abansyp dur üstüne
Şol tanyş baýyrlar —
Bir topar gerden.

Seniň ajaplygňa jedel edýän ýok,
Sen hakynda, gör, näçeler ýazdylar.
Sen ajap bolmasaň,
Ogullaň gidip,
Ýene-de sen diýip dolanmazdylar.

GANATLYLAR

(*Poema*)

ILKINJI GÜNLER

Ýazgeldem hakyky esgerdi indi.
Postda-da durardy ol häli-şindi.

Başynda ýyldyzly telpegi bardy.
Aýagynda ädik ýalpyldap durdy.

Egninde şineli, gelsip dur görseň.
Ýyldyzly kemeri görkezýär merdem.

Gijäniň, gündiziň parhyna bakman.
Nyşana atylsa, urardy hökman.

Aýdymam aýdardy belent heň bilen.
«Duşuşarys, asman, ýene seň bilen!»

Höwesli garardy samolýot galksa.
O-da gulluk edýär desantçy polkda.

Esger Ýazgeldiniň bir kemi bardy.
Boýy kelteräkdi, ligirdäp ýördi.

Ýoldaşlary käte degýärdi oňa:
«Ogul, ösmek gerek entekler saňa!»

Bilýäs, öwrederis ösmegiň tärin.
Kaşa symyşlamak bolsun baş käriň.

Häzir palta getir, goşjaýa git-de.
Soň özge işlere geleris hötde.

Ziňňirt Lugowkiniň artygrak boýun
Saňa bölüp bersek, towlama boýun!..»

Degişmä, gülüşmä Ýazgeldem boýun.
Ýöne käte çyna ýazaýýar oýun.

Şeýle waka boldy belli bu polka.
(Kähalat ýatlasyp, gülüşýär halk-a.

Towusmaga gitdi şol gün hemmeler.
Uçarlar galkynsyp, yzda galdy ýer.

Arkada paraşýut, şlýomlar başda.
Bulutlar ho-ol pesde, galdylar daşda.

Ýazgeldem şu ýerde, otyr bir çetde.
Süýji hyýallary öwürüp niýetde.
Diýip öz-özüne: «Bu gezek böksem,
«Otliçnik» nyşany döşüme daksam...

Soňra mekdebmize ýazylan hatyň
Ýanyňa goşular esger suratym!..»

Böküşmek başlandy tizdenem, ine.
Oglanlar asmandan «ýagdylar» ýere.

Aşakda bulutlar ak harman kileň.
Ýazgeldem doljakdy gujagna olaň.

Ol gapa topuldy ýetende gezek.
Çekdi oň çigninden şonda el uzap.

Diýdi hem: «Oglanjyk, hany, sen nirä?
Bu ýer oýun ýer däl, ýeriňe ugra!..»

Nätanyş maýordy oň ýolun saklan.
Ony bir garagol oglan diýip çaklan.

Samolýotlar gökde edip ýör öwrüm.
Otyr Ýazgeldi-de diňirgäp böwrün.

Bellidi bu waka batalýon, polka.
Indi sebäp bolýar degişmä, gülkä.

HARBY OKUWDA

«Söweş» dowam edýär iki gün bäri.
Toplaň tumsugyndan kükeýär däri.

Batga jolkuldaýar ädik astynda.
Goh-galmagal gopýar ýeriň üstünde.

Ownuk ýapylara tirsegin diräp,
Toplar ot açýarlar gümmürdi düýrläp.

Sarsýar giden tokaý, sarsyp gidýär ýer.
Başagaý ýaraglar, esger ýigitler.

Kä, öňe çozýarlar özlerin tijäp.
Gündizden çyksalar, sümýärler gijä.

Ýefreytor Ýuranyň ertirden bäri
Dar görünýar gözne zeminiň sary.

Ol keýtikläp gelyär, maňlaýynda der.
«Giňiş ädik gerek ýola, şepeler!»

Aýagny gypdyklap, ýaýdanyp basýar.
Duýdurmajak bolup dişini gysýar.

Topy çekýänleňem biridi özi.
Ýoluň geler ýerde gelenok yzy.

Ýollar sapak bolup dolýar gözlere.
Tokaýdan çykarýar, eltýär düzlere.

Ýazgeldi duýansoň Ýuranyň halyn,
Yzyndan ýetdi-de, kesdi oň ýolun.

Ýene iki oglan ondanam başga.
Diýdiler: «Näm üçin aýtmadyň başda?

Bar, ädigňi çykar, täzeden dolan.
Gapdaldan ýöräber, soňra biz bilen».

Ýuranyň Ýazgeldä düşende gözi,
Gozgalaňa düşdi özünden özi.

Gyzyl reňk ýüzüne çaýyldy birdem.
Munuň sebäbi bar, gürrüňin bersem.

Şeýle pikir bardy Ýurada häli,
Diýerdi Ýazgeldä: — Liliput ýaly.

Diýipdi ilkiler: — Sözüme gülmäň,
Munuň bize duşak Boljagyn bilýän.
Rota masgara bor munuň derdinden.
Ýa-da maýyp bolar, hany görsünler.

Eger komandirler diňlese meni,
Nan bölýän goýmaly diýerdim ony...

Ýazgeldini görüp, ýatlansoň şuny,
Pikiri uýaldyp, derletdi ony.

...Bolsa-da batgalyk, çyksa-da ýapy,
Ýigitler at bolup, çekýärler topy.

ÝOLDA

Okuw hem gutardy, ýollaram göni.
Süýnüp barýar öňe maşyn kerweni.

Barýar maşynlarda ýadaw esgerler.
Köýnekler sowaýar sowuldykça der.

Töwerek ümsümlik, serlipdir tümlük.
Gözler uka çekýär, birsyhly ýumlup.

Soldatlara göýä enäň hüwdüsi
Hatarlansyp barýan maşynlaň sesi.

Diňe sürjüleşki, şulaňky çetin.
Çyra bilen okap garaňkyň hatyn.

Ýadawlyk, argynlyk... hiç birne bakman,
Ýoly aman-esen geçmeli hökman.

Maşyn kabinasy paýyna düşen.
Sypyryp egninden ýaragyn, goşun.

Baryardy Ýazgeldi meýmiräp çala,
Öz sürji şepesi Lugowkin bile.

...Aýylganc silkende maşynyň öňi,
Ýazgeldi düýş görüp başlapdy ýaňy.

Wah, uky, wah, uky, topulýaň giçläp.
Lugowkin sowlupdyr, hatary taslap.

Ähli polk daýandy aýazly ýolda.
Ýañlandy komanda sagda hem solda.

— Çyksyn kabinadan sürjüleş bary.
Barlaň, komandirler, galmasyn biri!

Aşak — derýa inip, buzuny döwsün.
Sowujak suw bilen ýüz-gözün ýuwsun.

Ürküzdi sürjüler ukyny şýdip,
Ýene-de sargaldy: — Irkilmäň gaýdyp!..

Bolsa bolubersin, tükeniksiz ýol.
Indi her zat edip, irkilmeli däl!

Diýse-de Lugowkin özüne şuny.
Uky ýene horlap ugrady ony.

Ýene-de motordan ýyly dem ösdi.
Oň bolsa telpegi ruluny süsdi.

Ýazgeldi duýansoň dostunyň halyn,
Gözledi ukyny kowmagyň ýolun.

Netijä gelensoň, goşlaryn dökdi.
Konserwa, yzyndan gaty nan çykdy.

Ýene tapdy gözläp birnäçe gandy.
Hany, uklap bilseň ukla sen indi!?

Soňam ýekme-ýekden bulaň hersini
Dostunyň agzyna äberdi göni.

«Gäwsäber, Gäwsäber assa-assadan.
Uklamajak bolsaň, yzyn kesme sen!..»

Boýun bolaýmasaň, alaç ýok başga.
Lugowkin gantlary tüketdi başda.

Lugowkiniň garny dönýär çelege.
Ol şýdip meňzedi «Hajymelige».

Maşynlar sag-aman gelensoň polka.
Oglanlar bat berdi ýene-de gülkä.

Bir «mys-mys» ýaýrapdy töwerek-daşa.
«Rýadowoý Lugowkin düşenmiş aşa!..»

DYNÇ ALYŞ

Kazarmanyň içi durşuna esger.
Ýañlanýar birsyhly şadyýan sesler.

Kim ýaka tikiňýär akja matadan.
Ýañlanýar käbirniň eden «hatasam».

Çaň siňen ädigi süpürseň, ine,
Geýseň lowurdaýar aýakda ýene.
Ýazgeldimiz bolsa hat ýazýar çetde.
Tans edýä galamy, pikiri hatda.

Setirleň yzyndan ýene-de setir.
Şol düzülip otyr, düzülip otyr.

«Tokaýda pyntyklar köpelyär her gün.
Nemandan buz akýar, seredip durdum.

Barýan oň boýuna, men şindi-häli.
O-da eziz maňa Murgabym ýaly.

Eger düşüp ýörseň ýodaň yzyna,
Örän hezil bolýar tokaý ýazyna.

Görkezýär güllerin ýeke-ýekeden.
Belka şişka zyňýar saňa depeden.

Gülleň geriljeşip açylşy täsin.
Diýseň oňat görýän landysyň ysyn.

Lezzetli tokaýyň injiri-hozy.
Her ýyl özi bişip, sowulýar özi.

Sag boluň, hoşlaşýan indi wagt boldy.
Gwardiýanyň ýefreytory Ýazgeldi...»

GANATLYLAR

Gar ýagýar tokaýa, alaň, düzlere.
Gar ýagýar köllere, ele-ýüzlere.

Barýan esgerleriň telpeginde gar.
Ötegçi gyzlaryň gulpagynda gar.

Reňkini meňzedip mermer daşyna,
Öýe girjek ýaly süýsýär işige.

Biziň soldatlara şeýle etmek döp:
Gezýärler sowugy, gary depeläp.

Ýeri urýan ýaly bir topar taýak,
Sarsgyn berýär buza goşulýan aýak.

Şeýle pikir eder olara bakan:
— Depe-depe doňy owratjakmykan?

Bu günem uçarlar sykylyk çalyp.
Galkdy oglanlary gujagna alyp.

Diýmäň beýle äpet bolýan eken gar.
Ol gar däl, asmandan desantlar ýagýar.

Ýazgeldi hem iýndi özgeler deýin.
Gurap depesine paraşýut öýün.

Meñzeşip, ýanynda bulutlar geçýär.
(Ýa-da Ýazgeldiden ürkýär-de, gaçýar).

Ol hiňňildik uçýar ýeliň badyna.
Gaplap bulutlary paraşýutyna.

Uçup ýör Ýazgeldi dostlary bilen.
Neneňsi uçmasyn ganaty bolan!

DEŇIZ PURSATLARY

DEŇIZ GÖRNÜŞI

Kenar uzaklara boýurganyp dur,
Hut düýnem, öňňinem durdy ol şeýdip.
Ir säherler giden balykçy gaýgy
Gelýär gözýetimde yzyna gaýdyp.

Deňiz bolsa gasyn-gasyn ýene-de,
Çal tolkunlar jylawyny çeýneýär.
Alyp barýar ýelkenleri parladyp,
Balyklary zyňyp-gapyp oýnaýar.

* * *

Gelin aýlanyp ýör deňiz boýunda,
Egnine şar gara saçlaryn döküp.
Bu pursat gözleriň isleýän görki,
Hut tapylan ýaly bolsady ekip.

Gelin gezmeläp ýör deňiz boýuny,
Hoş arzuwlar bolsa dökülýär göwne.
Ynanasyň gelýär gören zadyňa,
Gelinli kenaryň özüňkidigne.

II

Tutuksy görünýär asmanyň ýüzi,
Biraz tukat bolýar deňiz güýzüne.
Tolkunlar kenara irginsiz gatnap,
Ahyry ol gelni yrды özüne.

Geýimler taşlandy ýekeme-ýeke,
Saçlar seçelendi bir gujak bolup.
Deňiz ilki aýaklary sypady,
Soň bagryna basdy gujagna alyp.

Jahyl deňziň,
Juwan gelniň islegi,
Ýene bir gününü döretdi tomsuň.
Deňiz bilen gelin aýşy-eşretde,
Çäge kenar bolsa şeýle bir ümsüm...

* * *

Gezip ýörüs kenar bilen goşulsyp,
Berilip biz bir mesaýy gürrüňe.
Häzir bu dünýäde seniň özüň bar,
Hem seniň ýanyňda özüm bar diňe.

Pynhan pysyrdylar ýetik bu ýerde,
Ýetik ýene munda ýürekleň çogy.
Özge zatlar häzir göze ilenok,
Şem bolup ereýär ýürekleň ýagy.

Biz nämeler tapdyk birek-birekden,
Göwünler goşa guş, goşulsyp uçan.
Bu pursat biz üçin bagtyň örüsi,
Bizem az zat däldirs bu pursat üçin.

AHWALAT

Ýene meni çal tolkunlar üwredi,
Çägesow kenarda irkilip galdym.
Ýatyryn men gün çoguna meýmiräp,
Özümem hiç ýere uçarly däldim.

...Bir görsemem, uçup ýörenmisim men,
Bir özüm däl, seniň bilen tirkeşip.
Aşagmyzda bolsa deňiz güwläp dur,
Eginlerde bolsa ýok jinnek eşik.

Bulutlar ak meýdan — serilşip ýatan,
Olaram hyrydar seredýär bize.
A biz bolsa dänjiresip uçup ýörüs,
Gaýtma hyýalymyz ýokdy öýmüze.

Oýun edýäs guşlaň oýnuna meñzeş,
Gaçyp-kowup hem goşulsyp, tirkeşip...
Birden bolsa segräp has beýge galýas,
Az galýar gitmäge asmany deşip.

Deňiz bolsa aşagmyzda güwleýär,
Ähli ýerde şol bir çalymtyl perde.
Deňiz-ä delmirip seredýär göge,
Gögün bolsa gözi deňizde — ýerde.

...Oýansam, kenarda ýatyryn şindem,
Ähli bolan zatlar ýatda birme-bir.
Asla, men bu ýere nädip düşdümkä,
Ýas-ýañam ol ýerde — gökdedim ahyr.

* * *

Ýüzüp gelyär biziň münen gämimiz,
Syrly deňiz bu gün şeýle bir ümsüm.
Suwuň ýüzi bolsa agyn lowurdy,
Deňiz gerek bagtyn alypdyr Günden.

Durus biz alysa intizar bakyp,
Bilsegem, görme ýok üýtgesik bir zat.
Ynsana ýok zada ymsynma mahsus,
Golaýyny görmek, nämüçindir ýat.

Alysdaky deňiz bu ýerde-de bar,
Gaýyk galgap barýar ummany ýaryp.
Daşymyzda köwsarlap ýör çarlaklar,
Uçuşyp, gonusyp — keýpine şarik.

* * *

Otyrys kenarda deňze syn edip,
Otyrys ikiçäk bagtyýar bolup.
Tolkun için çekip, yza çekilýär,
Kenary sypaýar soň ýene gelip.

Bizden bagtyýar ýok ýeriň ýüzünde,
Arkamyzda kenar, alnymyz deňiz.
Umman depesinde çal döş çarlaklar,
Pel-pellesip ýörler, hut şolaram — Biz.

Otyrys bagtdan aýňalyp bilmän,
Ýatlap bagtymyzyň çal deňizdigin.
Ýene şeýle pursat haçan bolarkan,
Asla, bolarmykan indi beýle gün?!

* * *

Ýör, ýoluňa ugradaýyn men seni,
(Ugratmagam kän zat gadyr goýýana).
Ýene-de bir salym synlaýyn seni,
Ünji-aladany süryp birýana.

Öpüşeli, il gözünden çekinmän,
(Hoşlaşyk mahaly şýdilýär hernä).
Men bu tebigata synçy bolaýyn,
Sen bolsa uç-da git, öwrül-de durna.

Bir pursat bor, seni menden aýyrar,
Äkider soňam ol eliňden tutup.
Seniň-ä ýüregiň bu ýerde galar,
Menem öz ýüregme bilmerin ýetip.

Günem bu gün saňa meňzeş, mylaýym,
Töweregne gysgananok şuglasyn.
Şol öwrümde bir-bäriňe öwrül sen,
Dolandy — diýp, ýürek gopsun-jiglesin.

* * *

Münüp gök otlyny, hoşlaşyp gitdiň,
Gitdiň hoş günleri ýanyňa alyp.
Men kenarda synlap otyryn deňzi,
Belki, sen çykarsyň suwpersi bolup.

* * *

Bagtly pursatdan galyp uzakda,
Ýatlamada ony dolap getirýäs.
Şonda biz ýene-de kenar boýunda,
Aýagymyzy deňze sallap oturýas.

Alnymyzda öwhä atýar tolkunlar,
Deňiz görki — ak ýelkenler telim bar.
Arkamyzda bolsa ýazylyp otyr,
Zenan bedeninden ýylynan kenar.

Birde ak çägede agnaşyp ýatýas,
Aşagmyza düşäp ýumşak matany.
Bu bolşumyz biziň salýandyr ýada,
How enemiz bilen Adam atany.

Deňiz bizi bir-birege höwr etdi,
Ummanyň önünde ýok meniň müýnüm.
Seniň bilen onuň gujagna doldum,
Çykdyň gujagyndan soňra söýginiň.

...Ýene-de ikimiz otyrs ikiçäk,
Oý-hyýalda el ýetmeze ýetilýär.
Sen otyrsyň dalaş gurap meň bilen,
Saçlar bolsa ak gerdene dökülýär.

* * *

Baý, kyn boldy iki güni geçirmek,
Senli günler bolsa tiz geçdi örän.
Tükedip bolanok ýasabam muny,
Ötübem bolanok herniçe ýöräp.

Öňki gören ýüzleň töwerekde ýok,
Dync alýan jaýyňam öňki däl ýaly.
Tomus meňzeş güýzüň tukat gününe,
Düýnüm bolsa öz göwnüme ýaz ýaly.

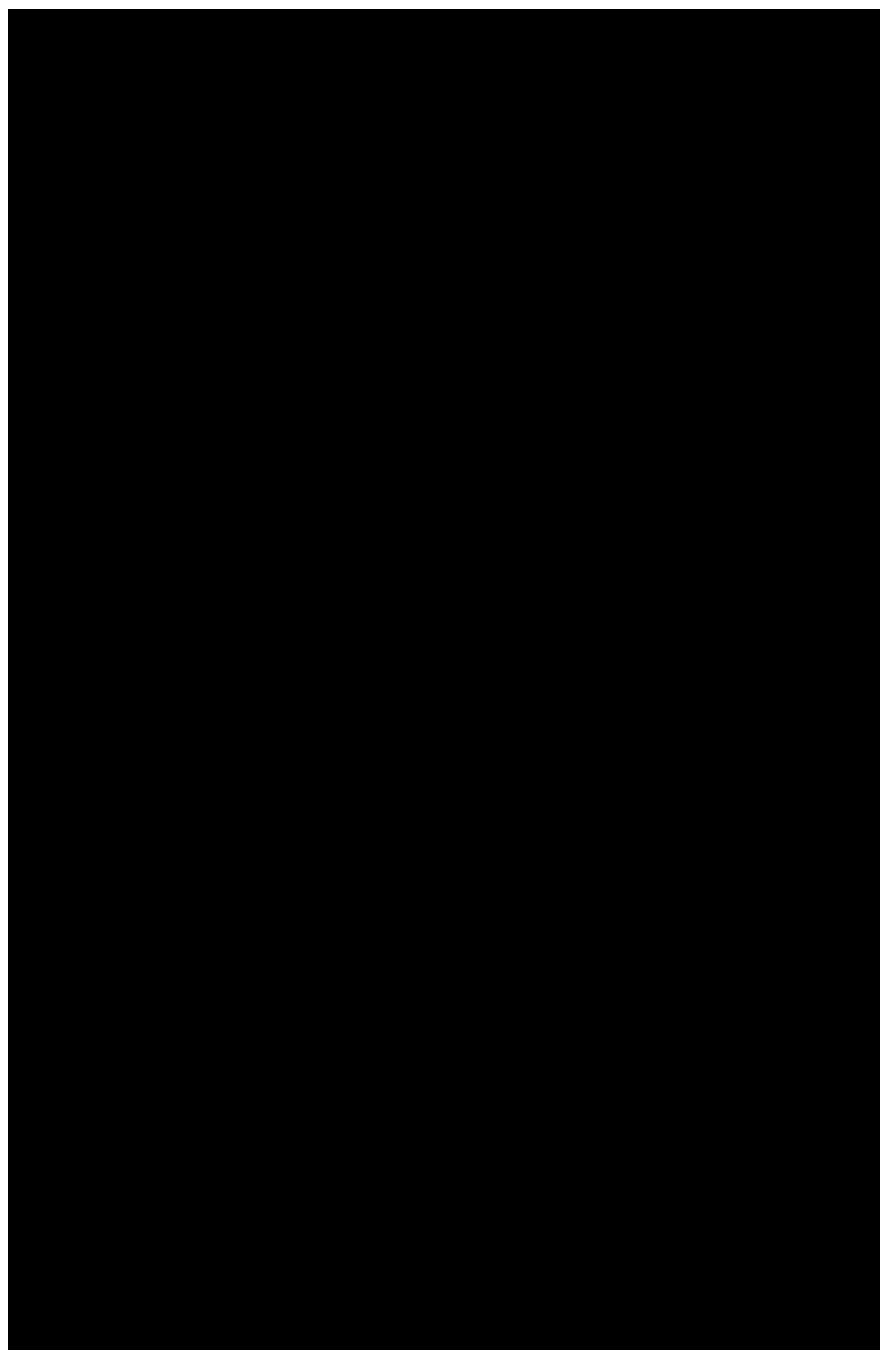
Hiç halamok şu aramjan günleri,
Ne-hä bolýar munda özüňe gelip.
Özüň-ä bu ýerde, pikiriň ýolda,
Ne-de işläp bolýar giňligni alyp.

Maksatsyz torç edip ýörün kenary,
Ummandan özüme gözleýän höwür.
Tolkunlar önümde çay-çanak bolýar,
Olar pysyrdaýar: «Ötdi ol döwür...»

Göýä sen hiç kime gereksiz ýaly,
(Şu pikir dörese, gutarýan halys).
Uzak ilde şu zatlary duýdum men,
Seni ýola salyp, bir özüm galyp.

Pisunda. 1980.

GÖRÖGLYNYŇ MEKANYNDA

* * *

Aýlanyp ýör Gyrat torç edip ýazy,
Ýaz mün bir öwüsýär häzir bu ýerde.
Ýagys ýagyp, otlaň keýpin göterýär,
Gözýetim ýok indi bäri-bärlerde.

Zenan demi ýaly ýakymly şemal,
Sähra ýaza berlip otyr sülmüräp.
Durdugyňça dünýäň hezili artýar,
Kellede täsin bir pikirler döräp.

Oturyp-oturyp begenýäň soňam,
Atalaryň ýurdy giňden tutanna.
Guwanmaýan barmykan, heý, dünýäde,
Öz görüp doýmazy — bagty Watanna,

Ak bedew ilimiň arzuwna meňzeş,
Gelsigne gelipdir türkmeniň çöli.
Töwerek asuda,
Otlap ýör Gyrat,
Görögly-da şu golaýda bolmaly.

1989.

* * *

Adaty ýer, al-asmanam adaty,
Dünýä aralykda hiňňildik atýar.
Undulyp alada-pişäniň bary,
Pikirler ulalyp, hol beýge ýetýär.

Ürgün çäge bu ýurduň bol zady,
Ol altyn tozgasy — göreçleň nury.
Toýa barýan ýaly gelinler gyzlar,
Ählisi görmegeý, sadyýan bary.

Juda gowy günleň birisi bu gün,
(Duýýan, gidenlerem gaýdyp gelmeli).
Görünenok Garagumuň o başy,
Häzir ol ýerde-de gowluk bolmaly.

* * *

Ilkinji söýgim deý tämiz ak ýagys,
Ilkinji posa deý jadyly örän.
Ýagýar säherimiň hemme ýerinde,
Hyjuwny dünýäniň üstüne бүрär.

Agaçlaryň töweregne aýlanyp,
Çaga ýuwan ýaly söýüpler ýuwýar.
Gaçanlary görüp, geň galýar ilki,
Soňam şapadaňlap yzyndan kowýar.

Dünýäni doldurdy cyg, ýagsyň ysy,
Güwläp-güwläp ýagýar hem durup-durup.
Uzak gijeläbem ýagar ol ýene
Garaňkyň diwarna ýüzüni berip.

Gowulygy göre-göre doýma ýok,
Diňläp otursaňam ol bir gowy heň.
Kemi ýok ýagysyň, ýöne biraz kem,
Ýüzi agyr,
Tutugrajyk diýmeseň.

KÖNE METJIT

Obanyň çetinde — kybla taýynda,
Otyr köne metjit depesine garap.
Giden şorluk onuň töwerek daşy,
Ýere siňip barýar, kem-kemden eräp.

Çolarypdyr töweregi jaýlardan,
Mundan göçen oba gara görnümde.
Hemmeler ýüzüni öwrene meňzeş,
(Ne gün görmedi ol soňky ömründe).

Barara ýeride ýok bora çemli,
Otyr, günne kaýyl, gonup-göçmeýär,
Wagt ony ilinden bir çete saýlap,
Aý-Günüň önünde ýalaňaçlaýar.

1984.

PENDIM

Pendi baýyrlary,
Durnagöz Murgap,
Ýada salyp her hal kalbymda barym,
Mahal-mahal diýseň ýüregim küýsöp,
Pendime guş bolup uçup gelýärin.

...Bäşbelaň topary, anha-da öýmüz.
Tanys ýüzler: agam Rahmanguly bar.
Jigilerim dünküldesip daşarda,
Gaçysyp-kowusyp oýun oýnap ýör.

Otyr enem, saryk topbusy başda,
Güneýde, söýenip gara öýmüze.
Gyzlaryna abraý, maňlaý dileýär,
Saglyk, döwletlilik diläpler bize.

Tapdym kakamy hem obaň çetinden,
(Hemişe traktor sürýän ýerinden).
Diýdi: «Çagalaram alyp geldiňmi,
Ýa-da işiň bolup aýlandyňmy sen?»

Bu pursat kalbymda ýaşap ýör meniň,
Dädem, Ahmet akgam, köpler bar munda.
Özi-de bu oba häzirki obaň
Otyr indi biraz ýeňseräginde.

Ýatlanymy duýup, ýogum hem barym
Ýene huzuryňa üýşüşip geldi.
Ýene-de men öz ornumda, eý Taňrym,
Uçsam diýip çapyp ýören Ageldi.

...Uçup ýörün ýokarsynda Pendimiň,
Berip höwesime, söýgime gerim.
Hol, aşakda meni uçuran toprak,
Hem hemişe gonmak isleýän ýerim.

1980.

BIZIŇ OBAŇ GOJALARY

Biziň obaň gojalarynyň endigi,
Magaziniň gapdalynda oturmak.
Habaryny alyp, öten-geçeniň,
Soňam pikir eleginden ötürmek.
...Bu günem göründi ýolda bir ýigit,
Ýaşulular onda saklady syny.
Okadylar ony üýşüp dessine
(Gojalar ýanynda ýok munuň kyny).
— Öwezduurdy, tanadyňmy ol ýigdi?
— Öz-ä bir görenmi ýadyma salýar...
— Bolsa-ha ol «Başbelaly» bolmaly.
Sag aýagyna agram has-da köp salýar.
— «Başbeladan» bolup biler kimlerden?
— Kymyş duzçyň bir hiles-ä bolmaly.
— Orazgeldi, Orazgylyç, ýene kim?
— Olardan bolsa-ha bizem bilmeli.
— Dogrudanam, saçy biraz kirpiräk,
— Ýüzi-de ýalt-ýulta edenok çalym
— Diýseňem-ä gözler biraz bitdigräk.
— Kimlerdenkän, aýt, şol in uly gelin?
— Ol gelin-ä «Öwrelerden» bolmaly,
— «Öwreler-ä», gardaş, biziň ýegenler!
— Düşnükli, gyýa göz nirden gelipdir,
Bu-da belli boldy, hany aňrak, ýör!
— Geýnişi-hä biz obal-a menžänok.
— Belli boldy geýmiň içä-hän bizden,
Öz-ä bir görmegeý ýigit ekeni.
Saklasyn-da ony gözden hem dilden.

— Kymysyň çowlugy alym bolanmys.
Diýib-ä öňüräk eşidipdik bir.
— Nazaryň ogludyr, yzyny küýsäp,
Obasyna görme-görse gelendir».
Gojalaryň edehedi şeýleräk,
Alansonlar seni gözüň astyna.
Seniň kimdigiňi
Niredendigňi,
Aýyl-saýyl edip berýär dessine.

KAKAM HAKYNDÄ GOŞGY

Isa pygambere meňzeşdi kakam,
Hemem Kuýaş ýaly nuranady ol.
Ynanardyk ony Taňryň asmandan
Ýere ugradanna diýip «Kaka bol!..»

Aladasy mydam bizdik bendäniň,
Hem iki dogany — iki didesi.
Olary söýerdi has-da ilerläp,
Diýip: «Atam, enem janyň nepesi»

Öz işine juda berlendi hemem,
Oturmazdy ony ýerne ýetirmän.
Haçan görseň hysyrdanyp ýörendir,
Islärdi ol irmän, arman, oturman.

Kolhoz zadyn artyk iýjek bolmazdy,
Ýogsam başlyk, ferma.... gemirýän bardy.
«Halal aşym nesip etse bor» diýip,
Haramdan özüni çetde saklardy.

Iliň gelin-gyzna gyýa bakmazdy,
A zenanlar welin, onuň tersine,
Bir gezek görenler ol çynar boýy,
Soňra synlamagy islärdi ýene.

Kä eneler agtygyna görkezip,
Diýerdi: «Tanagyn sen şol adamy.
Şonuň ýaly gowy bolmagňy isläp,
Allanazar goýduk seniň adyň!»

Agrasdy ol oturanda-turanda,
Ýörmezdi her ýerde geplejek bolup.
Ýöne geplänlerem ol bar mahaly
Geplärdi her sözün hasaba alyp.

Gerek bolsa, toý palawny bişirdi,
Bardy ol hemişe ilň ýasynda.
Öwliýäde jaý gazardy merhuma,
Özi gidip, gerek bolsa käsinde.

Şeýle kakam bardy — taýpamyň begi,
Biz oňa guwanyp doýup bilmezdik.
Elli alty ýaşda älemdeň ötdi,
Isläbem, deregne ölüp bilmedik.

Elli alty ýigit ýaşy dälmi nä,
Bar-a ýaşap ýören ýetmiş-segseni.
(Käteler şeýle bir göresim gelýär,
Indi on ýyl bäri göremok ony).

...Isa pygambere meňzeşdi kakam,
Ýüzüňe sylmaly,
Hut ekiz taýy,
Kakam janyň şekilinde görýärin,
Indi köpden bäri Taňrym — Hudaýy.

1989.

INILERIME DUŞSAM

Inilerme duşsam, bagtly bolýaryn,
Baryna ýeterlik mähir bar mende.
Olaryň hersiniň öz dünýäsi bar,
Olar iliniň biri,razy men münde.

Çagalygma gaýdyp barýan her gezek,
Depişip ýatyrys bir ýorganda biz.
Töwerekde bolsa şol öňki surat,
Pendi baýyrlary,
Murgap, ala düz...

Şükür, hersiniňem ýanynda üç-dört,
Sary galpaklyja çagalary bar.
Olar kakalarynyň dyzyn ýaplaşyp,
Maşgalanyň ertekisin diňleýär.

Gürleşip oturýas, göwnümize-de,
Bar ýaly jaýynda akgamdyr ejem.
Olar pikirmizde çaylaşyp otyr,
Golaýna dykylşyp, şol çoýun pejiň.

Doganlarmy görüp, diňläp doýamok,
Olar pikirimde, didämdä nurum.
Men olara duşsam, bagtly bolýaryn,
Ýygnanýar öýmüzde ýogum hem barym.

**NURSOLTAN ENÄNIŇ
ÜÇ OGLY BARDY**

Nursoltan enäniň üç ogly bardy,
Bir-birinden gowy — üç sany gerçek.
Iliň bolsa gowy gyzlary bardy,
Ýigitlere gelin bolup biläýjek.

Uruş turdy, ters öwrüldi ýer şary,
Ähli bolmaly zat boldy tersine.
Uruş eýe çykdy ähli gowluga,
Güler ýüzli ýigitleriň hersine.

Nursoltan enäniň ogullary ýok,
Ogly ýoguň bolsa bolmaýar gelni.
Birçak bäri indi özem ýok onuň,
(Ýetiripdir ajal oňa-da elni).

Obam janly kitap — taryhy kitap,
Ýürek bilen okamaly hatyny.
Ogullary bilen Nursoltan ene,
Tutup otyr onuň telim gatyny.

MENIŇ ANDY AKGAM

Agam Arnageldi Garajuma ogluna bagyşlanýar.

Andy akgam bir üýtgesik adamdy,
Otuz-kyrk ýyl çapan «mele ýorgany».
«Gowy oglan, köp garaşyk etdi» diýip,
Taryplardy ol Gurbanýaz fermany.

Eý görerdi ony üç sany aýal,
Höwes bilen ederdiler hyzmatyn.
Birsi nahar berse,
Birsi çay äbär,
Üçünjisi tutar gelende atyn.

Haýrandym men,
Ilem oňa haýrandy,
Nämekän bulary ysnyşdyrýan zat?
Aýallar şol diýip ölüp-öçerdi.
Birsi öz aýaly,
Ikisi-de ýat.

Ýat aýallar başga obalardandy,
Hezillikdi onuň öýi her günde.
Aýallar özlerni bagtly duýýardy,
Mydam Andy akgamyň töwereginde.

Boýdan-başa bolupdy ol uruşda,
Hezillikdi ony diňläp otursaň.
(Esger bolup görgi baryn görersiň,
Jork batgada, nagymlarda ýatarsyň..).

Ýöne bilmeýärdi haýsy frontda,
Oklaryny haýsy ýana atanyn.
Bilýärdi ol «Ýat!» diýlende ýatanyn,
Bilýärdi ol «At!» diýlende atanyn,
Şeýleräjik gorapdy ol Watanyn.

Gülerdi ol käte bolsa jykyrdap,
«Aý, nemis-ä tas alypdy, zaluwat.
Ol aňyrdan şeýle gazaply geldi,
Alnyň tank bolup dur,
Depäň samolýot...

Nemisiňem garaýagzy bar eken.
Edil meniň ýaly, bir ýola, ine,
Köpriň aşagynda birini tutduk,
Zaňňar mert ekeni, bolşun görsene.

Syr soraldy, asla syryn açmady,
Dyza hem çökmedi janyny diläp.
Jogap berdi soraglaryň baryna,
«SS men» diýip, şol bir sözi gaýtalap.

Komandiriň jany dagy ýanaýdy,
Atdy şonda ony it atan ýaly.
Meniň bolsa oňa nebsim agyrdy,
Bardyr ahyr çagalary, aýaly...»

Andy akgam gürrüň bererdi mydam,
Görenje zatlarny ösdürmän, kemmän,
Hemem ýoldaşlarny ýatlardy bir-bir,
«Olar galdy» diýip, — şol ýerden gelmän.

Andy akgam seýleräjik adamdy,
Indi dört-bäs ýyldyr, ol älemde ýok.
Daş obadan gelýän iki ýeňnemem,
Şondan bäri biziň oba gelenok.

MENİŇ AGALARYM — ESGER ÝIGITLER

*Ýat illerde galdyň-la sen, jan balam...
(Uruş ýyllarynyň agylaryndan)*

Ýene-de şol uruş ýadyma düşdi,
Ýene ot içinde esger ýigitler.
Şehit boldy, gör, olaryň niçesi,
Ölüme döz gelmän goduklady ýer.
Olar ýüz obada,
On şäherde däl.
Ýatyr Ýewropanyň hemme ýerinde.
Bardyr şol ýerde-de biri-ikisi,
Haýsy bir öwrümde depe görünse.

Birisi Myratlym,
Biri Ýazgeldi,
Biri Nurnazarym, biri Permanym.
Olar meniň bu bagtymyň ýetmezi,
Aglan agylarym,
Çeken armanym.

Ýoguny ýat etmek barlaryň borjy,
Olar dutarymda tükeniksiz heň.
Meniň agalarym, äpet ajaly,
Köp milletler bilen bölüşdi des-deň.

Galdy ýeriň şary okundan sypman,
Aýlanyp dur ýene öňküsi deý Ýer.
Urşuň ýolun saklap, şol depelerde.
Ýatyr şehit bolan esger ýigitler.
Meniň agalarym — gerçek ýigitler.

ŞINEL

Goňur şinel dur muzeyiň töründe,
Edil esger deýiň ör-boýna galyp.
Durup-durup gidýär onuň önünde,
Her gün ençe adam alnyna gelip.

Her gelen özüçe okaýar ony
Ýatlama öwrülýär gojaman esger.
...Biziň tanklar kowup barýar duşmany,
Galgaýar şineller,
Galdyraýar ýer.

Anha-da bir ýigit söýgülsi bilen,
Şol goňur şinelde saklap dur syny:
Ýigid-ä özüçe,
Gyz hem özüçe
Esger şinelinden okap dur many.

Goňur şinel dur esgeri ýatladyp,
Gülle üç ýerinden açypdyr oň ys
Goňur şinel gujaklap dur boşlugy:
Bir agyr ýatlama berilip tutuş.

ÝAZYLMADYK HAT

...Ýene komandiriň gyryljyk sesi,
Hüjüme göterdi hemmämizi.
Alnymyzda ýatyr ýalaňaç sähra,
Çaňjaryp dur ýene asmanyň ýüzi.

Yza çekilmäge hakym ýok meniň,
Öňe ýykylmaly ýykylan wagtyň.
Aňsat däl ekeni gorap saklamak,
Dury gök asmany,
Watanyň — bagtyň.

Geçdik biz ýüzdük-de buzly derýadan,
Girdaplara galan ýigidem ýetik.
Hiç kimiň önünde müýnüm ýok meniň,
Söweşdim elimden gelenni edip.

Ajal bizi gurşun bolup sanaýar,
Ýefreytor Ýermoskin, rýadowoý Diptan,
Seksenbaýew, Ýonas, maýor Oleýnik,
Indem ýer çaykandy, ýere süýndüm men.

Meni-de topraga gowsular eltip,
Öldi dogulmadyk oglum hem-gyzym,
(Wah, şolara meniň nebsim agyrýar,
Näm bolsam jähennem bolaýyn özüm).

...Ene, ýeňiş biziň oba hem barar,
Sen bir şony göresiň-dä dilegim.
Men boluplar sylgyn ony ýüzüne,
Edendir ogluňam elden gelenin.

* * *

Çölüm, seniň giňligiňe guwanýan,
Edýän şükürimiň asla çägi ýok.
Ýöne käte dar görüňýäň gözüme,
Ýumruk ýaljak ýürek saňa syganok.

Talanýanyň görüp, oda düşýärin,
Ykbalda her hili pursatlar bolýar.
Şonda seni ähli çañ-tozuň bilen,
Ýüregime salyp gizläsim gelyär.

1975.

* * *

Goşgyma güýmenip otyrdym öýde,
Töwerekde bolsa gara gije-tüm.
Birdenkä tykyrdap gapy kakylady,
Ýöne men hiç kime garaşamokdym.

Bu kimkän, janlarym, gijän bir wagty,
Ýokdy ýolum düşse bararnam diýen.
Ynanar ýaly däl,
Ýa-da şolmukan?..
Jogap gözläp böwrüm diňleýärim men.

Bir gelniň owadan serwi synasy,
Balkyldaýan gözler göz önme geldi.
Bu tyrkyldy birçak öýkeläp giden —
Gara gözli ýary ýadyma saldy.

Belki, ýeldir — oň häsiýeti şeýleräk,
Gapyň ýeňsesinde kim bilýär, kim bar?
Tanys gapy indi örboýna galyp,
Nämälimlik bolup meni synlaýar.

MENIŇ DILIM

Dilim, seniň barlygyňa guwanýan,
Guwanýan sag-aman ýaşap ýörenňe.
Ähli dile sarpa goýýan-da bolsam,
Maňa dil gerek däl seniň deregňe.

Agdaramsoň taryhlaryň gatyny,
Indi hakykaty anyk bilýän men.
Dünýä ýitgilerniň birisi bolup,
Meniň bagtym — dilim tas ýiten eken.

Köp çykypdyr duşman onuň kastyna,
Hilesin, pirimin, gylyjyn tijäp.
(Ýoklapdyrlar onuň ýigrimbäşini —
Il aňynda bişen miwesin süýjäp).

Seljuk bolup, Nedir bolup bir çaklar,
Ýat illere äkidenler bar ony
Ýöne olar seni ýitiripdirler,
Tagtyny, möhrüni ýitiren günü.

Dilim gadymýetden galan baýlygym,
Gören görgim, alan galam, gylygym...
Hem halkymyň mydam baky bolmagna
Taňrymyň peşgeşi — mümkinçiligim.

1985.

ENELER

Perwaz uruşarlar perzent daşynda,
Ak arzuwlar, oýlar gezer başynda.
Jigerbendi ynjap gasyn çytanda,
Beden agyrsy deý syzar eneler.

Ogul öýlendirer, çykarar gyzy,
Hyzmatlardan aryp epilmez dyza.
Deňi-duşlaryndan hatarlap yzy,
Toýlardan toýlara gezer eneler,
Gollary saçakly gezer eneler.

Gyzyna guwanar, ogluny söýer,
Agtygyny götär, ýatyrar, ýuwar.
Kä halat gelini göwnüne deger,
Ogul raýy üçin dözer eneler.

Ýigrenerler namartlygy, zorlugy,
Wesýet eder öz hakyňa jürlügi,
«Söýüp saklaň!» diýip, agzybirliги,
Mydam nusga bolup gezer eneler.

PÖWRIZE GOŞGULARY

* * *

Pysyrdaşýar ýapraklary cýnarlaň,
Serginligiň demi gelyär ol ýerden.
Ýokaryma gözlän çagym men ýene,
Çal saç bulutlaryň obasyn gördüm.

Garaňky çekilip,
Giňeyär dünýä,
Tizden Gün ýene-de lowurdap galar.
Pöwrizeden başga ýerler ýene-de,
Tomusyň ot-ýalyn howruna ýanar.

Pöwrizäniň barlygyna münň şükür,
Onuň demi jana parym, üýtgesik,
Belent başly cýnarlaryň derdinden,
Günüň howry jülgä bilenok düşüp,

Syncý bolup gezip ýörün jülgäni,
Onuň dünýäsine gosulýan kem-kem.
Giderin men, Kuýaş hol bir öwrümde,
Köne tansym bolup çykýança öňden.

* * *

Dag depesi. Pöwrizäniň bir çeti,
Töwerekde tomsuň bir gijesi bar.
Tanyş çöpleň: ýezgen, ýowsanyň ysy
Köwsarlap, köwsarlap gursagňa dolýar.

... Gündizlikde kändi bu töwerekde,
Etegiňe daş döken depelen sany.
Göwnüňe depeler kerwen boluşyp,
Gidip barýan ýaly ýeňsä, bir ýany.

Guran otlar çybsyldaýar kä ýarym,
Kepjebaş gaýsarlyp göz öňňe gelýär.
(Näme bolsaň bol sen, ýöne gijäni
Gabanmaýan bolsaň, maňa şol bolýar).

Jülgäni dolduryp otyr Pöwrize,
Hol, aşakda, aýdym-sazdan göwni hoş.
Sansyz ysık ýylpyldaýar ol ýerde,
Jülge sygan goşy gonana meňzeş.

OGULLARYM BILEN TIRKEŞIP

(Değişme goşgy)

Pöwrize jülgesi. Gijara. Sergin,
Gezim edip ýörün ogullam bile.
Iki oglum iki ýerden çytylýar,
Bir gelin ýylgyryp bakaýsa çala.

Olar bolsa her ädimde telim bar.
Görsemem nädeýin, görmedik bolýan.
Göçgünli saz elesledýär kalbyňy,
Sähel ahmal bolsaň göçerli kellän.

Düýnkime görä-de bu gün agras men,
Öňden ýöräp barýan düýrügen bolup.
Gapdalymdan geçen gelinleň käsi,
Duýgudaşlyk edýär keýpihon gülüp.

Bilýärin, ogullar maňa düşünmez,
Düşüner aý-ýyllaň ençesi geçse.
Özleri-de meniň düşüşim ýaly,
Şeýdip, ogullarnyň önüne düşse.

Her ýanymda ogullarmyň birisi,
Ynamly saklawym — garawulym bar.
Olar meni ejesinden uzakda,
Gelinleriň yhlasyndan goraýar.

* * *

Gijäň garaňkysyn yzyna düşrüp,
Ýoda yzlap dagyň egnine galsam.
Gör näçe zatlary ýatladýar maňa,
Gijäň özi bilen ikiçäk bolsam.

Sergin şemal sypalaýar saçlarym,
Töwerekde gijäň ýazgynlygy bar.
Hol, arkada bolsa haýsydyr bir guş
Zaryn saýrap, ykbalyndan nalaýar.

Meniňem kalbymda düşnüksiz gaýgy,
Nirden geleninem bilemok onuň.
Nätanyş guş, hesret bolup saýraýar,
Gijäň bir ýerinde,
Kalbymda meniň.

* * *

Pöwrizede, orruk tomsuň bir güni,
Daglar üşüşibän daşymy aldy.
Berdi aga¹ meňzes äpet çynarlar,
Meniň söhbetdeşim, syrdaşym boldy.

Serginlere goşlup, aýlanyp ýörseň,
Köp gowy pikirler gelýär göwnüňe.
Ynanasyň gelýär hemem Pöwrizäň,
Şol gadymky Jennet — Eremdigine.

¹*Berdi aga - ýazyjy Berdi Kerbabayew.*

Bu jülgede gelinleňem göwnüňe,
Gadam urşy, seredişi üýtgeşik.
Aýlansyp ýör olar tawus boluşyp,
Pöwrizäň gowlugna gözellig goşup.

Gijelerne bolsa gökde ýyldyzlar,
Onda tanyş ýyldyzlarmyň bary bar.
Olar maňa şonda, tanyş obanyň,
Çyralary bolup, köräp seredýär.

1986.

HAN PERDE

Bilbil sesi gulagymda ýañlandy,
Düşünşip ugransoň dutar tarlary.
Suw-sil bolup, eräp indi ýokardan,
Bag başynyň dem düşmedik garlary.

Ýar ysgyna düşüp ilden gidenler,
Dilini, dünýäsin, bar zadyn goýup.
Gaýdyp geldi küýsäp dutaryň sesin,
Bagtyň öz ilinde galanny duýup.

Dabrap barýar giň sährany gyratlar,
Gün seretdi uýaljyrap gädikden.
(Ol kuýasy wagtyndan öň dogurdy,
Kim bilýär dogurdy ony nädipler?)
Birde ýeňşiň dabarasy oň sesi,
Birde-de gaýgysy, arzuwy iliň.
Onuň bogum-bogum boglan perdesi
Meñzeş barmaklarna Körgojalynyň¹.
Ynsanyň ýüregne meñzeş ol hemem,
Dutaryň syry kän,
Onuň heňi kän.
Şonsuz göz önüme gelenok halkym,
Dutar döremänkä nädip oňdukan...

¹*Türkmen dutaryndaky Körgojalynyň bogan in belent perdesine baş perde we han perde hem diýlipdir.*

* * *

Oglankam-a pökgä meñzeyärdi Gün,
Dagyň arkasyndan bäri depilen.
Ony kowup gelýän topar oglanyň,
Tizden görünjegne ynanýardym men.

Jahyl günlem Gün gyzlara meñzeşdi,
Ol meni synlardy galyp belende.
Duýýardym süňňümde aljyraňňylyk,
Kuýaş-Gyz ýylgyryp nazar salanda.

Garran çagym nämä meñzärkä Günüm,
Täsirsiz-ä ötmez meniň deňimden,
Çakym eger meniň çak bolýan bolsa,
Şonda kempir bolup çykar önümden.

* * *

Görmegi oňarsaň gijäň gowlugyn,
Onuň syrlaryny okamak mümkin.
Bu pursady goşga öwresim geldi,
Soňam bir mahallar ýatlamak üçin.

Gowy gije, güni geldi aşyklaň,
Bal ýaly posalar alnar telimler.
(Diňe, ýatyp-turup ynjalyň bilmez,
Bu gün ýary ýanynda ýok gelinler).

Holha, tylla, ýakut, merjen ýylgyzlar,
Asmanda kömelek boluplar çykdy,
Altyn Aýy ýene gülýaka edip,
Asman höwes bilen boýnuna dakdy.

Otlar tor gurdular ýerde, şol Aýa,
Çemin tapyp etmek üçin güpbasdy.
Serginlige göwni göterlen baglar
Bu gije ýene-de gez ýarym ösdi.

ÇAGAJYK

Aýajygyn depirjedip ýatyr ol,
Enäniň-atanyň söýgüsin duýup.
Ol aglasa ylgap gelýär ýaş ene,
Hamyryn, gazanyn, bar zadyn goýup.

Öýlerinde uly hökmürowan ol,
Gördürýär özüni her kes sanynda.
Hezilligem, alada-da, arzuwam,
Hemme gowulyklar onuň ýanynda.

Öýde ol gelen soň köp zat üýtgedi,
Otaglaryň içi hüwdüden doly,
Ederini bilýär akja bäbejik,
Ejesini bagsy çykarar ýaly.

DURMUŞ

Durmuş — bu-da dört tekerli araba.
Mündi çagalarym her ýandan gelip.
Aýalym ikimiz oňa goşlan at —
Çapyp barýas indi biz ýüzin salyp.

SÄHER

Ir säherdi, ümüş-tamys töwerek.
Ýer-gämi girdaba çöküp barýan dek.
Kim bilýär, bu säher nämeler getir,
Agaçlar içini hümläp otyr.

* * *

Alys bir ýerleri küýseýär göwün,
Bilmezden ol ýeri niçik hem niri.
(Hem göwnüme gelýär sygan bolmasyn,
Meniň mamalarmyň ikiden biri?)

Gözüm gidýär uçup bilýän zatlara,
Şolaryň seýlinde meniň höwesim.
Aýdym aýdyp, soňam ony kowalap,
Ýetip alayasym gelýär öz sesim.

Kä şemalam göç geçirip duşumdan,
«Uçaly!» — pysyrdap aýlanyp gidýär.
Ýöne duýýan kimdir biri ýeňsämden,
Meniň uçjaklygma münkürlük edýär.

Şeýle bolýar, şeýle bolýar kä ýarym.
Dünýäň giň kalbyna syganok adam.
Onuň bir ýerlere gidesi gelýär.
Bilmese-de göwnüň gözleýän zadyn.

* * *

Gitmek ata-baba bar zadyň biri,
Maksada ýetmezlik, ah, şu welin däl.
Etjek işiň edip,
Bir keýpden çyksaň,
Ana, onsaň nätse şeýdäýsin ykbal.

Gitmek — munuň özi hemişe dymmak,
Meniň aýdylmadyk aýdymlarym kän,
Töwerekde hemme gahrymanlarym
Okyjyň huzurna ýetmek isleýän.

Bilýäriň gitmäge hakym ýok häzir,
Pikirler kalbymda telim bir gasyn.
Ýüz sen, gämim,
Ummanlara ýeteli!
Ynjalyyp bilmerin kit awlamasam.

1976.

* * *

Bulutlaryň ýüzi gök-dalak ýene,
Çykypdyr ýüzüne ýüregi-päli.
Ilerde, gaýrada Gün ýok hiç ýerde,
Ol göýä hiç haçan bolmadyk ýaly.

Garagum örüsi, çar ýanym çäge,
Düňderlen gazana meňzeş ýeke öý.
Gidip barýan,
Duýýan hemem özümi
Tabydyň yzyna düşüp barýan deý.

Ýagyn ýagjak bolsa,
Bir ýagyp dynsa,
Ýogsam, dünýä boldy tukatlyga gap.
Käte-de bir ýylpyldaýar ýylidyrym.
Ýas ýerde atylan ýomaga meňzäp.

GÜÝZ

Dünýä aýak bolup barýana meňzeş,
Ähli zat ýetişip, bolupdyr kämil.
Güýz sary reňkini joşup-dasypdyr.
Oňa töweregni aldyrypdyr il.

Bir zatdan nägilä meňzeyär dünýä,
Onuň ýüzi salyk — garaňky göwün.
Tutus süňňi bilen çyr-çytyr bolup,
Ýatladýar ol aýralygyň barlygyň.

Üýtgeşiklik ýetişipdir Güne-de.
Synlap ony şu netijä geldim men.
Gumrular ýygrylsyp, müýn çekip otyr
Töweregi synlap höwürtgесinden.

Hemme zat öňümden çykýar güýz bolup,
Güýz bar zady öznüň hasabna alýar.
Hem özüniň tukat nazary bilen.
Aýralygy meniň ýadyma salýar.

* * *

Güýz indi ähli zat saralmak bilen,
Baglaram höwessiz, atanok owsun.
Özi bilen getiripdir güýz ýene,
Agras pikirlerini, ýatlamaň gowsun.

Käte jybarlaýar garalyp asman,
Diýdirýär gara-da ýazaýsa gerek,
Häli-şindi kellä gelýär şu pikir,
Saralaýsa gerek indi Akderek!

Ümsüm çekip barýar suwuny derýa,
Tolkunlarny aýlaklarda oýnadyp.
Bilýän tomsa juda wepalydyk biz.
Ýöne güýzi görüp, oňa boýnadyk.

Baglaň eteginde oturan jaýy,
Indem penjireden synlap durun men.
Gaý-da-gaýmalasyk töwerek daşym,
Ýapraklaň ýüregi howsala berlen.

* * *

Güýz aýy. Gijara, ýandak ysly gol,
Wagtyň alasarmyk süýji bir döwri.
Ýekeligni ýada salýar ümsümlik,
Ýürek telwas edip isleýär höwri...

Bürgüt bolup aýlansyp ýör bulutlar,
Gaýdýar bir-de dünýäň tüýnügne ýetip.
Goşuldylar soňam gijäň süňňüne,
Düşnüksiz bir maksat göz önne tutup.

Şemal bolsa pikriň alyp, kowalap,
Eltip berýär gerek-gerekmejege.
Dünýä täsin pursat. Çöl bolsa häzir
Harasatda ýiten ýalňyz kejebe.

* * *

Ýadymda şol gün zemin tukatdy,
Ümür hasrat bolup aýlanyp ýördi.
Geçip duran günleň bary sarydy,
Ýer bolsa Kuýaşyň mährine zardy.
Bilmedim ýer kuýsap ýat etdi kimi,
Gözünde nemi.

ÝAPRAKLAR GAÇÝAR (*Aýdym*)

Galgap ýör ýapraklar topar tutuşyp,
Guşlar toparyny ýadyňa salýar.
Köçeleň ýüzünde ýanýar ot bolup,
Birden-de güsürdäp asmana galýar.

Ýapraklar giň dünýä syganok bu gün,
Ýapraklar güýzümiň kerweni-göçi.
Ýapraklar üstüme dökülýär meniň,
Ýapraklar dünýämiň çözlenen saçy.

Gör, göwün sen nirelere ýeteňok,
Bir zada galkynsaň, şol-da bolany.
Nirelere äkidenok bu şemal,
Sebäp bilen bir asmana galany.

Pysyrdaşyp uçup barýar ýapraklar,
Belki, ýelmeşmekdir ýetip çog Güne.
Gezip ýörün, seniň ýoluňa garap,
Şärik bolup güýzüň uçan keýpine.

Ýapraklar giň dünýä syganok bu gün,
Ýapraklar güýzümiň kerweni-göçi.
Ýapraklar üstüme dökülýär meniň,
Ýapraklar ýarymyň çözülen saçy.

TÄZE GELIN

Nätanys töwerek,
Nätanys ojak,
Diňe bir söwer ýar tanys hem ýakyn.
Bilýär gelin ýat hem bolsa özüniň,
Indi ýat däldigni bu ojak üçin.

Gaýynene töwerekde hozanak,
Eý görýär çagalar «Gelneje» diýsip.
Gyzjagazlar ony ussat hasaplap,
Keşde öwrenýärler ýanyna üýşüp.

Bilip barýar hemme zady kem-kemden,
Kime gaýyn, baldyz diýmeli kime.
Adamsy hem käte göwünlik berýär,
«Goşulşyber, öwrenşersiň diýdim-ä!».

Töwereginiň mährin duýmak ýakymly,
Öňde bolsa uly jogapkärçilik.
Geçirmeli ol kenara bu öýüň,
Nesil kerwenini sen köpri bolup.

Gelin bolmak,
Öýe düşmek, ornamak,
Birje sahypasy gyz taryhynyň.
Ýöne iliniň biri bolmak aňsat däl.
Gerek öýe söýgiň,
Hemem yhlasyň.

Bu ýol eneleriň torç eden ýoly,
Hem gyzlarna arzuw eden ykbaly.
Hut, saňa-da ejeň arzuw edipdi,
Doglan çagyň özi ýaly bolmany,
Özündenem has bagtyýar bolmany.

Asylly gelinleň ykbaly meňzeş,
Girişer durmuşa çermäp bilegin.
Söýüp, dogrup, üwräp, duýmanam galar,
Ol özüniň gaýynene bolanyn.

KEYWANY

Öýüň azy ýaran keywanysy ol,
Aladasy bilen hemişe onuň.
Bişirip ýör,
Düşürip ýör,
Ýuwup ýör,
Neneňsi geçennem duýanok günüň.

Diňe bularam däl ähli alada
Ýene okuw diýen bir «bela-da» bar.
Çagalaram her gün bilmedik zadyn,
Ýerli-ýerden gelip, ondan soraýar.

Aşhanada geçýär wagtyň köpüsi,
Myhman gelse gije çekýär dowamy.
Ol gyzgynjak nahar iýdirýär hemmä,
Özüniňem paýy onuň sowany.

Käte ýadap çagalarna käýinýär,
Şonda ol ýarynam aýap goýanok.
«Kiçi ogluň bezzat, görübem ýörsüň,
Şonda-da sen oňa hiç zat diýeňok.

Hammal bolup hyzmat edýän men ýene,
Bir maňa gerekmi şu zatlaň bary?...»
(Her gezek ol şýdip käýäp ugranda,
Turup ötägidýär ýanyndan ýary).

Küpürseyär soň ol ýene birsalym,
«Atam-enem göremok men şolarmy...»
(Adamsy düşünýär küpürsemese,
Onda ondanam bir heleý bolarmy).

Sowaşanson ýene gowlugy ýatlap,
Şükür edýär saglygyna, baryna.
Soňundanam onuň özi gynanýar,
Gahar ugra «pürken» bolsa birine.

Telim gün soňam ol uýalyp gezýär,
Ýada salyp öz gatyrap geçenini.
Adamsyna gysmyljyraýar baryp,
— Getireýin, aýja çay içermiň!

Çagalar ýok wagty, çola otagda,
Bu-da onuň «Bagyslawer» diýdigi.
Soňam ylgap cykyp gider içerden,
Bahanalap gazda goýan süýdünü.

Onuň söwer ýary — hudožnik ýigit,
(Önem az däl şeýle işlarniň sany).
Ol ýene-de çekdi bu gün menzedip,
Öz ýaryna Afrodita — Hudaýy.

* * *

Dekabr aýaklap barýar kem-kemden,
Gar şindem düşenok ýeriň ýüzüne.
Garagum şeýle bir owadan bolýar,
Gar düşen mahaly degre-düzüne.

Islemeýär onuň kimler ýagmagny,
Täze ýylyň bosagasy bu günler,
Göwne jaý däl, ol şu mahal ýagmaşa,
Küýsäp dymyp otyr tukatlanyp ýer.

Asman bolsa şindem giden bir boşluk
Ak bulut gezip ýör mes bulda derek.
Mümkin, biraz ýagsyň ýagaýmagy hem,
Ýöne häzir gary küýseýär ýürek.

Herki zat wagtynda bolanda ýagsy,
Hezil gar aýaga çolasyp ýatsa,
Gygyryp, asmandan sorasyň gelyär,
Haçan açylarkan ol garly gatla!?

Ony ýatlap, pal atýanam bar häzir,
Şu günde, ertede ýagaýmaly gar.
Görmeksizje gyz hem gar ýagsa, özüniň
Göze ilip — söýüljegne ynanyar.

* * *

Töwerekde şemal basga düşüp ýör,
Meňzeýär bir ýerden gaçyp sypana.
Baglary gujaklap silkeläp görýär,
Tozan turzup aýlanyp ýör ekine.

Howlukmaçlyk howlukdyrýar hemmäni,
Howlukmaçlyk wagty göçürmek mümkin.
Göç edip geçirýär şemal biregi,
Ikinji biregem göçürmek üçin.

Çawuş çakýar ýapraklaryň gulagna,
Üfläp alyp gidýär göwnün böleni.
Uçurýar-da ýeldirgedip birsalym,
Öňe salýar biraz yza galany...

Gijöýlän gar ýagdy täzelik bolup,
Türkmen sährasyna mahsus ýumşak gar.
Adamlaryň nazaryndan bu gara,
Garaşylanlygy anyk duýulýar.

Ýene-de gar ýagýar, artýar ak zatlar,
Meýdan galyň ak keçesin düşenýär.
Oýlanýarsyň gowulygy syn edip,
Şundan gaçdymykan basga düşenler.

* * *

Toplap durnasyny külli türkmeniň,
Güýz ýene-de depesini göterdi.
(Ýogsam, olar unudysyp uçmany,
Gamysly köllerde busar ýatardy).

Saraldy hem tukatlandy güýz biraz —
Agras güýzüň ýene şol öňki bolşy.
Soransoň dünýäni özi birsalym,
Soňam bir ýerlerden getirdi gysy.

Indi töweregi tanar ýaly däl,
Dökülip dur depämizden ak ýelek...
... Gurruldasyp uçan şol ak durnalar,
Biraz göterlensoň silkindi gerek?

* * *

Her kim gary bir zat üçin halaýar,
Gar ýagsa, çagalaň gözi daşarda.
Ýasaýarlar gardan gülkünç adamy,
Öýe-de saljaklar ony başarsa.

Maňa bolsa ýatladýar ol şol günü,
Gije bag astynda görýän özümi.
Hem görýän yzyna tirkäp getiren,
Şol gyzyň gardaky aýak yzyny...

Enem ýüzne sylýar ilkinji gary,
Şükür edýär ýene göreni üçin.
Hemem şol çöregi ýiten ýyllary...
Uny ýada salyp durany üçin.

* * *

Ömür — wokzal, gelýänem bar, gidýänem,
Duşuşygyň, aýrallygyň mekany.
Wokzal, muňa gelýändenem gidýän kän,
Menem bu gün şu wokzalyň myhmany.

Göwnüme bir ýerden gelen ýaly men,
Küýsäp, bu deräni uzak ýol söküp.
Ýene bir-de ugrap barýan ýaly men,
Biraz oturamsoň bolsady ekip.

Gidilmeli bolsa gitmeli bor-da,
Artykmy men ýa-da illerden kemmi.
Göwnümde birhili düşnüksiz gubar,
Ugrap gitmek has-da kyn bora çemli.

Ömür — wokzal, men ýene-de perronda,
Ilki bilen gelenleri göreýin,
Hem özümi ugrap gitjegme däl-de,
Gaýdyp gelenligme ynandyraýyn.

BENTLER

Öwran-öwran goşgy ýazýan köwsarlap,
Ynanýaryn bu ykbalyň ýelgini.
Oduň okarasy — meniň ýüregim,
Ýylydasym gelýär dünýäň kalbyny.

* * *

Asman ýere ýakynlaşdy bu günem,
Ýere buldun-çaparlarny ataryp.
Otyr zemin göýä mähnet asmanyň,
Gazanyny depesine göterip.

* * *

Gitdi enem garrap-garrap bakyýa,
Indi ol geçmişim, küýsegli ýogum,
Ene hany öwrülsene bäreňe?
Galypdyr ahyryn ýumagyň igiň.

* * *

Gämä mündüm, suw çaykandy önümde,
Serim suwda, kalbym ymtyldy daga.
Meniň bir ýerlere gidesim gelýär,
Çolalygmy alyp, özüm bolmaga.

* * *

Tut hiňlenip otyr atyz içinde,
Ony diňledikçe diňläsiň gelýär.
«Duşurawer meni, Taňrym, ussama,
Meniň gazma dutar bolasyň gelýär!»

* * *

Türkmeniň ýüregi — älemiň syry,
Her ýeten ol syry tiribem bilmez.
Türkmeniň taryhy — dünýäň taryhy,
Bir girseň içinden çykasyň gelmez.

* * *

Bu ýeriň jahanda döräli bäri,
Onuň ýokarsynda nurly Gün hem bar.
Asmandan seretsen, Ýer gyzdyr, belki,
Ol gelip, zemini ýanyplar söýýär.

SÖÝGI PURSATLARY

* * *

Söýgi bir gün bir janana öwrülip,
Näz-kereşme bolup ýanyma geldi.
Demi bilen çoýup meniň kalbymy,
Gollaryny çolap boýnuma saldy.

Yzyna düşürip äkitdi soňam,
Onuň posalarna boldum men maýyl.
Süýji-süýji sözler diýdi pysyrdap,
Ýene-de kän gowluk boldy meň paýym.

Söýginiň hyzmaty indi biz goşa,
Belki, bu bir düýsdür, jadydyr, aldyr.
Belki-de, bir çaklar maňlaýa ýazlan,
Uzaklara gitjek ýazgyt, ykbaldyr.

* * *

...Daşymyzda bardy
Garaňky gije.
Bardy hemem meniň
On sekiz ýaşym.

Sona hemmelerden
Owadan gyzdý.
Hut şony söýmekdi,
Meniňem işim.

Süýt kölüni
Döredensoň Aý gelip,
Ol köli gulaçlap,
Ýüzer ýörerdik.
Biz birek-biregiň
Ýürek kenarna
Höwes bilen,
Her gün ýüzüp barardyk.

Söýgi hiç zat dälidir,
Jadydan başga.
Islän deresinden
Çykarýar bizi.
Ýyldyzlar köreşip
Synlaýar gökden,
Bizde häzir Aýyň,
Dünýäniň gözi.
Al asmanda,
Ýüzüp ýörüň, indem biz,
Çykyp serhedinden
Ähli döp-diniň.
Ýüzüp barýas,
Bir-birege guwansyp,
Alysdaky adasyna
Söýginiň.

* * *

Ýaz geýip egnine elwan köýnegin,
Zemin huzuryny gelipdir isläp.
Ot-çöpüň al-ýaşyl neberesini,
Has hem artdyrmagy göwnünde besläp.

Joşgun, höwes bolup synlap ýör ýeri,
Görmegeý zenany synlaýsy deýin.
Ýaza murtlaryny sypadan otlar,
Indi agaçlara deňärli boýun.

Gowy-gowy düýş görülyär gijeler,
Ýazyň özne meňzeş gül-gülälekli.
Jahyl ýürekleri gozgady bahar,
Dünýäniň söýgüsi depesne çykdy.

Ýazyň gelin bolup köýnegin süýräp,
Ýörenini görýän dünýä bakamda.
Guşlaryňam indi kakýan nagmasy,
Söýülýänler hem söýýänler hakynda.

SÖÝGI

Uzakly gün gökde gezip ýadan Gün,
Öz batar ýerine ýetip barýardy.
Öý içinde eňek atan bir goja,
Kem-kemden jahandan ötüp barýardy.

Bardy ogul-gyzy töwereginde,
Kempiri diýýärdi: «Şeýdäýjekmi sen?
Ýer belläwer ol ýerde-de ýanyňdan,
Hyzmatyňa ýene gerekdirin men...»

...Şol arada gözüetimde görüldi,
Ketenini köýnekli bir mele gelin.
Töweregi ýuwardyrdy dessine,
Özüniň görmegi, höwesini bilen.

Ony görüp, gojaň ýüzi ýagtyldy,
Galarly görüldi ýerden kellesi.
Göz önüne gelen şol gelni synlap,
Goja bu gün ýene ölüp bilmedi.

* * *

Seniň didelerňi
Arzuw etdim men,
Seniň huzuryňa
Uçup ýetdim men
Çytma gaşlaryňy,
Saçlaryň oýnap!
Söýgim alyp geldi
Günüme goýman.
Ynanman sen maňa
«Ykbal däl» diýseň,
(Ol ykbal aslynda
Nämemiş, eýsem!?)
Özgelere däl-de,
Geňeş göwnüňe,
Uzyn saçlaryňy
Dök sen egniňe!
Şeýdeňde hemişe
Owadan bolýaň.
Düýşde hem ýanyma
Sen şeýdip gelýäň.
Gaç, soňam önümde,
Bol-da kebelek.
Men bagtly boláýyn,
Seni kowalap...

«GUJAK-GUJAK» OÝNY

Şol çagalyk,
Bal çagalyk,
Onda bolan ençe zadym,
Öz töründen orun berip,
Saklap ýören eken ýadym.

...Orta alyp gyzlar meni,
Her sözüme gülüp «jak-jak».
Diýerdiler olar maňa:
«Gele-gele, gujak-gujak».

Gujaklardy Ajap meni,
Gujaklardy Ýazgül, Sona...
Hiç gujaklap ganmazdylar,
Islärdiler olar ýene.

Bilmezdim men ol gyzlaryň,
Mende niçik «ary» bardy.
«Gujak-gujak» oýnaldygy,
Şol gyzlaryň bary bardy.

...Ýyllar ötdi, durun ýene,
Oýun bolýan depe ýerde.
Göwnüm diýýär, çuwal gyzlar,
Hany ýene geliberse.

Esli durdum, ýola gözläp,
Ne gelyän bar, ne-de çykýan.
Penjireden geňläp gaýta,
Gyzlar meniň içim ýakýar.

... Oýun bolýar başga ýerde,
Sülgün başga,
Başga Ajap.
Oglanjygam men däl indi,
Oýnalanda «Gujak-gujak».

* * *

Ýigdekçekäm bir gelini söýdüm men,
Babyr ak bilekler gözümde galdy.
Mylaýymdy,
Şelaýyndy,
Näzlidi,
Ýöne, arman, özi meniňki däldi.

Bulut bolup dykylasym gelýärdi,
Al asmanyň gazanynyň astyna.
Soňam şondan dökülesim gelýärdi,
Paýrap-paýrap şol geliniň üstüne.

Hyjuwlydym çalja taýçanak ýaly,
Gelnem synlap, guwanardy bolşuma.
Ýöne birem, birje gyzgyn posany,
Eçileýin — diýäýmedi — gel şuňa!

...Henizlerem şol geline duşaýsam,
Köräp-köräp, horlanjagma ynanýan.
Hemem dünýäň şol pursatdan gowlanyp,
Özüm üçin nurlanjagna ynanýan.

* * *

Ine, ýene-de bir islegli pursat,
Ýürek urgusyndan owsunýar gursak.

Gapdalymda arzuw edip ýetenim,
Çogup otyr ýakasyndan keteniň.

Golaýlygyň duýup birek-biregiň,
Isleýşi deý gursakdaky ýüregiň.

Otyrys. Çolalyk, göz-de ýüz bolup,
Ikimizem suw-sil ýagarly bulut.

* * *

Şamy synlamagy oňat görýärin,
Öz darajyk otagymda oturyp.
...Alyp geçdi şemal Gün şöhleleriniň,
Soňkularyny gapdalymdan ötürip.

Hol ilerde bolsa dagyň üstünde,
Gyzyl çog şapagyň bir dilimi bar.
Bürgütler ol ýerde ganat kakysyp,
Sowlup barýan al şapagy kowlaýar.

Güýmenip ýör gije indi daşymda,
Berilipdir ýene süýji hyýala.
Yhlasly ol,
Meñzeş hemem giçden soň,
Arzuw bilen düşek ýazýan aýala.

ILKINJI SÖÝGIM

Ýadymda, şol günem bir dabarady,
Ýadymda dabaraň göçgünli sazy.
Uçilişäň ýaýraň giň klubudy,
Şol gün ol gujagna tolapdy bizi.

Gyzlaryň hemmesi bir gowy bolşup,
Bezensip-beslensip gelipdi oňa.
Olaň arasynda ogryn seredip,
Sen bir zatlar diýdiň göz bilen maňa.

Gözleriň gepläýjek-gepläýjek boldy,
Ýadymda özüň-de durşuňa nurduň.
Iller çasyp ugransoňam sen ýene,
Bir çete çekilip güýmenip durduň.

Islediň sen maňa amat bolmagny,
Göwnüň seniň ugradaýyn diýdirjek.
Uýalyp, gyzaryp durun men bolsa,
Çoça ýokdur bu dünýäde meniň dek.

Garassaň-da seniň çakyň çykmady,
Gitdiň sen tasanyp, kinä çolanyp.
Ylgamadym, sägin diýip yzyňdan,
Seretmediň senem yza dolanyp.

Bagysla sen meni, ilkinji söýgim,
Ýüregimi açyp bilmänim üçin.
Hem bagysla meni başga bir gyzyň,
Söýgüsi, yhlasy bolýanym üçin.

Hawa, seni söýmän, özgäni söýmek,
Mümkinem däl eken görüp otursam.
Diňe bizmi näme bu güne düşen,
Gargys etme, bu hatamy geçir sen!

Aňýan şindem duşsam kine edýänňi,
Geçeni geçdi bil, etme sen gahar!
Ýöne bilýän seniň söýüşüň ýaly,
Söýmez meni, söýmez hiç kim, hiç mahal...

MARALYŇ

Aý şöhesi bolup şugla saçyp dur,
Mydam ýüregimde ady Maralyň.
Arzuwlarmyň bar gapysyn açypdyr,
Gözleri mylaýym — jady Maralyň.

Telim ýyllap, onuň ysgynda ýördüm,
Pikirimde ör galan jemalyn gördüm,
Gijeler düşümde gujagna girdim,
Meni beýhuş etdi dady Maralyň.

Görüp ýörkäm özümiňki ýalydy,
Bagtdan, höwesden kalbym doludy.
Batyrdy bir günem meniň salymy,
Bar ekeni görsem ýady Maralyň.

Gör, nije aý geçdi, ýyl geçdi telim,
Özüniň gaýgysy, şatlygy bilen.
Indi meniň taýym başga bir gelin,
Ýylydyp ýör şindem ody Maralyň.

1966.

GELINJIGIM-JANJAGAZYM

(Gadymy aýdymyň äheňinde)

— Gelinjigim-janjagazym,
Mün syrtyma, hanjagazym!
Söküp düzi, dag-u-dere,
Äkideýin ejeňlere!

— Dur, özümi tertipläýin,
Biraz garaş, bolýan taýyn.
Saçlarymy daraýyn men,
Biraz aýna garaýyn men!

— Tiz bolawer, gelin baýym,
Hyzmatyňa gyr at taýyn.
Her menzilde bir düşeris,
Dyz degrişip çaylaşarys!

— Saklasam-da biraz seni,
Bişireýin ony-muny.
Ine, derrew bolar taýyn,
«Boş gelipdir...» diýdirmäýin.

— Ýetsek baryp daga mundan,
Göz aýrasyň gelmez menden.
Dag howasy göwnüň hoşy,
Höwesine berýär joşy.

— Duraweri, gara dagym,
Saýasynda ýatan bagym.
Taýynlaýyn sowgat-serpaý,
Gitsem, şonda bor göwne jaý.

— Ýüpsüz daňdyň sen-ä meni,
Gör, günortan etdiň günü!
Bolsuň bilen haýran etdiň,
Müň syrtyma, ýogsam gitdim!

— Mana düşün, didäm — nurum!
Gitseň, açyk bolsun ugruň.
Eý görsem-de ejem jany.
Ýeňňem heleý öýüň hany,
Hiç alanok şony jynym,
Garyp çatmam — jennet meniň.

* * *

Gelin öýkeledi sol gün ýaryndan,
Ýigit sebäbine düşnüp bilmedi.
Soňam gitdi işleriniň ugruna,
Iki günläp, öýne gara salmady.

Üçünji gün geldi gijäň bir wagty,
Görse, gelin öýde ot-elek bolýar.
Aýna ýüzün goýýar, ýola seredip,
Şöhle deý süzülip geçäýjek bolýar.

Bir-de bolsa diňsirgenýär gapyny,
Ukudaky çagalaryna ser salyp.
Zowzuldap ýör otaglaryň içinde,
Bir zatlar äkiden-getiren bolup.

Öýe girdi, duýdy ilki körpeje,
Soňam gujaklady satlygy bilen.
Diýdi ejesine derek jammyldap,
«Nirde bolduň, kaka, şunça günläp sen!»

Arkaýynlyk aralaşdy ojaga,
Alada sowuldy gelniň kalbyndan.
Çaý getirip gysmyljyrap oturdy.
«Garaşa-garaşa halys boldum men...»

Öýke-kine undulypdyr hemmesi,
Mähir bilen gursap alyndy ýene.
Hem ynandy gelin öz yhlasynyň,
Ýigdi öýne dolap getirenligne.

* * *

Aý barýar aýagnyň burnuna gözläp,
Ýatlap bir pursady hem-de tolgunyp.
Ýyldyzlaram bu gün onuň yzyna,
Düşüpdür bir süri uly gyz bolup.

Baýýrlara salam berdi Aý baryp,
Bardy her bir derä aýratynlykda.
Dünýä ýüzi suglalanýar bada-bat,
Dolan Aý nazaryn jemläp, bir baksa.

Dogrudanam, täze gelne meňzeş Aý,
Meňzetmeler sonuň salgyny biýrler,
Ýyldyz — gyzlar onuň dasyn gallaşyp,
Aý — gelni salama gezdirip ýörler.

GADYR GIJESI

Biz bu gün oturdyk sähere çenli,
Çülpe çagalaryň ukladyp baryn.
Gelnimem ýanymda,
Otyrys küýeşip,
Hydyr ata atly piriň didaryn.

Garasylýar bu gün oňa her öýde,
Gündiz bolsa galkyp gelýär sowlup tün.
(Düşünýän men Hydyr ataň ýagdaýna,
Bir başy bar, nädip ol hemmä ýetişsin!)

Hawa-da, ynsanyň şeýle-dä bolşy,
Başarsa baý boljak, bagtyýar boljak.
Hydyr ata duşup, dileg dilejek,
Soňam ol pasyrdap asmana galjak...

Köp garaşdyk,
Hydyr ata gelmedi.
Indi gelmese-de, aý, özi bilsin,
Geljek adam wagtyraýyk gelsedi,
Ýogsam, garaşyplar bizarlar boldum.

Gelnim bolsa süýjöp otyr ýanymda,
Bir eýýämden bäri taýyn hyzmata.
Wagtarak gelmeseň, onsoň bagyşla,
Mende sabyr ýokdur, jan Hydyr ata!

Geläýseňem onsoň görmedik bolaý,
Gidiber öwrül-de öýüň daşyndan!..
...Gadyr gije ýene şeýleräk bolup,
Geçdi bu gezegem meniň başymdan.

Her gezek şeýleräk gutarýar gije,
Biziň obada-ha ony gören ýok.
Şonda-da bu gijäň gadry bir başga,
Sebäbini welin, şindem bilýän ýok.

* * *

Ýeke galan günüm böwrümi diňläp,
Yzyndan derdeser bolup bir köýüň,
Bir çaklar ýitiren oý-pikirlermiň,
Tapýaryn ýene-de kalbymda taýyn.

Bir gowy ümsümlik,
Diňle-de otur.
Bagty düşündirip bolanok käne.
(Haýransyň sen hemem ýeke galanda
Otagyna sygman çykyberýäne).

Oý-pikirlem gezip ýörler ýaýraşyp,
Ümsümligi satlygym deý eý görýän,
Ýeke galsam, Aýam aşak düşürüp,
Men onuň bilenem gürleşiberýän.

* * *

Ýaşap ýör bir gelin köp ýyldan bäri,
Kalbymdaky adalaryň birinde.
Suwa düşýär tolkunlary gujaklap,
Kuýaş dogup, ümür daga syrygsa.

Oýlanýaryn ony käte synlamsoň,
Balyk bolup ötägitmese ýagsy!
Robinzony¹ ol adanyň şol gelin,
Hemem çolalygyň elýetmez bagty.

...Meňzäp suwdan çykan suw perisine,
Güneşläp ýatyr ol, hol-ha, görýärin.
Mahal-mahal menem onuň ýanyna,
Bu gowlugy bölüşmäge barýaryn.

¹*Robinzon — Adada eke galan adam.*

* * *

Aý galkynyp peýda boldy ilerde,
Ýyldyzlaryň gözi barha köredi.
Töwerekde şol bir garaňky gije,
Belli däl bu ýeri dünýäň niresi.

Iki köçe geçip öwrülen wagtyň,
Duşuşyga gelen gyzy gördüm men.
Düşündim ýyldyzlaň tolgunmasyna,
Aý hem hut şu ýere howlugaň eken.

* * *

Seni görsem göwün örim giňeýär,
Gözlerim ýiteliýär, ýürekde daşgyn.
Gör, nähili gowy pursat bu pursat,
Gadryn bilip bolsa geçirmän duşdan.

Bu pursatda miweleýär arzuwlar,
Hyjuw pynhan ýerde duşurýar bizi.
Öýmüziň önünde kebelek bolşup,
Görýän oýnap ýören çagalarymyzy.

Ýürekde söýgi bar, arzuw, hyýal bar,
Duşup dagy bolsa, gör, nämeler bor.

* * *

Görme-görşe geldi ol gyz ýene-de,
Onuň şeýdip käte geläýmesi bar.
Otuz iki ýyldan bäri ol indi,
Meň kalbymyň köçesinden gatnaýar.

Ine-de ol tolgunyp dur önümde,
Şol geçen ýyllary hasaba alman.
Bıçak oral zenan bolanam bolsa,
Ol meniň ýanyma gyz bolup gelýär.

Diýýär soňam kükregime ýaplanyp,
Göresim geldi-de, gaýdyberdim men.
(Meniň jahyllygym bölüşen bagtym,
Indi bu döwrümem deňje bölüş sen!)

...Mahal-mahal oňa diýseň garaşýan.
Isleýärin ýatlap ýene gelerin.
Ýatladýar ol her gelende gowlugy —
Söýüp-söýlüp gezen batly günlerim.

* * *

Şol gün men ukudan has ir oýandym,
Aý gelin ukuda ýatyrdy häli.
Aýaguçda ýatyr depilen ýorgan.
Şol düşen ýerinde, düşüşi ýaly.

Çyzylypdyr gül dodaklar çalaja,
Barypdyr ýassygam diwara sürüp.
Bir salym höwesli synlap oturdym,
Onuň towlanjyrap ýatysyn görüp.

Ýatyr gapdalymda mahmal saçlary,
Eýeläp ýassygyň esli bölegin.
Görüp ýakaň biraz açylan ýerni,
Ynjalykdan gaçdy ýene-de göwün.

Şeýle-de içerde gülüň ysy bar,
Aý geliniň saçlaryndan göterlen.
Ýene-de ol ýerde esli eglendim,
Söýgiň jadysyna melul bolup men.

* * *

Söýgi galasynyň bendiwany men,
Päkize bir gelniň öler-jany men.
Käte oturamda bolsady ekip,
Gidýän pikirimde öýümden çykyp.

«Bendilikden» seýdip gutarýan başym,
Tapýaryn ýat ýerden göwnümiň hoşun.
Şuny diýýär ýürek şonda her gezek:
«Hyýal bir seýtandyr äkider uzak.

Pikiriňde gitseňem gidiji bolma,
Bil, rysgalyň däldir her ýeten alma!
Bagtyny tanaman bagtyndan gaçan,
Bagtly bolýan däldir soňra hiç-haçan!

Eger-de bagtly borun diýseň sen,
Aýrylma Aý gelniň töwereginden».
Öýümden gitmäge gelende gezek,
Ynandyrýar meni her gezek ýürek.

* * *

Akbegenje

...Ugratdym şol gezek ony öýlerne,
Mahmal saçlar owsun atdy eginde.
Aýlandyk hem-de biz şäheri biraz,
Hemem göwünleriň köçelerinde.

Soňam höwesini öňüne salyp,
Telim gezek duşuşmaga geldi ol.
Mensiz oňmajagna gözi ýetensoň,
Toý tutduryp, maňa gelin boldy ol.

Iki gyz dogurdy,
Dört sanam ogul.
Hyzmatdan armady gije hem gündiz.
Şükür hem näletläp gelen gününü,
Bosaga ýumruklap nalanok heniz.

ÝAZGY DEPDERIMIŇ SAHYPALARYNDAN

EÝ, HINDISTAN!

Eý, Hindistan, tanaýarmyň sen meni,
Men — Orta Aziýa — alnyňda duran!
Seň kastyňa gelen çagy duşmanlar,
Onuň ýolun kesen, döşüni geren.

Belki-de, sen bir görmegeý zenansyň,
Zülkarnaýn ölüp-öçdi sen diýip.
Keseki ne bilsin seni uruşsyz,
Eýeläp bolýanyň hormatlap-söýüp.

Men özümi gorap, seni goradym,
Çingiz handan, Skobelew, ýeneden...
Biz bäriňi şindem gorarys seniň,
Ýeňsäňden habardar bolawergin sen!

Unutma, ol ýerde Orta Aziýa ýokdur,
Ol alnyňda saňa Hytaý diwary.
«Ok bolup tenime çümen tikenler»,
Şindem goja süňňe berýär azary.

Hawa, meniň saňa yhlasym başga,
Seniň üçin gör, nijeler çekdim jan.
Hindistan sen ýyly,
Päkize akyl,
Sowuk ýüreklere juda ýetmeýän.

MENIŇ SYMRUG GUŞUM

Köpden bäri habarym bar ol guşdan,
Symrug guşuň häsiýetleri bar onda.
Uçup ýör ol mydam gonarly bolup,
Köwsar berip meniň töweregimde.

Onuň ýere gonanyny gören ýok,
(Güpbasdy bolmakdan çekinýän borly).
Özi-de her gezek gelende şeýle
Jemleýär özünde pikirini barny.

Indi oňa halys öwrenşipdirnem,
Kyrk ýyl bäri men ol guşuň ysgynda,
Bir görsemem ol göterilip asmana,
Dänjiräp uçup ýör Pendiň üstünde.

Uçuber sen, guşum seni synlamak,
Meniň üçin hemme zatdan ýakymly.
(Ýa-da sen guş-gumryň üleşiginde,
Bir başa berilen meniň hakymmy?)

Ýöne saňa kän bir düşnüp baramok,
Gel, otur egnimde syryňy aç sen.
Günäň näme, müýnüň näme öňümde,
Goý, menden ýamanlyk edenler gaçsyn!

Gel sen, guşum, başyň sypap bereýin,
Gel, gelerçe bolsa, sen gijä galman.
Men henizem bir gün seniň özümi,
Al-asmana äkitjegňe ynanýan.

1988.

POEZIÝA

...Pyragydy onuň ady bir mahal,
Soň Kemine boldy, Zelili boldy...
Kerim, Berdinazar diýdiler oňa,
Gurbannazar ýene — bir ady soldy.

Topragmy ýylydyp oturan ot ol,
Ynanýan ýene-de geler kän ärler.
Türkmeniň giň kalby onuň mekany,
Bu gün oňa Nobatguly diýýärler.

1980.

ÇYNARLAR

Ýazguly Hudaýberdiýewe

Çynarlary synlamagy halaýan,
Olaň belent başy, galkan döşi bar.
Çynarlary synlamaly synlasaň,
Olary synlasaň gözüň dokunýar.

Sen özüňi ösýän ýaly duýýarsyň,
Buldy goltugyna alyp dur goly.
Eger zeminimiň tugy bar bolsa,
Onuň tugy şu çynarlar bolmaly.

Köp ýaşabam ir ölýärler çynarlar,
Muňa has beterem ýer heläk bolýar.
Sebäbi ol ýaradanda olary
Hemişelik - bakylyga ýaradýar.

TÄŞLI GURBANOWY ÝATLAP

...Dostlam meni gözläp gapymdan gelmez,
Duşmanym özüni ýeňiji duýýar.
Wagt ölçär meniň eden işimi,
Doganym garraplar oduma ýanar.

Aladasy artar ýakynlarymyň,
Köp ýerde: «Wah, şolam bolsady!» diýler.
Şonda syçyraplar turasym geler,
Ýöne gerdenimden basar meniň ýer.

Islän ümsümligim ýetik bol bärde,
Jedel ýok juda köp oýlanjagyma...
Söwer ýarym her ýyl gurbanlyk eder,
Ynanyp ruhumyň aýlanjagyna.

* * *

Saýlaw Myradowyň ýadygärligine

Ak gämi dag bolup yza çekildi,
Sarsdyrdy kenary zogunyň sesi.
Öň deňiziň etegidi örüsi,
Indi oňky uly suwuň hemmesi.

Şowhunly duralga galdy çolaryp,
Gaýdysdy gämini ýola salanlar.
Diňe äpet gözli gadymy maýak,
Ony synlap doňup otyr alaňda.

Gämileriň häsiýetleri şeýleräk,
Ähli deňizlerde oň hilesi bar.
Gämiler gidýärler okeanlara,
Olaryň hasraty kenarna galýar.

* * *

*Köşüli dostum - polkdaşym
Ilmyrat Amanmyradowyň ýadygärligine.*

...Köşiň baýyrynda, obadan çetde,
Ýok ýerinde aladanyň, ses-üýnüş
Ýatyr tümmek bolup munda gubury,
Hasabyny soňlan bir dost kişiniň.

Başujynda onuň çañ basyp giden,
Bir çaklar getirlen döwür çäýnek bar.
(Indi ýakynlary öwliýä gelse,
Neressäni şol çäýnekden tanaýar).

Kämahalam eýesini ýat edip,
Güýzdemi, ýazdamy bir amat bolsa,
Onuň söwer aty gelýär bu ýere,
O-da ugrun tapyp, boşanyp bilse...

DOSTUMA HAT

«...*Wah, şu mahal Atabaýew bolsady*»
(*Soňky döwürde il içinde köp gaýtalanýan jümle*)

— Häzir Atabaýew gerek diýýärsiň.

— Eýderdi,

Beýderdi — diýýän ol bolsa.

Halkyň has-da eýgeljegne ynanyň,

Atabaýew şu gün direlip gelse.

«Gazakda, Gyrgyzda hydyr gören bar,

Höwes edip, ýüze sylybermeli.

Öz iliniň hakyn alýar her ýerden,

Uzadan ýerine ýetip dur eli...»

Dostum, köşes hemem böwrüňi diňle,

Özgeleriň nä maňlaýy şormudy?

Atabaýew bar mahaly türkmende,

Beýle ogul başga ilde barmydy?

Her bir döwür öz ogluny döredýär,

Şeýleräkdir çyn hasapdan alaňda.

...Dogyr Gaýgysyzy ýene bir gelin,

Ol türkmenе juda gerek bolanda.

Ýalta. 1990.

* * *

Ogultäç ORAZBERDIÝEWA

Azaşdym bir gije çöl-beýewanda,
Gar ýatyr ýerde-de ten bilmez bolup.
Goltugymda sowuk nilli omurma,
(Aw gözläp çykypdym irden, yz çalyp).

Aç möjekleň sesi gelýär ýeňsämden,
Oýlanýaryn, şulara bir ýal bolma.
Hyýalymda olar bilen hyňransyp,
Diýýärin gowusy, golaýma gelme!..

Dik depämde bolsa bir süri ýyldyz,
Ýaýraşyp otyrlar, olar bir giden.
Olar maňa bir zat-bir zat diýýärler,
Ýyldyzlaň diline düşünýädim men...

Kyn pursatda goltgy edäýse biri,
Ýatlar ýörer eken soň-soňam adam.
Ýyldyzlaň gözünden men ynam tapdym,
Şoldy şol pursatda iň gerek zadym.

AŞGABADYŇ ALKYMYNDA

Gonamçylyk, Aşgabadyň etegi,
Ýatyr iki ogly, il-günüň halan.
Biri Gurbannazar, birisi Halyl,
Ýatyr goňşy bolup meniňem balam.

Mahal-mahal durup gaýdýan ol ýerde,
Kalbymda harasat telim bir gasyn.
Olary direldip oý-hyýalymda.
Soňam diňläp durýan çykarman sesim.

Gurbannazar goşgusyny okaýar,
Setirler mylaýym pikir-pikire bap.
Külli türkmen şonda ünse öwrülýär,
Ol goşgy okanda biraz sakawlap.

Halyl alýar yzy bilen gezegi,
Gözelligiň, näzikligiň bary bar.
Ot bolup lowlaýar onuň ýüregi.
«Daglar aňyrsyndan daglar görünýär».

Goşgy diňläp otyr Eziz jan oglum,
Gözün bulduradyp, bir gowja bolup.
Meniň bolsa ýene gözümde gubar,
Ol gubar ýagmaga meýilli bulut.

Durup-durup gaýdýan ýene yzyna,
Ýüregime salyp gaýgy-hasratym.
Meniň balama-da göz-gulak boluň,
Diýýärin, agalam arkaýyn ýatyň!

Kalbymyzda ýaşarsyňyz biz bilen,
Aýdymňyzy ilim aýdyp ýör halap.
Ýatyr munda iki şahyr, iki dost,
Ýatyr goňsy bolup meniňem balam.

1988.

* * *

Dostum Gurbanýaz DAŞGYNOWA

Goşgy ýazsam syýahatça öwrülýän,
Unudýan men öňki şahyrlaň baryn.
(Bar asmanda obajygy duýgynyň,
Goşgy ýazsam, men şol oba barýaryn).

Ol ýerde älem giň eden çakyndan,
Onda ýürek bilen ýürek sözleşýär.
Setirlermi men şol ýerden tapýaryn,
Ol ýerde duýgular galgap uçup ýör.

Duýgy ýygýan, undup wagtyň hasabyn,
Bu obada meniň goňsym çal bulut.
Diňleýärler bu obada goşgyňy,
Okap beren çagyň ýyldyzlar gelip...

Gör, men näçe gezek geldim bu ýere,
Öz pelime menem ekdim ekini.
Mahal-mahal Taňryň özem şu oba,
Gelip goşgy diňläp, gidýän ekeni.

Goşgy ýazsam, özem her gezek şeýle,
Golaý baranlygymy duýýaryn Güne,
Hem ynanyan meňem ýazan goşgymy,
Okanymda Taňryň diňlejekdigine.

ÄÝNEKLI ÝYLAN HAKYNDÄ HAKYKAT

...Çakdy meni-de ol äýnekli ýylan,
Kesekiniň eli bilen duýdurman.
Tanap goýuň ony, bu gün çakmasa,
Erteki gün sizem çakar ol hökman!

«Ilim» diýen bolar herhal gürlände,
Ýöne soldur ilin ganyym dusmany.
Ýigrenýär ol güli, «Ýasyl, al» diýip,
Ýigrenýär dirini «Bar – diýip — jany».

Ýigrenýär ol dagy, onuň gersiniň,
Müdimilik beýik bolany üçin.
(Atasynyň aýadyna barmady,
Gurhan okalmaly bolany üçin..).

Mydam wezipede äýnekli ýylan,
Edaraň ýanynda «Ýylan kursy» bar.
Il-gününi juda ýigrenýän ýaşlar,
Şol mekdepde yhlas bilen okaýar.

Guwanyp özüniň sagirtlerine,
Göm-gök bolýar ol begene-begene.
Her gün üýşürip zäher paýlaýar:
— Degin degmedige,
Degin degene!

Gowusyran bolup,
Dil ýalmyldadyp,
Onuň tizden ýuwha çykasy gelýär.
Dünýäň töweregne guýrugny aýlap,
Soňam depesinden çakasy gelýär.

Hawa, ol ýylany köpler tanaýar,
Senem synla haçan çyksa öňüňden!
Onuň görüpligi gara ýag bolup,
Syrygyp durandyr iki gözünden,
Äýnegiň aşagyndan.

1990.

* * *

Durmuş bu, darkaşam gurulýar munda,
Yza-da çekilýäs Tomaris¹ bolup.
Soňundan bir mahal amatly ýerde,
Almak üçin ary gapdaldan gelip.

Käte bilmän, asla islemesek-de,
Ýaralaýas bir söz bilen dostumyz.
Ýyldyz çyksa biter öýdüp oýlanýas,
Ýatlap Göroglynyň neslidigimiz.

Soragly bakýarys soňam asmana,
Ol ýerde ýyldyzlardan kän zat ýok.
Ýöne nämüçindir, ýyldyz görsegem,
Kä ýaralar asla bitiberenok.

¹*Tomaris-Tumar — Gadymy Massahet serkerdesi.*

* * *

Çagalygny höwes etdi bir gumry,
Şol günleri göz önüne getirip.
Soňam yhlas bilen ýumurtga basdy,
Telim gije,
Telim gündiz oturyp.

Gumrularyň edehedi şeýleräk,
Çagalygny juda küýsän mahaly,
Basýar yhlas bilen ýumurtgasyny,
Düşäp aşagyna ýumşak pahaly.

MEN ADYMY ÇALYŞJAK

(Möjegin aýdymy)

Oba baryp gaýtjak men,
Ferma agamy görjek.
Göz görkezdi ol maňa,
Epilip, salam berjek.

Agam begener diýseň,
Et berer näçe iýsem.
Boldugyny bilýärim,
Öýünde hemme zadyň.
Tüýs hakyky möjek ol,
Bolsa-da ady Adam.
Kolhoz malyp şol iýýär,
Iýende-de bol iýýär.

Ogullarnyň hemmesi,
Aldy ýokary bilim.
Wah, güýç dagy däldir-le,
Güýji goýundyr puluň.

Giýewlerem bireýýäm,
Maşyn, howluly boldy.
Islese, goýnuň puly,
Ýere düşürýär buldy.

Möjek iýdi etmäge,
Tüweleme, agam zor.
Omaçany oň bilen,
Deň gemirýär prokuror.

Men barjak-da, adyma,
Özüň eýe bol diýjek.
Goý, götersin bu ady,
Eti tapyp bol iýjek.
Agam hakyky möjek.

Tanaýaňyz agamy,
Aýtmasam-da oň adyn.
Agam möjek adyna,
Diýseň mynasyp adam.

1986.

GARGYNJAŇ AÝAL

Bende ýylyň ýylna ekerdi gawun,
Eriklerem bardy ylla bal ýaly.
Bize – çagalara diýerdi her gün:
«Ogurlamaň – sorap alyň, gel bäri!

Biýarany guradýaňyz depelep,
Şaha-da döwýäňiz dyrmysyp бага.
Ýeri, nädersiňiz patda gaçaňyz,
Ah, siz gepe düşmez, garagol çaga...»

Bolsa-da her öýde gawunmy-garpyz,
Öjügerdik şol bendäniň zadyna.
Yzdan kowýan ýaly tazap gaçardy,
Onuň bolsa kowmak düşmez ýadyňa.

Yzynda seredip «gargynar» durar:
«Guly bolasyňyz gyzlaryň-aýyň,
Garagol çagaňyz kän bolsun juda,
Şeýdip jeze bersin size hudaýym!»

Gyzlara gargady başgarak hili:
«Çykmawesin arlyk-kirlikden elňiz,
Meniň gargyşlarym asman eşider,
Ol günler öňdedir görersiňiz siz...»

Käýindirdik şeýdip ony kän ýola,
Köýelmesek asyl, geçmezdi gün-de.
Özüniň şu täsin gylygy bilen,
Galypdyr ýadymda meniň şol bende.

* * *

Berta

Söýýän zenanlar garramaýarlar,
Ýaşy nirä barsa, goý, barybersin.
Gözün balkyldadyp bir gowy bolup,
Melege öwrülip ýörendir görseň.

Saça timar berip synasyna nyzam,
Soňam seýkin basyp ýörär bir welin.
Görenler höwesli pikir öwirler:
«Gör, nähili gowy, görmekli gelin».

Gözleri mylaýym dilem süýjüdir,
Nahar etse iýip doýup bilmersiň.
Höwesne berilseň şeýle zenanyň,
Onsoň başga gelni söýüp bilmersiň.

Gowa mynasypdyr, gowular mydam,
Oňa gowy sözler aýdasyň geler.
Alys ýere gitseň telim bir aýlap,
Şol gün başyň alyp gaýdasyň geler.

Gülli meýdan diýlenidir gujagy,
Diýer oň yhlasy hemişelik gal.
Wah, adynam aýdaslarym gelip dur,
Ýöne ony häzir aýdaýmaly däl.

...Heniz-henizlerem ol gelniň oýy,
Günüme goýanok, göçürip alýar.
Isleg, höwes ganat pere öwrülip,
Meni wagtal-wagtal uçuryp alýar.

* * *

Ýeriň şary aýlanyp dur henizem,
Onuň bir ýerinde ýene menem bar.
Bu günler üstüme küýsegli söýgim,
Mylaýym gar bolup torgaýlap ýagýar.

Bu günler bir gelniň yhlasynda men,
Gowluk gelin bolup doldy kalbyma.
Adam şol pursatda ynanar eken,
Dünýäňem özi deý bagtlydygyna.

Çyrmasyp ýörşi deý aýdymyň saza,
Batgalap ýörişi deý, arynyň balda.
Şeýle gowy pursat, ana seniňki,
Ýene şonky söýgä berilen bolsa.

Bu ýerden öwrülip geçmek mümkin däl,
Öwrülip ýörmegiň geregi-de ýok.
Ýalkamasaň, ýalkanmasaň, söýmeseň,
Şonda dünýä mis köpüge degenok.

Öýe gelen çagym öýde ýok bolsa,
Şeýle-de bolayýar onsoň käýarym.
Ine, şonda öz gitmeli gämimden,
Bilet alyp galan ýaly duýýaryn.

* * *

Ýazyň gelsi bu ýyl görlen gowluk däl,
Ýürek ersip giň ýaýlany küýseýär.

Ýas-ýaňyja topar bulutlar gelip,
Gidipdirler bolup bilenni bolup.

Öňki görülenden meýdan üýtgeşik,
Güller hezil tapsyp, otyr derleşip.

Sährada seýranda bolup geldik biz,
Gujagmyza çemen alyp geldik biz.

Göwünler gül bolup, açyldy ýene,
Taplan gowluklaram munuň üstüne.

* * *

Gijara. Otyrys öýde ikiçäk,
Garaňky bar ýere leşgerin çekýär,
Bu pursat birhili öwrümler alyp,
Ümürläp asmandan ýürege çökýär.

Şeýle rahat pursat hoş ýakýar jana
Häzir ýatar wagtyň öňisyrasy.
Aýalym ýukajyk köýnegin geýip,
Gelinsiräp otyr, hondan bärisi.

Syçan gören pişik ýaly ýalmanyp,
Menem bu pursadyň çemini alýan.
Belli boldy kalbyň owsun atany,
Köşeser öýdemok harasat bolman.

* * *

Gelin ýatyr ak düşege bulasyp,
Häzir ol gowy düýş, görýän bolmaly,
Gapdalynda ýatan ýassygy çekip,
Onuňam boýnundan salypdyr goly.

Ýyly bolýar gelin agnan düşekler,
Ýük düşürýär munda, hemişe gowluk.
Magnit bolup, çekýär mydam menide,
Gidesim gelenok, hiç ýere sowlup.

Bar-da, nä göwünde tamakyncylyk,
Ol ýeriň gowzuny dolasyň gelýär.
Şol bagty getiren ýassygyň ýerne
Isläpler özümiň bolasyň gelýär.

* * *

Perde açylanna boldy ençe ýyl,
Şeýdibem sahnada peýda boldum men.
Jahyllygyň ganatyna göterlip,
Sykylyklap öz sazymy çaldym men.

Aýdym bolsa diňleýjisem tapylýar.
Deň-duş gyzlar ilki ylygsyp bakdy.
Bile aýdym aýtmak höwesi bilen.
Olaň birem sahna, ýanyma çykdy.

Tanadym men ony şonda dessine.
Şol gyzdy-da ýaňky çetde oturan.
Men sykylyk çalan çagym galpyldap,
Birzatlardan uýaljyrap oturan.

Ynandyrdy soňam meni aýdymyň,
Bile aýtsaň gowy aýdylýandygna.
Ses goşamsoň dagy zowlady berdim,
Ýürekse edinip ol gyzy göwnüme.

Hemem ynandym men şol aýdym bilen.
Barýanyma albaý bulan geljegne.
Goşalanyp aýdym aýdan mahaly, m,
Ynandym has gowy aýdym biljegme.

* * *

Söýdüm gözelleri güllere deňäp,
Küýsäp, küýsäp, küýsäp çekeläp söýdüm.
Kükregimi oýkap, näzik bedene,
Hyjuw bilen ony ner bolup öýdüm.

Söýüldim, begendim meniň bilenem,
Arzuwlarny, höweslerni baglan bar.
Ertekä öwrülip, daş ilde galdy,
«Bagtym» diýip, bagra basan näzli ýar.

Özümi bir söýen natuwan gelne,
Ýazlar geçip güýz gelensoň düşündim.
Diýilmänmi näme «Hiçden giç ýagsy»,
Asdym özüm onuň nogta saçyndan
Algyr laçyn bolup indim başyndan.

Meni söýüp söýülmedik gelinler,
Soňra meniň ganyň duşmanyň boldy.
Gelniň göwni galsa şol bor ekeni,
Soňra ozal-ahyr duşmanyň ulsy.

Ýöne hyzmatynda durup bilseň-ä,
Şolar bolar dostyň iň gowsy.
Şindem jahyllykda saklap ýör meni,
Gelinleň söýgüsi, yhlas-höwesi.

* * *

Düýnki ýakyn göwün ýat bolup barýar,
Öz ornuny başga berjege meňzäp.
Nämä gamlanýarkam ähli zatlaryň,
Bir gün gutarýany däl ahyr geň zat.

Gelen çagy gujak açyp gelipdi,
Tozadyban gitdi ugranda ýoly.
Galdy gursagymda onuň hesreti,
Hemem ýatlamalar örtener ýaly.

Kalbym meniň umman, gopýar harasat,
Tolkunlar segreşip bir birin kowýar.
Hemem ýaýrap meniň göwün kenarma,
Şor suw bilen ganly ýaramy ýuwýar.

Mymyk şemal maňa maslahat berýär,
Nähili bolsada sen hemişe söý!
Aýlanyp-öwrülip saçym sypaýar,
Ýagdaý bilen imrindirsjek bilýan deý.

GARA DEŇZIŇ TOLKUNLARY

**GARA DEŇZIŇ
TOLKUNLARY**

Gara deňziň tolkunlary,
Küýsedim men ýene sizi.
Gara deňziň tolkunlary,
Eçiliň siz gujagňyzy!

Pikrim, meni äkit ýene,
Şol kenara ýetir basym.
Diýeýin men bir geline,
«Owadan gyz, amanmysyň!»

Gelinleriň — giň kenaryň,
Depesinde nur bolaýyn.
Tolkunlaryň gujagynda
Men ýene-de bar bolaýyn.

Synlaýyn men gelinleriň
Gözelligni golaýjakdan.
Olar maňa, goý ýene-de
Ýylgyrjaklap — syrly baksyn.

Deňzim, güwläp-güwläp galýaň,
Düşünýärin saňa sözsüz.
Köp babatda bir-birege,
Ekizler deý, meňzeş-ä biz.

Senem edil meniň ýaly,
Gelinlere gelse gezek,
Hyjuwyňy başa çolap,
Boluberyäň tüýs ot-elek.

Bagtly bolýar deňze gelen,
Hakym ýokmy meniň, eýsem.
Men nädeýin gelinleri,
Däli-tolkun bolup söýsem!

Gara deňziň tolkunlary,
Küýsedim men ýene sizi.
Gara deňziň tolkunlary,
Gujagňyza alyň meni.

ÝALTA

Göreniňden göwnüň açylyberýär,
Bu-da hut Ýaltanyň gowulygyndan.
Deňiz oň dyzyna başyn goýupdyp.
Depede Gün — tylla saçy egninden.

Dag, tokaýy — bularam bar birýanda,
Islesen, ümdüzne gidibermeli.
Kenar bolsa durşy bilen gyz-gelin,
(Gürrüňi eşdenden gowsy görmeli).

Geçýär käte gözýetimden ak gämi,
Gadamynda jemläp, pikirdir küýüň,
Döreýär göwnünde ýakymly duýgy,
Golaýdan sallanyp gyz geçen deýin.

Hoştap ysly howa beýhus ederli,
Oň bir syny gökde, bir syny ýerde.
Göwnüme düýşe-de giräýjek ýaly,
Bu pursat bir çaklar, ýene bir ýerde.

* * *

Bu ýerde ähli zat deňize meňzeş,
Ýa-da bu diňe bir meniň göwnüme.
Kölegämden tebil alýan gumrular,
Bu şäherde münýär meniň egnime.

Deňiziň dünýäsi indi meň dünýäm,
Aýagmy sypaýar tolkunlar gelip.
Gözýetimde ol Gün bilen gürleşýär,
Bir çola çekilip, göz-de-ýüz bolup.

* * *

Gursagna syganok deňziň hyjuwy,
Ýene tolkunlaryň çap-çal başlary.
Zyňylan töňňäni hallan atdyryp,
Getiribem boş kenara taşlady.

Bir-de umman tansa galýana meňzeş,
Ellerin oýnadyp, çermäp bilegin.
(Düşen özüň bolma onuň demine
Öwürýär gaýyklaň enterpelegin).

Billerin oýnadyp hezil edýär ol,
Seçýär köpüklerni, öwürüp merjene.
Birdenem meňzeýär: «Boldy, bes!» diýip,
Yzyna öwürülip gidiberjege.

* * *

Deňiz boýy, gezim edilýän meýdan,
Giden bir giňişlik, tolkunlar önde.
Çal tolkunlar gasyn-gasyn bolusyp,
Sycradýar ýüzüňe şorawja damja.

Göwnüme bolmasa, her gün gijara,
Bu ýere adamlar hemmesi gelýär.
Her günem bu ýerde deňze sallanan,
Batarman Gün bilen hoşlaşyk bolýar.

Otyr ony synlap aýallar-gyzlar,
Otyr goja, otyr göwüslek gelin.
Hol, beýlede bolsa suwa düşüp ýör,
Sary saçly aýal güjügi bilen.

Deňiz müşki atyr bolup kükeýär,
Gögümtil, al reňke bölünip telim.
Meniň çarlak bolup uçasym gelýär,
Goýanok bu pursat öz halyň bilen.

* * *

Çekdim men deňizi,
Tolkuny bilen,
Bir nüzli gelinem gujagna berdim.
Ýüzüp ýör ol tolkunlary gujaklap,
Goý, ummanam onuň hözirin görsün.

Deňiz, tolkun hemem ýakymly zenan,
Depede çogly Gün, isläp getirilen.
Ummany görmäge häzir göz gerek,
Bagtlyny ýüzünden tanaýaryn men.

* * *

Gelin gelip çykaryndy kenarda,
Göreni aňk etdi zenan bedeni.
Aýagna ýykyldy tolkunlar onuň,
«Ýör, ýüzeli, alyslara gideli!..»

Ýigitler höwesli synlady ony,
Hersi öz ýanyndan ýöredip hasap.
(Beýle-de gőzellik bolar ekeni,
Ýürek heläk edýär indi alňasap).

Gelin tolkunlaryň gujagna doldy,
Delminşip galdylar görenleň bary.
Başa çekäýesiň gelyär ummany,
Hoş hyýala näme tükenme barmy.

* * *

Çal bulutlar depämizde gernişip,
Töwerege giňden gerdi gujagyn.
Hemmeler ýagysdan gaçdy bosuşyp,
Bilseler-de galyp, eremejegin.

Deňiziň öwresi birden çolardy,
Galdy oň boýnunda bir maýa gelin.
Ýagys ony höwes bilen talady,
Köwsarlap, elenip hyjuwy bilen.

Geýimler öl bolup ýelmeşdi tene,
Ony synlap has-da tolgundy deňiz.
Ýagysdan gaçysyp gitdi hemmeler,
Çolaja kenarda gelin ikimiz.

* * *

Deňiz gelin görse gozgalaň tapýar,
Ýatlap düýnki hezilligiň boljagyn.
Ýüzdürip gelini öz gujagynda,
Ak boýnuna gollaryny saljagyn.

Şeýle pursatlary gowy görýärin,
Ony synlamagyň öz lezzeti bar.
Kime goşgy bolýar beýle pursatlar,
Kime-de ömürlik söwer ýar bolýar.

* * *

Deňze gelenleriň ýüzi nurlanýar,
Şu synyma düşen zatlaryň biri.
Garaňkysyn boýlap tereň gijäniň,
Hezil soňra garşy alsan ertiri.

Bu ýerde hemme zat göze ýakymly,
Daşlaram owadan deňiz ýanynda.
Aýlansyp ýör apasaklap çarlaklar,
Bu ýerde guşlaram adam sanynda.

Iň eý görýän zadym deňzi synlamak,
Tolkunlaryň öwrümi kän, oýny kän,
Ony synlap oýurganyp otursaň,
Bir oňat pursady başdan geçirýän.

Mündüresiň gelyär sonda tolkuny,
Kepderleri mündüren deý egniňe.
Hem ynanyň geçmiş ata-babaňyň,
Şol gadym balykçy — Massahetdigne!¹

¹*Massahet — deňiz boýunda ýaşan türkmeniň gadymky ata-babalarynyň biri.*

* * *

Deňizi gujaklap, bagryma basýan,
Ony söýýän arka tapynyp Günden.
Deňziňem hyjuwy özüne ýetik,
Kem galar ýaly däl duýguda menden.

Mährem gelin bolup gysmyljyraýar,
Maýyl edip meni ýyly goýnuna.
Ýene birde höwes bilen sürünýär,
Gollaryny aýlap salýar boýnuma.

Onuň bilen galýas soňra ikiçäk,
Unudyp dünýämi, gelen ýolumy.
Deňziň yhlasyny,
Höwesin goýup,
Heý, onuň ýanyndan gider ýalymy.

ÝALTANYŇ SARYJA TOMSY

Tomus töweregne paýlap ýör özün,
Ol nurana bolýar, ýaýranda şeýdip.
(Gün batansoň, bir ýerlerik gitse-de,
Ýene gelýär irden yzyna gaýdyp).

Gündiz ýene gulaç ýarym uzady,
Indi ony geçirmegem hyllalla.
Şeýle-dä nä, irizmeýän zat barmy,
Haýsy bir zat gereginden bol bolsa.

Barybir men sarja tomsy eý görýän,
Alajyň nä, oňa kaýyl bolmasaň.
Hiç bir ýerde ynjalyk ýok bu günler,
Deňzi ýatlap, gujagyna gelmeseň.

Suwuň boýy, ol hemişe üýtgeşik,
Şu ýer bolsa gerek Ereminň bagy.
Kenar agyn zenan ýarym ýalaňaç,
Jennetiň perisi olaryň bary.

Haladym Ýaltanyň saryja tomsun,
Bu ýerde mähirem, muhabbetem bol.
Öz mährini berip,
Çoguny berip,
Gelenleri munda ysnyşdyrýar ol.

TOLKUNLAR

Tolkunlaň gujagy hyjuwdan doly,
Deňiz agyn tolkun, kän olaň sany.
Çarlaklaram tolkun bolayýsa gerek —
Tolkunyňam juda uçmak isläni.

GÖRNÜŞ

Gün tyglary bulda naýza sanjypdyr,
Onuň deňze yhlas edýäni çyny.
Agaçlar üşüşip, daga çykysyp,
Synlap dur bir çetde bu gözelligi.

Güýzmi, howaň agyp-dönmesem daş däl,
Daş däl ol ýagyna,
Çoga hem Güne.
Şemal gelip bulutlarny asmanyň
Tüýdüm-tüýdüm edip ýaýratdy ýene.

RESTORAN GÄMI

Restoran gäminiň birýan çetinde,
Oturdym ummanyň syncysy bolup.
Saz çalynýar, elesleýär ýürekler,
Goşulýar şirin saz ganyňa gelip.

Tans edýär derçigşip ýigitler, gyzlar,
Gelinleň sagrysý baran-da-gelen.
Bir seretsem, menem köwsarlap ýörün,
(Goýanok bu pursat öz halyň bilen).

Töwerekde hallan atýar giň umman,
Halaýar ol telim geým geýmegi.
Gözýetimde tolkun atýar ülpüldäp,
Onuň egne geýen ýasyl köýnegi.

Gämi bolsa ýüzüp barýar, keýpihon,
Ýöne niräk barýanyň bilenok.
Gelinler ýanymda hemem al şerap,
Nirä ýüzse ýüzsün, maňa parhy ýok.

Göçgünli saz soňra göçdi has beter,
Indi tutuş şäher eşidýändir ony.
Şeraply çüýşeler diňe biziň däl,
Göterdi gämiňem gradusyny.

Gäminiň rulunda duran kapitan,
Ruly öz ugruna goýberdi gerek?
Töwerekde indi gämi pyrlanýar,
Hezillige goşlup, gyzlara derek.

..Kelläne ne pikir gelenok munda,
Geldi suwperisem bir ýerden göwne.
Men ynandym şonda suwperisiniň,
Şu gämiden gaçan serhoş gyzdygna.

Restoran gäminiň birýan çetinde,
Ýok, ýok, indi ortada bir ýerde men.
Gapdalymda bolsa bir mele gelin,
Kalbym ezip otyr höwesi bilen.

Keýp çekýär restoran,
Keýp edýär umman...
Hezillik hemişe şu ýerde bolýar.
Gowulykdan doýma barmy dünýäde,
Matros bolup munda galasym gelýär.

* * *

Ýelkenli gaýýklar deňze çykdylar,
Säher serginligiň höwesne berlip.
Ýüzüşip ýör indi olar gaýysyp,
Guşuň ganatlarna meňzeşip-gernip.

Çarlaklar ol ýerde pelesañ urýar,
Kenara ýañ berýär sowhunly sesi.
Olar bu görnüşiň hemmeden ýakyn
Hemmeden janköýer tomasaçysy.

Deňiz şeýdip ýene görmegeý boldy,
Tolkunlaň höwesden doly gursagy.
...Bu pursat hemmäniň ummany synlap,
Ýüzmekligi arzuw edýän pursady.

* * *

Deňziň boýy. Yssy günleriň biri,
Görsem bir gyz gelýär garsymdan ine.
Owadan saçlary bir gujak edip,
Dökükdir ol güne ýanan derdene.

Messan-messan basyp gelýär, howlukman
Kenar öňküsinden indi has gowy.
(Bilýäriň men mysal tutup özümden,
Şeýle pursat ýigitleriň arzuwy).

Gelýär peri, gelýär maňa golaýlap,
Gül bedeni töwerege güjeňläp.
Kämahalam keýerjekläp durýar ol,
Alyslary synlap,
Ummany geňläp.

Gyzy synlap, men otyram ýerimde,
Onuň bilen arzuwlarý besledim.
Hemem bu deňizli, gyzly pursadyň
Mydamalyk bolmagyny isledim.

DEÑIZ GIJESI

Asla deňze geldigiňem däl eken.
Bir gije şöwrüni çekmeseň gelip.
Oturdym men bu gün sähere çenli,
Umman kenarynyň syncysy bolup.

Pagsyldady, güwwüldedi bir ýerler,
Haýat ýykylyan deý meniň göwnüme.
Hem ynandym, bir çak taşlan balygmyň
Kit bolup önüme ýüzüp geljegne.

Hemmeler ýalaňaç Adam ata deý,
Gelinleň hemmesi How ene bu gün.
Bilýän mahal-mahal şol gadymýeti
Ýatlap-ýatlap, soňam küýseýär göwün.

Az däl eken gijäň hözirni görýän,
Özün çolalygyň gujagna atyp.
Deňze girip gitdi ýigit bilen gyz,
Bir-birlerniň golun mähirli tutup.

Ondan aňyrrakda ýene bir gara,
Bolsa o-da asyk-magsuk bolmaly.
Meňzeş olar häzir ummandan çykan
Bir täsin jandara — iki kelleli.
Ummanyň kenary diýseň ýakymly,
Ol gowlugny gelen bilen bölüşýär.
...Denziň şol dünýäsi,
Şol tereň gije,
Şu günlerem meniň ýadyma düşýär.

* * *

Höwes edip geldim bu şähre men,
Golaý bolmak üçin deňiz-ummana.
Deňiz demne goşlan arçalaň müşgi,
Şeýle bir ýakymly bu ýerde jana

Ol bir ýanda bolsa ýeriň örküji,
Depesi heserli gara daglar bar.
Deňziň tolkunlary diýseň eý görüp,
Onuň gujagynda gysmyljyraýar.

Daşary ýurtlular ýarym-ýalaňaç,
Hem olara meňzeş watandaşlarym.
Ýatyrlar serilsip suwuň boýunda,
Tapan zady bilen бүрәп başlaryn.

Gojalaram ýigdelýäler bu ýerde,
Bu gowlugyň, gelinleriň derdinden.
Ýeke gelen gyz-gelinleň gözünde,
Hem gyjالات, hemem söýgi gördüm men.

Bir ýola hem, goja kişi janygdy,
Synlap deňiz boýyn: «Bu bagty gör-ä...
Ellä çenli deňze gelmedik gursun,
Elliden soň gelen gursun bu ýere!..»

Gezdirýär ol kim islese äkidip,
Öz gezegçi gämilerne mündürüp.
Aýlap-aýlap gaýdyp gelýär ýene-de,
Kalbyňy beýgeldip — heserlendirip.

* * *

Ýene-de deňizi küýsedi göwün,
Tolkunlary göz önüne getirip.
Gün arkasyn sypap berýär geliniň,
Kenardaky çägelikde ýatyryp.

Göwnüme esli wagt geçene meňzeş,
Ýogsam görüşemzok ertirden bäri.
«Ýola seretdirip goýduň-la, oglan!»...
Pysyrdaýar hemem gulagma biri.

Deňiz höwesine çagyryýar meni,
Geçdi tolkun, göwün kenaryn ezip.
Ine-de, hä diýmän ugrajak menem,
Şujagaz goşgyny boldugym ýazyp.

* * *

Howada çyg ysy,
Ýapraklar düşýär.
Agaçlaň kem-kemden açylýar aýby.
Tolkunlar güwleşip haýat ýykýan deý.
Görnenok deňziň daşlyja düýbi.

Kenar tukat, her ýerräkde bir adam,
Ol-da aşyk-magsuk yhlasy daşan.
Çarlaklar ummandan daşlaşyp bilmän,
Üşüşip otyrlar üstünde daşlaň.

Tomusky giň kenar daralýar barha,
Çaýylýar ak köpük, ýatladyp gary,
Deňiz indi üç gün bäri güwleýär,
Küýsäp ykbaldaky ýogy hem bary.

UKUSYZ GIJE

Eýýäm gijäň bir wagty
Güňläp dur ýadaw kelläm.
Horlanýaryn ýene-de,
Wagtynda uklap bilmän.

Göz önüme getirdim,
Ümsüm ýerleriň barny
Şeýdenimde hemişe
Uklap galaýmam bardy.

...Owsundy deňiz ýene
Töwerek ürgün çäge.
Islesen ýumsak düşek,
Üstünde agnamaga.

Aýlanyp ýör bir gelin,
Galgyn göwsi bir görüň!..
Gowsy, yzna düşmäýin,
Ýogsam uklap bilmerin.

Gelyär meniň gulagma,
Ýel sesi, itiň sesi.
Ukudan başga zatlaň,
Töwerekde hemmesi.

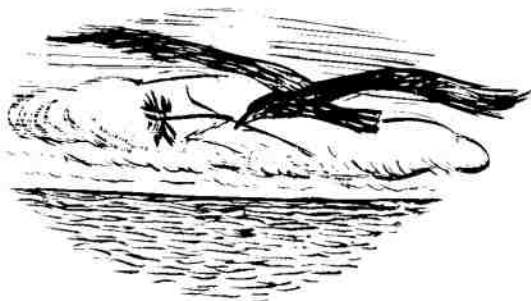
SOŇKY GIJE

Säheriň ön ýany,
Bary bir gije,
Gijäň saçlarynyň çözenýär towy,
Deňiz owsun atýar serginlik bolup.
Ony synlamagam şonçarak gowy.

Ýürek bolsa alyslara ymtylýar,
Ol juda gyssanýar halalyň bolsun.
Gör, ol meni nirelerden çykarýar,
Ýoly ýada salyp ornumdan galsam.

Ýaňrak tanşym bolan Bulka atly it,
Bir zat syzyp, geldi ýalmanyp ýakyn.
Bu gijäniň soňky gijeligini
Häzir ýada salmak meniň üçin kyn.

Uzak gije ýoldaş bolan boz gelin,
Ýeňsämden uludan demini alýar.
Ol meni pikrinde ýola cykaryp,
Gujaklap-hoşlaşyp ýoluma salýar.

*Düýnki ýagan
ak ýagyşlar*

BU GÜN TÜRKMEN DIÝMEK

Türkmen bolmak hiç wagt aňsat bolmandy,
Häzirem aňsat däl mynasyp bolmak.
Türkmen diýmek, bu gün Garassyz Watan,
Hemem şol gowlugyň gadyn bilmek.

Türkmen diýmek, bu gün ýaşyl Tuguňa
Guwanmak parladyp, ýüregiň bilen.
Hemem oňa hyzmat etmek söýüpler,
Geçmişň, şu günüň — deregiň bilen.

Türkmen diýmek, bu gün uly hasapdyr,
Hemem şol hasapda mydam galmakdyr.
Kim nämesin çalsa, goý, çalybersin,
Esasy zat dutaryňy çalmakdyr.

Türkmen diýmek, bu gün Mertebe bolup,
Soňam ony goramany başarmak.
Halkyňy hor etmän, zada zar etmän,
Oň begligni soramany başarmak.

Türkmen diýmek, öwlüýädir mukaddes,
Oňa sütem etmek hatadyr-hatar.
Hasapsyz zat ýokdur Taňryň önünde,
Bet iş etseň, bir gün garagňy tutar.

Türkmen diýmek, bu gün geçmişi ýatlap,
Göterilmek ýene-de şol belende.
Almajak galasy bolmaz öňünde,
Adamzat oglunyň eli gelende.

Türkmen diýmek, bu gün Bitarap bolup,
Gowulyga — ak arzuwa baş yňmak.
Türkmen diýmek, bu gün Türkmenistanyň
Tutumyna, Yhlasyna düşünmek.

*(Türkmenistan Bitaraplyk alan günü
ýazylan goşgy).*

GELIN ŞAHYRLARYŇ ŞYGRYN OKASAM

Gelin şahyrlaryň ýazýan sygryny
Pynhanlykda okamany halaýan.
Ol goşgular höwes bilen tolkunyp,
Şonda meniň duýgularymy talaýar.

Ol goşgulaň özem halys ýürekden
Öz derdini, hyjuwyny paýlaşýar.
Pysyrdylar bir-birinden ýakymly,
Olary diňleseň, höwesiň joşýar.

...Aýna gözläp, saçlaryny daraýsy,
Towlanyp ýatysy düşekde münzäp,
Penjirä ýaplanyp, ýola garaýsy
Çekilen bir gowy surata meňzäp.

Gümmezekläp duran galgyn göwüsler,
Näz bilen bakysy ýene bir öwrüm...
Zenan şahyrlaryň sygryn okasam,
Heserleniberýän bölünip göwnüm.

Gül-gunçalaň müşki urýar burnuma,
Ýene kän gowluklar onsoň meň paýym.
Esräp duran iner borun diýseňiz,
Sizem ol gelinleň sygryn okaýyň,
Gelin şahyrlaryň sygryn okaýyň.

MARÇAK

Gijöýlän Marçagyň¹ gyzan bazary,
Sülmüräp Gün gökden ýaşmaga barýar.
Agyr süri inip gelýär ilerden,
Obany ýene-de tozana garar.

Howasynda goýun-sygryň ysy bar,
Ysy bar gaýraky gara jeňneliň.
«Sygryňy daň!», «Bar, goýnuňa ot getir!»
Sesi çasly çykýar barha ýeňnelen.

Serhetden ýeňseden eşdilyär zol-zol,
Çagalykdan tanyş sagallaň sesi.
Ýok bolsa-da «hä-howuny» ýetirýän,
Marçagyň «bagsysy» olaň hemmesi.

Gelinler körpesin bagryna basyp,
«Akgasy gelora»² — çykdylar ýola.
Irden giden akga işden gelmese,
Syganok gelinler öýne-de, gola.

Biziň gapymyzda garry tut otыр,
Yssyda öwrülip bir goýry saýa.
Şu tuduň astynda sygnardy enem,
Gowluk diläp, baş wagtyňa Hudaýa.

¹Marçak — Meniň dogduk obam.

²«Akgasy gelor» — Giçlik adamlaryň işden gelyän wagty.

Öwlüýäniň ýokarsynda ýene-de,
Goýalyar garaňky ähli ýerden öň.
Ol ýer obamyzyň uly hasraty,
Giç agaryar ýene ir bilenem daň.

Göpen çagym öwlüýäni her mahal,
Ýada düşýär telim-telim gowy ýok.
Ýok Kämiran, Alla döwi, Hakysy,
Düýäni göteren Anna töwi ýok.

Inim Babageldi, Jumanazar ýok,
Ýalkap dogtor, Ýazy akgamyz bilen.
Ýok Hommatja, Aлым Amangeldimiz.
Ýük ýazdyryp geçip baradyr gelen...

...Çagajyklaň jidirdisin eşitdim,
Hawa, şolar ýaralaryň melhemi.
Hemem Marçak atly gadym galanyň,
Täze göçi, şugla salýan geljegi.

Obamyň çaňyna gatylyp ýörün,
Ol buluda öwrülipdir arkada.
Obam öznüň mähri-mazmuny bilen,
Dolup otyr bir mähriban pursada.

1996-2006.

GYŞ

Baý, bu gysyň uzaklygny diýsene,
Burjy baglap, durjakmykan ol şeýdip?
Söýenişmeli hem taýmajak bolmaly,
Ýykylsaň, galarly däl soňra gaýdyp.

Mylaýymdy ýagan wagty mymyk gar,
Oýlanypdyk «Taňrym gowdan ýetirdi».
Ýöne etjejigi içinde eken,
Şatlap doňdy, soňam ala getirdi.

Sowuk şemal indi äleme çawjap.
Ähli sowgy sürläp, gabaýar göwne.
Ynandy gys, piňe alman hiç zady
Bir özüniň dünýäň eýesidigne.

Ak-da bolsa, ýowuz edýän işleri,
Pikir edip özüň bermezden müýne,
Gowusyran bolup, aksyran bolup,
Ersip, zulum edýär indi zemine.

Şeýdibem, ol hemmäň ýüregne düşdi,
Çynarlaram öz boýundan pes bu gün.
...Aýlanyp ýör garga ertirden bäri,
Bilmän özni haýsy bagdan asjagyn.

Pöwrize. 1993.

GAMÇY

(Ýarym degişme)

Babam çalar eken käte mamamy,
Öznüň dagdan saply gamçysy bilen.
Daýym ony elden aljak bolanda,
Mamam diýer eken: «Aýryl, oglum, sen!

Är-aýalyň arasyna düşmezler,
Düşünşer ýene-de olaryň özi!»
Tärimden sallanyp urlan mamamyň
Düşermiş dabanna gamçynyň yzy.

Babam diýer eken: «Heleýiň käte
Eý görseňem, çaňyn kakyp durmaly.
Ýogsam, onuň göwni gün-günden ersip,
Diýermişin: «Är bolubam görmeli».

...Asylgy dur şol gamçy meň öýümde,
Aýalym kä daşyp, küpürsäberse.
Ýene-de parahat kaddyna gelýär,
Şol, babamdan galan gamçyny görse.

OGULLARYMA

Dünýäň özne meňzäp, syr bolup geziň,
Her hal, ýuka ýerňe ganatyňy ger!
Ýogsam, ejiz ýerňi bilip alsalar,
Aýlap şol ýeriňe çöwüp deperler.

Okaň, paýhas ediň, gözläň ýadaman,
Gowlugy hiç mahal siz şere ertmäň.
Aglañ, aglasyňyz il agysyny,
Ýöne serden geçip, ýakaňyz ýyrtmaň.

Duşman ýogam bolsa, bäsdeşlik bardyr,
Ykbalyň oýnunyň köpdügi hakdyr.
Oňarsaňyz, başyňyzy caraň siz,
Hiç kimiňem size bergisi ýokdur.

Arkaňyzam hiç kimseden pes däldir,
Ýöne ol göterip bermez goýanyň.
Her hal, mertebede ýaşamak üçin
Çalyşyň siz, dyzyňyza daýanyň.

Ogullarym, ykbalyňyz oň bolsun,
Okuňyz hemişe nyşana degsin.
Gelinleriň söýgüsünde ýasaň siz,
Bu dünýä sowukdyr, tukatdyr ýogsam.

* * *

Menem ýolda, özem esli ýyl bäri,
Köpri gurýan, derýa önüm kesende.
Birde atly, birde samolýotly men,
Tizligim döwrümiň derejesinde.

Çagalygmyň duralgasy bireýýäm
Yzda galdy, üç-dördünji menzilde.
Çaga bolup, ýola çykanam bolsam,
Goja bolup barýan indi bu ýolda.

Gara şahyr Maryda eňränem bolsa,
Ençe gowulygy men munda gördüm.
Hyrydar boluşyp köp gyzlar bilen,
Ahyram birine ýüregim berdim.

Ýigrimi ýaşymda guş bolup gördüm,
Ak bulutlar bilen gujaklaşdym men.
Ak öýe meňzedip paraşýutymy,
Ykbalmyň üstüne gelip düşdüm men.

Moskwada boldum soňam bir salym,
Ajap bilim öýleriniň birinde.
Görsem, men şol ýyllar ýaşan ekenim,
Ymgyr giden gowulyklaň töründe.

Öz ornuma soňam dolanyp geldim,
Ýetirip ol ýerde ganatym-perim.
Ilki pişik hakda ýazanam bolsam,
Roman, powestlerim aldy soň gerim.

Emedekläp turdum, ýykylsam ýene,
Ýazýan bolsaň, dostam, göribem ýetik.
Ýöne ýalňyşmanma bu gün ynanyňan,
Edebiýat ýakasyn ebsitläp tutup.

Şol ýolum yzarlap, çygysldap barýan,
Yhlasymy, höwesimi gaýtalap.
Ykbal bolsa salgym bolup hol öňde,
Yzyna gözleýär, kä albaý bulap.

2006.

GOŞGY ÝAZAMDA

Ýene-de getirdi stol başyna,
Kalpda tolkun atýan ýazmak höwesi
Onsoň oň diýenni etmän bolýarmy,
Şol dälmi, nä eýsem dünýäň eýesi.

Anha daň saz berip agaryp gelýär,
Gelýär yzna, düýnki giden ak gündiz.
Asman bolsa şindem juda ýakynda,
Äm-säm bolup ýüze bakýar ol heniz.

Ak gündiziň bilýän syry azmy nä,
Ony görse arzuw höwes bat alýar.
Çykarjagny saýlap öňe çykarýar,
Göwnüň şolaň biri bolasy gelýär.

Hol-ha indem uçup barýar durnalar,
Olaň toýnuk hataryny görýärin.
Ine, indi menem höwese berlip,
Şolara goşulsyp uçup barýaryn.

Göge galsañ görüp bolýar köp zady,
Uly kiçi her zat ýerinde bolýar.
...Gapydan sülmüräp çykan gelini,
Goşaryndan çekip ýanyna alýar.

Şeýle-de bir az-kem ýaňsy duýulýar,
Gümmezekläp duran dünýäň ýüzünde...
Şeýdip bary-ýogy köp zat ýatlanýan,
Men höwese berlip goşgy ýazamda.

* * *

Gitdikçe sowaýar ýene-de howa,
Men dyrmysyp daga çykyp barýaryn.
Meniň beýgelyänmi görüpleň görüp,
Oda-köze düşýänlarni görýärin.

Gitdigim saýy-da gar hem galňaýar,
Ýöredigim saýy daljygýar demim.
Ýöne meniň daýanmaga wagtyň ýok,
Goý, görsünler daga çykanyn kimiň.

Ýetişip bildiginden gar bolsa,
Meniň aýaklarmyň ölçeğin alýar.
Hyrman-hyrman daslaň arasy bilen
Biraz çayçanaklap yzymdan gelyär.

Olar bir gün görenlarni aýdarlar
Soran bolsa bolar, bir gün haçanam,
Şu dereden Agageldiň yz goýup,
Birsi boldy gar mongalap geçeniň.

Salgy berer yzlam meniň ugrumy,
Beýan edip şu golaýdan ötenmi.
...Watan ony soňra başa göterýär.
Kim başa göteren bolsa Watany.

* * *

Hasrat çekip ýörme, durmuşdan nalap,
Diýip: «Ähli zadyň gaýdypdyr işi...»
Kynçylyga duşsaňda sen her mahal,
Ýaşamany oňar, dik tutup başy!

Ynamyňy ýitirmegin sen asla,
Syryň pynhan sakla ýakyn-ýadyňdan.
Bir alajy bolar hemmeje zadyň,
Unutmagyn, Adam-a sen, Adam sen!

Döwür-döwran şol aýlanyp durandyr,
Kimsäň bagty ýatar, kimsäňki getir.
Diňe cydamly hem paýhasly adam,
Öz ýüküni islän menzilne ýetir.

Ýaşayýsa ynamyňy ýitirip,
Sen ýürege agram salma gursakda.
Başar ýaşamany ýalkap-ýalkanyp,
Her döwürde,
Her ýagdaýda,
Pursatda.

1999.

MURGABMYZ — MÄHRIBAN
DERÝAMYZ BIZIŇ.

(Murgap hakynda iki gosgy).

«Egrijedir ol bir ady Murgabyň»
(Halk aýdymyndan).

Murgabmyz — mähriban derýamyz biziň,
Owsun atyp akysyny görsene!
Akyp ýatyr tomus, güýzüň... üstünden,
Mährin çayyp ähli baran ýerine.

Akyp ýatyr tolkunlarna bat berip,
Gowy bolup, guwandyrp gözleri.
Ýüregi suwluja daýhan meýdanda,
Ýene ters öwrülip sürüp ýör ýeri.

Murgabmyz — mähriban derýamyz biziň,
Ony synlap görüp doýup bolmaýar.
Akýar boz bulanyp, akýar durlanyp,
Taby bir sydyrgyn diýip bolmaýar.

Gelin-gyzlar her gün onuň kenarna,
Bal suwundan susup almaga gelyär.
Suw-aýnada synlap öz jemallaryn,
Sypanyp has gowy bolmaga gelyär.

Murgabmyz — gojaman derýämyz biziň,
Müňmi ýa millionmy, belli däl ýaşı.

(Görer ýaly görgülerem gören ol,
Suwnuň bir bölegem ilň gözýaşy).

Murgabmyz — görelde derýamyz biziň,
Hiç zatdan çekinmän öňe eňýär ol.
Öňden çykan ähli kynçylyklary,
Tolkun atyp, akyp, akyp, ýeňýär ol.

Murgabmyz — ajaýyp derýamyz biziň,
Taňrynyň gadyrlan peşgesi nury.
Onuň nirik akýanlygynyň parhy ýok,
Onuň akýan ugry — gowlugyň ugry.

II

Murgap owsun atyp, tovlanyp akýar,
Egrem ýasap, barha gowlanyp akýar.

Pendi baýyrlary, Garabil bilen,
Söýnaly, Alaşa, Baýraç... il bilen.

Ýüzläp oba-kendi ýakasna düzüp,
Onlap jeňňellerde suwuny süzüp.

Akýar jülge syryp üstünden düzüň,
Hemem ýüregmiziň üstünden biziň.

Halka giden rysgal, bol-elin suwluk,
Kenarlary onuň lälezar, gowluk.

Böküşip oýnaýar balyklar munda,
(Köp balyk bolupdym oglankam men-de).

Bähbit işe höwes bilen çapýar ol,
Aýdym bolup göwünleri tapýar ol.

Her ýazda ekdirip behişdi-ekin,
Berýär güýzde jemläp, harmandan hakyň.

Öz möhüri bilen Ahmet durrany,
Pendini Türkmene berenden bäri.

Ýüzläp aý, ýyllaryň salamyn alyp,
Otyr küren ilin Watan bolup.

Magsut han herzeki, Baba han sugty,
Şu ýerden tapypdy köp gözläp bagty.

Buhar biliminden ýüklenip gelen,
Çoýdy ilin Hudaýly pir-Bedeň.

Söýnalyň Muhammet gylyjy bardy,
Duşmanyň pirini kädä gabardy.

Bahyllyk bu ýere daşy köp atdy.
Ýöne olaň bary pälinden tapdy.

Murgabmyz — söýgüli derýamyz biziň,
Hemişe bagtyýar biz onuň bilen.

* * *

Arzuwlarym meni günme goýanok
Henizem men öňkim ýaly aldym-gaç.
Ýaşayýsyň matlabyňa baş goşup,
Musulmany boldum,
Köp göterdim haç.

Hor etmejek bolup bala-çagamy,
Namart köprüsinden geçdim men telim.
Käteler ýanyndan gaçyp gutuldym,
Käteler söweşip aldyrdym golum...

Gowular önümden kän çykdy meniň,
Ömür-baky men şolara döneyin.
Olar köp gezekler çalsyp berdiler,
Duşmanlaň uzadan gara täleýin.

Ýaşadyp ýör meni maksat-matlabyň,
Şükür entek kuwwady bar bilegiň.
Ýaşadyp ýör meni kalbymy çöýüp,
Ýazyň geljegine bolan ynamym.

1996.

* * *

Dostum Gurban ABDYRAHMANA

Dostum, wagtal-wagtal duşup duraly,
Biz birek-biregiň ýetmez howasy.
Ýyllar kalbymyzy üýtgedip bilmez,
Üýtgetsin üýtgetse gojaldyp tüýsi.

Dostluk ýürekdäki ýakymly bir ot,
Duşuşyp ol oda çoýunmak gerek.
Diňe dost göwnüne çoýunan wagtyň
Şonda ynjalmaga ukyply ýürek.

Dostlugyň mizemez öz häsiýeti bar,
Ony duýsa bolýar dost bolup bilseň.
Munda göwün bilen göwün sözleşýär,
Adaty söhbetler bolsa-da dilden.

Esasy zat duşup duranymyz gerek,
Goý, suw içsin ýene göwünden göwün,
«Isle men öwneýin, biraz gülşeli,
Isleseňem ýene seň özüň öwün!»

Goý, ýaşasyn dostluk göwün töründe,
Zeňlär ol, ýagmyra galmasa ýagsy.
Dosty bara mydam ýaşamak gowy,
Dosty baryň artyk özgeden bagty.

* * *

Barýardym ir bilen köçeden geçip,
Ýagys-çygysyz gündi baharam bolsa.
Görsem geçip barýar bir gowy gelin,
Hoş duýgy döredip, kim nazar salsa.

Çola köçe. Gün söhlesin saçyp dur,
Gelin owsunyp dur, hyjuwdan doly.
Barýar ol görk berip, baran ýerine,
Hemem bardyr öýtmän hut özi ýaly.

Köpi gören gözlerim derrew tanady,
Ysgalyp, söýülip ýanalan gelin.
Gujagynda bagty çüweň ýigidiň,
Uzak gije çöýlüp talanan gelin.

Haçan görse, hatda nirde görse-de,
Ýürek hyjuw tapýar şeýle gelinden.
Men ýalyny dagy göçrüp almaklyk,
Gelýär beýle gelniň çepje elinden.

«GÖROGLYNYŇ ÖÝLEMSINE»
ÝANAMA HEŇ

Görogly atlanyp, beslenip gitdi.
— Nirdesiň Ýunusym-Kap dagy? – diýip.
Ynjalyň bolmaýan ekeni onsoň,
Peri posa berse düýşüne girip.

Başyna selenli telpek geýipdir,
Düýrme gylyç ýene onuň dessinde
Kim bilen näm bolsa boluşajak ol,
Agaýunus, şol periniň üstünde.

Perileň goragam bek bolýarmysyn,
Barmysyn aždarda ot sowrup ýatan.
Göroglynyň näme hilesi azmy,
Saýlap bir maksada dikensoň netin.

Aždardaň üstüne göni depmedi,
Ilki tapdy gözläp onuň uýasyn.
Görse o-da bir näzenin zenanmys,
Synladykça gelýärmişin söýesiň.

Göroglyň ýanynda taň iş barmy nä,
Ýapdy oňa saýlap atlaz sowsany.
Ketenini dag-a egne geýensoň,
Haýsy ýigit arzuw etmeýär ony?

Dogan dogan bolýan bolsa eger-de,
Ýarym sözden düşünmezmi bar zada.
Dogana ýagsylyk etmeklik ýaly,
Heý, barmyka başga gowluk dünýäde?

...Aždarha bu syry aňdy dessine,
Bajysydyr Göroglyny görenden.
Diýdi diňläp uýasyny, Görogla:
- Tüýs ýerinden gelme ekeniň-aý sen!

Ýeri Sen bajymy nireden tapdyň?
Gylyjy däl, işledipsiň kelläni.
Öňki peri gözläp gelýänler ýaly,
Senem göni geliberseň bolmaýarmy?

Hezil edip uruşardyk dyzansyp,
Wah, senimi, basardym, ýa ýakardym.
Sen bolsa meň ejiz ýerimi tapyp.
Meni ýoldan sowmaklygy başardyň.

Indi saňa syrym açmaly boldum,
Kap dagynda indi peri galmady.
Defoltyň bir ýany bize-de ýetdi,
Ähli zady ol ýuwudyp-ýalmady.

Agayunus, Gülruh, ähli periler,
Gitdi talap gözläp bireýýäm bary,
Ýewropadan çykdy telim birisi,
Köpüsi-de gitdi Stambul sary.

Bir men galdym deresinde Kap dagyň
Birem bajym galdy golaý-goltumda.
O-da bu golaýda bir gün durjak-däl.
Bir goç ýigdi salyp bilse goltugna.

Gökdäki dilegi ýerde gowuşdy,
Ine bu günem sen geldiň muňa,
Peri terbiýesin alan naçardyr,
Mynasyp heleý bor öýlenseň saňa...»

Göroglam nä, gören şol Göroglyňyz,
Ol töre geçýärmä, gapydan tapsa.
Aždarha gyz hakyt peri bolanmys,
Parça geýip, boýna zynjyryn daksa.

Haý, Çandybil, çekiber sen jaryňy,
Gelin gelýär Agaýunsa berimsiz.
Sapar Köse, gazanlarňy atar sen,
Berre guzyň etin, tiz çişlige düz.

Ýedi gije-ýedi gündiz toý boljak,
Nan diýen nan, don diýenler don alar.
Ähli sazlar bir gulakldan düzüljek.
Şeýle bir dabara, hezillik bolar.

...Biz, nä hemişeki gören türkmeniň,
Öz ýagdaýny bolsa il gowy bilýär.
Kimi alsa, şony alsyn Görogly,
Bize murt ýaglara toý bolsa bolýar.

* * *

Asmanyň etegi agardy kem-kem,
Biraz alada bar onuň roýunda.
Zemine ýapysyp cykylýar tümden,
Höwese berilip pikir oýunda.

Ine, ahyr ýene gündiz doguldy,
Doguldy garly dag, ümbilmez çölüm.
Buýsanç bilen owsun atdy köl, deňiz,
Owadan şäherler hem onuň bilen.

Ýagty eýeledi jümle-jahany.
Bu häsýet dünýäniň endiginde bar.
Ak gündizi şeýdip, her gün ir bilen,
Ol cygylyp, kynlyk bilen dogurýar.

Indi Günem geçirip ol törüne,
Bar zady ýasaýys höwesne goşdy.
Altyn halka bolup tylla şöhleleri
Garly dagyň ak boýnuna çolaşdy.

HÜÝRBIBI

Beýle gözelligem bolar eken-ä?
Bir göremde bendi boldum, Hüýrbibi.
Ýaýbaň döşüň agnamaga oňaly,
Jennet nirdedignä bildim, Hüýrbibi.

Sözleriňde nüz-kereşme bary bar,
Gözleriňde zenanlygyň nury bar.
Saňa aşyk bolan munda biri bar,
Nogtany boýnuma saldyň, Hüýrbibi.

Mämeler köýnekden çykaýsam diýýär,
Saçlaryň üstüme bökäýsem diýýär,
Bulak bolup bile akaýsam diýýär,
Nüz bilen gaçarmy aldyň, Hüýrbibi.

Uzak näziň geregi ýok bilsediň,
Pursat barka gujagyňa bir salsydyň.
Senä meni, menem seni ýalkasam,
Bu pursat ýadygär bolsun, Hüýrbibi.

Giňiş bir otagyň eýeläp törün
Öňümize alyp gijäňem birin,
Sen-ä gelin bolsaň, men bolsam äriň,
Ballaryň kölüne batsak, Hüýrbibi.

Çekip dur seň mähriň niräk geçsemem,
Bilýän ýere düşir göge uçsamam,
Ganaryn öýdemok ezip içsemem,
Periler peýkeri şol sen, Hüýrbibi.

Gowy işi ertä goýmaýyn diýseň,
Söýgiň oýunlaryn oýnaýyn diýseň,
Agageldiň hyjwun boýlaýyn diýseň,
Ony gujagyňa salgyn, Hüýrbibi
Tizräk gujagňa algyn, Hüýrbibi.

1998.

* * *

Ýaşap ýörün geçen asyrdan bäri,
Görülen ýerler edlen işlerem azam däl.
Berilen ekeni maňa-da görsem,
Hiç neneň bolmadyk, öwrümlü ykbal.

Gyz-gelinler ýolda ýoldaş boldular,
(Olarsyz men bu ýerlere ýetmezdim).
Gyzygy bolmazdy hemem durmuşyň,
Menem ol ykbaly kabul etmezdim.

Şeýle bolanyndan razy bar zadyň,
Ymtylyş kän, höwesem kän göwünde.
Enteklerem ýaşamaga taýyn men,
Şeýdip, bu gelinleň töwereginde,
Şeýdip, bu gowlugyň töwereginde.

DURNALAR BARYÄR

Durnalaryň göçi geçýär bu günler,
Güýzde sary sähra sygmaýar olar,
Olar gidende edilýän pikir,
Ýene nesipli gün dolanyp geler.

Durnalar bir göçe başlan bolsalar,
Indi durmaz olar bu bäri-bärde.
Ýöne men oýlanýan şu ýerden gowy,
Dünýäde başga ýer nirede barka?

Uçýar olaň gijesem ýok gündizem,
Bol-bol şu pursatda uçýan durna bol.
Göç geçirip, «Türkmen göçýär»... diýseler
Ýa bizem göçürjek bolýarmykalar?

Syncý bolup duran depäme gözläp.
Durnalary gözüm bilen ugradyp,
Indi olar baryp Hindistandanmy,
Ýa Bagdatdan çykarkalar nireden?

Aý, uçsalaram-a uçarlar welin,
Olaram şu pursat meniň ýalydyr.
Gitmek bilen bagly güýz hesretinden,
Olaryňam kalby püre-doludyr.

Gezse gezer ýörerdi-dä durnalar.
Barmykan olara ýa sapan atan?
Her ýyl güýz gelende göçmeli diýip.
Kimkän-aý aslynda bu derdi tapan.

Toýnak gurap uçup barýar durnalar,
Olaň «Kruw» sesi täsin bir mukam.
Kölde galdy diňe alaçsyz biri
Synyk ganat durna, ýa ol menmikäm?

Şeýle bolýan eken güýz geliberse,
Durna galkyp bulutlara goşulsa.
Şonda synlap dursañ, asman ýer bilen.
Aýlanyp ugrayar seniň daşynda.

«TARYH» GOŞGULAR TOPLUMY

* * *

Ýumrulan galalar, ýiten döwranlar,
Az däl çolan zady wagtyň murtuna.
Belli däl hem nirä alyp gideni,
Geçmişi mündürip atyň syrtyňa.

Kimsäniň mesgeni, kimsäniň küli,
Kimsäniň düşnüksiz haty galypdyr.
Alys deňze giden Odin¹ - Oguzyň
Parfiýada kişňäp, aty galypdyr.

Belli däl hem nämäň näme bolany,
Düşnüksizlik syrly tapmaça bilen.
Bir syryň anygna ýetibereňde,
Ýene ençemesi bulaýar golun.

Diňe Taňra belli geçmişiň syry
(Bermejekden, näme, basyp aljakmy?)
Gözlegsiz maksada ýetilýän bolsa,
Onda taryh beýle syrly boljakmy.

1. Odin — Oguz hanyň Skandinaw ýadaky ady.

* * *

Töweregme aýlap gadym galany,
Otyryn oýlanyp geçmiş barada.
Geçmiş-geljek - olaň hersi bir kenar,
Wagt ummany hallan atýar arada.

Munda ýasaýysyň gaýnany belli,
Datly tüsse göterilip asmana...
Gül ýaly gelinler, gül ýaly gyzlar,
Şam bolandyr munda, gör, haýsy hana.

Galaň duşman bilen urşany belli,
Belli däl oň kime boýun egeni.
Höküm hormat, ýyndam atlar, gelinler...
Datly mydam gowy zatlaň tagamy.

Ot ýanyp dur, tüsse demin göterip,
Bir galjak ýatlama ýeňilseň-ýeňseň.
Hawa-da, şýdipler dymaýmak galýar,
Bazaryňy ötüreňsoň sen deňinden.

* * *

Agzalalyk aňkasyny aşyrdy,
Türki gabap ol taryhy derede.
Dogan doganynyň kellesin aldy,
Nesillerem ýagy boldy ýene-de.

Gazap aklyň jöwherini öçürdi,
Duşmanlara bolsa şoldy geregi.
Ilki onuň birligini böldüler,
Şoldy türküň ýeňişleriniň ýüregi.

Begleri ýyl-ýyldan nadanlaşdylar,
Suwsadylar bir-biregiň ganyna.
Şeýde-seýde millet barha ownady,
Geldi soňam ol biçäre halyna.

Ili bolup, onuň gadryn bilmedik,
Zady bolup, oňam gadryny bilmez.
«Sen» diýip, nadany öňe salan halk
Hiç mahal baýnamaz, gala hem almaz.

Ýogsam türkler dälmi Taňryny tapan,
Dünýäni dogumna boýun edenler.
Indem türküm gider ýoluny bilmän,
Paýhas sorap aýlanyp ýör ýetenden.

Bilemok, eý Taňrym, syljak sen haçan,
Türke rehmiň inip, gözden ýaşymyz?
Haýsy kaslyk üçin töleýäs saňa,
Munça asyz, beýle agyr pajy biz.

1989.

GÜN TAŇRY¹ SYGYNMA

Biziň depämizde bolawer mydam,
Asyl-ha aýrylma eliňden gelse!
Biz gaçan umgany kowup ýeteris,
Ýyndam gaplaňlary kowup ýeteris.
Biz güýçli sen deýin arkamyz bolsa.

Biziň kalbymyza giňlik berip dur,
Hemem agzybirlik ber sen millete.
Ot ber, etlermizi çalykdyr ýaly,
Aň ber, tüm gijede ýagtyltsyn ýoly,
Gowagy köp ber sen, kök ber sen niýete.

Ýol bereňsoň, ýolbeledem ber onsoň,
Her hal, kynçylykdan alyp çykara.
Hemem ýere merdiwanňy sallap goý,
Mahal-mahal öz ýanyňa çykara.

Şowlulygmyň şemalynam ýetir sen,
Ýalbaryp ýörmäýin her hal Haýdara.²
Hemem maňa bir ajaýyp aýdym ber,
Türküm bolup, humar bolup aýdara,
Türküm bilen hezil edip aýdara.

1989.

¹Gün Taňry — taryhyň irki säherinde biziň gadymy atababalarymyzyň Gün Taňra sygynan döwri hem bolupdyr.

²Haýdar — ýeliň piri.

GÖKBÖRI

...Goňras gije,
Depesinde Aý dagyň
Gözlerime uky gelenok meniň.
Şol belli Ýer — giň degresi Altaýyň,
Selkildäp ýör, görsem, Gökböri — enem...

El-aýak pudalyp ýatan ýigidi...
Tapdy sol barmana kölüň boýundan.
Göwni gitdi. Ýaralary ýalady,
Soňam bagtly boldy söýgi-oýundan.

Gökböriniň söýgüsine bürenip,
Şeýdip, aman galdy ajaly ýeten.
Onsoňam täzeden dogurdy möjek,
Ýitäýmeli bolan Türkmen milletin...

Gurdy görüp, pysyrdaşdy ýapraklar,
Dagyň bir gersine dulandy Aýam.
Häzir bu dünýäni goraýan böri,
Ornunda oturyp Taňry-Hudaýyň.

Gije bolsa çogup durana meňzeş,
Gara kölegelerni bir ýerde goýman.
Çaňjaryp dur meňzäp ýaşyl ýorunja,
Depesinde hezil edip it oýnan.

Aýlanyp ýör böri gijä çolanyp,
Alysy gysgaldyp, bitirip ägi.
Men geň galýan, oturmazmy bir ýerde,
Ol Gökböri Taňry bolansoň dagy?

Gör, nirden çykanok gezegen aýak,
Tapyp ýör ýakyna, alysa ýoly.
Bir görsemem, Rimde emdirip otыр,
Ogullary Romel bilen Remili.

Ýene bir görseňem, Dak¹-ogullarny,
Yzyna düşürip eňip barýar ol.
Böriğurt bolup, Desibal² bolup,
Rimiň tumsugyna berip ýörýär ol.

Ýetmeli ýerleri onuň ýene kän,
Ene-dä, perzentden mydam dynmaz jan.
Azmy nä, dünýäde ýene milletler,
Öznüň böri ogludygna ynanýan.

...Aýak çekip, garanjaklap durdy ol,
Aňdy öýdýän meniň üns berýänim.
Indi köpden bäri böri enemi
Mahal-mahal men aňymda görýärim.
Men aňymda hut şeýleräk görýärim.

¹Dak — bu sözüň möjek manysy bar.

²Böriğurt, Desibal — Rim bilen göreşen Dak serkerdeleri.

HUNLAR BARYÄR

(Gün han ogullary — Hunlar¹ hakda oýlanyp)

Hunlar Ýewropany boýlap baryrlar,
Hajraw ýaly bolşup baryrlar bärden.
Beýle gyratlary, merdem begleri,
Ýogsam bu dünýäde taparsyň nirden?

Ýigitleň elinde sary ýaýlary,
Düýrme gylyç her bir Hunuň dessinde.
Olar näme bolsa boluşaýjaklar,
Bu dünýäde, ýaşaýsyň üstünde.

Söwes sowutlary eginlerinde,
Müňläp arabada agaç öýleri.
Olar ykballarny özleri bilen,
Äkidýärler şýdip gitseler niri.

Atil çekip baryr halkynyň önün,
Dogumyndan serpaý ýapynan bir är.
Dünýä göwni ýetmän ýören Wizantiýa,
Oň önünde bu gün sandyraklaýar.

Hunlar baryr, baryr, ýeňmäge baryr,
Ýewropaň süňňüne siňmäge baryr.

¹*Hunlar — gadymky türkmeniň ata-babalarynyň biri.*

SAK AÝDYM

Dowul kakyň, Saklar ata çyksynlar,
Dowul kakyň, olaň gany gaýnasyn.
Dowul kakyň, atlaň uçasy gelsin,
Hiç kimi ol öz gününe goýmasyn.

Dowul kakyň, ähli Sagy topласyn,
Geldi olaň jemlenmeli pursady.
Watan howp astynda, goý, ýaryp çyksyn,
Esgerlik namysy bu gün gursagy.

Dowul kakyň, darkaş gursun gerçekler,
Ýigitler esreşip, çyksynlar serden.
Dowul kakyň, ýatladyban il-güni,
Saklaryň önünde onsoň döw dursun.

Düşnükli, ol seniň ganyň duşmanyň,
Kim ýurduň depgiläp, sürünip gelse.
Geçenden geç, çap kellesin dessine,
Saňa ýarag çeken dogan hem bolsa.

Dowul kakyň, heder alsyn duşmanlar,
Söweşde, esasan, gyzysmak gerek,
Ýeňşi bolsa Taňryň özi paýlaýar,
Öz islegne görä, köp zada derek.

Dowul kakyň, duşman tugy ýykylysyn,
Ýeňişin buşlugy gelsin at salyp,
Esasy zat häzir Ýeňiş gazanmak,
Aglarys agymyz soňra il bolup.

HYÝALDA ZARATUŞTRA BILEN SÖHBET

«Hemişe ýagşy zat pikirini edin,
Gürlän siz hemişe ýagşy sözleri,
Mydam ýagşy işleň yzynda boluň!
Ýatlaň Zaratuştra — Ot ataňyzy».

Atam, seniň aklyň şeýle bir gowy,
Ýöne daş atylýar ýelden hem ykdan.
Seniň sargytlarňy tutasym gelýär,
Ýöne öz gününe goýaýanoklar.

Birden degen daşa jogap bermeseň,
(Dürtüp görýändirler, men ony bilýän).
Onsoň onuň yzam barlygy belli,
Süýrärler, deperler, ýararlar kellän.

Bilýärim, ýagydan goransam bolsa,
Men seniň sözüňi tutmadyk bolýan.
Seniň bu aklyň paltan astyna,
Dälmi, ýalaňaçlap goý diýmek kellän.

Başarsam, ýamanlyk etmejek bolýan,
Ýagşylygam bitip baranok, hernä.
Bolanok, ýagdaýa görä bolmasak,
Ruhy sütün, menden sen gaty görme!

Beýle gowy bolmak mümkin däl asla,
Bir mahalam mümkin bolar öýdemok.
Bir mahallar ata çykýan Ýamanlyk,
Şindem at salyp, ýör yza gaýdanok.

SARYLAR¹

Otmuşyn Sarylaň gaýdan güzeri,
Günüň ogullaram diýilýär her hal.
Sarylary birde Ýewropa sürse,
Birde Gündogara sürüpdür ykbal.

Aslynda, Sarylary Günden gaýdanmys,
Olar Güne meňzeş sary bolupdyr.
Sarylary ümbilmez sary sähranyň
At segredip ýören nury bolupdyr.

Sarylary segreşip ata çykanda,
Zeminiň süňňünde sarsgyn bormuş heň,
Derýalar, tokaýlar, keýik-aýraklar,
Rysgal bolup çykanmysyn önünden.

Sarylary gaýraty, gudraty bilen,
Diýdiren özlerne mukaddes Many².
Olar mähir bolup, ýyly nur bolup,
Çoýup ýasaýarlar sowuk dünýäni.

¹Sarylary, saklar — türkmeniň gadymky ata-babalary.

²Many — taryhda Taňryň ýene bir ady.

MUHAMMETGYLYÇ SERDAR¹

Elli ýyllap gaçyp-kowan,
Birde batyp, birde dogan,
Ýurdun gorap, goşun ýygan,
Muhammetgylyç serdar eken.

Agyr ýygnyň öňün çeken,
Buharada gala diken,
Hywaň ganly tugun ýykan,
Muhammetgylyç serdar eken.

Hojabegi at gazanan,
Ýoluna sogap ýazylan,
Şanyna şygyr düzülen,
Muhammetgylyç serdar eken.

«Muhammetgylyç bir gara dagym,
Bolsady ýanymda gyssanan çagym»,
Şol ýat eden begi ol Seýdi dagyň,
Muhammetgylyç, serdar eken.

Maryny ýagy alanda,
Çekilip gitmeli bolanda,
Ýol kesen ilin öňünde,
Muhammetgylyç serdar eken.

Togsan alty - uzak ýaşly,
Sekiz aýal ýanyoldaşly.
Her hal, belent tutan başy,
Muhammetgylyç serdar eken.

¹*Muhammetgylyç serdar — türkmen taryhynda ady galan XIX asyr serkerdeleriniň biri.*

AGANAZAR HAKYNDÄ BALLADA

Halardylar gyzlar Aganazary,
Obada mekdepde okan ýyllary.
Ýüreginden arzuw edýänler kändi,
Bagty çüwse, bolmagy oň dilberi.

Arzuw hasyl bolsa bolaýmalydy,
Ýöne entek ösmelidi birneme.
Synçy bolmak ýakymlydy ol günler,
Gyzlaň gül gelinlik bolup gelşine.

Soňam uruş turdy, näme diýersiň,
Otly halka ýurduň boýnundan ildi.
Kim ol urşa gitmän bilýänem bolsa,
Aganazar gitmän biljekden däldi.

Duşmanam ol günler juda galady,
Gelipdi ol Moskwany alkymlap.
Ýigitlerem juda merdan gerekdi,
Getirmäge bu aldajy urşa tap.

...Indem Berlin üçin söweşler baryar,
Barýardy hemmeler şonda Berline.
Aganazar girensoň ondan çykmady,
Girenleň içind-ä bardy ol, ýöne...

Ozal başda ony halardy gyzlar,
Ol ýerlerde nemes gyzlaram onsoň
Halapdyrlar ony, özem bu günler
Üýsüp duran gowy nireden bolsun?

Ondan bäri indi köp ýyllar geçdi,
Höwes boldy, ýöne myrat bolmady.
Berliniň gujagna dolan goç ýigit,
Soň ýitirim bolup, gaýdyp gelmedi.

Urşa giden gelyärmi nä, aslynda,
Belki, indiden soň gelmegem kyndyr.
Başy tylla saçly nemes gyzlary,
Bir goýna salanson, goýberýän däldir.

Ind-ä oň gelmegniň hökmanlygam ýok,
Ol söýen gyzlary ak saçly kempir.
Oram-oram agtyk-çowlukdan daşy,
Dişem galan bolsa ikidir ýa bir.

...Belki, ol henizem ýaşap ýörendir,
Bir nemes gyzyňa baglandyr ykbal.
Bu ertekä bizem ynanaýalyň,
Beýle gowy ýigit kime gerek дәl.

2005.

DILEKAU¹

Ýazyjy Nurmyrat Saryhanowy ýatlap.

Dilekau, Dilekau
Külli türkmen bilýär adyň.
Ýatyr seniň gujagyňda
Soňky öýi Nurmyradyň.

...Şol kyrk dördüň nemli ýazy,
Duşman indi gaçyp barýar.
Moskwadan elli bizar,
Ähli zatdan geçip barýar.

Şonda sowuk gülläň biri,
Gelen eken oňa göni.
Gujaklapdyr şonda esger,
Moldowanyň topragyňy.

Beg ýazjysy Türkmenimiň
Ýat illerde galan şeýdip.
Telim ýyldan özne derek
Oň habary geldi gaýyp.

Ilki onuň habaryny,
Hudaýberdi² bilip aldy.
Kişinýowdan guburyna,
Gül gujaklak ýetip geldi.

¹Dilekau — meşhur ýazyjy Nurmyrat Saryhanowyň wepat bolan obasy.

²Hudaýberdi Diwangulyýew.

Onuň nirde galanlygny,
Bilmese-de şol günden öň,
Eşitmezmi onsoň dünýä,
Anna Kowus³ bilenden soň.

Şondan bärem iliň bilen,
Aýyň bilen, Günüň bilen,
Gardaş bolduk, Dilekau,
Syrdaş bolduk seniň bilen.

Öz ilinde merhum esger,
Henizlerem heser bulut.
Öz halkynyň depesinden
Ýagyp ýör ol eser bolup.

Şol çalşan kitabyňy,
Bir mahal guba düýä,
«Şükür bagsy» aýdym edip,
Ýañ salyp ýör bugün dünýä...

Dilekau, Dilekau,
Dillerime sena adyň,
Ýatyp seniň gujagyňda.
Ýatyr Meniň Nurmyradym.,
Beg halypam Nurmyradym.

³Anna Kowus — Ilkinjileriň biri bolup, onuň gubruna gül goýan
Türkmen ýazyjylary.

«SÜRGÜN HEŇLERI» GOŞGULAR TOPLUMY

* * *

Dökdüler türkmeni
Gyşa getirip.
Doňdurdylar ony,
Garda ýatyryp.

Daşa urdurdylar
Gara başyny.
Gaýry ýaşatdylar
Ýaşan ýaşyny.

Watan bolsa indi
Şeýle bir uzak
Gör nirde ýaşayan
Ekeni Gazak!

Ysy gelýär munda
Gardanam ganyň.
Ykbaly şu boldy
Barça ynsanyň.

¹*Bu toplum, 1932-nji ýylda Gazagystanyň Akmolla oblastyna sürgün edilen türkmenleriň gürrüňleri esasynda döredi.*

* * *

Watan yzymyzdan seredip galdy,
Bizi kowladylar alys sürgüne.
Çagalaram biziň bilen hor-homasy,
Gör, nämeler bardyr ýene görgüde.

«Işan-molla» diýip, «baý-kulak» diýip,
Biziň ykbalymyza gara çekdiler.
OGPU-nyň belli endigi bilen,
Tutup-tutup syrtymyza depdiler.

Oýlanybam aýgyt edip bilemok,
Nämüçindir bize Taňry gargady.
Çagalaryň ýaman eken görgüsi,
Gelinlerimiz sanly günde garrady.

Güpürdäp-tapyrdap sürgün otlusy,
Gijedir gündize ýañ salyp barýar,
Azaşdyryp bizi Watan, il-günden,
Ol dyzanyp barýar, mes bolup barýar
Dünýäniň süňňüne ýañ salyp barýar.

SÜRGÜNDE

Adamzat asyl-ha bilmez ekeni,
Nirde gurulanny özne gapan.
Biz gazakdan gelip çykdyk bu günem,
Onda bolsa galdy, mähriban Watan.

...Watan häzir sende dogandyr Günem,
Dolandyr şugladan dereler, gollar.
Gör, nähili meniň eziz ilimde
Asman nähili giň hem owadan ýer.

Çaga-çuga bilen ser-ýesir edip,
Zulum uly ili etdi tar-u-mar.
Depeden gar, sowgun şol eňterip dur,
Baraklaryň bolsa ne üçegi bar.

Her gün sani¹ ölüleri ýygnaýar
Her barakdan çykýar ikiden-üçden.
Munda wagty bilen ýerem alanok,
Çydamasaň ölseň-älemde geçseň.

Tä ýaza çen ýatar küdem maslyklar,
Aýry ýerde odun basylan deýin.
Bu ýeriň sowugy görülen bela däl,
Ýykýanam şol ýene dünýäniň öýün.

1. Sani — garda typýan araba.

Bu ýer Taňrydanam sowa bolmaly,
Şonuňam bu ýere demi ýöränok.
Bu ýeriniň gary bagtyňa ýagýar,
Ýer bilen dagynam onuň işi ýok.

Bu sütemiň barmykan heý soragy,
Karam bolýar ozal-ahyr bolmasa.
Ynanasyň gelýär şonuň utýanna,
Kim jahana ozal-ahyr gelmese.

* * *

Kreml. Stalin küýlenip otыр,
Müşdüginiň burugsadyp tüssesin.
Bulut bürelipdir onuň ýüzüne,
Diýýäni ýaly «Bardyr şindem etjegim»...

Stalin düýrügýär, ýerlerde bolsa,
Il başyna oýun baryn salýarlar.
Kimsäni atýarlar «üçlük» döredip,
Kimsäniň yzarlap janyn alýarlar.

Ädimläp ýör, tüsse ýuwdup Stalin,
Döwlet bolsa birçak ikä bölündi.
Halkyň ýarsy bu gün zyndanda ýatyr,
Galan ýarsy süplük-saplyk galyndy.

...Kremlde ýene maslahat gidýär,
Ölçenip çenelýär ädimi wagtyň.
Ýene-de Stalin tüsseläp otыр,
— Nädip ýatyrmary bu ilin bagtyn?
Şeýdip ýatýan eken bagty bu halkyň.

* * *

Gamçysyn bulaýlap Şadmanow¹ gelýär,
Hudaý uran bendeleri urmaga.
Edilmedik biziň günälerimiziň,
Onuň edilendigini ynandyrmaga.

Lezzet alýar edýän zalymlygyndan,
Munuň ynsanam däl bolmagy mümkin.
Gör, nähili zalym-wagşy bolmaly,
Şeýdip Şadmanowa öwrülmek üçin?

Yzarlap ýör, igeläp ýör, ýeteni,
Duşman saýyp hemmeleri döwlete.
Ölüňi-de barlap görýär ol depip,
Aýanok, tutýar ol milleti gata.

Eger-de ýokarda üm bolsa dagy,
Ýetip galýar bu göterim zalyma.
Gamçysyn bulaýlap Şadmanow gelýär,
Kelle baryn düşäp ýörär ýoluna.

¹Şadmanow — Gazagstanyň Akmolla oblastyndaky, 1932-nji ýylda Türkmen sürgünleriniň ertilen 31-nji baragynyň komendanty.

GÖRESIM GELÝÄR

*(Alys sürgünde ildeşlerimiziň
aýdan ýürek zary).*

Watandan bölünip alnanlardan biz,
Hasapda garadan bolnanlardan biz,
Başa söwda bary salnanlardan biz,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Göz önümde derýam aýlanyp akýan,
Topragym ýüzüme mähirli bakýan.
Seni ýatlap, munda men nagra çekýän,
Öz Watanyň, seni göresim gelýär.

Galdy atam segsen ýaşy taýaklan,
Käbäm galdy ömür ýolun aýaklan,
Watandan aýrylyp düşdüm syýakdan,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Naçarymdan habar alyp bilemok,
Öňkim ýaly aglap-gülüp bilemok,
Ýykyldym, men indem galyp bilemok,
Jan Watanyň, seni göresim gelýär.

Dolup-daşan toýlarymy ýatlaýan,
Gyz-gelinli küýlerimi ýatlaýan,
Hatar tutan öýlerimi ýatlaýan,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Ýat ilde aýrallyk çekip örtendim,
Ýollara delminip bakyp örtendim,
Watan diýip bagrym ýakyp örtendim,
Jan Watanyň, seni göresim gelýär.

Men bu günde sakar oduň oduny,
Jelladym bar — aýda bilmen adyny,
Şeýdiplerem bolýan eken adamy,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Gazagyň doňduran gysyny gördüm,
Ýöräp tükenmejek daşyny gördüm,
Çöwrülen ykbalyň daşyny gördüm.
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Enem tamdyr otlap nanlar ýapanda,
«Byž-ž»... ederdi döwüp suwa ataňda...
Bulaň bary galdy, galdy Watanda,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

Sürgün halda meniň ýandy-la janym,
Tersine öwrüldi ruhy imanym.
Ynsan hatarynda ýok indi sanym.
Jan Watanyň, saňa barasym gelýär,
Türkmenistan, seni göresim gelýär.

«HAZAR TOMSY» GOŞGULAR TOPLUMY

DEÑIZ ÝAKA ŞÄHER

Deňiz ýaka şäherleri halaýan,
Hezil edýän gezsem köçelerinde.
Bir gezek bolmasa, beýlekisinde,
Men deňze duşýan baran ýerimde.

Gämilerne syncy bolan mahalym,
Arzuw edýän gidip ýüzübermäni.
Şemal öwsen çagy halaýan has-da,
Umman tomaşasyn synlap durmany.

Ýüzüp gelen çagym her gezek şeýle,
Otyr şäher bir gowluga öwrülip.
Otyr daglar oň daşynda egele,
Uly suwuň dünýesine höwrügip.

Gijelerne bolsa hemişe şeýle,
Serginlik şäheriň köçesin syryp.
Töweregne deňziň müşgin paýlaýar,
Argyn goňras daglaň ysyna garap.

Otyr gol tutuşyp Şäher, Deňiz, Dag,
Duýup seniň özün küýsäp gelenňi.
Deňiz ýaka şäherlerde hemişe,
Bolýar gowluk her gün bolup bilenni.

* * *

Ir säherden Gün dogandan başlap,
Howlukmaç göründi, başagaý biraz.
Onuň şöhlelerem säher içine,
Ýaýradylar bu gün öňkülerden tiz.

Döretdi ol şeydip, ýene-de tomsy,
Ýogsam eýýäm güýzüň onunjy günü.
Howur göterildi ýene-de ýerden,
Gün bu gün hasaba almady ony.

Ýene bukulmaly boldy yssydan,
Sowdujylar ýene jaýda horgurdy.
Küýsänlere höwes bilen çal umman,
Ýene-de şypaly gujagyn berdi.

Bu gün gojalaram az däl kenarda,
Köpüsi çagalar, gelin-gyzam bar.
Yssy tüpläp oran tutup gelse-de,
Umman känbir oň habarny almaýar.

Gijöýlänler Gün hem suwa sallandy,
Gijem bolsa ol-da bildi ederni.
Ol al öwsüp deňziň gujagna doldy,
«Bir hezil edeýin...» diýen bolarly.

* * *

Gyzjagazy alyp geldi bir gelin,
Deňiz boýna iki-ýeke ýöredip.
Ol geň galyp synlap durdy ummany,
Onuň tolkunlarna gözleri gidip.

Gyzjagaz görende guwanç döretdi,
Owadan gök lenta kebelek, başda.
Tyrryjk köýnegem egninde hana,
Häzir gözellik ýok olardan başga.

Birdenem jidirdäp diýdi gyzjagaz:
«Baý, bu suwuň köplügni, görsene!» —
Soň uzatdy eljagazny ummana,
— Tolkunlar, tolkunlar, onda-da ýene...

Oýtarlap asmandan barýan al Kuýaş,
Guwandy görende deňziň bagtyny.
Ýene höwes bilen ýazyldy şonda,
Suw ýüzüne onuň tylla ýalkymy.

* * *

Gyzylsuwda synladym bu pursady,
Şol Gün batan çagy gözümde galdy.
Gün barýardy batary ýerne howlugyp.
Onuň töweregi durşuna aldy.

Şol aşakda bolsa umman owsunyp,
Dünýä ýaýrap mahmal bolup ýatyrdy.
Uzakly gün uçup ýadan çarlaklar,
Bir depede topar bolşup otyrdy.

Şol arada indi bir topar gelin,
Çülpe çagalarny önüne salyp.
Soňam suwa girip ýüzün ýuwdular,
Durdular çal deňziň durnasy bolup.

Hersiniň başynyň ak ýaglygy bar,
Ýa-ha ýeňil öýme, juda gelişýän.
Olar häzir çöli söküp tebsiräp,
Suwa inen marallara meňzeyär.

Göterilen eteklerden aslyşyp,
Ýaýradyp daşyna çal köpükleri.
Ýuwdy umman, yhlas bilen şol gezek,
Daşynda aýlanyp ak topuklary.

Göz ýetirdim gyz gelinleň ýene-de,
Umman synasyna ýaraşýandygna.
Dünýäň bolsa her gün giçlik şu ýerde,
Bu pursada diýseň garaşýandygna.

ÝABANY PERI

Gelipdim şol gije suwa düşmäge,
Gijelerne umman lezzetli diýseň.
Bark urýar şor ysly, deňiz howasy,
Meň islän pursadym dälmi bu, eýsem.

Ýüzüp ýördüm, ine, görsem bir gara
Maňa tarap gelyär, kem-kemden ýüzüp.
Onuň nämeligni tanajak bolup,
Synlap durdum ony gözlerim süzüp.

Düwlenmikän diýip çak eden garam,
Golaýyma gelensoň gyz bolup çykdy,
Gözlerime ynanmajak bolsamam,
Görýän zatlarymyň hemmesi hakdy,
Suwperisi maňa ýylgyryp bakdy.

Görsem onuň çadyrjygam bar eken,
Deňziň kenarynda, düz ýerde gurlan,
Suwperisi suwa düşüp ýör eken,
Ynandyryp deňzi: «Söýgüliň bir men!»

Gyz başdaky bogmagyny aýransoň,
Bir gujak saçlaryny üstünden seçdi.
Diňe şundan soň ol meniň üçinem,
Düwlenlikden adam hatarna geçdi.

Oturdyk biz deňze sokup aýagmyz,
Mylaýym ummanyň mährini duýup,
Oturdyk biz aýaýdyňda kenarda,
Ukyň planlarny ertire goýup.

Gürrüň berdi ol gyz özi hakynda,
Ýatlap deňzi küýsäp gelenligini.
Ýatlady Sibirde çoguň azlygny,
Kaspide öňem kän bolanlygyny.

Diýdi: «Men bir bu ummanyň maýyly,
Gelýän oňa indi her ýyl bir gezek.
Deňze duşsam hezil edýän hemişe,
Maňa deňiz gerek, ol juda gerek.

Gelen çagym meňzesem-de ak guşa,
Gidenimde çal ördege meňzeyän.
Bu ýerde daglaram şeýle bir gowy,
Bu ýerde deňiz kän,
Bu ýerde Gün kän.

Bu şäherde indi meni bilýärler,
Ýörgünli lakamym «Ýabany peri»
Ýeri men neneňsi gelmän bileýin,
Şu kenar kalbymyň küýseýän ýeri.

Kenarda ýaşayan her gelen wagtyň,
Guwanjym ummandan uzakdan gitmän.
Şükür kem zadym ýok, gapymda deňiz,
Üstümde syrdaşym çadyrdan — kepbäm...»

Otyrdyk biz synlap gara gijäniň,
Etek süýräp ýörşün umman ýüzünde.
Säher-säher ýene deňiz tolkundy,
Mawy gözli «Ýaban periň» gözünde.

Şundan soňra oturmady ol uzak,
Saçlaryny düýrläp bogdy täzedem.
Suw perisi bolup ýüzüp ugrady,
Onuň gapdalynda düwlen boldum men.

...Begenýäriň henizlerem özümçe,
Şol gowy gijäni görenim üçin.
Hemem «Ýabany periň» ýanna goşulyp,
Şondan bäri ýüzüp ýörenim üçin.

Krasnowodsk. 1983.

* * *

Yssy ýene hemmäh göznüň öňünde,
Çykartdyrdy zenanlaryň geýmini.
Ine, onsoň agyn galgyn göwüsler,
Özüni mazamlap diýdi: «Söý meni!»

Ýuka geýim has gelişýär olara,
Ýogsam Günem günňe goýar ýaly däl.
Çykaryndyksaýy has täsin olar,
Synlap, söýüp asla doýar ýaly däl.

Çykaryndyk saýy gelinler şeýdip,
Höwes has möwjeýär hem artýar many.
Deňiz her tomusda olara şeýdip,
Ürç edip öwredýär ýalaňaçlanmany.

* * *

Gün doganson dünýä giñedi ýene,
Äpet bir saçaga öwrüldi deňiz.
Gör, nämeler ýokdur onuň üstünde,
Onuň gatlaryny açyp görseňiz.

Takgaz, bekre bardyr, gyzyl balygam,
Bardyr murtun sypap ýören düwleni.
Günem çörek bolup girdi düýn oňa.
Iýmedik bolsalar şolam bolmaly.

Çarlaklar ýene-de pelesañ urýar,
Rysgal-paýlaryny tapan ýerinde.
Nirädir bir ýere äkidip barýar.
Ähli zady umman gämilerinde.

* * *

Hany saňa salyhatly tolkunlar,
Öwrüm bersip ýörler olar ýeňsede.
Öküziň şahyndan tutýana meňzäp,
Dyzansyp-dyzansyp erişýär gämä.

Tolkunlaryň eli geleni belli,
Garagolluk onda näçe diýseň bar.
Pişigiň syçany oýnaýsy ýaly,
Ol gämini itip-çekip oýnaýar.

Gämi bolsa temegine ýel alan,
Esirän ineriň hut özi indi.
Holha barýar tolkunlara galtasyp,
Belki, ol uçmagyň hyýalna mündi!

Men ýolagçy, geregi şol maňa-da,
Baýdak bolup pasyrdaýar pikirim.
Dünýäniň keýpine goşulamdan soň,
Gör, indi men nirelerden çykaryn.

* * *

Çolaryp ummanyň ala meýdany,
Giden giňişlige ýazylyp ýatyr.
Maýak bir gyrada boýurganyp dur,
Gör, ol nirelere habarny ýetir.

Syrly pysyrdasyp, galyň tolkunlar,
Sygan gelni ýaly etegin silkip.
Asman bilen gatyljaga menzeýär,
Ýene bir salymdan tovlanyp, galkyp.

Onuň depesinde çarlak uçup ýör,
Käte gözüetime baryp gaýdýar ol.
Bagtly bardyr öýtmän özünden başga,
Tolkunlara goşup aýdym aýdýar ol.

* * *

Gelin ýatyr ak çägede serilip,
Gözlerini süzüp, güne meýmiräp.
Ýatyr onuň kükreginde gyzył Gün,
Höwes islegini başyna büräp.

Gözi gidýär bu surata göreniň,
Kenarda gelinler Gün çykdygy bar.
Gelinler her gezek şeýle pursatda,
Özlerni islegli gujakda duýýar.

* * *

Gelinlere meñzeşlik bar ummanda,
Görseň ýene geler durar göresiň.
Şeýdip herhal deňiz gelin bolanda,
Gelyär oň üstüne esräberesiň.

Gör-ä, onuň ýene owsunyp durşun,
Sagrysyn güjeňläp, güjeňläp budun.
Zenanlyga meñzeşligi görse bes,
Birhili öňküden üýtgeýär adam.

Dessine-de ynanýarsyň sen şonda,
Deňziň özüň üçin döränligine.
Ol gelini synlap ynanýaň soňam,
Söýgini başyňa бүрәнligiňe.

Şeýdip-şeýdip, ýigitleri joşduryp,
Gelin bolup bermesi bar deňiziň,
Ähli ýalaňajy suwa düşürip,
Hezilini görmesi bar deňiziň.

Gowy zatlar bir-birine meňzände,
Höwes bilen joşmasy bar ýüregiň.
Gowulygyň jadysyna berilip,
Şol köwsarlap ýörün, men-dä göreniň.

* * *

Otyr meniň jaýym deňziň boýunda,
Lagar düşen gämiň goňsusy bolup.
Tolkunlar oýnaýar oň eteginde,
Ommanlar atysyp, bir ýerden gelip.

Her gün säher açylanda penjiräm,
Deňziň hoşboý ysy otagma dolýar.
Her hal baryp dolanamda yzyna,
Tolkunlar synymdan aslyşyp galýar.

Giň ummanyň ýokarsynda çarlaklar,
Bary birden sahna çykana meňzeş.
Oýtarlyşyp geçip gidýär gämiler,
Tolkun düýrläp, öz-özünden göwni hoş.

* * *

Ýatyr gelin ýassygymy bölüşip.
Elek ýüz, gözi-de bitdigräk biraz.
Galgyn mämeleri meniň höwesim,
Ýatyr gujagymda goş düşürip ýaz.

Al ýañakda mün bir gülün müşgi bar,
Söýgüsi tutaşyp, ýanýar durşuna.
Gözlerini süzüp, hezil edýär ol,
Gujakda tolkunyp, çyglap ýörşüne.

Özüne berilen ähli baýlygyn,
Eçilýär şol pursat bir jinnek goýman.
Ony, gör, näçeler tanan-da bolsam,
Her gezegem galýan mährinden doýman.

...Gelin bolsa soňra, ýük çeken ýaly,
Uzak gije durman, kirpigin ýumman.
Ýakymly gerinip, ýadawlyk bilen,
Ýaltalaç geýinýär, mährini kemmän.

Ýaglygynyň etegni ýer bilen süýräp,
Barýarka pysyrdar: «Işim-ä gördün!..»
Ýöne şonda, nadyl bolan bolsa-da,
Gidesi gelenok onuň bu ýerden.

* * *

Gelin gaýdyp geldi deňiz boýundan,
Şähdäçyk. Gül bolup gapydan girdi.
(Bu ýerde bolsa ol gideni bäri,
Öň ýoluna bakýan bir ýigit bardy).

Süýjeýär gelinler, şor suwa düşse,
Hyjuwlanýar tolkunlara berilip.
Soňra olar ýatmaklygy halaýar,
Ak düşekde zemin ýaly serilip.

Deňze goşup gelinleri synlamak,
Meniň üçin joşgun, hemişe goşgy.
...Ol gelip girensoň doldurdy ýene,
Otagyň içini ummanyň müşgi.

Gelin — syrçap göge göterlen tolkun,
Höwesli tolkun ol, gark etjek seni.
Söýüp bilýän wagtyň, söýülýän wagtyň,
Bagtyň her gün telim dogulýan güni.

* * *

Deňiz tolkunlary sarmanaklaşyp,
Çermenşip, göreşe çykýan deý ylla.
Oň üstünden ösýän ýakymly şemal,
Gonýar kepder bolup, egnime, elme.

Aý oýtarlap aýlanyp ýör asmanda,
Kümüş reňkde indi tolkunlaň bary.
Ümürläp görünýär suw ýalan kenar,
Gelýän ýalam hol-ha, gol syrlyp biri.

Ýalňyşman ekenim gelýänem eken.
Bir gelin ýaglygny düşürüp egne.
Özi-de şol ýerden barha göterlip,
Münüp gelýän ýalam göni ol göwnne.

Aý bir maňa, birem gelne seredýär,
Oň nazary ýagty, şeýle hem syrly.
Gezelenje däl-de, meniň ýanyma
Ol gelniň gelýänne ynanýan borly.

Golaý geldigiçe duýulýar äsgär,
Şemalyňam düşenligi bir güne.
Hasyrdaýar çolanaýasy gelýär oň,
Şol geliniň etegi giň köýnegne.

Bu deňiz boýunyň häsiýeti şeýle,
Bu ýerde zenanlar hasam süýjeýär.
Onsaň ana görseň ol meleklerе,
Ýigitlerem, töweregem hyrydar.

Gojalaram gelse ynanarmysyn,
Jahlydygna sol owaldan ahyry.
Deňziň höwes, ýelginine berilip.
Ýatladarmyş olar aşyk Tahyry.

Deňze gelenleriň ýagdaýy şeýle,
Söýäýmese, söýülmese çäre ýok.
Belki, bardyr, ýöne bir gelip bilseň,
Deňiz seni öz günüňe goýanok.

Hazar tolkunlary gije-de bolsa,
Heserli gözleri uzakdan görýär.
Höwesine dolap ýigidi, gelni,
Onsoň owsun atyp tolgunyberýär.

Gelin bolup owsun atýar tolkunlar,
Höwes, söýgä berlen deý göwnüňe.
Häzir bu ummanyň hoşboý ysy bar.
Ynanýaň ol gelniň müşgüdigine.

Indi meniň uçup ýöresim gelýär,
Aýdasym gelýär hem şeýle bir aýdym.
Deňiziň hyjuwy meniň kalbymda,
Ah, deňiz, sen meni ne güne goýduň!..

* * *

Gün bilen deňiz goşdy bu günem,
Höwesini, yssysyny bar zadyn.
Onuň kenarlary telim aý bäri,
Aýal, oglan-uşak, durşuna adam.

Her gelenem Günden aljak paýyny,
Ýalaňaja ýakyn hemmäniň egni.
Gelinleriň depesinde aýlanýar,
Çarlak bolup uçýar ýigitleň göwni.

Deňize gelenler höwesli bolýar,
Deňize gelenler owadan bolýar.
Birden zowladanňam duýman galýarsyň,
«Meni-de apar-da gujagňa sal, ýar!»

Özüň çekinjiräp otursaň çetde,
«Daýyska, nähili?» diýýänlerem bar.
Bu ýerde hatda özüň bilmänem,
Söýgä-de şeýle bir golaý barylýar.

Ummana urupdyr Günüň gyzgyny,
Dünýä indi dursy bilen gyzgyn nur.
Söýgä sataşany belli Günüňem.
Batman töwerekde köwejekläp dur.
Batmany unudyp köwejekläp dur.

* * *

Kenarda ýaşasaň umman seniňki,
Onuň töweregniň gowluklaram kän.
Hemem kenardaky gyz-gelinleriň,
Öz külbäňe geljegine ynanýaň,

Mahal-mahal suw perisem çykýarmys,
Saçyn daramaga, darak elinde.
Men oňa-da duşjagyma ynanýan,
Aý, garasaý, men bir bagty gelen-dä.

* * *

Deňiz hakda ýene ýazman bilemok,
Höwese berlenmi duýman galýaryn.
Ynanýaryn hemem gözleýän zadym,
Ummandan tapjagmy olaryň baryn.

Nämüçindir oňa näçe dussam-da,
Oň ýanyndan aýrylasym gelenok.
Tolkun gujagyna dolan mahalyň
Ondan gowy lezzet hiç bir ýerde ýok.

Göbek ganyň daman ýeri däl ýogsam,
Toprak çekýär diýip pikir ederme.
Onuň depesinde ýaýnasym gelýär,
Goşulysyp çarlak guşlaň hatarna.

Her hal ony synlan çagym kenarda,
Duýgy bary kowsar urýar kalbymda.
Bir görseňem bir ýerlerik barýaryn,
Berlip gämiň ýelkenlerniň ýelginne.

Ýarym ýalaňaçlaň mesgeni kenar,
Ähli höweslere berlip otýr jan.
...Ana çykyp gelýär bir gelin suwdan,
Özüni güjeňläp, tolkun mongalap.

Bu gowluga asla gelmez ýaly däl,
Oňa bolan hyjuw entek mende kän.
Hemem ozal-ahyr gözlän zadymy,
Men deňizden tapjagyma ynanyan.

AWAZA

Awazany bu gün tanar ýaly däl,
Şondan gaýdyp, şoňa barýar ähli ýol,
Göterilip ugrady ýene-de ykbal,
Üysüp-üysiip köşgi-eýwan gelipdir.

Gözüň bilen ölçärden kän gowlugy,
Eýeläpdir gury ýeri-suwlygy,
Gaýdyp geldi Hazar hanyň begligi,
Gören göze bu gün haýran gelipdir.

Gämilerni çar tarapa ataryp,
Çarlaklary depesine göterip,
Watan dabarasyn arsaý etirip,
Il-günüme joşan döwran gelipdir.

Dönse seýdip döner eken zamana,
Jennediň gujagy bu ýer hamana.
Agageldi sözüm geldi tamama,
Owsunyp-tolkunyp umman gelipdir.
Gämide galgaýyp seýran gelipdir.

ÝAKYN ALYS, MOSKWA

GARLY MOSKWA

ILKINJI GAR

I

Aýaga çolaşyp ýatyr tämiz gar,
Şemal oňa gezelenje gelipdir.
Düýn öýlänem gardan nam-nyşan ýokdy,
Näme bolsa öten agşam bolupdyr.

Gowulyga öwrülipdir hemme zat,
Gary synlap, oňa guwanyp ýörün.
Küýsäp ýördüm,
Şonuň üçin ynandym,
Özüň üçin ýaganyna bu garyň.

II

Gyzlar şatlyk bolup seretdi maňa,
Gözlerini güldürşip, owsunşyp, daşyp.
Gar olara geýdiripdir ak possun,
Ýagyp dur gar şindem,
Ýagyp dur joşup.

Gyzlar bilen gar zyňysyp oýnadym,
Garsyz bagtly bolmak däl bu gün mümkin.
Töweregim ak gar,
Tebigat muny,
Döreden bolmaly şu pursat üçin.

GAR

Dökülip dur gelin gülküsi bolup,
Gözüň ýagyn iýýän — gar meniň pälim.
Ýigit ol bir çaklar bu ýerden giden
Indem küýsäp gelen mähriban ilin.

Ýüregi bir ýerde tapanok karar,
Garsylaýar metrolardan çykany.
Jaýlaryň depesi,
Duralgalar gar,
Islegi bir ýerde goýanok ony.

Maşynlaryň ýokarsynda ornasyp,
Gezip ýör şäheri köçeme-köçe.
Ybadathananyň üstüne çykyp,
Serenjam beripdir üç şahly haça.

Garyň ähli ýerde bolasy gelýär,
Agaçlaram çap-çal çekip otyr müýn.
Bar zatdan oň ýolka ýasasy gelýär,
Soňundan daşyndan aýlanmak üçin.

MOSKWA DERÝASYNYŇ KÖPRÜSININ ÜSTÜNDE

Derýanyň üstünde gernip dur köpri,
Derýa akyp ýatyr dünýä ýaraşyk.
Köpriň söýesine ýaplanyp durun,
Kimdir biriniň gelerine garaşyp.

Gören zady özüniňki derýanyň,
Meniň sudurymam oň ýüzünde bar.
Depesi gümmezli dymma ymarat
Suw ýüzüne düşüp hallan atyp dur.

Ýaýraşyp derýanyň iki egnine,
Otyr äpet jaýlar gysmyljyraşyp,
Sag kenarda biten bir toplum sosna
Bu görnüşe özboluşly ýaraşyk.

Kreml hem inip gelýär depeden,
Derýa boýna, öz arzyly ýerine.
Arada uly ýol, garaşyp dur ol,
Maşynlaň geçişip gutaraýarna...

Derýaň dünýäsine imrinip durun,
Bir bölek asmanam süňňünde onuň.
Balkyldaýar derýa bir gowy bolup,
Göwni bar gelin deý dünýämde meniň.

GARLY TOKAÝ

Gysyň aýna wagty. Tokaý dünýäsi,
Barýan, uzaklary gelýär göresim.
Töweregim agyn kertläp duran gar,
Gelýär kükregiňi oýkaberesiň.

Gargalar uçusyp, gohlaşyp ýörler,
Şahada oýlanyp oturanam bar.
Görüp garyň höwesiniň kändigin,
Öz egnini onuň özi çokaýar.

Elektriçkanyň basyksy sesi,
Gelýär käte bir ýerlerden gulagyňa.
Asman gar eleýär, öňküsne ýetne,
Meňzäp kimdir birniň äpet elegne.

Asmanyň Günem ýok,
Aýam ýok häzir.
Bu görnüşe diňe häzir şolar kem.
Gys şeýle-de, telim asyrdan bäri,
Düşünşip bilenok ikisi bilenem.

Ýok häzir dünýäde garyň ýok ýeri,
Birmeňzes ak meýdan niräni görseň.
Göwnüm tebigatyň gözelliginde,
Daşym doly akja kebeleklerden...

ŞEMAL

Şemal ýatlap özüniň
Garagollugyn,
Hyjuwny bürenip,
Ýene-de bu gün,
Çykypdyr ol köçä.
Sygyran bolup
(Ony öz gününe
Goýanok gylyk).
Tozadyp ýör gary,
Aýlanýar başyň.
Atýar saman edip
Baýlygyn gysyň.
Asyrdan kän duran
Jaýlaň hersine,
Her ýandan bir gelip,
Süýkenýär ýene.
Maşynlaň yzyndan
Aslyşýar: «Sen dur!
Pälazana duşur
Ýa pälim azdyr!»
Bagda-pyrlampaçda,
Oturyp uçdy.
Aýdym aýdyp gysyň
Ýüregne düşdi.
Ýada saldy ýene,
Pyrlampaç bu gün,
Dünýäni oýnaýan,
Pyrlampaçdygyn...

Onuň baran ýerniň
Bary bulaşyk.
Otyr baglar günne
Kaýyl boluşyp.
Giň şäher onuňky
Göwne jaýlasa
Aýlap ýör ol gysy
Niräk aýlasa.
Islegini tapýar,
Islän yerinden.
Ysgap, gyz-gelinleň
Ýañaklaryndan.

* * *

Syryljyrap ýagyp dur gar henizem,
Bu ýylam ýagmanyň goýmaz ol kemni.
Gys gar bolup öziň dünýä paýlap ýör.
Entejikler gory bar bora çemli.

Az däl borly onuň pikir-hyýaly,
Dökülýär güpürdäp baglaň başyndan.
Oglanlara ak silkmäni geýdirse,
Gujaklady gelni paltoň daşyndan.

Burnunyň önünde daşdan ýolbarsyň,
Köwsarlaýar, birmahaldan bäri bar.
Gadym daşdan ýolbars garsyna galyp,
Birden turup, topularly görünýär.

Ýüzi ýagtylypdyr agras jaýlaryň,
Bu gün Moskwany tanar ýaly däl.
Bir mahalky düýsde gören ýoluma,
Ekiz taýy ýaly menzeş ähli ýol.

* * *

Moskwanyň jadysyna berilip,
Gezip ýörün synlap ymaratlary,
Jaýlaň depesinden telim bir ýerden.
Iýnyp gelýär gadymýetiň atlary.

Adamlaryň hemmejesi howlukmaç,
Howlukmaç gojalar, gelinler, soldat...
Göwnüme birdenem, pasyrdap galyp,
Uçarly görünyär olar pel-pelläp.

Gözler kimseleri görenok munda,
Pereňli, Hebeşli gözüme ilýär.
Hindistandan gelen garaýagyz gyz,
Keýp edip ak gary ýüzüne sylýar.

Gezip ýörün garda ýören aýaklaň,
Diňşirgenip tanyş zykyrdy-sesin.
Töweregim bolsa gujak-gujak gar,
Hem-de bu aklyga bolan höwesim.

GARLY MEÝDAN

Gelin bolup,
Süýji pallap gerinip,
Garly meýdan çykdy gijäň içinden —
Töweregne garanjaklap dur indem,
Öz-özüne sorag berip: «Nirde men?»

Töwerek tolgunyp synlady ony,
Ähli görenleriň ýüregi josdy.
Ak possuny egne alan sosnalar...
Höwes bilen onuň daşyna üýşdi.

Messan-messan basyp gelyär ak gelin,
Süýji hyýallaryň egnine münüp,
Onuň toýa geýen uzyn köýnegniň
Gelyär syny yzy bilen süýrenip.

Moskwa. 1986.

KAZAK AÝDYMLARY

KAZAK BIZ

«*Hawa, biz Aziýaly, Aziýaly biz*»

A.Blok

Kazaklar biz «Kelle keser» diýleni,
Atamyz Gugunýa, enemiz olja.
Erkinligimiz iň elýetmez zadymyz,
Bolýa-da, şun ýaly bir zadyň bolsa.

Ýer bolsa-da süresimiz gelenok,
Sürseň soňam oňa ekin ekmeli:
Köwlemeli, köwzemeli, sürmeli,
Ýene köp zatlara başyň sokmaly.

Derýalaryň balygynyň dady bar,
Her ýanyň köllerden, derýadan doly
Ýöne hiç bir balyk datly bolmaýar,
Talaňda gazanan balygyň ýaly.

Kazak başy, gör, nämeler görmedi,
Soňun saýsa onda kazak bolarmy.
Köp ýerlere gidip kelle getirdim,
Goýup gaýdan ýerim az däl kelläni.

Kazak, kazak bolýar hiç zatdan gorkman,
Gyljyn syryp göni barýany üçin.
(Kazak, kazak bolýar ony gelinleň,
Özgelerden gowy görýäni üçin).

Enemiz ajaýyp Ýewropa biziň,
Damarymyzda Aziýa-atanyň gany.
Şolar öwretdiler soňra bize-de,
Atyn ýüziň salyp, Kazak bolmany.

KAZAK ÝÖRIŞ AÝDYMÝ

Pýotr I öňe salyp,
Biz şöhrata maýyl bolduk.
Şwedleriň galalaryň,
Ellerinden gaňryp aldyk.

Daşyna daş aýlasa-da,
Kawkaz bizi saklap bilmez.
Çapar boýgan kelleleri,
Golumdaky gylyç-almaz.

Türkmen, türkler ähli ýerde,
Stambulam alan şolar.
Bilýäs olar köp halklaryň,
Arkasyny ýene alar.

Orta ýolda galmak bolmaz,
Orta Aziýa onda Eýran...
Rus topunyň gümmürdisi
Ýere-Göge berer lerzan.

Soňra uzak bolmaly däl,
Ondan Hindi okeany.
Wagsy halklar garşy çyksyn,
Eger iki bolsa jany!

Ýañlandyrdyk dünýäni biz,
Şan-şöhrada maýyl bolduk.
Ömür-baky ot sowuryp
Söweşmäge kaýyl bolduk...

ÝAÝYK AKÝAR ÝAÝKANYP
(*Gadym kazak aýdymyna ýanama*)

I

Akýar Ýaýyk ýaýkanyp,
Jülgeleň arasyndan.
Kazak gelni sorayar,
Duşanda her hal ondan.

— Aýtsana, jana derýam,
Aýtsana, göwün hoşum?
Nirde meniň kazagym,
Gep ýokmaz, däli başym.

Gör, ol häzir nirede,
Gylyç salyp ýörendir.
Baş alandyr ol telim,
Belki... başam berendir.

Çagyryp, al yzyna,
Meniň dilegim senden.
(Aýt, nämämiz kemmişin,
Biziň il heleýinden)?

Göwni galjak bolýar diý,
Tiz gelmeseň — Jalmarkaň.¹
«...Ýogsam gyzan tamdyry,
Başga berýän ýelmärne»².

¹Jalmarka — söýgi höwesli zenan.

²«Edermen kazak» — halk avdymyndan alnan mysaly setir.

Akýar Ýaýyk görkezip,
Erkinligiň nusgasyn.
Bölüşip il derdini,
Sypap gaýgy-gussasyn.

II

Akýar Ýaýyk ýaýkanyp,
Hasap tutup dünýäden.
Akyl berip kazaga:
— Menden asla gitme sen!

Ýogsam seniň aýalyň,
Ýekelige bolanok.
Ýekeleri jennetem
Öz gujagna salanok.

Seň bolsa şol gidişiň,
Baran ýeriň, gör, niri?
Gideňsoň, gyzyň boldy,
Bor ýaly ýene biri.

Kazak Ýaýykdan gitse,
Üýtgärmiş olaň tüýsi.
Ýaýyk kazak iliniň
Gaýrat alýan derýasy.

Akýar Ýaýyk ýaýkanyp,
Peýwagtyna howlukman.
Iliň bolsa derdi kän,
Ýaýyk bar — derde derman.

GARMON

Garmonyň owazy mylaýym diýseň,
Ol ýañlanan çagy ýaramaz kime.
Ýürek ersiberýär hezillik isläp,
Heserli seredip gyza-geline.

Goý, oňa ýigitler aýak goşsunlar,
Tans edip hyjywnyň badyny alsyn.
Gelinler oýnasa has gözel bolýar,
Ýylgyrsyn, pyrlansyn, öwsüp gül bolsun.

Öýkelänler öýkesini unudar,
Gowulygyň küýsegi kän, görýärin.
Ýañlan, garmon nygtap, şatlyk höwesi,
Goý, görsünler seniň nädiberýäniň!

Gözler bolsa gözläp töwereginden,
— Bu şatlygy bölüşmesin kim bilen.
Ýüzler gyzarysyp, derçigýär biraz?
Zenan gowüsleri baranda-gelen.

Ynanýan her gezek garmon çalhanda,
Munuň döränlignе gelinler üçin.
Olal şýdip hezil tapyp ýörkäler,
Gyrada galaýmak mümkin däl mümkin.

OL ILIŇ

Ol iliň baýlary juda baýmysyn,
Kördür ol kim muny görmeýän bolsa.
Ýeri, olardanam bir baý bolarmy,
Soralanda karz pul bermeýän bolsa.

Sebäbi pulmy nä adamyň bagty,
Ýeri weşen-weşen känem eken-dä.
Pul dagy adamyň gözne ilýärmí?
Oň geregi cyn bagtyny tapanda.

Ol iliň gyzlary owadanmysyn,
Has peri bolýamys oýnasa, gülse.
Ýeri gülden ýasalanda nämemiş,
Náz bilen bal posa bermeýän bolsa.

Sebäbi görkmübir gyz gözelligi,
Bar ol ezilibem içlen eken-dä.
Bir ýigidiň ojak başsy bolmasa,
Oňa gözel bolmak ýokdur jahanda.

Ol iliň şeraby baý datlymysyn,
Betbagtdyr tapyp içmeýän bolsa.
Ýeri ol şerapdan şerap bolarmy
Küýzeden çogubam içilmän galsa.

Sebäbi ne peýda meý bolanda hem,
Bar, ol tagamlydan datlam eken-dä.
Gaýdyrmasa seni içen mahalyň,
Zyňlan telpek deýin, ýerden ýokarda.

MERYEM ENE

*«Merýem ene we Isanyň çagalygy»
diýen suraty synlap.*

Merýem ene otyr oglun gujaklap,
Görmäge göz gerek onuň perzendin.
Ýüz-gözünden nur dökülip dur onuň,
Ynandym synlamsoň inenne Günden.

Ynandym hem onuň gujakdan çyksa,
Ýagşyzada bolup uçup biljegne.
Soňundanam al-asmana göterilip,
Taňryň habaryny alyp geljegne.

Merýem enäň nazarynda gorky bar,
Ol ogluny goýberenok öňünden.
...Hawa-da, düşnükli,
Howatyr edýär
Onuň ýene haja çüýlenmeginden.

1977.

* * *

Gözümiň önünde üýtgedi dünýä,
Ýogsam güýz, onuňam aýaklan wagty.
Gün çykdy-da, howa birden maýlady,
Ýatlatdy ol maňa mylaýym marty.

Reňki bolsa güýzüň agynjak özi,
Meňzeş bezenmäni halaýan gyza.
Altyn gulakhalka — ýapraklaň hersi,
Guşlaryňam sesi meňzeş bir saza.

Razy men ykbaldan, oň gadyr edip,
Duşurany üçin şu gowluk bilen.
(Ýogsam gelenimde ykjam geýinip,
Bu ýeriň gysyna gelipdim-ä men).

Guwanyp synladym nurly kuýaşı,
Men ony synlaýan ýat ýerde has kän.
Jennet bolup oturýarmyş az mahal,
Her ýyl güýzde, bu Bolşowa diýilýän.

«Zenan tomsy» diýilýän şu bolmaly,
Synlap gowulygy kän tapdym ondan.
Owadan ol hemem gelinler ýaly,
Gaýdasyň gelenok barsaň ýanyndan.

Bolşowa. 1978.

* * *

Rus obasy. Küregenläp ýagýar gar,
Ötüşdir ol gatlap, birmahal dyzdan.
Ol öýleriň guşaklygna çykypdyr,
Gömerli görünyär obanam tizden.

Baý, bu garyň boldugyny bu ilde,
Üleşikde on paý berlen bolmaly.
Obajygy bölýän derýa ýok indi,
Suwam buz eredip, şýdip almaly.

Şemal bolsa hezil edýär köwsarlap,
Çaparlarny dumly-duşa ataryp.
...Gar içinden çykyp gelýär Dinhana,
Haçlaryny depesinde göterip.

Noginsk. 1975.

ÝENE-DE MEN MOSKWADA

Adamlar howlukmaç, ulaglar ýyndam,
Şonda-da gidýänden gelyänler has kän.
Metrolardan cogup çykyp dur adam,
Üşjek deý bu ýere tizden bar ynsan.

Ýüzler aladaly gelinler dagam,
Meňzeş däl ýigitler üns berýäne.
(Ýogsam Moskwanyň gelinleri bar,
Söýülşip-söýülip döwran sürmäge).

Baýdak boýly, tyňkyjasy diýermin,
Bar bu ýerde seniň islän geliniň.
Nirä barýanyňam unudýaň şonda,
Gelinler goýanok öz halyň bilen.

Hereketde bu şäherde hemme zat,
Hemmeler şäheriň ritmine şarik.
Kremlî öňe salan «Rossiýa»¹
Barýa Moskwa derýaň boýuny syrýp.

Hemem duýýar bu şähere her gelen,
Bolsa-da töwerek näçe aldym-gaç.
Paýhas bilen bina bolan şäherde,
Däldigine özüniňem artykmaç.

¹«Rossiýa» — Moskwadaky myhmanhana.

Henizem amatly oň meýdanlary,
Wagtal-wagtal tug göterip üýsmäge.
Ýedi бүкүlip otyr Lenin bir ýanda,
Meňzänok ol indi ýada düşýäne.

Keserip dur Kremliň diwary,
Ýasajak kän ony täzeden ýugrup.
Ol bolsa henizem öňküsi ýaly
Otyr öz halkyna arkasyn öwrüp.

Baýdaklar çalsypdyr, pikirler bilen,
Üýtgäpdir ýene-de ýurduň begligi.
Diňe bir zat üýtgeşmändir henizem,
Gelinlerniň şindem öňki gowlugy.

1996.

«LITWA» GOŞGULAR TOPLUMY

* * *

Ysnyşdym Litwanyň asmany bilen,
Bulutdan dolduryp paraşýutymy.
Uçan wagtym aýdym aýdyp berdim men,
Aýtdym Agageldi diýip hemem adymy.

Agras tokaýlaryň synçysy bolup,
Berýoza ýaplanyp kän sordum çilim.
«Soldatas, penas nora?»¹ ýylgyryp,
Maňa süýt uzatdy golçaly gelin.

Käte gezelenje çykýan şäherne,
Esger bolsaň, çar tarapdan gözelyň.
Gyzlar bilen ýagşyň sesini diňläp,
Hezili bar bag düýbünde ezilmän.

Her gören zadyma baran ýerimde,
Birhili kalbymda ýakynlyk duýýan.
...Uçuryp ýör meni heniz-henizem,
Paraşýutly döwrüm — Litwaly eýýäm.

¹*Soldatas, penas nora?* — *soldat, süýt içermiň?* (Litowça).

* * *

Bugaryp dur Alitusyň¹ tokaýy,
Dercigip, hammamdan cykana meňzäp.
Gökden bolsa ýene gara bulutlar
Bakýar oňa höwes bilen, tebsiräp.

Oýurgansyp otyr ezlen agaclar,
Galan ýaly agyr ýüküň astynda.
Gezip ýörkäň känligine ynanýaň
Gowy zatlaň bu topragyň üstünde.

Isa pygamberi agaçdan ýonup,
Çüýläpdirler bir agajyň ýüzüne.
Dercigip, ümürläp şol ýagyndan soň,
Dünýä gelyär ýene kem-kem özüne.

Gaydasyň gelenok tokaýa barsaň,
Gör, näçe gowluklar ýene munda bar.
Aýlanyp ýörn ýoda yzlap tokaýy,
Tokaý bolsa maňa syrly seredýär.

¹*Alitus* — şäher ady.

* * *

Gijäň bir mahaly men postda durun,
Aý oýtarlap geçip barýar ýeňsedem.
Deňziň maňa golaýlygy duýulýar,
Bar howada boz şogurdy — tanyş heň.

Töwerekde bar zat ukuda ýatyr,
Meňzeş Litwa öz «Letua»¹ adyna.
Ol häzir ýeňsede ýuwunyp otyr,
Çümüp Aýyň, ýyldyzlaryň süýdüne.

Men bolsa pikirimde öýe barýaryn,
Alitus, Moskwa... Aşgabat, Marçak.
(Onda damak bolup, gelnim garaşýar,
Kem däl huzurny tizräk barsam).

Ine-de, men hyýalymda Marçakda,
Aýralygy halamaýar gelinler.
Ine-de, ol umman — owsunyp ýatan,
Meni nirelerden çykar indi gör...

Synlap Baltikanyň tolkunlaryny,
Özüme üçin ýene bir zady bildim.
Soňra men has gowy gulluk edýärim,
Şeýdip öýe dagy bir gidip gelsem.

¹«Letua» — dürdäne.

* * *

Ýadymda-Baltikaň gije kenary,
Deňziň älem bolup owsunyp durşy.
Hatar çyra bolup äpet gämilen,
Ürken deý beýleden oýtarlap barşy.

Seretmezden, şeýdip gämi geçende,
Öz duran ýerimiň nireligine.
Adam şol pursatda ynanar eken,
Özniň şol barýanlaň biriligine.

Esgerdir gyz duşuşdylar, onsaňam,
Tokaylyga tarap ýöräp gitdiler.
Asyklaň küýsegi ümsüm, çolalyk,
Agaçlara siňip eräp gitdiler.

Olary görenler pikir etdiler,
Asyklaň ederni bilenligine.
Hemem ynandylar hyjuwlar daşyp,
Bolmaly gowluklaň bolanlygyna.

* * *

Deňziň yssy bilen ysnyşan döwri,
Gyrmançaň öwrülen wagty düşege.
Günüň uzakly gün zemini synlap,
Öwrülen mahaly söýýän aýyga.

Ýatyrdy bir gelin çägede serlip,
Egni ýalaňajyň bäri etegi.
Deňiz bolmajysy bolýar her gezek,
Gören wagty seýdip çikge ýatany.

Häzir bar zat meniň göwnüme meňzeş,
Höwes çarlak bolup asmana galýar.
Şol gelniň mämeleriniň üstüne
Meniň çarlak bolup gonasym gelýär.

Palanga. 1970.

* * *

Bir mahallar unudylan düýs ýaly,
Gelmeyän bagt ýaly arzuw dilegňe.
Şol geline dussam hemişe şeýle,
Deňziň sesi gelyär meniň gulagma.

Onsoň tolkun kükreyär kalbymda,
Gelip guwwas bolan çagy haçanda.
Şol geliniň yhlasyna duşamsoň,
Ynanýan dolanma bagtyň gujagna.

Gör, nähili gowluk,
Maňlaýdan bolsa,
Hatar-hatar bolup dökülip dur der.
Baran ýerni mydam üýtgetmek bilen,
Ýaz ýaly, hemişe beýle gelinler.

Gije hezil edýär şeýle pursatda,
Bu ýerde süýt ýaly ýagtysy Aýyň.
Pysyrdy bu ýeriň ýörgünli dili,
Geliniň yhlasy meniňem paýym.

Dünýäde pyrlanyp durana meňzeş,
Höwesli, bir topar bolsady ekip.
Garsydaky arça bizi geňleýär,
Suwdan geçjek ýaly etegin çekip,
Daraklygna galyp, hyrydar bakyp.

* * *

Çaýkanyp kenardan bölündi gämi,
Kükregni tolkunlaň hyjuwna oýkap.
Men ugradyp durun bir mele gelni,
Ol bir zatlar diýýär başyny ýaýkap.

Çygly şemal sypalaýar ýüzleri,
Çygly şemal gyz saçlaryny oýnaýar.
(Özge mahal ýar mährinden doýmadyk,
Hoşlaşan mahal-a asla duýmaýar).

Alyp barýar gämi meniň küýsegmi,
Ýüregim soguryp alyp barýar ol.
Häzir bu dünýede oljasy oňan,
Iň bagtly gämi bolup barýar ol.

Diýip bilmän galdym ýene köp zady,
Şeýle bolýar özi-de her gezekde.
Nämüçin wagtynda gygyrmadymkam?
Indi bolsa gämi menden uzakda.

Palanga. 1970.

* * *

Gezip ýördi bir gyz deňiz boýunda,
Pynhan syryn umman bilen paýlaşyp.
Ýuwan çagyl pysyrdaýar keýpine,
Hyjuwny tolkunlaň höwesne goşup.

Töwerek ümsümlik hemem gowlukdy,
Gyz saçlaryn sypalaýar kä ýarym.
Gijöýläňler wagt bir ýerden tapyp,
Getirdi bu ýere matrosyň birin.

Ýigdi görüp, gyz bägül deý açyldy,
Gyz ýigit gujagna gowsurdy özün
Şu pursatdy bu kenaryň ýetmezi,
Bagt guşy gondy başyna gyzyň.

Aşyklara bir-birinden doýma ýok,
Güýç dagy dälir-le söýginiň güýji.
Intizar göwünler bir-birin tapsa,
Onsaň posa süýji, ähli zat süýji.

Deňiz häzir şeýle bir giň, görmegeý,
Bu gün-ä ol has-da mähirli boldy.
Ýigit, gyzyň süýji pysyrdylary,
Daňdana çen şol gün gulagna geldi.

* * *

Sag bol, tokaý, seniň barlygyň üçin,
Küýli ymyzganyp gernip durşuňa.
Ýadymda şol gelin bilen baramda,
Syrly seredipdiň bir hili maňa.

Seň gujagyň jennet bolupdy bize,
Bizem döndük Adam ata How enä.
Seniň höwesine, ömrüne goşlup,
Bagtyň nämeligni bildik biz ýene.

Bize bu tokaýda, bu ümsümlikle,
Bagtsyz bolmaklyga asla sebäp ýok.
Gyz bilen özüni bu ýere atan,
Soňra ondan dolanasy gelenok.

Käte-de tokaýym ýele silkinip,
Asmana göterlip ger howalandy.
Şemalyň synyna bir dolanan soň,
Bäri-bärlerde durmaz ol indi.

Häzir bolsa tokaý şeýle gözmegeý,
Sülmüleşip otyr agaçlaň bary.
Mähri artýar onuň duşuran çagy,
Öznüň gujagynda ýar bilen ýary.

* * *

Gije ümsümligiň boluna duşdum.
Ähli zat siňipdir tümüň etegne.
Meniň her gün geçýän çolaja ýolum,
Geçipdir ýene-de ýoguň hatarna.

Gijäniň bu häsiýetine belet men,
Ähli zady ýiträýmeli gelende.
Ynandyryýar hemem ak deňziň ýerne,
Öznüň müdimilik bolup gelenne.

Ýöne wagtyň welin öz kadasy bar,
Ol peşgeş alanok, görenok göwün.
Nobatýň geçdimi diýer: «Gidiber»
Gylyç bolup çapar düwülse düwün.

Ana-da asmanda ençeme ýyldyz,
Sanaýyn men hezil edip sanyny.
Şol barmana hem ýadyma salaýyn,
Esgerligimi, ýurdy goraýanymy.

...Gijäň gara başy egnimde meniň,
Ýaplanmak bolarly onuň endigi.
Ertir ýene buýsanç bilen Gün dogar,
Belli bolar hemem kimiň kimdigi.

* * *

Ykbal ýene Neman boýna getirdi,
Meniň esgerligmiň şaýady bolan.
Köp gelipdi bu kenara şol döwür,
Laýma atly gyzam, şonda meň bilen.

Ol döwürler bu kenarlar hezildi,
Nemanam okgunly akardy diýseň.
Dünýä hem keýpiňe goşular eken,
Bir gelni hyjuwly küpüräp söýseň.

Ýadymda her gezek bizi görende,
Derýam diýseň şady-horram bolupdy.
Eteğine aýagmyzy gonduryp,
Ol bizi goşalap surat alypdy.

Selçenläpdir Alitusyň tokaýy,
Şäherem giňelip ösüpdür beýge.
Şol geçen günleri ýatlap oturdym,
Neman kenarynda, dolup bir gaýga.

1988.

BIR BAR EKEN

GOWY PIŞIK

Bir şadyýan bagsy syçan
Dutar çalyp, aýdym aýtdy.
Ony görüp myr-myr pişik,
Törden telesahna gaýtdy.

Şirin-şirin aýdym diňläp,
Myr-myr derrew meýmiredi.
«Müň ýaşa sen, bagsym» diýdi.
Alkys aýtdy, baş yrady.

Gutaransonň täsin konsert:
— Sag bol – diýdi — güýmäniňe!
Hemem şeýle begendi ol,
Bu syçany iýmänine.

HEKAÝAT

Egni ýüň çäkmenli, telpegi gaba,
Ýaşamys birmahal aksakgal baba.

Entek kakam ýokkan, ondanam ir has,
«Bolar diýip, birçak — agtygym Ylýas».

Çöli döredipdir, gyzgyn çägeden,
Indi oň üstünde ylgap ýörün men.

Köp suwly derýanyň owsaryn çekip,
Oba getiripdir uzak ýol söküp.

Balyklar böküşip, gazlar gelipdir.
Şeýdip, lummur derýa hezil bolupdyr.

«Ylýas oýnar» diýip, depesine çykyp,
Ýasapdyr çal dagam, köp azap çekip.

...Aňyrda giň asman arzuw edere,
Islesem, guş bolup uçup gidere.

GEZELENJE GELEN AÝ

Seretdi ol depeden
Alaňlaryň gersine.
Ak şöhleler guş bolup,
Gondy çöpe, kirsene.

Guýularyň gözünde
Atdy düşüp öwşüni.
Ak süýt bolup doldurdy
Çopanlaryň köwşüni.

Birde guşa meňzedi,
Birde ýatlatdy Güni.
Ganatynda bulutlar
Dünýä aýlap ýör ony.

Ähli haýwan uklansoň,
Kesilensoň jürküldi,
Başyn goýup bir baýra,
Aýyň özem irkildi.

KÖŞEK

Parasatly
Diňin salyp,
Mahal-mahal
Gäwüs çalyp.

Kösek çölde
Aýlanyp ýör,
Ýerden esli
Saýlanyp ýör.

Ýok göwnünde
Gitsem küýi,
Niräk gitsin?
Çöl oň öýi.

«A» ÝAZYÄN

Tanaýan «A»-ny,
Ýazýaryn «A»-ny.
Barha köpelyär
«A»-laryň sany.

Galamym bilen
Depdere ýazdym.
Hekim bilenem
Köp ýere ýazdym.

Masynyň köne
Tekerne ýazdym.
Öýüň basgançak
Çykarna ýazdym.

Bosagamyzda,
«A» ýatyr telim.
Okasyn ejem,
Okasyn enem.

A, men «A» ýazman
Durup bilýänmi?
Görsünler «A»-ny
Ýazyp bilýänmi!

«A»-dan başlanýar,
Adymam meniň.
Pugta dostlaşdym,
Şeýdip «A» bilen.

Kyn däl «A» ýazmak,
Ünsli bolsaň,
Hekiň bölegni
Eliňe alsañ,

Eýläk bir aýak,
Beýläk bir aýak,
Biline bolsa
Keseje taýak.

EZIZIŇ PÖKGÜSI

(Kiçijik erteki)

Bir oglanjyk ýaşar eken,
Ezizmişin onuň ady,
Galýarmysyn onda-munda
Ele alyp oýnan zady.

Oň «Gün» atly pökgüjigi,
Bir gün daşda galan günü,
Şemal gelip, al-asmana
Äkidipdir üfläp ony.

Öz geleňsiz eýesinden
Ol «Gün» gaty görenmişin.
Şondan bärem bulutlardan,
Düşüp bilmän ýörenmişin.

BAGT

Bagt diýen zadyň
Nämekän özi?!
Barmykan aýagy,
Elleri, yzy?!

Ýa-da bagtyň özi
Garga, garmykan?!
Ýa-da keýik bolup,
Gacyp ýörmükän?!

Belki, ol ojakdyr
Hem onuň ody.
Ýa-da bagt soldur,
Jigimiň ady.

Mümkin, bagtdyr şol,
Balyklar, gomlar.
Ýa-da kinodaky
Gippopotamlar?!

Köp zady çaklaýan,
Oýlanyp ýörýän.
Belki, bagt ýoldur
Öýmüze barýan!

ENEMIŇ ÄÝNEGI

Enem janyň äýnegi
Haýran eder hemmäni.
Tapsa bolýar, dakynsaň,
Keçä gaçan inňäni.

Bu äýnegi dakynsam,
Meniň keýpim saz bolýar.
Serçelerem ulalyp,
Ördek bolýar, gaz bolýar.

Kerpiçmikän diýýärsiň
Şokoladlaň hersine.
Owsunyp dur ak deňiz,
Baksaň süýtli kersene.

Garynjalar taýhary
Düşürip dur ýadyňa.
Gerek bolsa, gaňňalap,
Gidiber soň oduna.

Görkezeýin äýnegi,
Bize myhman gelseňiz.
Seredäýiň syçana,
Jojuk görjek bolsaňyz.

HOR SYÇAN

Bir syçanjyk tutmaga
Doganlar höwes diýseň.
Olar arzuw ederdi
«Syçanjyk tutup iýsem».

Ine, bir günden bir gün,
Olar maksada ýetdi.
Çeme salyp üç dogan
Ahyr bir syçan tutdy.

Syçan juda hor eken,
Muny iýmekde gep bar.
Iýiljegem bir syçan,
Haýsy birine ýok bor?

Semretmeli syçany
Üçe-de ýeter ýaly.
Biraz pikirden soňra
Munuň tapyldy ýoly.

Ýel berdiler syçana
Üç dogan ýerli-ýerden.
Syçan pile öwrüldi,
Abanyp dur bir görsem.

Ýene biraz ýel berseň,
Bulutlara ýetjek ol.
Üç pişik — üç dogany
Mynjyradyp ötjek ol.

Sandyradý gorkudan,
Pil ýasanlar ýel berip.
Soňam ondan özleri,
Zordan sypdy ýalbaryp.

BEÝİK MEN

Gaýramyzda gara dag,
Gaýsardyp dur döşüni,
Gitdim bir gün görmäge
Jülgesini daşyny.

Çykdy onuň üstüne,
Haýbatyndan haýykman.
Başym ösdi dik depä —
Indi dagdan beýik men.

ORAZGELDIŇ GÜJÜGI

Howlymyzda çapyp ýör
Orazgeldiň güjügi.
Hezil oýun tapyp ýör
Orazgeldiň güjügi.

Gulaklaram selpije,
Özem nakys-görmegeý.
Onuň ýaly gowuja,
It barmyka asla heý?

Eýesini görse-hä
Hasam hezil edýär ol.
Çapalasyp oýnaýar,
Nirik gitse gidýär ol.

Mydam oýun höwesli,
Orazgeldiň güjügi.
Hem aýagña çolasyp,
Halys ýakýar içini.

Tumsujygy melemtil,
Maňlaýjygam ak onuň.
Dostun tapsa bolany,
Başga pikiri ýok onuň.

Mekdebede kä ýarym,
Gitjek bolup görýär ol.
Orazgeldiň yzyndan
Köçä çenlem barýar ol.

Garap galýar yzyndan,
Orazgeldiň güjügi.
Hem aýagña-da çolasyp
Halys ýakýar içiňi.

Towuk, horaz bolşuny,
Ol hemişe geň görýär.
Olar oýna bolanok
Kürsäp ketege girýär.

Onuň bolsa keýp edip,
Juda oýnasy gelyär.
Ýöne oýun hemişe
Dosty gelensoň bolýar.

Ýakalaşyp iki dost
Hezil edip ýörendir.
Hezil tapýar olaryň
Boluşlarny görenler.

Buýsandyrýar hemmäni,
Orazgeldiň güjügi
Hem aýagña-da çolasyp
Halys ýakýar içiňi.

ŞOL BIR GEZEK

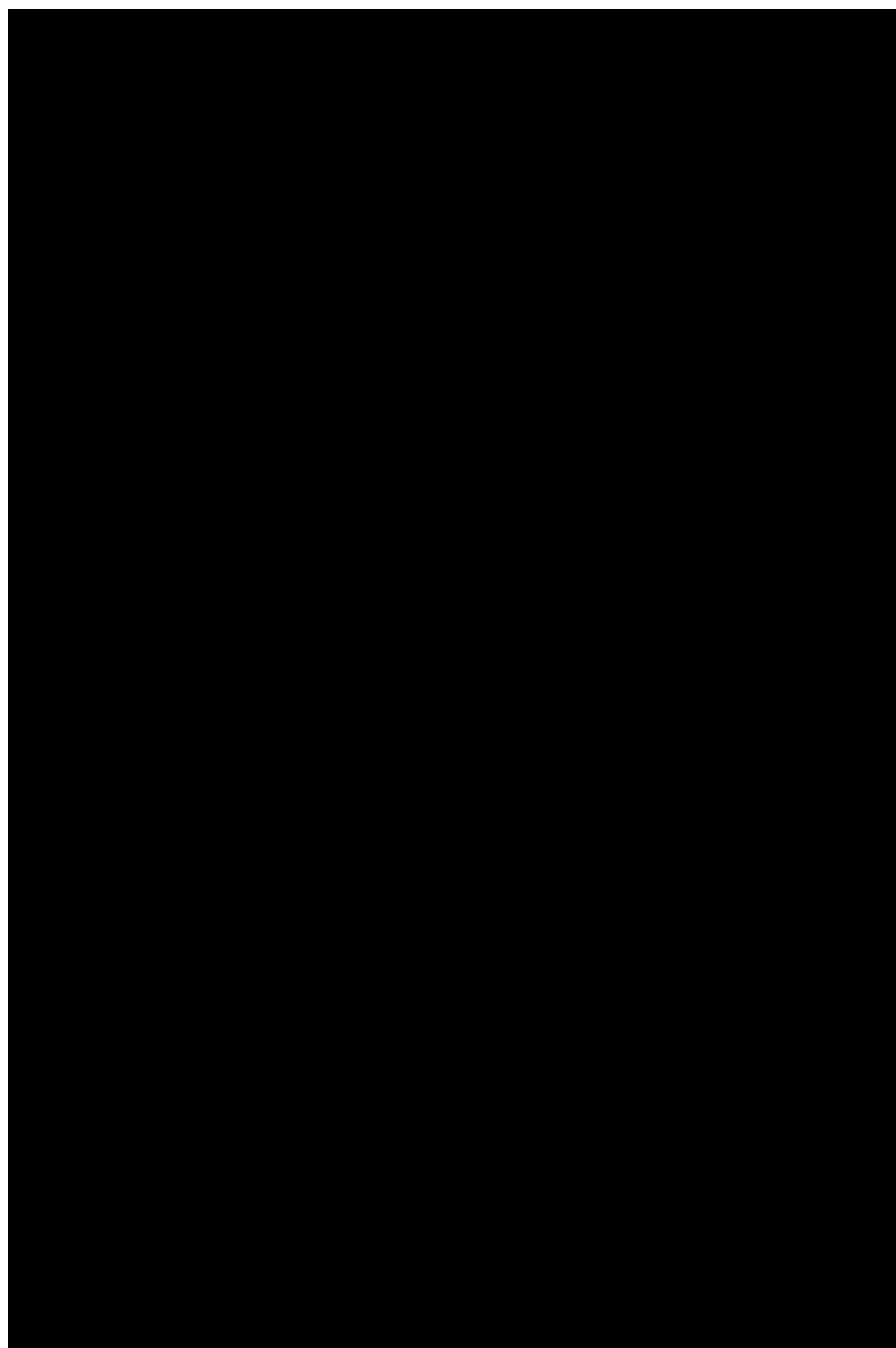
Şol gelsine hasyr-husur,
Şagal gacyp mündi бага.
Ýerde hiç pursat bolmady,
Oýlanmaga, ölçermäge.

Bagyň üsti henize çen,
Onuň gören ýeri däldi.
Kowup gelyän ala köpek
Şundanson yzyndan galdy.

Bolaýýar bolomajak zatlar,
Tüýs gyssaga düşen wagtyň.
Ýok çykalga tapylaýýar,
Ýöne çüwen çagy bagtyň.

Şagal otыр bag üstünde
Gaçaýmaly, patda gaçsa,
Gör, nämeler edilmeyär,
Söbügine gücýli düşse.

SURATLAR

Surat çekmek meniň halaýan zadym. Ýöne bu maňa atadan-eneden geçen hünär-ä bolmaly däl, entek pylanymyz pylan wagt surat çekipdir diýen gürrüň meniň-ä gulagyma degenok. Bolan däldir, bolan bolsa, hiç kim aýtmasa-da, «Inçelik ejeden geçermiş» diýip, amaty bolanda, gep arasynda biraz magtanybam goýbermegi halaýan ejem aýdardy. Bu meselede näme geçenem bolsa, maňa Aýlarhan mugallymdan geçen bolmaly. Şol mekdebimizde surat mugallymy bolup geleli bäri obada meniň ýaly hudožnik bolmany arzuw edip, surat çekýänler baý köpeldä.

Meniň çekýän almalarymyň ýüzleri ilki-ilkiler tursy alma çaly m etseler-de ýyl-ýyldan olaryň hili gowulaşdy. Ýañaklar al öwüsdi. Ýadyna salaýýan bolsa gerek, ejem şeýle almalary çekenimde, hemişe soňra men alma küýseýändir öýdüp, öýe bazardan alma satyn alyp gelderdi. Ilki-ilkiler men bökjekleşip ýören owlajyklary çekmegi gowy görerdim. Owlajyklaryň towusysyp, kowalaşyp, ýeten ýere dyrmasyp ýörüşleri mende hemişe olara guwanç döredýärdi. Kakam meniň çeken şeýle owlajyklarymy görüp: «Oglum beýdip owlajyklary ýatdan, ýa goňsulardan synlap ýörmesin» diýdi öýdýän, bir gün ol öýe iki sany owlajyklyja sakar geçi alyp geldi.

Synpdaşym Oraz kakasy bir gün täp-täzeje tigir alyp berende, men gowy görüp, onam çekdim. Soň ony birnäçe gezek reňke çolap, has owadanladym. Ol gaňtarylyp duran jul salnan ata meňzedi. Görenleriň oňa gözi gitdi.

Mahal-mahal meniň ýanyma gelip, çekýän suratlarymy synlamagy halaýan kakam şonda soňra tizden

maňa-da şonuňky ýaly, sahy jaňlyja tigr alyp berdi.

Çeperçilik akademiýasynda okaýan günlerimiň birinde men tomus rugsadyna gelen döwrümde öýde özümiň geljekki diplom işimiň üstünde işleýärdim. Meniň sada, zähmete werziş oba gyzlarynyň keşbini döredesim gelýärdi. Kakam ýene meniň çekýän suratlarymy synlamaga geldi. Şol günler pagta meýdanynyň içinden çykyp gelýän ýygymçy gyzyň suratyny çekip otyrdym. Ondanam başga meniň daş töweregimde bir akja guzuýgy gujaklap duran, obamyzyň ýeňsesindäki baýra çykyp gül-gülälek ýygyp ýören, elleri bedreli suwdan gelýän gyzlaryň aýry-aýry kagyzlara çekilen suratlary ýaýrasyp ýatyrtdylar. Men işime berlip, kakamyň haçan suratlary synlap çykyp gidenini hem duýman galypdyryn. Bir salymdan soň ol ejemi hem yzyna tirkäp geldi-de, elini uzadyp, oňa-da meniň soňky çeken suratlarymy görkezdi. Soňundanam oýurganyp aýgytly gürlledi: «Ertiriň özünde goňşyň gyzyna gudacylyga bar. «Türkmeni dürtmeseň, duýmaz» diýleni, biz oglumyzy henizem çagadyr öýdüp ýörsek näme?»

Syrym açylanlygy belli boldy. Çeken suratlarymdaky zenan ýüzleriniň ählisi agyn goňsy gyz Mahyma meňzäp duran bolsa näme?!

HOW ENÄNIŇ BAGTY

Atyzda pagta ýygyp ýören aýal-gyzlaryň arasynda Sonany görüp, men ilki ony tanamajak boldum. Onuň ýüzi öňküsinden biraz agaryp horlanypdyr. Häzir onuň meňzi bir aý, kyrk gün syrkawlykda ýatyp, ýaňyrak daş-ıç girip çykyp ugran adamyňka meňzeýär. Göwnüme bolmasa, onuň boýy-da, öňküsinden biraz ösüp, süňni hem syratlanan ýaly. Ýöne onuň ýüzi nuranady, gözleri mähirli bulduraýardy, azap çekenı duýulsa-da, ol azabyň soňundan ýerine düşüp, uly şatlyga öwrülendigi hem duýulýardy. Hawa, häzir Sonanyň biraz atygsan ýüzüne nur çayýan hem onuň hut şol begenji bolmaly.

Sona mundan dört-bäs aý öň ilkinji perzendini dünýä inderip, How enäniň bagtyny, özüçe, gaýtalamak miýesser edipdi.

Öňräk Sona gelin bolup, öýe düşen günleri hem ol häzirkisi ýaly bagtlydy, görmegeýdi.

Häzirki bagty hem onuň hut şol gelin günlerindäki bagtynyň dowamy bolmaly.

Sonany siňe synlan wagtyň onuň şol gadymyýetdäki Adam atadyr How enäniň pynhanlykda oýanan söýgi oýunlaryny öz söwer ýary bilen arsyz wagt höwes bilen oýnanlygy mese-mälim duýulýar.

Sona ýene diýseň görmegeý gelin bolupdyr.

Hawa, How enäniň bagty miýesser eden gelinler hemişe şeýle mähriban hem nurana bolýarlar.

TÜYDÜK

Men tüýdük çalmany üre edip öwrendim. Indi şondan bärem biziň öýümiz tüýdükli öý. Ony çalyň, mylaýym sesini diňläp, dünýä synçy bolmagam diýseň ýakymly. Her gezek men kükräp-kükräp tüýdük çalanymda, obamyň öňküdenem terlenen, öňküdenem görkanalanan ýaly duýulýar. Ir säherler dagy turup tüýdük çalanymda, asmana göterilip, indem şol ýerde ganat kakyp, asyl-asyl bolan ýaly janserek bolup duran torgaýlaram meniň tüýdügümiň sesine goşup jürrüldişiberýär.

Mekdepde çalanymda synpdaş deň-duşlarym her gezek höwes bilen meniň töweregimi gallardylar, tüýdügümiň ýakymly owazy olara-da diýseň hoş ýakýardy. Hasam meniň tüýdügümiň sesini deň-duş gyzlar, golaý-golaý süýşüşip halap diňlärdiler. Olaryň gözlerinde men guwanç, gözügidiçilik, näz-kerişme alamatlaryny, ýene-de oňly düşnükli bolmadyk syrly garaýyşlary hem görerdim. Gyzlaryň nazaryna mynasyp bolmagyňam öz lezzeti bar. Meniň tüýdügümi diňläň, gyzlar soňra görmegeýden gelen gelinlikler bolup ýetişdiler.

Bir gün tüýdük çalyň otyrkam, synpdaşym Jemal gapydan gülümsiräp geldi. Ol meniň ýüzüme köpmanyly seredip:

- Sen indi şeýdip, tüýdük çalyň ýörjekmi?
- Hä, näme?
- Maňa gudacylyga gelýärler. Durmuşa çykýan.
- Nädip?
- Iliň edişi ýaly edip.

Birki aýdan Jemal durmuşa çykdy. Şonda men içki jaýa geçip, ony ýat edip, cyglyp-cyglyp, baý tüýdük çaldym-a...

Jemalyň balkyldap duran heserli nazary şonda meniň gözümiň önündedi...

Ýene bir azdan Orazsoltan çykdy diýdiler, ol garagözeleje, men tüýdük çalanymda hamala öz ýürek syry açylaýan ýaly gyzaryp gabak astyndan meni synlap, oturýan bir boz gyzdy. Ony ýatlabam men ýene-de tüýdük çaldym.

Synpdaş gyzlar Gülnar, Patma, Kümüş, Bibi, Käki-lik, Toty... Olar kändiler. Durmuşa çykanda olary hem ýat edip, men tüýdügi ýaraýjak boldum. Şeýdip, töweregiň diňleýjisiz galyp barýanlygyny duýup çalanyňda dagy ol hasam zaryn ýaňlanýan ekeni.

Töweregim çolardy. Meniň tüýdügimi diňlän gyzlar owadan peri-peýkere öwrülisip, pasyrdasyp uçusyp-uçusyp gitdiler. Indi men tüýdügimi kän bir çalybam ýöremok.

Tüýdügem şol gyzlar töweregiňde bar wagty joşgunly çalynýan ekeni. Özümi ýatdan çykaryp, çalyp-çalyp gyzlaryň ählisini tüýdükden geçiräýen ekenim?!

GULPAK

Gulpak gyzjagazlaň başyna, baý, gelişýär-ä. Ýuwup dagam bir darap goýberseň, welin ana, ony onsoň gör, edil ýüpek ýaly bolup, eliňde akyp, seçelenip-dökülip, bir gowy bolup durandyr. Ony onsaň örüp dagam bir köwlendirip, lenta dakarsyň ana şonda ol gyzjagazyň her egniniň üstünde bir ak gül parlap, bir penje bolup, saňa açylyp bersin. Şonda gyzjagaz jaýtyldap, towsaklap ýören geçi owlajygyna meňzär. Onsoňam gulpak-da bi, ol entek uzalyp-össe dagy gyzjagaza, gör, nähili görk berer. Ony şol halda gören ýigidiň ýüregi «jig-g» edäýmezmi?! Ana, onsoň gyzyň önünde ýuwdunyp, derçigip gürläp bilmän duran ýigidiň bardyr...

Ýöne häzir welin ýagdaý düýbünden başgaça. Gyzjagazam uly gyz däl, gulpajyklar, olaram ösüşde. Asylam soňky döwürde gyzjagaz mekdebe gatnap ugransoň, ol gulpaklar eýesine halys dert hem bolaýdy-da. Töweregiň garagolam ýetik. Birde bolmasa, birde ol garagollaryň biri oýun edip, ondan çekip goýberýär. Onsoňam şu oglanlaryň gelsikli gulpak görseler, gözleri gidýärmi ýa-da gyjynýarmy, nämemi asla ugra durup bilenoklar.

Hol gün gyzjagaz mekdepde jaň kakylp, daşaryk çykmak üçin ýerinden ör galanda, kimdir biri onuň çep gulpagyndan çekip goýberen ýaly boldy. Haçanda ol saçyndan çekeniň kimdigini anyklamak üçin ýalta yzyna gözlän mahaly ol öz bir gulpagynyň partadaşgyzyň gulpagyna çatylandygyny, häzir onuňam saçyndan çekeniň kimdigini bilmek üçin ýeňsesine öwrülenini gördi. Munuň, elbetde, yzdaky partada oturýan oglanlaryň işidigi belli zat. Haçanda, gyzjagazlar özlerine tarap

öwrülen mahaly olar gülkülerini zordan saklaşyp, oňamuňa seedişip, hiç zatdan habarsyz bolandan boldular.

Gyzjagazlar birbada, elbetde, muny garagollardan gaty görýärler. Şol wagt olarda ejeme, kakama arz edeýin diýenem bir pikir döreýär. Ýöne her gezegem ol pikir çekilen gulpaklaryň düýbi agyrmagyny goýan dessine, olaryň ýadyndan çykýar.

Birsalymdan görseň olar ýene daşarda oglan-gyz bolşup, goşulysyp, köýneklerini pasyrdadysyp, haýsydyr bir hezil oýun tapysyp, oýnasyp ýörendirler. Şonda olaryň bu bolsy «Hany, entek men çaga bolup, oýnamaly oýunlarymy oýnap, okamaly okuwymy okap, bir ulugyz çykaýyn, siziň bilen onsoň hasaplaşaryn» diýýäne meňzeýär.

...Ana, onsoň melek gyzyň öňünde ýuwdunyp, derçigip, çagalykda eden ähli garagolluklaryna ökünip duran ýigidiň bardyr. Il içinde oglanjyk çeken gulpak has tiz ösermiş diýenem bir ynam bar. Haý, özem şol diýilýän gep dogram bolsa gerek?

Gör, indi ol gyzjagazlaryň gulpaklarynyň güngünden ösüp-ýognan, ulugyz saçlaryna öwrülip bolup barsyny!

26.05.2003.

IKIÇÄK

Men ol gyzyň düýnem hut şu mahallar, şol bir duran ýerinde — köp gatly jaýlaryň biriniň açyk penjiresiniň önünde depesine gözläp, asmandaky Aýy synlap duranyny görüpdim. Ol ýene-de saclaryny secelendirip, gerdenine döküpdür. Öýde häzir bu pursatda onuň özünden özge hiç kim ýok bolsa gerek. Bar hem bolsa ol ýerden ne-hä yşyk görünýär, ne-de kimdir biriniň kölege-salgymy.

Töwerek ümsümlik, ol oýurganyp, bu pursady synlap durana meňzeş. Gyz bilen Aý boýurganyp, bir-birlerine ýürek bilen düşüňip, bir-birinden göz aýryp bilmän tolgunysyp durlar. Häzir Aý lowurdap, ähli dünýäsi bilen islegli maşgalasynyň söýgüsine özüni atan magsuk ýigide çalym edýär. Daş-töwerek aý aýdyňa, agyn süýt reňkli ak nur bolup dur.

Men uly güjümiň aşagynda, bu ahwaladyň diýseň göwne ýakymlydygyny öz ýanymdan belläp, synçy bolup durun. Çilim çekesim gelip, dişlerim syrkyryp dursa-da, gyzyň çilim ujunyň gyzaranyňy görüp, uýalyp, penjiräniň önünden çekiljegini pikir edip, özümiň bu ajaýyp görnüşden mahrum boljagymy ýatlap, islegime basalyk berip duryn.

Men ýene bir salym Aýyň aňyrdan asyk ýigide meňzäp, höwes bilen gyza tarap ýüzüp gelsini, gyzyň bolsa Aýyň süýt reňk şöhlelerini özüniň açyk kükregine döküp, bagtyýar bolup dursuny höwes bilen synladym.

Aý bilen Gyz seýdip pynhan duşuşanda, dünýä diýseň owadan bolýan eken.

Men öz ýoluma gitdim.

Aý bilen Gyz ýene-de gözde-ýüz bolşup, gijäniň içinde ikiçäk galdylar.

GÜN BILEN DEÑIZ

Men çägesöw kenarda çin arkan düşüp, Gün çoguna meýmiräp, pikirlerimi dünýä ýaýradyp ýatyryn. Töwerek çolalyk, meniň tüýs isleýän pursadym. Ertir irden turup, stol başynda iki sagat gowrak oturyp, ýazyp ýören powestimi dünýki hörpünde dowam etdirenim üçin men ýene-de özümden razydym. Bu ýere häzir men ummany ýatlap, birsellem bolsa açyk howada gezelenç etmek, suwa düşüp, Güne ýanyp, dem-dync almak üçin gelipdim.

Deňiz menden uzakda däl, ol bary-ýogy on-on baş ädimlikde. Belki-de, ondanam golaýdadyr...

Ses ýetimlikdäki suwa düşülyän kenarda şagalaň dowam edýär. Deňzi küýseşip, alyslardan gelen ýarym-ýalaňaç adamlar, olar bilen bile gelen saňňyja sesli çagajyklar, hatara edilip guralan ýörite saýawanlaryň töweregine üşüşipdirler. Çişirilen rezin gaýyklarda ýüzüşip ýörenlerem bar. Müňzeşip, ummany gulaçlap ýüzüp ýörenlerem az däl. Mähelleden bir çetde bir aýal meniň beýleje ýanymda, uly sowhun bolsup, oýnaýan baş-altý ýaşly kirpi saçly garaýagyz oglanjyk bilen uzyn saçlaryny selpildedip kowalaşyp, kebelek bolsup ýören gyzjagazy gygyryp, öz ýanyna çagyryýar.

— Anu-ku, Anu-ku! — Eşidýärmiň meni, gel indi, gel!..

Oýna gyzysan çagalaryň ony diňläsleri-de gelenok. Küpürsäp ýatan çägäni torç edişip, kowalaşyp, gülsüp ýörler. Köpleriňem ünsi häzir şol çagalarda. Kirpi saçly oglanjyk bilen gyzjagazy synlap, olaryň özleriniň duşdan geçen bigam çagalygyny ýatlaýan bolmagy-da mümkin.

— Anu-ku, Hommat, eşidýäňizmi meni, geliň,

geliň-uw indi!..

Meniň dik depämde indi ir ertirden bäri Gün bilen Deňziň ikiçäk söhbeti dowam edýär.

Birek-birege göwünli aşyk-magşuklaryň gürrüňini diňlemek maňa ýaşlykdan galan miras bolmagy-da mümkin. Belki-de, gyzamykdan galandyr. Ýortmança oglanjyk wagtlarym men öýleriň daşyndan usul bilen baryp, täze çatynjalaryň, gelin bilen ýigidiň pysyrdasyp, süýjeşip edýän gürrüňlerini diňlärdim. Ýaňy çatynjalary diňlemek biziň ilde aýyp görülýän zat hem däl, meniň tapan oýnumam. Bu häsiýet ata-babalaryň garagollugynyň galan bir nyşan.

— Meniň saňa gözüm gidýär, Umman! — hoş söz eşitmegiň ýakymlydygyny mälim edip, deňiz atynan ýaşyl mahmal ýapynjasynyň bir synyny golaýdaky daşlaryň üstüne eda bilen aýlap goýberdi. Ownujak daşlar onuň tolgunmasynyň alamaty bolsup sygyrdasdylar.

— Men şeýle görmegeými?..

— Sen bilýäň-ä, ýeke bu günmi näme?.. Adamlar seniň töweregiňden aýrylanoklar. Gitselerem soň ýene-de küýseşip, huzuryňa gelýärler.

— Gitmek-gelmek üns ber, ol seniň häsiýetiň ahyryn.

Deňiz bu sözi güne aýdan mahalynda has-da görmegeý bolup buldurady.

— Seniň hemişe öz zadyňa meni-de şarik edäýesiň gelip dur-ow...

— Gümansyratmaň näme? Sen bolmasaň, bu dünýä emele gelmidi näme? Sen dälmi näme Günüm, meniň mähirli-mylaýym bolmagymyň sebäpleri. Sen bar gününem, depämde ýok gününem men bu sözi elmydama

gaýtalaýaryn. Ykbalymdanrazy.

— Onda näme olar seň gujagyňa doluşlary ýaly meniň gujagyma dolmaýarlar?

— Sen el ýeterden ýokarda... Eger mümkin bolsady, şonda olar seniňem gujagyňa dolardylar...

Gün bilen deňziň bu gürrüňini diňleýän mahalyň göwnüme bolmasa, Gün ýene-de esli aşak düşen ýaly bolup duýulýar. Onuň täsiri hem has artýar. Belki, ol deňze aşak düşse-de düşendir. Şeýdäýmek gepinden-gürrüňinden çen tutsaň, onuň göwnünde-de ýok hem däl.

Men deňziň gyrasynda Gün çoguna meýmiräp, onuň süňňüme aralaşan şöhlelerine maýyl bolup, asyk-magşuk — Gün bilen Ummanyň ýakymly söhbetine diňşirgenip hem-de onuň barha aşaklanyp, ýokazdan inip ýetip gelýänine ynanyň, meýmiräp ýatyryn.

GAÝTARMA

Marynyň mugallymçylyk uçilişsesine giren ýylymyz biz eträapdaş üç oglan bolup, okuw jaýymyzyň golaýyndan ýaşamak üçin kireýne bir otag aldyk.

Howluda bir är-heleý bilen olaryň durmuşa çykan gaýtarma-gyzy ýaşaýardy. Otagymyz olaryň bolýan uly jaýyndan biraz aýryrak bolansoň, biz olar bilen aşanadaky gaz-oda kitir goýmaga ýa-da nahar bişirinmäge baranymyzda, käte-de suw almaga baranymyzda kranyň başynda gabatlaşardy. Öý eýesi aýal jaý sorap gelenimizde «Siz nireden?.. Ol ýeriň oglanlar-a edepli, sada bolýandyr» diýipdi. Biz şondan bärem olara azrak görnüp, öý eýeleriniň ynamyny ödejek bolsup, çyrcytyrdyk. Öý işleriniň hemmesini öýlerinde gaýtarma bolup ýören şol gelin ederd: içeri-daşaryny arassalap, syrýp ýörenem, nahar-şorlaryny bişirip, hepdede bir gün howlynyň çetindäki tamdyra ot goýberip, çörek bişirip ýörenem ýene-de soldur. Onuň ejesi öýdeçilräk däl-de, bazarçylyrakdy, diňe bir her dync gün-ä däl, keltebazar diýibem hepde aralygynda hem öýden ýitip gidiberdi.

Öý eýesi Esen aga hortap, saclary agaryp, maňlaýy gasyn atyp, gojalyp ugran ümsüm hoşgylaw adamdy. Bir ýerlerde gurlusykda işleýärdi. Ol iş günleri her gün irden welosipedli giderdi, giç öýlänlerem syrtyňa iki-üç sany bişen kerpiç daňybam gaýdyp gelderdi.

Indi howlynyň bir burçunda esli kerpiç depe bolup üýsüp dur, bu onuň şu tigr bilen çeken kerpiçleri bolmaly.

Birki aý howluda ýaşanymyzdan soň biz öý eýelerini belli bir derejede tanadyk hem olara öwrenişdik. Olaryň gyzlarynyň gaýtarma bolup gelin halyna te-

lim aýlap atasöýlerinde gezip ýörmegi bizi biraz geňirgendirýärdi. Käbir ýerlerde «galyňyny üz!» bahanasy bilen gaýtarmalaryň saklanylýandyklaryndan ol günler men habarsyzdym. Gaýtarmalary biziň töwerekde bolsa kyrk günden artyk asla saklamazdylar. Şonuň üçinem men ol gelniň düşen halyna gynanyp, munça wagtlabam bir gaýtarma bormy diýip oýlanýardym.

Ony saklaýanam gyzyndan ýene birneme gazanma höwesli ejesi eken. Gelniň: «Indi menem öýümize goýber, eje!» diýýän bolmagy mümkin, käte ol aýalyň: «Seniň geregiň ýokdur ol öýe, gerek bolsaň, bireýýäm galyňnyň üzerdiler... Päli azyp dagy seniň ärsumagyň töwerekde görnäýmesin, eddil toýnagyny topyryn, duýdur hat ýazanyňda...» – diýip, käýinjiremesi hem esidilýärdi.

Gaýtarma ejesine meňzäp görmegeýdi, ol dükana dagy gidende, gelin lybaslaryna çolanyp, ýaban towuk ýaly owadan bolup giderdi.

Bir gezek men daşarda, täleriň üstünde okap goýup giden kitabymyň yzyndan gelen wagtym, onuň elindäki sübsäni gapdalyna goýup, meniň kitabym bilen gyzygyp oturanyny gördüm.

— Nabat, okasyň gelse alay! – diýen wagtym ol hamala bir osal işiň üstünde tutulan ýaly, durky bilen leňner alyp tisginip gitdi. Gaýtarma soňra ol kitaby minnetdarlyk bilen aldy-da, okansoň, üç günden getirdi.

— Nähili eken? – diýenimde ol:

— Söýgi baradaky ýerleri has gyzykly okalýar – diýip, biraz uýalybrak aýtdy. Şundan soň, ol bizden kitap sorap okamany çykardy. Töwerek çolarak wagty, bolsa ol biziň ýanymyzdan gidesi gelmän, ondan-mundan gürleşibem durýardy.

Men oňa kitabyň bizdenem has beter täsir edýändigini görýärdim. Soňra her gezek okalgadan kitap alanymda men gelniňde islegini göz önünde tutup ugradym.

Şol günleriň birinde men haýsydyr bir ýatdan çykaran zadymy almaga, okuw aralygynda ylgap, howlугyp yzyna gelmenmi? Derweze guruk ekeni. Öýde adam ýok bor-a çemli. Gaýtarma-da gerek-ýaraklaryny alynmak üçin sähere çykan bolmaly.

Harsa haýatdan towsup, kürsäp jaýymyza girdim welin, gyssanan bolup taň etdim. Ýogsam gapyda adaty gulplanylyp gidilýän guplam ýok eken-laý, ýöne men ony şol barmana okuwa gidenimizde ýoldaşlarymyň biriniň gyssanyp, unudyp gidenini pikir edemsoň üns bermändirin.

Gapydan kürsäp girenimem soldy welin, men öz gözlerime ynanmadym. Görsem biziň bolýan jaýymyzyň ortasyna atylan düşegiň üstünde gaýtarma gelin kimdir biri bilen söýgi oýunlaryna berlip, çolasyp-çyrmasyp, hezil edip, ýatan eken. Men birbada näme-nämedigine düşünmän, olary görüp aňk-taňk boldum. Gaýtarmanyň gapdalynda ýatan oylan duýdansyz üstüni aldyranyna ör-gökden gelip, laňna basyny göterdi. Meni ol öz ahmallygyny alan gaýynlarynyň biridir öýden bolsa gerek, soňundanam, oturan ýerinde uýalyp, ýüzüni kese sowdy. Nabat «Hih» diýip, gorkuly içini çekip, bir elini ýalaňaç göwüsleriniň üstüne goýup, beýleki eli bilen töweregini sermeläp gyssag arada çykarylyp, bir ýere atylan aýak geýmini gözledi.

Men olary synlap aňk bolup, ýene biraz duramsoň, nämäniň nämedigine göz ýetirip, gelsim ýaly-da dessine duran ýerimden hyrra yzyna öwrülip howlугyp, yzyna

dolandym. Yzymdan kowgy gelýän ýaly soňam degmän howlyň haýadyndan aşdym. Men Nabadyn düşüşyk üçin ejesi tötänden geläýende hem onuň pikir etmejek ýeri bolan biziň otagymyzy ýörite saýlap alandygyna düşündim.

Bu barada men hiç kime hiç zat aýtmadyk-da bolsam, iki-üç gün geçensoň, Nabadyn ejesiniň giýewisiniň öýüne giýewlemäge gelenligini barybir aňanlygy belli boldy. Şol gün ol gyzyny bihaýalykda, giýewisini hem nalajedeýinlikde aýyplap, öjügip käýindi. Şondan soň, Nabadam uýalyp, maňa duşmazlyga çalyşdy. Kitap sorabam gelibermedi. Men daşary çyksam, ol beýläk dolandy, çykyp gelýän bolsam, içerik girdi. Utanýandyr bende. Meniň özümem, hamala, onuň bilen özüm ýatyrkam başga biri üstümden gelen ýaly diýseň utanýardym.

Biraz wagt geçensoň ol ýene biziň bilen gatnaşyp, sözleşip ugrady. Bir gezek bolsa ol ejesidir kakasynyň ýoklugyndan peýdadanyp, ejesinden nalap, özüne indi iki ýyla golaý wagtdan bäri «Galyňnyň üzmeseler, är diýip, aýagyňam sekmersiň!» diýip saklap ýörenligini, ol gün bolsa, ikigat dagy bolaýsam, ejem öýden ugradar tama bilen adamsyna habar edendigini, onunam bir ýygranyň aňrybaşydygyny aýdyp, indi ol şondan bäri biziň tarapymyza seredibem bilenok – diýip, ol bu sözi maňa tarap seredip, uýalyp, boz-ýaz ýañagyna al çaýyp, gussa bilen gürrüň berdi. Gaýtarmanyň haly meni diýseň gynandyrdy. Oňa nähili kömek edip bolarka diýip oýlandym.

Şondan birki aý geçip-geçmänkä intelligent sypat iki adam yzyna bir milisiýany düşürüp: «Şu ýerde gaýtarma saklanýarmys» diýip, gözleg salyp geldi. Soňundanam olaryň: «Men häkimligiň isgäri» diýen birisi munuň ýaly

işlerden öňem baş alyp çykyp ýörenligini mälim edip: «Siziň işiňizi suda geçirjek, gaýtarma saklanyň üç ýyldan baş ýyla çenli işi bar, häzir düşüň milisäň önüne!» diýip, Nabadyň ejesidir kakasyny kanuna gerňäp, zir-zowran etdi.

Şol wagt häkimligiň bu ýagdaýy nädip, nireden bilip ýörenine hiç kim oňly düşünmese-de, men welin бага-bat bar zada düşündim. Ýakynda men «Gaýtarmanyňam göwni bar» ady bilen ýerli gazete Nabat hakynda lakam bilen habar iberipdim. Ýöne garasyp, telim gazetiň sahypasyny agtarsam-da, ondan derek tapmandym. Dogrusy, indi ony haçan ýazanyň hem bu mahala çenli ýadymdanam çykyşyberenem ekeni. Ýöne şol wakadan biraz soň «Gazet kömek etdi» diýen ýazgynyň aşagynda «Gaýtarma yzyna gaýtaryldy» diýlen gysgaça habary welin gazetde berildi.

* * *

Geçen bolsa şondan dört-bäş ýyl geçendir. Men okuwymy tamamlap, ýaňyrakdan bäri Marynyň şäher mekdepleriniň birinde mugallym bolup işläp ýördüm.

Bir gezek «Ýolbarsly» çayhanasynyň gabat garşysyndaky «Harby kitaplar» dükanyndan çykyp gelýärkäm, men ýolda Nabada duşdum. Ol bir eli sebetli, beýleki eli bilen bolsa üç-dört ýaşlyja tosunja oglanjygyň elinden tutup, Gökbasar tarapdan gelýän ekeni.

Nabat meni görüp begendi, nämendir birzatlary ýatlap bolsa biraz uýaldy. Ol indi zenanlygyň abyny-tabyny alan aýala öwürlip ýetilip, ejesine meňzäp, has-da görmegeýlenipdir. Nabat meniň bilen biraz gadyrly saglyk-amanlyk sorasyp duranson, onuň meni öz gapdalynda, özüniň ýat

adam bilen gürleşýänini görüp, uýalybrak duran ogly bilen meni tanysdyrasynyň gelenligi belli boldy. Ol:

— Hany daýy bilen salam et! – diýip, oglanjyga ýüzlendi. Oglunyň utanyp, salamlaşmany gijikdirýänini, kyn görýänini gören wagty bolsa, onuň golundan sähelçe silkäp-sekip, höwes bilen: — Haý, dünläniň çagasy, şu daýyny tanap goý, şu bolmadyk bolsa-ha, sen entegem dogulmaly däl-diň! – diýip, oňa enelerçe mähirli käýindi.

Biz bir-birimiziň ýüzümize gözleşip, düşünişme bilen keýpihon ýylgyrysdyk. Näme üçin ýylgyrysanymyzy bolsa biziň özümüz gowy bilýäris.

EJIZIŇ

Dädem bende — Bally jigit meniň kakamyň doganoglanmy, dolanan agalarynyň biridi. Oba ony öňler Bally jigit, Bally şura, Bally nalokçy diýip tanan hem bolsa, indi ony iň soňky Bally peýan lakamy bilen has gowy tanaýardy. Ol hat bilmedigem bolsa, salgytçy bolup işläpdir diýýärler. Sebäbi onuň juda güýçli ýady bar ekeni. Soňam algy-bergini hat bilýänleriň birine ýazdyryp, hat-petegini oňararmys. Türkmenistan 1924-nji ýylda respublika diýlip yglan edilensoň, 1926-njy ýylda Kerkä ýolbaşçy işe saýlanan Akynýaz Mämmet ogly Ballyny jigit edinip, ony özi bilen şol ýere äkidipdir.

Has-da onuň gaýratlydygy ol obada şura bolup işläň ýyllary äşgär bolupdyr. Birýola galtamanlar gelip, kolhozyň iki süri malyny sürende, onuň bir özi soňuny saýman, olaryň yzyndan kowgy gidipdir. Aýlanyp, olaryň gapdalyndan çykybam bir ýerde telpegini, ýene bir ýerde donuny garaldyp goýup, özüniň ýekeligini duşmana duýdurmajak bolup: «Haý, oglanlar, beýlesinden aýlanyň, kelläni nyşanalap atyň!» diýip, garaldyp goýan zatlarynyň hersiniň gapdalyna bir bukdaklap, togarlanyp baryp, sapançadan ok atyp ýörşüne sesine dowul berip gygyrypdyr. «Üstümizi aldyrdyg-ow» diýip, pikir eden galtamanlar şundan soň gaçyp, başlaryny gutarsalar kaýyl bolupdyrlar...

Bu wagtlar bolsa onuň gojalyp sandan galyp, Bally peýan bolup ýören günleridi. Ol günler men baş-alty ýaşlarymdadym. Şol baýramçylyk günü enem maňa täze köýnek geýdirip:

— Bar, oglum, senem toýa git, häzir hemme adam şol ýerde, gyzlaram, dädeň dagam bardyr şol ýerde —

diýdi. Bu sözi ol maňa kolhozyň ses ýetimlikdäki uly erik bagyny görkezip, barsaň ýakynlaryň saňa eýe çykarlar diýen manyda aýtdy.

Hemişe-de biziň kolhozyň adamlary döwlet toýlaryny il bolup, gazan-gazan naharlar bişirip, şu ýerde toýlaýardylar.

Men toýa gelip, adamlaryň arasyndan dädemi gözläp ugradym. Oňa bardym, muňa bardym. Ine-de, bir görsem ol hol beýlede on-on iki adamyň arasynda görünýär. Özleri-de ol adamlar bir-birleriniň üstüne büküdişip bir zat paýlaşýan ýaly alawagyrdydylar. Dogrudanam, ol ýerde ýañyrak dawa gopan ekeni. Ine, birdenem üç-dört adam hasanaklaşyp, ýerlerinden tursup, girdiler gyzyk küdüňe. Bir görsem olar üç bolup, meniň dädemiň üstüne topulýarlar. Dessine-de olar onuň kellesini ýer süsdürdiler. Dädemiň telpegi zyňylyp hol, beýlä düşdi. Men näme-näme bolýanyňa oňly düşünmän, olara seredip, aňk-taňk bolup, mäzerilip galypdyryn. Adamlar ýerli-ýerden gelşip olary aralansoňlar, dädem ýüzüniň gum bolan ýerini süpürişdirdi-de, gapdalda ýatan telpegini kakyp, başyna geýdi. Soňundanam ol:

— Siz, «kelpeseler», sunuň ýaly ýerde kelpeseliginiizi etmeseňiz bolmaz, — diýip, hüňürdäp, ýeňsesini tünňerdip, märekeden çykyp gitdi.

— Senem geldiňmi? — diýşip, töweregimiziň gelin-gyzlary tanap, maňa höwes bilen eýe çykdylar.

Birsalymdan ýene-de märekäniň ol başynda bir harasat gopanlygy belli boldy. Hemmeler üşerilişip, şol tarapa seredişdiler. Men öz gözlerime ynanyp bilmedim, ine, bir görsem dädem atyny dyzandaryp, iki-üç sany adamy öňüne salyp, märekäniň içinde kowalap, gamçylap urup ýör. Olar köýneklerine ot düşen ýaly onuň öňünde gaçyp

ikiýana elewreşýärler. Mahal-mahal dädemi atdan agdarmaga synanysyp, onuň üstüne ýerli-ýerden hüjüme-de geçýärler. Ýöne ata çykyp, höküm gamçysyny ele alanson, dädem kişä per berýärmi!? Ol her gamçy çalanda, sapanyň çyrpysy çyrpylan ýaly onuň sesi sarpyldap, ýaňlanyp gidýär. Geň galaýmaly kolhozyň başlygy Ýazmuhammet aga bu bolýan zady görse-de, şol duran ýerinde butnaman, hamala bu bolýan çaknysygy öz ýanyndan makullaýana meňzäp, hiç zat diýmän dymyp dur. Aralaýaýyna diýenok. Belki onuňam bu meselede öz hasaby bardyr-da... Geň adam.

Birsalymdan dädem öz garsydaşlaryny gamçylap, märekeden saýlady. Soňam olary gaçyryp-tezdirip, aňyrlygyna — jeňnel-köwe tarap sürüp ugrady. Birdenem ol bir zat ýadyna düşenligini mälim edip, garasylmadyk bir ýagdaýda atynyň başyny çekip, hyrçyny dişläp, ahmyrly yzyna bize tarap öwrüldi:

— Dursun, sen birki gün öýüňizde bolaý! Gaýyn öýüne gitme! Ýogsam, bu namartlar meniň arymy senden aljak bolar! – diýip, aýal-gyzlyryň arasynda meniň bir golumdan tutup duran Dursun ejeme ýüzlendi.

Dursun ejem dädemiň agasynyň gyzларыnyň biridi. Ol ýakynda şol «kelpeseleriň» biriniň öýüne gelin bolup düşüpdi. Dädemiň häzir şol ejizini ýadyna düşürip: «Meniň şeýdenim üçin soňra bular biziň bu ejimize azar bermeseler ýagsydyr» diýip, endişä düşüp dursudy. Topar adamy gamça gerňäp, toýdan çykarmaga gaýraty çatan adam ejizini ýatlamadyk dagy bolanda, heý, ejizlejekmi häzir?

Dädem urlup märekeden çykyp gidensoň haçan onuň atlanyp gelenini men görmändirin. Bu onuň Görogly bolup, at münüp ar almaga gelşi ekeni.

BILEZIK

Ýadymda, men oglankam enemiň baş gaşly agyr, gadymky ussalar ýasan köne bilezigi bardy. Şol bilezikleriň biriniň iki gaşynyň ortasynda tyg zzydygy bildirip duran çapygyň barlygy hem meniň ýadymda. Haçanda bir gezek şol çapyk hakynda soranlarynda enem ejesini ýatlapdy. Ol aýtmyşlaýyn, şol döwürde enemiň ejesi bir gezek oba duýdansyz ýagy dökülende öýde biş-düşe güýmenip oturan ekeni. Gapyda at aýagynyň güpürdisini eşidip, ol geleniň habaryny alara häzire öýde özünden başga adamyň ýoklugyny ýatlap, daş çykan mahaly at üstünde oturan ýagynyň biri gylyjy göni onuň depesinden eňteripdir. Ol bir «Waý!» diýip, gygyryp, iki eli bilen kellesini goraglap tutmaga ýetipdir. Gylyç şonda onuň gosaryndaky bilezige degip, enemiň ejesi-mamamyzy göni gelen ajaldan sowupdyr.

Bilezik eneme-de şol ejesinden geçen şaý-sepleriň biri bolupdyr.

Enem ony aýratyn bir höwes edinip dakynybam ýörmezdi. Belki «Gollary batly gelin» diýlen döwürde dakynsa-da dakynandyr, ol meniň kakamyň oglanlyk döwri, ýeri, ony men nä bileýin?!

Enemiň iki gelni bolsa-da, ol bilezigi olaryňam hiç birine-de bermändi. Birnäçe ýyldan uly oglunyň gyzy durmuşa çykan wagty bolsa ony «eýesine gowsurýan» diýip, gadyrlap, soňa beripdir. Men ol günler oglanda bolsam, bilezigiň doganymyzyň bilegine gelsenine guwansam-da, onuň başga ýere gidenine gynanypdym.

Şeýle-de şol wagtlar men bilezigiň öýüň gelnine däl-de, hemişe ejeden gyza geçýänliginden, bu ýazylmadyk kada-kanunyň türkmençilikde juda gadymdan gelýändiginden hem habarsyzdym.

Aý-gün atly diýleni çyn ekeni, men gojalyk menziline nähili ýetenimi hem duýman galdym. Bu günem men gyzymyň ogly, nowbahar agtygymyň toýunda otyryn. Ine, bir görsem, gelin edinýän gyzym bir zady akja ýaglyga dolap, begenip, meniň ýanyma geldi. Men oňa düşünýän, gelin edinende begenmeyän ene-ata barmy!? Ýöne ondaky begenç bir onuňam begenji däl ekeni.

Ol:

— Kaka, seret, şol käte-käte ýatlaýan bilezigiň şu dälmi? – diýip, getiren goşa bilezigini tolgunyp, maňa görkezdi.

Synlasam hut şol ene-mamalarymyň mähri siňen bilezik. Ony başga bilezik bilen çalsyrmak asla mümkin däl, onuň şol gylyç gaýtaran ýeri henizem garalyp, mese-mälim tagma bolup dur.

Men şundan soň, gyzymyň öz zadymyz ýene-de aýlanyp-dolanyp, özüme gaýdyp geldi diýip, begenýänligine düşündim. Enem janyň bilezigini görüp: «Ile beren zadyň özüňki» diýlen akylyň rastlygyna ýene bir gezek şonda göz ýetirdim. Men şonda bu biledikleriň öz agtyk gelniniň goşarynda boljagyna begendim.

DEÑIZ NOTALARY

Umman, ol wagtlar seniň ýalňyz bir özüňdiň. Han özüň, soltan özüň bolup, jümle-jahany tutup otyrdyň. Ne çägiň bardy, ne-de bir kenaryň. Herne özüňden başlanyp, gelibem ýene-de özüňde gutarardyň. Okean bolubam, deňiz bolubam sen köp asyrlardan soň bölündiň. Has takygy, ýüregiň bölünenden soň bölündiň...

Erjellik maksadyna ýetdi. Şemala ahyrsoňy seniň ünsüň düşdi. Dogry, bu mahala çenli ýekelik eýýäm seniňem ýüregiňe, düşüp ugrapdy. Göwün bir täzeligi, del bir zady küýseýärdi. Göwün diýlen zat şeýle bir zat bolar ekeni, ol ýalňysam bolsa, öz diýenini ahyrsoňy hakykat ornuna geçirip bilýän ekeni. Häzir bolanlygynda seniň ýüregiň hökman zenan maşgala deňelerdi. Zenanlara bolsa sen belet, sebäbi seniň özüň zenandyň. Ýöne sen ol günler özüňiň zenandygyňdanam, alnyňda ene bolmak bagtyň bardygyndanam habarsyzdyň. Şemal bolmadyk bolsa, sen, belki, bu syry hiç mahal duýmasaňam duýmazdyň.

Sen görmegeýdiň, bezemendiň, birde daraýy köýnegiňi geýseň, ýene birde syýareňk mahmal köýnegiň içinde oýmuldardyň... Görübem seni söýmezlik asla, mümkinem däl. Şemaly şol günler yşk ýoluna ataranam seniň şu görk-görmegiň boldy. Eger şeýle görmegeý bolmadyk bolsaň, belki şemal, saňa hiç mahal şeýdip, beýle maýyl bolup, aşyk bolmasa-da bolmazdy.

Onuň söýgüsi ýöne-möne zadam däl ekeni. Seniň arzuw-höwesiniň gün-günden köpelmeginiň hem sebäpkäri şol Şemal boldy. Indi sen boşlukda sagrysyny, butlaryny göz edip, zenan bolup sülmüräp ýatan umman däl. Oýun-dalaş seniň hemraňa öwrüldi. Wagtal-wagtal

sen näzli gelin bolup näzirgäp, Şemalyň öňünden gaçýañ. Şatlyga seri göterilen Şemal bolsa, ýel bolup tüwdürilip, baş açyk, aýak ýalaň seniň söbügiňe düşýär. Şol barmanada, sen birden aýak çekýañ-de, yzyňa öwrülip, özüni onuň gujagyna oklaýañ. Hyjuw bilen güwläp, segräp asmana göterilýañ. Şemal seniň ýalaňaç boýnuňa gol salýar. Daraýy köýnegiň şundan soň onuň gujagynda pasyrdaýar...

Oýun-dalaş bilen näçe wagt geçeni saňa-da, Şemalada belli däl. Ol wagtlar Günem ýokdy, Aýam, olaryň hasabam ýokdy. Aý-Günden çen tutup, kelle döwýänem ýokdy. Sebäbi bu zatlaryň ol günler hiç zada geregide ýokdy.

Kimdir biri şol günler senden ýaşan ýaşyňy soran bolsady, bilýän, sen oňa diňe Şemala duşan gününden bärki wagtyň salgyny bererdiň. Indi sen öz ýanyňdan şol duşuşykdan öňki ýaşayşyňy kemteresinden ömür hasabyna goşubam sanamaýarsyň. Häzirki günün bilen deňeşdirende, seniň üçin ol geçmişiň manysy bolmadyk bir boşlukdy.

Şemal saňa seredende, has jahankeşdedi. Ol hemişe barmaly ýerlere barmagy, görmeli ýerleri görmegi gowy görerdi. Bir görseň, ol at bolup seniň tolkunlaryňa sähel galtasyp çapyp barýandyr, ýene bir görseňem, tolkunlar bilen deň segreşip, galyp, gujaklasyp, süýjesip ýörendir.

Arzuw-islege eýerilip edilen hereketleriň hemişe ýakymly bolsy ýaly, onuň üçin ikiçäk galyp, sessiz düşünişip oturmak, seniň zenan näziňi çekip ýaşamak, hemişe lezzetlidi. Söýgi dogurma höwesli zenan süňňüni öz gününe goýýarmy näme?

Ilki seniň süňňüň özüňde bir ýakymly agyrlyk syzdy. Şondan soňam sen: «Bu näme boldugyka, janlarym?» diýip, oturyp wagtal-wagtal böwrüňi diňlemegi

çykardyň. Müdimi syr bolup galýan zat barmy näme, ine, bir günem öz wagty-sagady gelende, sendäki bu ýagdaýam özüniň syr bolup ýaşamak möwritini ötürdi. Seniň ilkinji perzende-ýaşyl köýneklige ilkinji emele gelen ösüntgä gözün düşdi. Şatlyk, tas ýüregiňi çat açdyrypdy. Muňa şatlanmazlyk hem, muny kiçi hasap edip, görmedik bolmak hem asla mümkin däl-di. Ol özge ýerde däl-de, hut seniň ýüregiň üstünde ülpüldäp otyrды. Bu mahal Şemal çopan bolup, asmandaky ala sygyr, gara sygyr bolsup ýören bulutlary bir ýerlerik sürläp alyp barýardy. Sen Şemalyň önünden çykyp, şatlygyňy onuň bilen bölüşdiň. Sebäbi ol şatlyk bir özüň şatlanardan juda köpdi.

Üçünji artykmaçlyk etmedi. Gaýta ol hemişe asmana gidip, ygamlap, kaňkap gelýän Şemaly birneme öýdeçir etdi. Sen oňa sallançak bolduň. Şemal bat bolup, hiňlenip ony üwredi...

Ilkinji perzendiňi gujagyňa alan günleriň sen ol perzent hemişe öz etegiňe ýapysyp, ýanynda ýaşar öýdүpdiň. Ýöne ýalňyşan ekeniň. Ony buysanyp synlap ugransoň, onuň atasynyň Şemaldygy, Ene häsiýet bilen deň derejede çaga ataň häsiýetlerindenem geçjekdigi saňa belli boldy. Şeýle-de onuň saňa-da, kakasyna-da bagly bolmadyk öz göwresi, şol göwrede hem öz küýi bardy. Soň-soňlar ol Şemal öýden çykyp kaňkamaga gidermen bolanda: «Menem gitjek» diýip, onuň synyna ýapysmany çykardy. Arzuw ol ösüntgijigi öz gününe bir durkunda goýmady. Bir gün sen onuň janlanyp, guýruklyja jandar bolup özüňden bölünip ýüzip gidenini gördüň. Şonda ýene-de bir zat, perzendiň geçmişindenem, ene-atadanam gün-günden daşlaşyp gitjekdigini seniň ýüregiň syzdy. Ýöne boljak iş eýýäm bolupdy, indi seniň alajyň näme?!

* * *

Üç Aý üç tirkeş bolup gelen çagy seniň şol ösünt-
giden ýaýran çagalaryň eýýäm äpet-äpet jandar bolsup
ýetişipdiler. Olaryň käbiri şeýle bir mähnetdiler welin,
onuň aňyrsy-bärsine seniň öz gözünem zordan ýeter-
di. Özleri-de olar şeýle bir köpelipdiler, sen parahat
mahalyňam endam-janyň agyn müňňüldi bolar dura-
rdy. Üç Aý diňe saňa däl, seniň çagalaryňa hem ýarady.
Üç Aý her gün gelip, getiren görk-görmegini, çoguny
seniň çagalaryňa paylap bererdi. Onuň çogy şeýle bir
ýakymly, şeýle bir mubaýymdy welin, seniň çagalaryň
her gezek üç Aý üç tirkeş bolup gelyän wagtlary olary
görüp begenişerdiler, giden wagtlary bolsa, olaryň
yzlarynda gamgyn bolsup galardylar. Saňa öz çagalaryň
görmegeý bolýanyny, şadyýan bolýanyny görmek hemişe
ýakymlydy. Üç Aýyň hem seniň çagalaryna göwni ýetdi.
Olar her gün seniň çagalaryň bilen goşulyp hezil edişip
oýun oýnardylar. Birde altyn çörejige öwrülip, üç Aý üç
ýerden tigirlenip seniň çagalaryňy yzyna düşürse, ýene
birde, olar tolkunlaryň arasynda galgap ýören gaýyga
öwrülerdiler-de, seniň çagalaryňy tä ýadaýançalar
töwerege aýlardylar. Üç Aý saňa bolsa altyn çaýylan,
geýseň çykarasyň gelmeýän, içi gor ýaljak endama ýa-
kymly sowsany köýnek sowgat etdi. Ol tizden seniň iň
söýgüli köýnekleriň birine öwrüldi. Sen zenan bolanyň
üçin gowy zady, owadan zady halaýardyň, has-da sowgat
almak seniň üçin hemişe ýakymlydy. Semal welin seni
näçe eý görse-de, saňa sowgat etmezdi. Ol asyl sowgat
etmelidirem öýtmezdi. Onuň özem kakynjyrap, üst-
başyna esewan bolup ýören zat däl. Şol wagtlar ol bu

häsiýetiniň telim arka aýlanyp, soňra erkek adamlara häsiýet bolup geljeginden hem habarsyzdy. Öňüni görüp gelen barmy?

Bir ýola sen köýnekleriňi tükellän mahalyň goşlaryň arasyndan altynlaç öwüsýän köýnegiňi tapmadyň. Şonda Aýyň käte al öwüsýänini ýadyňa düşürüp: «Şu alan bol-masyn» diýip göwnüňe güman getirdiň. Ine, hemme zat hem hut şu münkürlükden başlandy...

Tizden kalbyňda dörän betgümanlyk seniň çagalaryňa geçdi. Olaram şundan soň Üç Aý bilen alagöz bolsup ugradylar. Sebäbi olar seniň ýüregiňden, oý-hyýalyňdan iýmitlenerdiler. Münkürlük gazap döretdi. Bir gezek seniň çagalaryň birnäçesi, özleri bilen goşulysyp oý-namaga gelen Üç Aýyň üstüne topuldylar. Iki Aý bada-bat rejäniň geň däldigini aňyp, asmana göterildi. Üçünji has mähirli Aý bolsa galyp, munuň düşünişmeli zatdyg-yny, seniň münkürligiňden gerk-gäbe bolan çagalaryňa düşündürmekçi boldy. Şonda birnäçelere hä diýdirmek oňa başartdy. Ýöne ýeneki birnäçeleriniň welin, ynanasy däl, asla ony diňläsleri-de gelmedi. Ine, onsoň Aýyň töwereginde Aýyň tarapdarlary bir tarap, münkürlige uýan beýleki topar ikinji bir tarap bolsup, üýşüşip ugra-dylar. Seýdibem tükeniksiz dawa-jenjeliň basy başlandy...

Özi-de bu göreş ýatar ýerde ýatmady. Güýç güýji ýok etdi. Jan jany öçürdi. Sen näçe ot-elek bolsaňam, soňra onuň peýdasy bolmady. Şemalyň hem bu gopan ha-rasady ýatyrmak üçin, munuň oňluga eltmejegini ýatlap elewremesi alga alynmady.

Seniň ýüregiňe münkürlük gelende, ona ýakyn duran jandarlar sol ýeke galan Aýy bölek-bölek edip, bölüşdirip iýdiler. Dünýä gan çaykaldy. Sen gyzyt-al köýnegiňi

egniňe geýdiň. Beýleki iki Aý şol günden soň asmandan aşak, seniň gujagyňa düşmedi. Ýere düşse, näme bolj-agyna indi olaryň gözleri ýetik. Olar seniň bilen uzakdan gatnaşmagyň kem dälidine düşündiler. Aýlaryň biri öňki durkuny saklady. Beýleki biri bolsa, öz çagasynyň düşen gününü görüp, şeýle bir lowurdap ýanmak ýandy, şeýle bir ýanmak ýandy welin, ýüzüniň telim gat hamy dökülýänçä ýandy. Sen onuň-da özün ýaly enedigine bada-bat göz ýetirdiň. Ol Aý tiz ýol-ýodasyny ýitirdi. Oňa soň-soňlar «Gün» diýip at berdiler. Ol heniz-henizlerem öz ýitgisine ýanyp-bişip ýör... Seniň çagalaň sansyz meýitleri telim mahallap gara meýdan bolsup üstünde ýüzüşip gezdiler. Birdir-ikidir bagty çüwüp, aman galanlar bolsa soň şol meýitleriň üstüne çykyp ony özlerine mekan edindiler.

Ençeme wagt geçip, ol meýitler durgunlyk häsiýete geçensoň, oňa Ýer diýip at berdiler.

Üç Aý bolsa şondan soň bolany-bolmadygy näbelli rowaýata öwrüldi. Häzirki wagtda Galaktikada diňe şeýle üç sany Aýyň bolandygy hakynda çaklama galdy.

Müňkürlik saňa arzan düşmedi...

* * *

Seniň welin hemme zat ýadyňda. Dünýäni terslin-oňlyn aýlanyp çykýan Şemal hem her gün saňa ýene-de birgiden şum habarlary getirýär. Ol ýerde seniň süňňünden örnäp giden perzentleriň tarap-tarap bolsup, ýeriň öz geçmiş ata-babalaryň meýitleridigini hem unudysyp, hiç zady hasaba alman, biri-birleri bilen heniz-henizlerem öçli uruşlar edip, şol bir wagtlarky urşy dowam etdirýändikleri hem saňa mälim. Suwuň

azalyp, oňa derek täze-täze ýitgileriň hasabyna ýeriň giňäp-galňayandygyndan hem sen habarly. Her gezek Şemal şeýle şum habar bilen birýerlerden dolanyp gelen mahaly, sen ýüregiňe bäs edip bilmän, ot-elek bolup güwlemäge başlaýaň. Balasyny ýitirenleriň säher-säherler «hüw» diýip oýanyp, bagryny paralap oturmaýany barmy? Onsoňam bu ýitgini ene bolup çekmegi diýsene! Sen segräp-segräp asmana göterilýärsiň, gelibem kenar daşlaryna özüňi urup pagys-para pytraýaň. Birmahalky eden ýalňyslygyňy ýatlap, öz-özüňden ar alýarsyň. Güwläp-güwläp, ýüregiň gowzap, janyňa aram giren mahaly, sen saçlaryňy ýaýyp, merhum perzentleriniň başujuny alyp oturan biçäre enä öwrülýärsiň.

1981.

TÄJIGÜL GELNEJE

Her ýyl şeýdip pagta ýygymy ahyrlaberende onuň tar tutulyp, rejelenip ýygylmak döwri gutarýarda, deregine her kimiň tapan ýerinden çalganaklap, «Alanaldy edip» ýygylýan döwri başlanýar. Obada haýsy bölümiň meýdan ýerinde galan-gaçan pagta kändir öýdülse, ýygymçylaram maşyn-maşyn edilip, şol ýerlere äkidilýär. Ana onsoň pagta meýdanynda ikibir-üçbir bolsup, aýaklarynyň ýeten ýerlerine çenli çawjasyp, galan-gaçan pagtalary çöpläp, partyklaryny tümmerdişip ýören milletiň bardyr.

Täjigül gelneje bir görsem, ýene-de meniň bilen 7-nji «A-da» okaýan Sapar Hommat bilen şelaýyn gürleşip, köpçüligi oýtarlabrak, adatça, çöplürägem bolsa pagtanyň haşal otlaryň arasynda gizlenibräk galaýýan ýerlerini peýläp, ýygym ýygyp ýör.

Biziň Täjigül gelnejemiz uzyn boýly, syratly, ýaşı ýaňy otuza golaýlan, ýylgyranda hasam owadan bolýan bir gelin. Ol biziň obamyza iki-üç ýyllykda düşen gelinliriň biridi. Ilkinji adamsy bilen aýrylyşandan soň garyndaşlary ony öýlerinde uzak saklaman, biziň obamyzdan ýaşı goýalysyp ugran, bir telpegi agan kişä ony durmuşa çykarypdylar. Ol hem ähli gyz-gelinler ýaly çaga dogrup, emmeliniň ejesi bolmak höwesi bilen gelen-de bolsa, ýöne entek oňa arlyk-kirlik ýuwmak miýesser etmändi. Onuň kolhoz işine gatnap ýören saltman heleýlik durmuşy bardy.

Täjigül gelneje hemişe-de özi ýaly aýallaryň arasynda bolanyndan meniň deň-duşlarymyň ýanynda bolaýanyny kem göpmezdi. Bizem bu mähirli zenany hormatlardy, sylardy. Onuň bilen duşan ýerimde

höwes bilen salamlaşyp, gadyrly hal-ahwal sorasyp durýanlaryň birisi-de mendim. Bu gezegem şeýle boldy. Beýleräkde Sapar Hommat bilen tar aralap, ýanaşyk durup, ýüzýän ýaly bolup pagta ýygyp gelýän Täjigül gelneje deňime ýetiberende işinden başyny göterip, meniň bilen gadyrly salamlaşdy. Soňam ýylgyryp, meniňem özlerine goşulaýmagymy kem görmeýänligini mälim etdi. Dogrusy, şu pursatda mürehede ýakyn bolanlygyndanmy, nämemi, meniň özümem olara goşulaýanymy kem görmedim. Ine, şeýdibem biz üç bolduk. Ýöne şol wagt men il içindäki «Täjigül ýortmança oglanlar bilen gabady gelende basalasyp oýnaberýämiş» diýen gürründen heniz bihabardym.

Şol gürläp, egilsip pagta ýygyp ýörşümize men bir gezek bilimi ýazmak üçin başymy göteren wagtym özümiziň köpçülikden ep-esli saýlanandygymyzy gördüm. Bu ýerdäki ösgün çäýrdir seýregräkten uzyn ösen gamyslaryň arasynda entek ellenmedik, çöpe-çalama dolanyp gizlenip oturan hanalar hasam kän ekeni. Pagtanam şeýdip partygyňa bir zat düşýänini görüp, gyzygyp, ýygaysaň şonda ony ýygdygyňça ýene-de ýygasyň gelýär. Şol barmana gelneje özüniň bir garagol hyýala münenini mälim edip, ýaňagyna ýukajyk al reňk çäýp ýylgyransoň, gapdalyndan ýygyp gelýän Sapar Hommady sähelçe hürsekläp goýberdi.

— Aýagymy basdyň-la, oglan!

— Hä, Harmandäli bolasyň geldimi? – diýip, Sapar Hommat düşüňmek bilen çenenip, bilinden partygyny çözüp ugrady. Täjigül gelnejäniň bu deginmesinden soň Sapar Hommadyň öna düşüňme bilen öjügip ugranlygy belli boldy. Birdenem olar garaşylmadyk bir halda ýakalasyp, göz-gülban bolşup tutluşyp gidiberdiler. Gel-

neje gülüp, ýöwselläp, yza çekilenden bolýar, Sapar Hommat bolsa öküççe bolup, onuň üstüne dyzanyp sürünýär. Men birbada nämäniň nämeligine düşinip bilmedim, olaryň oýny-çynydygyna hem düşünmedim. Onsoňam men beýdip aýal-erkegiň bir-birleri bilen sarmanaklaşyp duranyny häli-häzire çenli gören ogланam däl. Şol barmana olar otuň üstünde togarlanyp-togarlanybam gidiberdiler. Urdyrylyp baryp olary aralaýasym gelýär, ýöne şol barmana-da ýagdaýy özümçe tirenimden soň, kellämde bulara degilmese kem däl ýaly-la diýen pikir döreýär.

Eýýäm bir görsem Täjigül gelnejem Sapar Hommadyň aşagynda ýatyr, özi-de: «Aýryl, aýryl, oglan!» diýip, onuň kükreginden iki eli bilen itip ýatysyna haslap, hezil tapyn gülýär. Gelnejän Sapar Hommatdan dagy şu göwresi bilen ýeňilýänine geň galýan. Özi ýöne ony ýaş görüp, ýeňlesi gelen bolarly, ýogsam ýeňilmel-ä däl. Sapar Hommada ýakalaşanymyzda menem ýeňýän. Men ahyry durup bilmän: — Gelneje aýryl diýýär-ow saňa! – diýip, Sapar Hommadyň egninden çekdim.

Gelneje yerinden turan mahaly:

— Maňa bir zad-a bolýar – diýip, maňlaýyny tutdy — demim ýetmejek bolýan ýaly – diýip, soňam ýene aşak oturdy. Onuň köýneginiň bagjygy üzülip, ýakasyndan görünýän, kükreginiň owadan ak ýeri yer-esli giňelipdir, küýze göwüsleriňem bir az ýeri çowlanyp, has owadan bolup görünýär. Onýança-da gelneje gysaryp, bilindäki partygyny çözüp, ony kellesiniň aşagyna ýassyk edindi.

— Biraz ýataýyn, aýrylar özi... – diýdi.

Biz birbada näme etjegimizi bilmän bir-birimiziň ýüzümize seredişdik. Ýene-de Sapar Hommat menden ganymat ekeni, ol okara ýaly ala gözlerini elek-çelek edip, meni synlansoň, beýemçiligi öz eline aldy.

— Gelnejän ýanynda özüm otyryn, sen bar gitde tahýaň bilen, derýadan suw getir, ýüzüne suw ursak tiz aýňalar! – diýdi.

Enđim gamyslygyň arasy bilen derýanyň akyp ýatan ýerine tarap. Göwnüme, öň derýa uzakda dälem ýaly-dy, ýöne howlugsan welin ara eslijede bar ekeni.

Ýüzüme gamys-beýleki urulyp-degýänine seretmän, ylgap gitdim. Göz önümde bolsa gelnejäniň owadan boýny, tümmek tutuşyp ýatan gözilginc göwüslezi... ol gözlerini ýumup, uklan ýaly bolup, haly teň ýatyr. Men gelnejäniň ýüzüne suw urylsa ýene onuň, öňki katdyna geljegine göwüň ýüwürdüýärin. «Dem almam kynlaşdy» – diýen wagty men onuň demi içine düşendir öýtdüm. «Py-lan aýalyň demi içine düşüpdür» diýip, onuň nähili beýle bolýandygyny anyk bilmeýän-de bolsam bu baradaky birwagtlar esiden gürrüňimi ýatlady. Gelnejemiňem şýdip, demi içine düşendir öýtdüm. Özi-de bu ýagdaý äri urşa giden ýa-da ýeneki bir sebäplere görä dul galan gelinler bilen bagly kesel bolmaly. Bir gezek golaý goňsularyň birinde şeýle ýagdaý bolanda dädemiň ahmyrly başyny ýaýkap: — «Hä, Sapby neresse uruşdan gaýdyp gelmedi-dä, ýogsam-a seniň demiň içine düşmänjik geçerd, häli-şindi üstüne gernip alýan är gerek saňa!» – diýip, düşnüksiz käýinenem meniň ýadymda.

Men derýa inip, tahýamy suwdan dolduryp, ýene-de dessine yzyna howlukdym. Täjigül gelnejän dadyna tizräk ýetişesim gelse-de, ýöne suwy dökmejek bolup, ýagdaýa görä howlukman howlukmaly boldum. Keşdeli tahýam syk tikilenem bolsa, onuňam aşagyndan biraz sygyryp suw damýardy. Şonda-da onuň men düýbünde gelnejemiň ýüzüne urarlyk jan suwunyň galjagyna ynanyrdym. Örumde dert-azar bolup gamys-samyşa

çolaşyp ýykylyp, suwy dökmezilige çytrasýardym. Iş-işden geçmänkä ýetsem ne ýagsy diýibem alada galýaryn. Adamyň nirede, näme boljagynyň bellisi barmy?..

Olary goýup giden ýerimiň golaýyna gelip, gamyslykdan çykan wagtym welin, men juda geň galdym. Ine, bir görsem, Täjigül gelneje bilen Sapar Hommat hamala är-heleý ýaly bir-birlerine hyrydar syrly seredişip, ýylgyrysyp, düşinme bilen hymmyldaşyp otyrlar. Olaryň töweregindäki ösgün gamys-gajrawly bir bölek meýdan üstünden agyr bir zat süýrelen ýaly ýere ýapyrlypdyr diýäýmeseň başga üýtgän zadam ýok.

Gelneje meni görüp, minnetdar nazar bilen seredip, biraz uýaldy. Sapar Hommat hamala ogurlygynyň üstünde tutulan ýalymeni görüp, gapdalda ýatan partyga bir el urup, gelnejäň dyzyna bir el urup aljyrady. Suwa gidip gelýäncäm bu ýerde näme bolanyny anyk bilmesemde, bir wakanyň bolanlygyny welib anyk aňdym. Gelneje häzir köýneginiň ýakasyndan çogup oturan has owadan gelin bolupdyr.

Men özümi aldanyp urlan ite meňzedip, kemsindiriji öýkeli pursady başdan geçirdim. Tahýanyň içinde galan iki-üç owurt suwy, özümiň oýnalanyma gahar edip, gapdalyma serpdim-de, ony sykyp, ýene-de başyma geýdim. Soňam: «Men-ä beýleräkden ýygjak» – diýip, partygymy göterip, olaryň ýanyndan gitdim. Gelnejäň ýanynda ýumurtgadan doýan pişik ýaly Sapar ýalmanyp Hommat galdy.

Şondan birnäçe ýyl soň, men Täjigül gelnejäň adamsyndan aýrylyp, obadan gidip başga birýere durmuşa çykandygyny esitdim.

ZENAN KEŞPLI UMMAN

Ummanyň zenan keşbi bar.

Men her gezek onuň bilen ýüzbe-ýüz bolanymda munuň şeýledigine ýene-de bir gezek göz ýetirýärim. Deňiz aşyrym-aşyrym tolkun atyp, köwsarlap juda tolgunýan günleri, ol şonda hyjuwyna bäs gelip bilmän, köýneginiň ön etegini ebsitläp tutup, bulaýlap-tolkun atdyryp, göçüp tansa göterilen dyzmaç gelni meniň ýadyňa salýar. Ýene bir-de bolsa ol görseň, aňyrsynabärsine göz ýetmeýän giňişlikde sülmüräp oturan ýene bir nurana gelne öwrülýar. Onuň mahal-mahal hol, allowarralara çekilip, soňra hem şol ýerdenem ümür ýaşmagynyň arkasyndan, natuwan gelin bolubam, syrly-syrly seredibermesem bar.

Bir görseňem ol tolkunlar, töweregine şorawja damja sýçradyp, şapadaňlap, seniň önünde gaçyp barýan, mahal-mahalam gaňrylyp, nüz-keresme bilen yzyna gözleýän, gelin bolup seniň kowup, ýetmegiňi islär.

Höwesine berlip, gujagyna dolsaňa görersiň umman-deňziň gelin keminiň ýokdugyny.

Ýöne görüp otursam, deňiz aýal-gyzlarda welin özi barada düýbünden başgaça pikirler döredýän ekeni. Olar deňziň tolkun atyp, üstüniň ýorganyny serpip, ýar geler ýoluna seredip, arlap, garaşyp ýatan söýgi höwesli ýigitdigine — ol gujagyň özlerine arzyly ýeridigine ynanyan ekenler.

Bir gezek meniň özümem kenarda otyrkam, bu hakykatyň gözlüje şaýady boldum. Gün ýaşıberende üç gelin tirkeşip, kenara geldi. Olar birsalym suwa inen tez jerenleri ýatladyp, ak topuklaryny tolkuna ýuwdurysyp, keýerjekleşip, töwereklerini synlaşyp, durdular. Ýöne

haçan deňiz bilen nazarlaşansoňlar welin, olar hamala göwni oturan ýigitlerine duşan ýaly sdls öz hallary bilen bolmaýarlar. Olar köýnekleriniň iliklerini ýeke-ýekeden ýazdyrysyp, geým-gejimlerinden bir-birden sabasyp, öl bolmaz ýaly saçlaryny depelerine, rejeleşdirip, bogup hä diýmän ýigit gujagyna doljaklaryna ynanyşyp, höwesli çykarynyberýänem ekenler.

Şu pursatda gelinleri ýalaňaçlap, gujagyna alan deňze diýseň meniň gözüň gidtdi.

TOLKUNLAR BILEN GOŞULYŞYP

Deňze gelen günümiň ertesi men ownujak tolkunlaryň arasynda ýüzüp ýördüm. Suw bolsa tüýs meniň halaýan mylaýyma ýakyn, ýakymly suwum. Men şol arada adamlaryň köplük bolup suwa düşýän yeriniň beýleräginde, başyna rezin sopbaç geýip, saçlaryny gizlän bir gelniň galgyn göwüsleri bilen tolkunlary itiberip-itiberip goýberýän ýaly bolup ýüzüp ýörenligini gördüm. Özi-de ýeke çykanlygyndanmy nämemi, hiç neneňsi gel-nem däl bolsa gerek diýip, onuň bilen gyzyklanyp, pikir ýüwürdi ugranymy hem duýman galdym. Ine, indem men bir görsem, seretmedikden bolup, seredip, özümi suwuň akymyna berip, barha oňa golaýlap barýaryn. Gelniňem şol barmana meniň öz dünýäsini peýleşänligimi aňanlygy belli boldy. Ol maňa göz asdyndan syrly seretdi-de, öwrülip, ýüzüp aňyrylygyna gitdi. Bu töwerekde häzir diňe gelin ikimizdik. Ol gidensoň-a dünýä hasam çolardy. Meniňem onsoň bu ýerde uzak ýüzesim gelmedi, kenara çykyp, güne çoýunyp, ýumsajyk çägä agnarmen boldum. Yzyma dolananymda köpçüligiň gapdalyndan geçip barýarkam näçe töweregime garanjaklasam-da ol gelni soň görüp bilmedim. Şonda men ony bu ýere wagtyň giňini alyp, ýörite dync alsa gelenlerden däl-de, wagtal-wagtal şäherden, iş arasynda gelip suwa düşüp gidýänleriň biridir öýtdym.

Agsam endigime görä, tomasa jaýynda sahnadan yzrakda oturyp, ýaňy bir kino gyzygyp ugrapdym. Gijä galyp gelemsoň birbada ön ýanymdakylara-da üns bermändirin. Töweregiň alagaraňkysyna biraz gözüm öwrensensoň, men edil ön ýanymda hut şol gelin oturanyny

gördüm. Onýança olam meniň arkasynda oturanymy gördi. Gozgalaň tapanyny mälim edip oýkansyrady. Birazdanam gapdalynda oturan aýala tarap sähelçe göwresini öwrülip, soňrada maňa-da üzzugra göz aýlap göýberip gepledi.

— Ýör, gyz, deňiz boýna gideli-le!

— Hi... näme bar ol ýerde?

— Serginläris. Kino-da gyzyklam däl ekeni.

— Otursana, gyz, gündiz selpäniňi az gördüňmi?

Kino gyzygan ikinji gelniň ekrandan gözünü aýrasy gelmedi.

— Az – diýdi-de, ol gelin ýerinden turup, ýene-de meniň tarapyma öwrülip gürlledi.

Onýança-da goňsy oturan gelin onuň turanyny görüp, nägile dillendi.

— Näme, ol ýere seni çagyran barmy?

— Çagyryňam ýok däl...

— Onda özüň gidäý...

Gelin soňra sesini çykarman, oturan hatarynyň arasy bilen ýöräp, gapa tarap yöneldi.

— Kimkä ony deňiz boýna çagyran diýip, men, hem şu pursatda hamala ol gelin elden gidip barýan ýaly, ony kimdir birinden gabanyp oýlandym. Gelin şeýdip turup gidensoň, meniňem ol ýerde oturyp ne mazam boldy, ne-de kino seredip. Bu ýerde ynjalykly oturyp bilmejegime gözüm ýetensoň, menem şol gelni gujagyna alan bagtygetiren ýigidi daşrakdanam bolsa, görmek maksady bilen deňiz boýuna cykdym.

Gije Aý aýdyňdy. Men gelenimde gelin umman gujagyna dolarman bolup, töweregine garanjaklap, kimdir birine garaşanyny mälim edip, geýimlerini çykarynyp

gijäni biýurganyp duran eken. Bir görsem hol, beýleden biri kenary kese kesip howluggybrak deňiz ýakaçyn syryp gelýär. Men ony görüp gelniň garasyna şol ýigididir diýip pikir etdim. Ol hälden beýleräkde bir ýerde garasyp durup, indem gelni görübem onuň ýanyna gaýdanlygyna ynandym. Nätanyş golaýa gelen wagty gelniň höwes bilen onuň gujagyna doluşy göz önüme geldi.

Ýöne näme üçinde salgym golaý gelsede gelin oňa üns bermedi. Her elini bir göwsüniň üstünde goýup, aýaklaryny seresap basyp, suwa indi. Aňyrdan gelýän peýwagtyna gijäniň söwrün aýlanyp ýöreniň biri bolsa gerek ol gelne üns bermän, salgyma dönüp, onuň gapdalyndan geçdi.

Şundan soň meniňem gelni suwda uzak ýeke goýasym gelmedi. Ine-de, indi deňizde bizden başga adam ýok.

Golaýlan mahalum gelin menden çekiljegem bolmady.

— Gelin, menem birsalym siz ýoldaş bolup, bile ýüzäýsem diýýän.

Ol jogabyna köp garaşdyrmady:

— Görýän — soňam ol — Ertirden bäri — diýip, şelaýyn gepläp, meniň sözüniň üstüne ýene söz goşdy.

Öwrülibem höwesime goşulýandygyny mälim edip, ýakynlap, meniň gapdalym bilen ýüzüp ugrady.

Meniň gelinden göwnüm bitdi.

Aý bolsa aýdyň. Men onuň owadan ýalaňaç eginlerini, gülümsireýän gözlerini görýärim. Hem hamala, ýyllar boýy öz arzuw edip ýören perizadymy ahyr-soňy tapan ýaly ýakymly bir duýgyny başdan geçirýärim.

Biziň sözümüz alyşdy. Haçanda bir amady gelende, men ondan henizem özümi biraz ynjalykdan gaçyrýan

soragy soradym.

— Gelin, kimdi ol sizi gije bu ýere çagyran?

Gelin hezil edip, düşnüksiz bir ýylgyrdy.

— Şol-a Sizdiňiz, daýy! Gündiz ýüzüp ýörkäm, eýsem, siz dälmi nä, meni bu pynhanlyga çagyran? Şol pursatda-ha meni hut gözüňiz bilen sorup alayjag-ha döndüňiz...

Soňam ol gelin şonda meniň özüni gören mahalym meniň öz halym bilen bolanlygymy ýatlap bu duşusyga özüçe süwelen berdi.

Meniň şol gije bu boz gelniň natuwan garaýşyndan, oýun-bazyndan hezil tapyp, ummanda näçe ýüzenim ýadymda ýok. Şol gezek öňki belentliginden ep-esli aşak, düşen aýyňam hem uzakly gije biziň töweregimizden aýrylasy gelmedi...

SUW PERISI

Bizi edaramyzdan işgärleri bir awtobusa dolduryp, deňze iki günlük ýatymlyk dync alsa äkitdiler. Deňiz diýilse, men-nä gitmän bilýärimmi, öler janym deňiz, onda-da şeýle tomus günlerinde. Baran dyncalyş öýümüzde-de her iki-üç adama, hatar duran birmeňzeş jaýjagazlardan berdiler hirini. Gije öwüsgin dagy bolmasa, ol jaýyň içi örän kapas bolýan eken. Onda-da munuň ýaly depesi demir jaýjagazlar. Ýatylmazýndan önem suw siňdirer diýlip iýildi şor-şar, içildi suw-söl beýlekem. Hany munça iýip-içeňsoň, suw siňdirýärmimi seniň hemme iýeniňi. İçsem meniň-ä onsoň aňsat gije ukym tutanok. Ýöne haçanam bolsa ahyry irkilen ekenim, gijäniň gaýry bir wagty gara der basyp, demigip, hopugyp oýandym. Töweregimdäkiler serlişip, süýji ukuda ýatýrlar.

Daş çykyp, deňze tarap ugradym, suw asman bilen sepleşip, garaňkylyga öwrülipdir. Äpet bir gowagyň garylyp köwelip duran agzyny ýada salýar. Töwerege aýlançaýlan edip, möhümimi bitiremsoň, suwa girmän, ýene yzyma dolandym. Sebäbi indi ukym tutup ölüp barýan. Şol sämäp gelsime ýol görmek üçin bir gözüm zordanrak açygam bolsa, onuňam öňi ümre girip barýanyňky ýaly ümezläp dur. Gelip süýnjek bolsam, eýýäm kimdir biri meniň ýerime togarlanyp ony eýeläpdir. Jaýjagazyň içi bolsa daşardanam garaňky. Gijäniň içinde häzir adyny tutup, kimden nägile boljak?.. Biraz duramsoň, gözüm garaňka az-kem öwrenişdi. Gapdalda bir boşlagrak ýer gördüm-de, onsoň menem şoňa süýnäýdim.

Düýn iýlip-içilip oturylan mahaly gelin-gyzlara hyrydar seredilip, Suw perisi köpräk ýatlanylaýdam öýdýän? Düýşüme Suw perisi girdi, ine, ol halys ýalaňaç

diýen ýaly, ýukajyk bir geýimde meniň gapdalymda ýatyr. Onuň süňňünden imrindiriji zenan müşgi, deňiz ysy, birazam çakyr ysy bilen goşulysyp bark urýar. Ol maňa şol barmana ozalagşam biz bilen bir saçagyň başynda meýlis gurup, meý süzüp oturana gelinleri ýatlady.

Adamyň arzuwy seýdip, bir gowy bolup gapdal-ynda: «Ine, men» diýip ýatyrka nä durup bolýarmy!? Suw perisine imrindim. Ol ilki bir «Waý, bu nä bela?»

diýip, meniň sypaň-sermegimi üýşenip, halamazlyk bilen tosurdap alan hem bolsa, gujagyma dolansoň welin, bir «Hyk» edip, demigen ýaly etdi-de, özüniňem söýgi höwesli suw meýillidigni mälim edip, zenanlarça mähremlik bilen meniň höwesime höwesini goşmak bilen boldy. Düşsem bolsa, göwnüme ýene birde, huşum ýaly. Ýöne näme-de bolsa, suw ýok ýerinde näme suw perisi bolýarmy? Bu şol ummandaky Suw perileriniň güneşlemäge çykany dagy bolmaly. Birsalym goşulysyp ýüzenimizden soň, duýgularym tereňlenip ugrady öýdýän, ýakymly atyr ysy şol barmana burnuma urdy. «Suw perisem fransuz duhusyny sepinýän eken-ow!?» diýip, men gujagymda derçigip ýatan gelinden soradym. Suw perisi töwereginden howatyr edýänini mälim edip, ýuwaşja pysyrdap gepledi.

— Suw perisi nä zenan dälmi?

Diňe şundan soň ol nämäniň nämedigine düşünen borly, başynyň aşagyndan meniň golumy aýryp, töweregine eserdenlik bilen seredip, dikelip oturdy. «Çüş-s» – diýip, soňam töwerekdäki ýatanlary turuzaýmaly diýip, ysarat etdide, elimden tutup, meni-de özi bilen jaýjagazdan jaýjagazdan daşaryk alyp çykdy. Suw boýuna ýeten wagtymyz ol: «Ýör, ýüzeli!» diýdi-de, höwes bilen özüni ummanyň gujagyna taşlady. Menem

onuň göreldesine eýerdim. Biz birsalym haýsydyr bir suw bilen bagly oýun oýnaýan ýaly bolsup, bir-birimiziň töweregimizde aýlanysyp ýüzdük. Suw meni özüme getirip, aýňaldyp, aňmy durlap ugrady. Şol barmana-da Suw perisi maňa köp manyly syrly seredip, suwa çümüp, gözden ýitdi. Düş-dä näme... Suw perisi näme hemişe seniň ýanyňy alyp, gujagyňda ýatmalymysmy, eýsem? Şonuň üçinem ol meni suwa getirip, soňam öz şalygyna gatylyp giden bolmaly.

Kenarda şu pikirler bilen, Suw perisi belki, ýene bir ýerden gara berer öýdüp, garanjaklap durkam, beýlerägimden kimdir biriniň suwdan çykyp, kenardan daşlaşyp, jaýjagazlara bakan howlugyp barýan salgymyny gördüm. Men ony-da özüm ýaly yssa çydaman, kenara serginlemäge gelenleriň biridir öýtdüm.

Haçanda men süssenekläp gelsime jaýjagazlaryň arasyndan öz otagmyzy çen-çak bilen gözläp aýlanyp ýöräkäm, öz otagdaş ýoldaşlarymyň birini salgymyndan tanadym. Ol jaýymyzyň önünde egnine polotensesini atyp, arassa howadan dem alyp, söm bolup duran eken. Onuň egninde polotense görüp, men öz polotensämi ýatladym. Ýeri ol nirelerde galdykan? Ýoldaşym meni görüp, nägile boldy.

— Nirä ýitirim bolduň-aý?

— Suwa girdim.

— Gijäň içinde suwda näme işiň bar?

— Suw perisi elimden tutup äkitdi.

— Aý, ýok bolsanaý! Seniň ýaly serhoşy Suw perisi başyna ýapsynmy?

— Onam diýme.

— Bolýa, bolýa, bar ýat, ýogsam samyrdap hemmäni oýararsyň. Ertir gürleşeris! Gark bolmadyk bolsaň bolýar.

Men şundan soň, yssyny piňime alman heziller edip ýatypdyryn. Ertir meni hemmelerden soň, ertirlik ediniljek wagty ýoldaşlarym:

— Tur-ow senem indi. Saňa deňiz boýunda Suw perisi garaşýar – diýsip, gijeki gepimi, ýaňsylaşyp turuzdylar.

Awtobusda yzmyza gaýdyp gelýärkäk men öň ýany-myzdaky oturgyçda oturan buhgalteriýamyzda işleýän görmegeý gelniň gepe-söze goşulşasy gelmän, doýan guş ýaly bolup, oýurganyp, penjireden seredip oturanyny gördüm. Onuňam bu iki günün içinde deňiz şöwrünü çekip, özüm ýaly ýadanlygyny pikir etdim. Bu gelin meniň öňdenem synym oturyp ýören maşgalamydy. Agşamky Suw perisi barada oýlanan mahaly, göwnüme bolmasa, ol şol Suw perisine birhili meňzäbem barýan ýaly boldy. Ýöne onuň nädip Suw perisine öwrülip biljegine welin, men haýran...

Adam bir gözeli juda gowy görse, Taňry ony bir ýerde bolmasa, ýene bir ýerde öz höwesine duşurarmys diýen bir gürrüňem-ä bar welin, ýa-da bu ahwalatam ýene-de şoňa meňzeş bir zatmyka?

Dynç alyşdan gelip, üç-dört gün işlänimizden soň bir gezek irden işe gelenimde, men stolumyň üstünde bir gazete dolangy zady görüp: «Bu näme?» diýip, özümden biraz öň gelen kabinetdeşimden soradym.

Ol: «Ýaňy men gelenimde, buhgalteriýada işleýän gelin-ä şu ýerden çykyp barýan eken» diýdi.

Daşyna dolanan kagyzy açyp görsem, ol ýerde şol öz deňiz boýunda bir ýerlerde galdyran polotensäm bar eken. Gelin ony ýuwup, täze ýaly edäýipdir, zordan tanaýdym. Şu pursatda şol Suw perisi bilen bagtyýar bolan pursadymdaky fransuz duhusynyň ysam bark urup, burnuma uran ýaly boldy.

URŞA GIDEN ADAM

Hamala, aýdyp gutarjak sözüüm bar ýaly, daşym çolardygy oturyp saňa hat ýazýaryn. Özi-de şol bir haty öň telim gezekler saňa ýazan hatymy gaýtalaýanlygy bilýärin. Ony ýazmagyň meniň üçin nähili bagtdygyny sen bir bilsediň!? Seniň keşbiň bir ýerlerden çykyp, gözümiň önünde peýda bolýar. Dünýäm giňeýär. Şeýle pursatda men ýene-de özümi in bagtly gelinleriň arasynda duýýaryn.

...Hol-ha, sen hataryň gojalaryna salam berip, ýaş-ýeleňleriň salamyny alyp, işiňe gidip barýarsyň. Menem tamdyryň başynda elim ýenlikli nan goparyp durşuma, seni tä Gyjan babalaň gara tallaryna dulanyp, gözden ýitýänçän gözüm bilen ugradyp, seredip galýaryn.

Haýsy gudrat bizi beýle ysnyşdyrдыkan? Boý-syratyňy synlap ganyp bilmezdim. Ýogsam, biz öňden halasyp bir-birlerine gowşan asyk-magşuklaram-a дәl ahbetin. Tanyşlygymyz ilkinji bir-birede hileli çatyn-salar bolup duşan gijämizden başlanan bolsa-da, sen sanlyja günde meniň in eý görýän ynsanyma öwrüldiň oturyberdiň. Iki mähir birleşse, şeýle bolmalymyka? Belki, şeýledirem.

Atam öýümize myhmançylyga giden çagym hem seniň işden gelip ýeke galaňda, içgysdyryjy içerde, meni ýatlap gezmelәp ýörşüň, meni ýatladýan zatlara ymtylyp garaýsyň göz önüme gelderdi. Ganatym bolsa, asmana gal-sam, seň ýanyňa ýetäýsem diýerdim. Bir gün-ýarym gün ýatyp gaýtmak hyýaly bilen ugranam bolsam, ynjalygym gacyp başlardy. Ýalan-ýasryk bahana tapyp, yzyna — seň ýanyňa dolanmak bilen bolardym. Ýeňňemiň: «A gyz,

seniň-ä bir äre bararlygyň bar eken. Öz aýagyň bilen gelipsiň, ýatyp gideňde bolmaýamy! Agaň, kakaň dagy işden gelerdi, olaram görüp giderdiň-dä» diýen kinaýa gatysykly sözleri-de, ejemiň sessiz syrly garaýşy-da, meni raýymdan gaýtaryp bilmezdi.

Seni alawly söýgim bilen çoýup, öz gezegimde gaýyn atanyň, gaýyn enäniň, birtopar ýüwrüjidir laldyzyň mährine çoýunmak meniň üçin bagt dälmi diňäme?! Galňap ugran günlerim ýadyňda bolsa gerek! Köwşüniň apgyrdyny depeläp, ejeň bende meň dasymda hozanakdy. Suwa gitjek bolsam «özüm» diýip, bedreden ýapysardy, nan ýapjak bolsam, ýeňlikden. Bir ýola, iňňeden çykma ýorgaňçany getirip: «Al, gelin! Balamyň balasy ilki öz enesiniň elinden çykan düsekçede depirjesin» diýip, gapdalyma atdy. Ýene bir gezek - goňsymyzyň gelniniň ýanynda oturyp öýe gelsem, içerde bir-birine meňzeş jübüt sallançak tegeğine gözüm düşdi. Bu seniň dünýä injek perzendiniňe radalap, gaýynatamyň telim gün intipis edip, tutdan kesip oňaran sowgadydy.

Öz ýanymdan söýgimiziň miwesi, ilkinji perzendi seniň bilen bile oturyp synlamagy, guwanmagy arzuw ederdim. Arman, ol diýenim bolmady. Dem salymda ýaýran «ýylan» diýlen ýaly sowuk jümle arzuw-islegimiň hemmesini ogurlap ýuwutdy oturyberdi. Bal günüm aýy kekrä döndi. Bu söz şol ady ýitmiş «urus» sözüdi.

Aýralyk dagy adamçy inere meňzäp, oýkanyp biziň aramyza çökdü.

... Indi sen ýanyma diňe gijäniň birwagtlary süýji ukuda ýatyrkam düşimde gelýärsiň...

Adamyň üstüni alyp durjak gün-ä ýok ekeni. Hor-homsy bolunsa-da, uruş ahyry gutardy. Tamdyrlaryň

töwereginiň ýene-de gatnawy köpeldi...

A men henizlerem mahal-mahal gijeler oturyp, saňa hat ýazýaryn. Bu haty saňa ýollamajagyma gözüm ýetse-de, gaýtalap ýazýan. Bu-da bir häki içini dökmek bolýar oguşýan. Hat ýazan mahaly, seniň şol öz ýanymdan, özge zenanlardan gizlin gabanyp ýören keşbiň göz önüme gelýär. Ikiçäk sessiz gürleşip oturýarys. Sen henizem önkiň ýaly, ýyllar saňa birjigem täsir etmändir. Şol güler ýüzüň, juwanlygyň... Belki, sen, meni näetlärsiňem, sebäbi häzir ýorganyň bir tarapynda ýatan adamyň ady, atasynyň ady seňki bolsa-da, onuň sendigine öldür, ynanyp bilemok. Ýok, ol sen dälsiň... Ine, görersin! Bir irkilen ýaly eder-de «Batareýa...!» diýip, ýoňsuz gygyryp turar, ýüreklerinde ýürek goýmaz, soňundanam sagat ýarym, tä suw gaýnadyp agzyna tutýançaň üsgürer, kahhyrar oturar.

Ýa-da urşa giden adam gaýdyp gelmeýärmikän? Şeýle bolsa gerek, meniň göwnüme, sen heniz-henizlerem bir ýerlerde duşman bilen söweşip ýören ýaly...

1974.

HUDAÝGULY AHUN HEM SEMET MILISE

Bäs-on ýyllykda goşun generallarynyň biriniň ýanyna baranynda, ol meni öz ýanyna gelen bir harby ýigit bilen tanyşdyrdy.

— Tanys bol, ýasuly! Maýor Baýram Semedow, ýakyn- da ol biziň kontrrazwedka gullugymyzyň başlyklygyna bellendi. — Soňundanam: — Tanaýan bolmagyňam mümkin, öz-ä o-da siziň etrabyňyzyň obalarynyň birinden! – diýdi.

Şol wagt tanamasamam, giňişlikde ýadymy dörünemsoň, men onuň özüni bolmasa-da, ata-babasyny belli bir derejede tanaýanam ekenim...

* * *

Bedeňleriň Hudaýguly ahuny, Buhar medresesinde okap, sowady çykan, il içinde giňden tanalýan, hormatly adam bolupdyr. Semet hem öz döwründe Hudaýguly ahunyň elinde okap, ondan hat-sowat öwrenipdir, soňra-da ol döwür-döwran dolanyp, etrap derejesinde milisiýanyň başlygy — hökümet adamsy bolup ýetişipdir.

Şeýle-de bu döwür ata çykan bolşewigiň halkyň gyranyny gyryp, gapanyny gapyp, ýurtdan kowup çykaranlaryny az görüp, «kulak-basmaçy», «molla-işan» diýip, bilimli adamlaryň, mertebeli kişileriň kastyna çykan wagty bolupdyr.

Şol günleriň birinde Semet milisýe «Ertir Hudaýguly ahuny tussag etmeli!» – diýen buýrugy alypdyr. Ýöne ol näçe oýlansa-da nädip beýle adamy tussag edip biljegini göz önüne getirip bilmändir. Hökümetiň bu talabyny juda

kyn görüpdür. Ahyram ol bu meseläni maslahatlaşmak üçin ahunyň öz ýanyna sala salyp gelipdir. Semet milisiýe şonda öz ýanyndan: «Baryp aýtsam, Hudaýguly ahun, şonda belki, başyny gutarmak üçin şü gije Owgana zada göçer. Uzak ýerde Owgan barmy, derýadan geçip bilseň, aňyrsy gaýry döwlet — bolşewigiň aýagynyň ýetmejek ýeri» diýibem oýlanypdyr.

Hudaýguly ahun janköýerlik edip gelen Semedi diňläpdir-de: «Bu zatlaryň hemmesi Alla tarapynydyr, oglum, Allanyň salanyny çekmeli bor» diýipdir. Soňundanam biraz dymyp oýurganyp oturansoň: «Ertir gel-de, ýygnaý meni» diýipdir.

Semet barybir munuň bilenem rahatlanyp bilmändir. Ol ahyrynam Hudaýguly ahun ýaly mertebe-mynasybetli adama el urup bilmejegine doly göz ýetiripdir. Şol gije ol samanhanasyna giribem özüni atypdyr.

...Ertir görseler Hudaýguly ahunam şol gije ölen ekeni. Bedeňler şýdibem iki iner oglunyň tabydyňy bir günde göteripdirler.

* * *

...Şu günki gün Semet milisiýanyň agtyklarynyň ilini içinde onuň gowusynyň, mertebelisiniň biri bolup ýörmeginde maňa şol Semet milisiýanyň Hudaýguly ahuna goýan mertebesi bilen baglanyşyk bar ýaly bolup duýuldy. Hut şýledirem.

Hudaýyň ýanynda hasapsyz zat barmy näme? Her kimiň eden ýamanlygynam, ýagsylygynam bu dünýäde bir ýerde bolmasa, ýene bir ýerde hut şol kişiniň öňünden çykmalymys eger ýetişmese-de, gabady gelende ol ony nebereleriniň öňünden çykararmysyn.

GYRANLY BABANYŇ ERIKLERI WE ÝENEKILER

Gyryň düýbüni ýalap akýan Ýekeyüz ýabyň boýunda iki-üç ýerde, ýagşy ýaşyny alan erikleriň birnäçesi her ýerräkde, her ýerräkde iki bir, üç bir bolşup ösüp otyrды. Ýaşap giden ol erikler üstesine-de beýleki oba eriklerinden biraz irem ýetişerdiler. Onuň belli eýesi-de ýokdy. Arka ýüzünde öwlüýä bar bolanson, esasanam ol, zyýarata-ýenä öwlüýä gelenler iýsin diýlip, kimdir biri tarapyndan haýyr-hudaýýoly hökmünde ekilen daragtlar hasap edilerdi. Soňky ýyllarda onuň gapdalynda kolhozyň towukhanasynyň jaýy bolup, kim ol ýere göçüp gelip, towuk çopan bolsa, eriklere-de onsoň şol eýemsirenýedi.

Şol erikler hal atyp, biz bir bölek oba oglanlary bolup, Meret nekäniň gazabyna duşan günlerimizden ozal ol erikler towukçynyň öýüniň aňry ýanynda, obanyň bir çetinde, Ýekeyüzüň raýysyny ýassanyp ak jaýda ýaşayan Jumanýaz dogtaryňkymykan öýderdik. Onuň şetdalyly, almaly giden meýdany tutup oturan bagyna biz öňdenem beletdik.

Obada onuň oturan jaýyna edýän hünär-kesbi bilen baglap, mal dogtaryň öýi diýerdiler. Onuň aňyrsynda bolsa kolhoza degişli Kämirän babanyň üzümçiligi.

Biziň oba-da baglar öz bagbanynyň ady bilen tanalýar. Ondan aňyrky kelteräk boýly, başyna gögüş matadan selle oraýan Weli akganyň, soňra Juma janja diýilýän adamyň üzümçiligi bolup, Gyranly babanyň eriklerinden başlanýan bagçylyk bir-birlerine sep bolup ýaýrap giderdiler. Biziň bu erikleri Jumanýaz doktoryňkydyr öýdüp ýörmegimizem sonuň üçindi. Onuň enesiniň başynda biziň obanyň aýallarynyňka juda bir

meňzemeýän, ak hasa çolanan uly topbusy bolardy. Biz erik, alma çilermen bolup, töwerekde köwsarlap ýörkäk, şol topbyny görsek, dessine gizlenmek bilen bolardy. Bu aýal hem Jumanýaz dogtar instituty gutaryp, biziň oba mal doktor edilip işe iberilen döwürleri bu ýerde peýda bolupdy.

Jumanýaz dogtaryň bizden bir ýaş uly hortaň, uzyn ogly Mätjan, bizden bir synp ýokary 5-njide, onuň özünden kiçi gyz jigisi bolsa bizden bir synp pesde okaýardy. Ýöne olar biziň Gyranly babanyň eriklerini gyrraýdýandygymyzy görseler-de, öz gapdallaryndaky iki düýp erige degmesek, kowjak-degjek bolup ýörmezdiler.

Ýöne bag bolsa, onuňam miwesi bolsa, bizem gören zadyna dyrmasyp, dalasyp ýören oylan bolsak, hany, onsoň bizi nädip saklajak!?

...Biziň bu döwürdäki garagolluklarymyz Jumanýaz dogtaryň ogly Mätjanyňam ýadynda galan ekeni. Segsen-inji ýyllarda men Anna Kowusowdan, Abdyreşit Taşowdan ybarat ýazyjylar topary bilen Gazojagyň gazçylarynyň arasyna duşuşyga bardym. Şol duşuşyklaryň birinde meniň çykysymyň yzysüre märekäniň önäriginde oturan uzyn boýly bir adam meniň ýaşlykdan gysgaldylyp tutulan adymy tutup, maňa ýüzlendi:

— Aga, hany, özüň erik ogurlaýşyň barada-da gürrüň bersene! diýip, meni tanap ýylgyrdy.

Görsem, ol Jumanýaz doktoryň ogly şol Mätjan ekeni. Olar biziň obadan men ýedinji-sekizinji synplarda okap ýörkäm, göçüp gaýdypdyrlar. Ol bu ýerdäki gaz inženerleriniň biri ekeni. Men oňa sataşanyma çagalygyma duşan ýaly begendim. Elbetde, Gyranly babanyň erikleri-de, Meret neke-de ýatlanylgy...

Biz şol gezek Gyranly babanyň bir çeträkde duran

erigine dyrmaşanymyzda alty-ýedi oglan dagy bardyk, topar: Hommatjadan, Akynýaz, Ýazgeldiden Sydy-Hommatjandan, Apbatdyr hem menden ybaratdy. Hal atan erikler bolsa ýaşyl ýapraklaryň arasynda ýalp berýär.

Töwerekde adam görünmese-de, erigiň goragçysyz dældigi hem pikirimizde. Erigiň düýbünü ýalap, akyp ýatan suwdanam balaklar çermelip, hüsgärlik bilen girilip geçildi. Galyberse-de, günortan hemmeleriniň yssa çykman, köplenç, öýünde oturýan mahaly... Ýapraklaryň aralaryny döwürşdirip, ýaňy hal atan eriklerden birini iýip, beýlekisini köýnekleriň içine salyp ugranymyzam şoldy welin, towukferma tarapyndan dükürdäp, barha golaýlaşyp gelyän at aýagynyň sesi eşidildi. Ol atlyny biz ilki öz aladasynyň ugruna barýan bir ötegçidir öýtdük. Onuň gapdaldan geçip giderine garasyp, indi her kim oturan-oturan ýerinde görünmejek bolup, bukulyşyp otyr. Ýöne beýdip bukulyşan bolup oturmagymyzyň geregem ýok ekeni. Ol biziň erige talaň salýanymyzy görüp, atlanyp gaýdan bolsa näme? At üstünde ýaňyrak towuk çopan bolup işe başlan agsak Meret neke otyr. Elinde-de hakyt iki gözli omurma tüpeň. Ol gele-gelmäne ýabyň o başynda at başyny çekip, bize hemle urdy:

— Eý, deýýusja ogrujyklar, hany, bejit düşüň bagdan!

Biz gorkudan oturan-oturan ýerimizde doňup galana meňzäp, ýerimizden gozganmaga gyssanmadyk.

Aşagrakda oturamsoň, ol meni ilki gördi. Tüpeňini ýokary göterip: «Düş diýilýär size!» diýip, öz sözünü ýene bir gezek hökümlü gaýtalady. Görülemsoň alaç ýok.

Men bagdan ilki düşdüm. Ol şol barmana meni birine meňzetdimi nämemi, dessine sorag berdi:

— Sen kimiň ogly?

— Enemiň.

— Ýok, akgaň adyny aýt!

— Allanazaryň.

— Hä, boldy. Sen joramyň ogly ekeniň, bar gidiber!

Men içimden: «Akgamam, gör, kim bilen dost bolup ýör, dost boljak bolsa, Nekeden oňlurak adam tapmady-mykan?» diýip, ony halamazlyk bilen oýlanýaryn. Kakamam käte «Meret neke bilen kolhozyň ýük düýelerini çekdig-ä» diýip, ony gürrüň arasynda ýatlardy. Olar şonda dostlaşan bolmaly.

Beýleki oglanlar bolsa henizem бага ýelmeşen ýaly bolşup, düşmäge gorkuşyp otyrdylar.

— Gurbanyň ogly, näme gulagyň kermi, düş diýilýär saňa!

Indi onuň meniň ýokarymda oturan Hommatjany tananlygy belli boldy. Yzysüre-de töwerege sarsgyn berip, tüpeň atyldy. Hommatja kelemenläp gaýtmazmy ýokardan, pažžyldabam suwa düşdi. Men ýeriň pessi bilen gaçyp barsyma Meret neke onuň kükregini garaldandyr öýtdüm. Tüpeň sesiniň yzysüre oturanlaryň ýene biri öýlerinde onuňam ady Hommatja biziň aramyzda Sydy lakamy bilen tanalýan ýoldaşymyz tüpeň sesinden gorkup:

— Waý, mama! – diýip, kömek sorap lägirdi.

Olaryň öýleri ses ýetimde bolany üçin mamasy özüni eşider öýdýändir-dä.

Men şol eňip barsyma sydyň bu bolşundan çen alyp, oňa-da bir seçme-ýarym seçme degendir öýtdüm.

Oba giren ýerimde öýleriniň duşunda tüpeň sesini eşidip, daş cykan Sydynyň iki mamasynyň biri: «Bu näme boldugyka?» diýip, diňirgenip duran ekeni. Umumanam, Sydynyň iki mamasy bardy. Olaryň biri kakasynyň ejesi

Mamajan mama bolsa, ýene biri obada «Gara heleý» ady bilen tanalýan garyndaş, mamasydy. Eger kimdir biri bir ýerde dogumly göwnüne degäýse hem Sydy-Hommatja hemişe onuň üstüne kükredip, Gara mamasyny alyp barardy.

Gara mama golaýyna gelip-gelmänkäm gezelişip durşuna maňa ýüzlendi:

— Ol tüpeňi kim atdy?

— Meret neke Hommatjany atdy...

Gara mama bu habary eşidip, içini çekip, ör-gökden geldi. Gözleri öjügip ýandy. Ylgap gidibem Sydylaň gapy-syndan baryp, onuň beýleki mamasyna: «Ogluňyzy atypdyrlar» diýibem, özi soňundan ilin öňi bolup, samyrdap ilerligine tutdurdy.

Aýallar eşidişip, indi ondan-da çykýardylar, munda-da. Boldy bir, köçe bilen Gyranly babanyň eriklerine tarap süýşüp barýan yzyn-da-çuwanlyk. Maňa atylanyň Sydy Hommatja däl-de, beýlekidinini aýtmaga mümkinçiligem bolmady. Gopjak harasat eýýäm gopupdy, indi aýdanynda-da-aýtmanynda- -da onuň peýdasy ýok.

Mamajan mama «Atylan agtygyny» ýat edip, ýolboýy «Ýekeje balam-ow!» diýip aglap-uwlap barýar. Gara mama ýogy-bary ýatlap, barha beleň alyp, Meret nekä sögýär: «Wah, ol bir kantuş artyb-a, nemisiň oky onuň kellesiniňem esli ýerini goparyp gidenmiş, indi beýnisi mylkyldap duranmys. Wah, nemisiň oky seniň bir aýagyňy çolak etmän, kelläňem şol gezek alyp geçmeli ekeni» diýip watyrdaýardy.

Biz ýygyn tutup, janköýer mamalar, atylan oglany göresi gelenler, keýpine tomasaçylar bolup aňyrdan gelen wagtymyz Meret neke ogrularyň hemmesini bag üstünden düşürip indem olary öz önünde hatara düzüpdi.

Atyň üstünde oturan ýerinden, tüpeňini hem bir eli bilen asmana somlap, oglanlara käýinip durdy.

— Ogurlyk etseňiz, ele düşjegiňize düşündiňizmi indi?

Meret neke beýdip, atyny dyzandyryp, ýarag somlap durka hany, düşünmedim diýjek barmy oňa!? Dur hem-meler aşak bakysyp, sortdurysyp, pişigiň atymyna gelen syçanlara öwrülişip.

Sydynyň atylsa-da, Meret nekäniň önünde «ogrularyň» hatarynda duranyny gören mamasy şundan soň biraz ynjalady. Aňyrdan Meret nekäni atdan alyp, ýere bulap urarly bolup gazaplanyp gelyän Gara mama-da şundan soň ony görüp: «Wiý, ol-a hola dur» diýip, köşeşme bilen boldy.

Ýüregi sarsdyran bu waka soňra biziň wagty bilen ýadymyzdan çykmany. Nädibem bolsa, bir zat edip, biziňem gorkuzyp ýüregimizi ýaran Meret nekeden ar alasymyz gelyärdi. Şonuň üçinem biz mekdepde Alynyň aryny Ahmetden çykar etdik-de, onuň özümüz bilen okaýan ýegeni Narlydan ar alarman bolduk. Narly mekdebe okuwa Meret nekäniň öýünden gatnap ýörse, biz ony şonuň gyzymykan öýderdik. Ýogsam atasynyň adam başgady-laý, ýöne kim onuň şol wagt atasynyň adyna üns berýär?

Bir gün men onuň kitabyny alyp, başga bir partada bukup, gözledip gynadym. Hommatja-da bir gün onuň saçynyň ujuny gapdalynda oturan gyzyň saçyna çatyp köseddi.

Dogry-da walla, şol kantuş Meret nekede dagy aryňy köýdürüp...

POBIT DAÝY

Meniň gelmegim Pobit daýyny biraz üýsendirip, geňirgendirdi. Bir wagt obadan okuwa diýip gidip, bir ýerlerde işläp ýören ýegençi nire, Pobit daýyň öýi nire!?

Obadaş bolsa-da, daýy ugry bolsa-da, meniň oglanlykda enem bilen onuň öýüne toýa-tomga gelenim bolaýmasa, başga wagt gapysyndan garanym ýadyma düşenok.

Ozal gapydan görünmeýän adam nämüçin beýdip gelip biler, onsoňam indi ençeme ýyllardan bäri onuň görmedik, ýadyndanam çykarlaňkyrlan ýegençisi? Ýöne ol pylanynyň ogly Aşgabatda gazetde bir ýerde işleýärmis, ýazyjy bolanmys diýib-ä esiden bolmaly. Şol ýerlerde gezip ýören adam bir gün gapymdan geler diýip, kim pikir eder.

Ol aýaly Ogultäç daýzam bilen saçak başynda çaylaşyp oturan ekeni. Maşgala ýaňyrak naharlanan bolmaly, saçagyň üstünden gap-gajam entek ýygnalmandyr.

Pobit daýy meni gapyda görüp: «Oh-h» diýdi-de, asla gözlerine ynanmaýanyny mälim edip, geňirgenibräk durşuna:

— Ýegen, sen nireden çykdyň? – diýip, meniň gel-nime hoş bolup, ýerinden ýeňil gopup gelip görüşdi. Des-sine-de daýzam bilen olar meni töre geçirdiler. Daýzam soňra maňa çay demläp, nahar taýynlap, hezzet-hormat etmek üçin, ýüzüniň ugruna eline-de saçagyň üstündäki boş çäýnek-käseleri-de alyp gitdi. Pobit daýy bolsa menden öý-içerilerim, işlerim barada gadyrly sorasdyryp oturdy. Şol bir wagtda hem onuň meniň näme üçin gelip biläýjekligim barada iňkise gidip oýlanýanlygy duýuldy.

Haçanda men: «Siz barada gazete ýazmaga geldim» diýmegim weli bu gep ony birhili düşnüksiz ünjä goýdy.

Soň görüp otursam, meniň gelmezimiň öň ýanynda işde bir ýagdaý bolup, şol ýagdaýda gazet sözi hem agzalan bolsa näme?!

Pobit daýy men bilelim bäri kolhozyň gara mallar fermasynda işleýär. Maljanly adam. Sygyrlara her gün hyzmat edensoň, ol öz sygyrlarynyň bardygyny hem unudýan adam däl. Ferma müdiriniň gözüne güýdüşip bilse, sygyrlara berilýän künjaradyr otuň gowrak ýerinden öýüne-de bir halta, ýarym halta alyp gaýdybermeside bar. Tapan ýerinden almak, gowy gören zadyňdan özüne-de sürtmek bu Pobit daýa oglan döwri, şol iliniň bakjasyndan gawun, garpyz çilen, erikleri eýesi bilen deňine iýip gezen döwründen galan endik bolmaly. Ol her gezek ele düşüp käýelen mahaly, indi almaýynam bir diýýärdi, ýöne ferma müdiriniň özüniňem araba ýükläp, öýüne äkidip ýörenini görensoň, hemmeler alýar diýip, ýene-de öz pikirini üýtgederdi..

Bir gezegem däl, iki gezek dagam ferma müdiri ony silosdan çukurda haltasyny dolduryp otyrka tutaýypdam-da. Soňky sapar dagy hasam birhiliräk bolupdy. Ol haltasyny silosdan dolduryp, ony arkasyna alyp turjak bolan mahaly kimdir biri ýeňsededen gelip, ýaňky haltadan aslyşypdy. Goja muny şol wagt özi ýaly çopanlaryň biri oýun edip çekýändir öýdüpdi. Yzyny-da gözlemän: «Hany, kömek berip, göterdip goýbersene!» diýipdi. Soňundanam ol ýeňsededen gelip, haltadan aslyşan onuň garaşmadyk ferma müdiri bolup çykypdy. Şonda müdir oňa: «Ýaşuly, seniň bu endigiň galman geçjek, görýän weli, seni gazetden adam çagyryp ýazdyryp, ile masgara etdirmesek boljak däl» diýip käýinipdi.

Onsuzam öz obasyndan gazetde ýazyp-bozýan bar

bolsa, ferma müdiri Pobit daýyny oňa aýtman, kime aýtsyn?! Ol men gazete ýazjak diýsem, bir pursatlygam bolsa, şol ferma müdiriniň çagyryp, öz kastyny çykaran ýazyjysydyr diýip pikir eden ekeni.

Muhammetguly diýseň, biziň obamyzda Pobit daýyny tanajak azdyr. Pobit diýseň welin, ony dessine tanarlar hem hemişe mal-haly bilen başagaý bolup ýören goja esgeri göz öňüne getirip, onuň häsiýetini ýatlaşyp, hezillik tapysyp ýylgyrysarlar. Uruşdan gelen günleri ol öz obadaşlaryna söweş barada gürrüň beren wagty: — Uruş gutaranda biziň topçularymyz Buharest diýen şäheriň golaýyndaky deryýa boýunda ýerleşipdi. Ýeňiş gazanylanyny biz günortanlar eşitdik. Boldy bir owsunma, kim-kimi gujaklap ogsap ýatyr, kim asmana ok atýar, nemisiň oky tenini silkende aglamadyk komandirimizem duran ýerinde begenjine sarkysyp, aglaşyp durlar. Janyň dagy içiňe sygar ýaly däl, hemmeler Ýeňişde, ýeňiş diýsip gygyrysýarlar. Menem şonda: «Pobit, pobit» diýip gygyrdym» diýip gürrüň beripdi. Obanyň adamlaryna-da şonuň ýaly biraz geňiräk gep-gürrüň gerek. Şondan soň Muhammetguly daýymyň hakyky ady hemişelik Pobit (Pobeda-Ýeňiş) bolup galypdy.

Men onuň uruşda alan «Edermenlik» medaly bilen gyzyklandym. Olam aýalyny çagyryp, onuň nirededigini öýe belet hökmünde ondan sorady. Soralanda hany, her goýan zadyň nirededigi bada-bat ýada düşüp durmy? Tapylmanson, soňra öýden ony iki bolup gözläp ugradylar. Geregi bolmagy mümkin diýlip ýygşyrylyp goýlan dokumentdir ýenekili düwünçek tapyldy. Ondan uruş bilen bagly Staliniň esger Muhammetguly Ýaz ogluna beren iki sany minnetdarlyk haty hem çykdy. Men ol

hatlar bilen tansyp otyrkam goja:

— «Hut ýoldaş Staliniň özi gol çekipdir» diýip, onuň aşak etegindäki goly hem maňa barmak basyp, aýratyn bir buýsanç bilen görkezdi. Gözleg bolsa öýde henizem dowam edýär, Ogultaç daýza ýyllaryň geçmegi bilen ýüzüniň keşdeleri öçüşip giden Mary şkafynyň içindäki düwünçekleri bir-bir orta alyp, dörünip otyr. Käte-de:

— Nirä düşdükä ol sebil, iki-üç ýyllykda bir görüpdim şony diýip, nirede görenini ýadyna saljak bolýardy...

Pobit daýy oýurganyp, şol medal baradaky zatlaryň ýene birini ýatlady:

— Önler Ýeňiş günü biz, urşa gatnaşanlary toplap, ýygnaç ederdiler. Sowgadam bererdiler. Şonda-ha meniň medallarymy dakynaýmam bardy, indi dört-bäs ýyldan bäri bizi ýatlaýanam ýok, çagyryýanam. Menem şony dakynamok... Nirede bolup bilerkän, janlarym?..

Birdenem ol dörünip oturan aýalyna baş atdy:

— Bar ogluň öýüni gör!

— Ol ýerde näme işlesin?

— Arada üýşmeleş edenimizde şol ýerde görenem ýaly-la şony.

Aýaly turup gözlemäge gidensoň, Pobit daýy ýene uruş bilen bagly gürrüňlerine öwrülip geldi.

— Biz bir topda üç adamdyk, bir-ä seržant, komandir bar çünekeý guş ýaly hor oğlan, Petrow welin daýaw, Jumamyrat uzyn ýaly özem murtly, ol atýar, men şoňa ok daşap berýän. Olam meniň gujaklap getirýän oklarymy topuna salyp, atyp bir goýberýär, welin baryp nemisiň çemelegini çasyrýar...

Barybir, ol medal ýene wagty bilen tapylmady. Menem esli oturanymy ýatlap, Pobit daýa «Medalyň özüni

görmesemem hatyny gördüm» diýip, hoşlaşyp turmakçy boldum. Biz tirkeşip, daş çykan wagtymyz Gün eýýäm öýläne sanypdy. Ýolda çagalar alagoh bolşup, futbol oýnaşyp ýördüler. Goja meni ugradyp barýarka hem gazete ýazyljak makala barada pikir edýär ekeni. Ol maňa:

— Ýegen, ýazanyňda medaly tapylmady bir diýäýmegin, onsoň Nazzy ýaly dilewarlara ýetip galar. Aý, ol aslynda berlenem däldir ýa-da bir ölen orsuň medalyny dakynyp gelendir diýerler.

Men obamyzyň urşa gatnaşan gojalarynyň käte ol barada söhbet bolanda basdaş çagalar ýaly bir-birleri bilen çit-de-mit bolşup alyslaryny ýatlap, oňa düşünme bilen ýylgyrdym. Soňundanam ol juda buýsanýanyňy mälim edip:

— Ýegen, çowlugy bar, oňa-da gwardiýaýyň öz ady dakylpdyr diýibem ýazawer! diýdi. Birdenem top oýnap ýören on-on iki ýaşly oglanlaryň biri öz töwereginde ylgaşlap ýören üç-dört ýaşly tahýalyja oglany elinden tutdy-da, ony idirdedip, biziň ýanymyza getirdi:

— Ata, alsana şunyňy. Pobidiňi! Menem oýnajak diýip aýaga çolaşýar!

Goja mähirli ýylgyryp, oglanjygyň golundan tutup, ony meniň bilen tanyşdyrdy.

— Ine, meniň atdaşym, şol mosula balam!

Şol barmana-da men ol oglanjygyň başyna geýdirilen tahýasyna çişerilip seredenimi-de duýman galdym. Görsem häliden bäri ýer dökülip gözlenilýän medal sonuň başyna geýdirilen tahýanyň ýokarsynda bolsa näme? Ejesi dagy ony yrym edip, göz degmezlik üçin, alamonjugyň ýerine dagy dakan borly. Medalyny üstünden aşyrylyp

alnan sapaklaryň arasyndanam onuň ýeňiş pursadyny mynasyp nygtaýan haty, şekili aýyl-saýyl görnüp dur.

Gojanyň oňa ünsi düşmedi. Ol Meniň bilen mähirli hoşlaşansoň, çowlugynyň golundan tutup, samrap onuň bilen oýun oýnaýan oglanlaryň ýanyna gitdi! «Pobit dakylanja balamy oýna goşmaça kim bolupsyňyz siz!? Onuň ady Pobit. Pobit bolsa — ýeňiş...»

Men birsalymdan ony ýatlap, yzyna sereden wag-tym Pobit daýynyň çowlugynyň elinden tutup, futbol oýnaýanlaryň ýanynda olar bilen şüwelenli gürleşip durandygyny gördüm.

Meniňem Pobit atdaşymy oýna goşuň diýip indem oglanlara ýalbarýan bolmaly bende.

ZENAN BAGTY

Akbegenje

Aýbölek her gezek adamsy sapara gidende, bu pursady başdan geçirýärdi. Ol ýene-de çagalaryny naharlap ýatyransoň, ertir irden okuwa gitjekleriniň geýimlerini alyp, goňsy otaga ütük etmäge geçdi. Haýsy geýimi ütüklese, gylygy-häsiýeti bilen şol çagasy onuň göz önüne geldi.

Çagalarynyň geýimlerini ütükleşdirip bolansoň, ol adamsynyň hem ýuwan geýimlerini ýatlady-da: «Gelip işe gidende gerek bolar...» diýip, duran yerinden alyp olary-da ütükleşdirdi.

Aýbölek halymsyraýan gelinlerden dälde, hemişe öz işlerini özi etmäge çalsardy. Ol çagalaryna, adamsyna hyzmat etmekden lezzet almagy başarýan gelinleriň birisi. Adamsy öýde günleri «Getir, kömekleşeli» diýende hem ol juda bir işi başyndan agdyk bolaýmasa, elinden işini bermezdi.

Aýbölek ütüklik işlerini boldum edensoň, ýatmak üçin ilkagşamdan uklap galan dört ýaşlyja oguljygynyň gapdalyna geçdi.

Düşekde bir gowuja bolup ýatan oglanjygy synlap, höwesine bäs gelip bilmän, onuň çyrşaklyja ýañagyndan ysgap ogsady. Oglanjyk ýañagynda bimazalyk duýup, düýrügip gozganjyrady.

Aýbölegiň wagty bilen ukusy tutmady. Her gezek Akmyrat gaýdyp geler uçurlary ol birnäçe günläp oňly uklap bilmezdi. Häzirem ol hut şol pursady başdan geçirýärdi. Moskwa giden adamsy indi şu gije ýa-da ertiriň bir yerlerinde gara bermelidi. Gije jemlendigiçe,

töwerek suslanýardy. Ol birsalym Akmyrat bilen geçiren hoş günlerini ýatlap, onuň boý-syratyny göz önüne getirip, melul bolup oýurganyp ýatdy. Hatda pikirinde onuň eli diplomatly, plaşyny eliniň egremçesine atyp, uçardan düşüp gelşini-de gördi. Ony aeroportdan özüne golaý, gapynyň önüne getirdi.

Ýüregimi elime alýan bolaýmaýyn diýip, öz bolşy hakynda oýlananson bolsa ol uýalyp, öz-özüne käýindi.

— Ýaş gelin bolsaň käsgä... Şu ýüregiň gizlin ýerde bolup, görünmeýänem bir gowy zat, ýogsam, men ýalylar tüýs ile masgara bolaýmaly-da...

Garaşmak, garsy almak Aýbölek üçin täzelik däl. Ol ýaş gelin mahaly goş goşanlaryna bir ýyl geçip-geçmänkä, Akmyrat gulluga alnypdy. Gaýynene, gaýynata, ýüwürjileridir baldyzlarynyň arasynda bolup, ol üç ýyl ýolaý adamsyna garaşypdy. Bir ýola ol ýazan hatlarynyň birisinde adamsyna: «Ol-bi oglanlar rugsada gelýär, sen haçan geljek?» diýip ýazypdy. Akmyrat bolsa oňa: «Men, Aýbölek, il ýaly ýarym-ýalta gulluk edip, gidip-gelip ýörjek däl, başladymmy, şu badym bilenem ony gutaryp soň barjak» diýip, ýarym oýun bilen oňa jogap beripdi.

Aýbölek şol gezek alan hatyny desantçy esger adamsynyň uçardan böken mahaly döwlen aýagyny berjerdip, harby gospitalda ýatan yerinden iberenini, soň onuň özi dolanyp geleninde bilip galypdy. Harby gullukdan öwrülip gelensoň hem Akmyrat obada Aýbölekli örüde uzak eglenmedi. «Meniň iberen işlerim bäsleşikden geçipdir...» diýipdi-de, Moskwa okamaga gitdipdi. Şeýlelik bilenem, Aýbölek ýene-de bäs ýyllap çülpeje çagajyklaryny gujaklap, ýol gözledi. Atsyz-sorsuz ýaş

suratkeş Akmyrat Moskwadan, agza-dile düşüp ugran, halypalar tarapyndan geljegine uly umyt baglanylýan suratkeş bolup geldi.

Aýbölek garaşdy, bagtyna sarpa goýdy, oňa guwany. Özi-de hiç babatda hiç kese syr bermän, ýüregini açsa, öz bagtyna kimdir biriniň gözi-dili ýetäýjek ýaly, pikirini ýüreginiň çuňunda pynhan saklap begendi.

Adamsynyň öýdäki ussahanasyna geçen mahaly ol ähli zadyň şol bir goýlan ýerinde duranyny gördi. Akmyrat ussahanasyndaky zatlaryň ellenibermegini, geçilip-göçürilip tertibe salnybermegini halamazdy. Muny Aýbölegem, çagalaram gowy bilýärdiler. Bu ýer onuň reňkdir çotgalary bilen, çeken we çekjek suratlarydyr oý-pikirleri bilen ikiçäk galyp oturýan ýeridi.

Aýbölek onuň täze çekýän suratyny öň hem telim gezek gören-de bolsa, ony Akmyradyň oturýan oturgyjynda oturyp, ýene-de bir gezek täzedan synlady. Suratdaky üç gözeli synlanson, birsellem pikire batdy. Iki çetki gyzlaryň biri üýtgeşik owadandy. Ol ýöne bir adam çagasy däl-de, hakykatdanam, surat ýalydy, beýlekisi bolsa gedemjedi, Aýbölek olary tanamaýardy, tanajak hem bolmaýardy. Ortadaky, boýnuna aslyşyp duran oglanjygy gujaklap oturan gelin onuň özüdi. Özi-de bu suratda ol häzirkisinden has ýaş hem görünýärdi, çalaryp ugran saçlar suratda şar garady. «Onuň özi meni şeýle görýändir-dä» diýip, ol suraty synlamagy dowam etdirip oturyşyna oýlandy. Bu hasap hakynda pikir eden wagtynda, adamsynyň özüni şu duruşda görýänligine begendi. Suratda üç gelniň arkasynda äpet tanyş tut saýa salyp selenläp otyr. Bu tudy Aýbölek ilki gelin bolup Akmyratlara düşen gijesiniň ertiri penjireden görüpdi.

Onuň Akmyrat bilen ýeke galan otagynyň bir penjiresi şol tut tarapa açylýan ekeni.

— Muny kakamynyň dogany Aganazar akgam ekipdir. Uruşdan öň ol muny, ine, şeýdip, serhet galasyndaky dost komandiriniň birinden alyp, aýasynda göterip gelipdir diýip, Aýbölege aýasynyň birisini görkezipdi. Şonda bu tuduň aýratyn tutdugy, onuň ýok esgerden ýadygärlik hökmünde bu öýde eý görülyändigini Aýbölege öz-özünden belli bolupdy... Aýbölek öwrülip ikilenc düşegine geçen wagty, gije ýarymdan agypdy. Oguljygynyň mysylap ýatysyna gözi düşüp, ýene-de onuň ýañagyndan ogşasy geldi, ýöne oglanjygynyň halaman düýrükjegini, ynjalygynyň gaçjagyny-da ýatlap, öz höwesine basalyk etdi. Onuň ýanajygyny ysgady goýaýdy. Ol Akmyradyň bu gün gelmese erte, daş gitse, birigün gara berjegini ýatlap, ýüregine giňlik berip, gündiz kiri köp ýuwan elleriniň syrkyrap agyrýanyny syzyp, birsalymdan uka gitdi. Gije indi bir wagtdan bäri biri gapdalda durup, Aýbölegi synlaýardy. Ol haýsy otaga geçse, o-da gelip, şol otagyň penjiresiniň önüni eýeleýärdi. Hemme ýerde-de gije şol bir çagalary, adamsy bilen bagly ähli zatlary aýratyn zenan mähri bilen synlap ýören, söwer ýarynyň didaryny kúýseýän, göz dikip onuň ýunala seredýän maşgalany görýärdi.

Hemişe gowyny görende oňa gözi gidisi ýaly, töwer-ekdäki gijäniň bu pursada ýene-de gözi gitdi. Ähli çyralar sönenden soň hem synyny süýräp ýören garaňky öz gören pursadyny ýene bir sapar görmek üçin, jaýlaryň töwereginde galdy.

ÜÇ ÖMRE UZAN YZA

Kakam näme üçindir meniň orta mekdebi gutaryp gidip okuwymy dowam etdirmegimi göwnemedi. Il-ä özüniň ogul-gyzyny okatjak bolup çir-çitirdir welin. Kakam bolsa maňa: «Okuwy näme etjek, han ogul, gatnaber kolhoz işine, saňa-da bir pişe tapylar». Soňam düşnüksiz bir zatlary ýatlap: «Baýramalyda-ha traktorçylyk okuwy bardyr, bolmasa soňa gidäýseňem bor, menem şony gutardym» diýdi. Menem oňa:

— Meniň traktorçy bolasym gelenok diýýärin. Oňsonam özüňiz aýdýaňyz-a: «Menden soň traktoryň nany gutarar» diýip. Oňa bir gezekde özümize aýdan sözünü hem ýatladýan.

— Hümm... olam-a şeýle, onda gitseňem uly okuwlary diýmän, olaryň tehnikum, uçilişe diýen ýaly bärkiräk birini saýlap alarsyňda!

— Uly okuwa synanyşanymda näme?

— Uly okuwa seni kabul etmezler!

— Näme üçin?

— Meniň oglum bolanyň üçin. Menem, ejeňem türkmeniň otuzynjy ýyllarda ilden saýlanylyp, alys ýerlere sürgün edilen maşgalalaryň çagalarydyrys. On alty ýyl sürgünde bolup, biz diňe sen dogulmazyňdan alty-ýedi aý öň Watana dolanyp gelendiris... Indi-indiler, ozalkylary ýaly juda açyk diýip ýörmeýän-de bolsalar, bary bir biz baradaky hasap-hesiplerini NKWD-ler örän anyk ýöredýändirler. Biz ýalylaryň çagalaryna aňsat uly okuwlarda okamaga, ösmäge, ýolbaşçy işlerde işlemäge ýol berýän däldirler. Gitseň, ine, görersiň, seniňem kükregiňden iterler. Kulak çagasysyň.

— Şonda-da synanysyp bir göreýin. Onsoňam maňa Moskwanyň institutdan «Iberen hekaýalaryňyz bäsleşikdan geçdi, synaga geliň!» diýlip ýörite hatam gelipdir. Töwekgeliň işini Taňry oňar edip, bir gidip synanysyp göreýin!?

— Git onda gitseň, gitmän oňmajak bolsaň! Yzyňdan iniňem ýetişip gelýär. O-da mekdepde ökdesiräp, eýýäm-den okajakdandyr özün-ä...

Kakam bilen meniň aramda bu gürrüň mundan bäs ýyl öň bolupdy.

* * *

...Kakamy nämäniň alada goýanlygynyň sebäbini men gowy bilýärin. Ol bizi hem özünüň ata-enesi üçin ýanalysy ýaly ýanalynar öýdüp alada galýar. Onuň özi bolsa «kulakçylygyň derdini» indi бүтін ömri diýen ýaly çekip gelýär. Bu dert ol ata-enesini ýat ilde ýere berensoňam, Watana dolanyp gelensoňam, asla galar ýerde onuň yzyndan galmandy. Şu döwrüň içinde bu ýanamalar köp mysallar bilen hiç wagt yzdan galmajagyna hem kakamy gowy ynandyrypdylar.

«Ýiti gözli NKWD-ler hälim-şindi ony dürli bahanalar bilen çagyryp: «Sen düýn serhet tarapa gidipsiň, ol ýerde näme işlediň? Owgana göçen daýy-daýzalaryňy göresiň gelýärmi? Şu söwete näme ýamanlyk etse bolar-kan?» diýip, amat peýleýänje «kulak guýrugy» diýerler saňa! Seniň ýaly «kulak guýrugyny» dagy, başlygyň näme üçin traktorçylyk okuwyna iberenligine düşüňmek? Traktoram alyp, Owgana geçäýmegin ýöne kulajyk! Ýeriň deşigine girseňem biz seni gözläp taparys» diýibem,

mahal-mahal oňa haýbat atyp durupdyrlar. Ine-gana arkaýyn işlemäge, ýaşamaga goýman köp ýyllap heläk edipdirler. NKWD-niň bu ýanamasy şeýdibem, tä, kolhoz başlygy, Sosialistik Zähmetiň Gahrymany Ýazmuhammet Begendikow janköýerlik edip, onuň arkasyny çalyança dowam edipdir. Ýazmuhammet başlygyň kakama arka durmagynyň sebäbi onuň kakasy Begendik ussa bilen, kakamyň atasy Kymys duzçy ýegre dost eken...

Ol mahal-mahal başlyk ogluna: «Meniň dostumyňam sürgünden gelen agtyklarynam gözünden salmagyn. Olar zanny-halal ýeriň, gowynyň çagalarydyrlar. Olardan ýamanlyk çykmaz!» - diýibem sargar eken. Ýöne Ýazmuhammet aga her gezek kakamyň arkasyny çalan mahaly ýerli NKWD işgärleri onuň sözüne şol wagt «hä-howa» diýýän hem bolsalar, olar kakamy ýanamalaryny, aňtamlaryny barybir şol öňki hörpünde dowam etdiripdirler.

Ýazmuhammet başlyk bulara gaýry alaç tapmansoň, ahyr bir gezek Maryda geçýän ýygnaga gidende, özi bilen kakamam hem ol ýere alyp gidipdir. Ýygnak gutaransoň ol goňşy «Kommunizm» kolhozynyň başlygy Gurban Sary bilen, Mary obkomynyň şol wagtky 1 sekretary Jumadurdy Garaýewiň ýanyna kakamy hem alyp, üç bolup onuň kabulhanasyna arza barypdyrlar. Ýoldaş Jumadurdy Garaýew öň biziň raýonda işläp, soň ýokary wezipä çekilip gaýdan adam bolany üçin bu başlyklaryň ikisinem gowy tanaýan eken.

Köne tanyşlarynyň näme üçin öz ýanyna geljegin-den eýýäm biraz habarly ýoldaş Garaýew, bu ýere oblast NKWD-siniň başlygyny hem çagyrypdyr. Haçanda Jumadurdy Garaýew, kakam barada NKWD başlygyndan:

«Bu ýigidiň näme eden etmiş bar?» diýip soranda. Ol:

— Ýoldaş Garaýew ol häli-häzir-ä etmişli däl.

Elbetde, etmişli bolan bolsa, ol häzir bu ýerde oturmazy. Ýöne biziň wezipämiz diňe bir adamlaryň etmişiniň üstüni açmak däl, geljekde ýurda, sowet döwletine hyýanat edäýmegi mümkin hasap edilýän baý-gulak, işan-molla, haçanam bolsa bir wagt döwlet bilen alagöz bolan maşgalalary-da hüşgärlik üçin hemişe gözegçilik astynda saklaýar.

Soň ol kakama tarap öwrülipdir-de, ondan sorag sorap ugrapdyr. Kakamam onuň soraglaryna birin-birin onuň öz dilinde jogap berip, özüniň maşgalasy bilen sürgünlikde bolan ýerinde sowhozda işläni, uruş ýyllarynda «Urşa alyň, Watany gorajak» diýip beren iki arzasynyň iki gezegem kanagatlandyrylmanlygyny, uruş ýyllary Stahanowçylaryň biri bolup, Garagandada kömür köwenligini. Staliniň 1947-nji ýyldaky, sürgünlere ýurda gaýdyp barmaga rugsat edýän kararyndan soňam Watana gaýdyp gelişini, häzirem öz obalarynda depesinden gum sowrup traktorçy bolup işläp ýörenligini aýdysdyrypdyr. Gürrüniň soňuny bolsa Staliniň: «Ogul atanyň etmişine jogap bermeyär» diýen jümlesini getirip: «Indi beri bir ýakany goýberin!» diýen manyda öz sözünü tamamlapdyr.

Kakamyň rus dilinde arassa gepläp, NKWD başlygyna jogap berşi Jumadurdy Garaýewe ýarapdyr. Ol şundan soň NKWD başlygyna ýüzlenip:

— Şu adam serhetden gaçyp geçjek adama-da, ýurda kesdi degjek adama-da, meňzemeýär. Eger ol bir bolgusyzlyk edäýse-de, oňa şu ýerde güwä geçişip oturan ýurduň hormatly adamlary bar, olar hem muňa deňderman jogap bererler. Indi menden birugsat, bu ýigide

azar bermäňizem bes ediň! Arkaýyn işlemäge goýuň adamalary! diýipdir. NKWD başlygy kabinetden çykyp gidensoň bolsa ol Ýazmuhammet başlyga ýüzlenip:

— Ýazmuhammet, seniň bu gardaşyň-a tüýs maňa döwlet işinde gerek adam eken welin, ha, bir gara tagmasy bar ekeni-dä, ýogsam ol rus dilini dagy suw içen ýaly bilýär diýip, kakamy islese-de özüniň - wezipä alyp bilmejegine gynanypdyr.

Diňe şundan soň NKWD-ler kakamy biraz öz gününe goýupdyrlar. Ýöne şeýle-de bolsa bu edara soň-soňlaram, ol kolhozda bir wezipä goýuljak-zat edilende-de synyndan aslyşyp, onuň «kulak guýrugydygyny» ýatlap durupdyrlar.

Kakama traktorçylykdan başga işiň özüne berilmegi, ösmäge hiç hili mümkinligiň ýoklugy belli bolupdyr. Iň soňky gezegem, on-on baş ýyllykda ony ussat traktorçy hökmünde döwlet baýragyna hödürlemekçi bolanlarynda, NKWD-ler, onuň kimiň ogludygyny ýatlap, olar bu döwletli işe ýene-de ýol bermändiler.

Kakama niýetlenen ýokary sylag seýdibem başga birine nesip edipdi. Iň erbedi-de ol NKWD-niň adynyň üýtgäp DHK öwrülen hem bolsa, özüne bolan şol önki köne garaýşyň heniz-henizler bolububam üýtgemänligini bilmek oňa diýseň ýakymсыz bolupdyr. Şeýlelikde ol özünden soň, bularyň çagalaryny hem eýikdirmejekdiklerine, «kulak guýrugy» diýen tagmany, indi olaryň hem götermeli boljagyna gynanyp, lapykeç bolup gezipdir.

* * *

...Şatlygam gelende goşalanyp geler ekeni. Men in-imden bir ýyl öň instituta giren-de bolsam, olaryň okan okuw jaýynyň okuw möhleti dört ýyllyk bolanson biz okuwymyzy bir döwürde tamamladyk. Öýümze birbada iki sany ýokary okuw mekdebiniň diplomy gelipdi. Men gelen günüm kakam öýde ýok ekeni. «Biraz asma-ýeneki alyp taplanaýyn» diýip, ol birki günlükde obamyzyň keselhanasyna giripdir. Inim okuwyndan gaýdyp gelen gününüň ertesi olam hassahanadan çykyp öýe geldi. Agşam maşgala eje-kakamyzyň gowy görşi ýaly bir ýerde saçak başynda oturyp naharyndan soň, ejem kakama çay äberende, iki diplomy hem goşalap onuň önünde goýdy «Al, ogullaryň diplomlaryny görseň!»

Kakam öň şu ýyl inim ikimiziňem instituty bir wagtda tamamlanlygymyzy aň etmedik borly. Diplom bilen duşusyk, onda-da bir bada iki diplom bilen, onuň üçin birhili duýdansyzlyk boldy. Biz o-da diplomlarymyzy göreňde ejemiziň begenşi ýaly, ýüzi ýagtylyp, buýsanç tapyp, şatlanyp begener öýtdük. Ol weli «Hümm» diýip, önünde ýatan diplomlara gözläp, esli böwrüni diňläp, dymyp oturdy. Wagty bilen:

— Bolupdyr. Gözüňiz aýdyň! yrsgal-döwletli bolsun! diýmäge gyssanmady.

Duýdansyz goşalanyp gelen şatlyk ony tolgundyryp, kalbyny elesledip alan borly? Onuň diplomlara seredip, ýatlama kölüne gark bolany belli boldy.

Biz ardynysyndan kakamyň biraz bozulanyny hem aňdyk. Begenç adamyň ýüregini ýukaldýan bolmaly.

Biz ony öň hiç wagt şeýle halda görmändik. Diňe ol birhaýukdan önündäki çaly käsesini eline alyp, ondan

birki gezek yzly-yzyna owurtlansoň, diplomlara gözläp oturysyna bize ýüzlendi.

— Okuwyňyzy doly gutardyňyzmy onsoň?

— Howa...

— Onda näme siz toý edeňazok? Il-ä okuwy gutaranda dogan-garyndasyny, dost-ýaryny toplap toý edýär?

Şu ýerde toý ediljek bolsa onuň hödür keremi bilen bagly biziň öýümüzde bir çözülmeli mesele bardy. Kakam özüniň içgi keýpi bolmansoň, ol öýmizde-de onuň ýaýramagyny halamazdy. Bu meseläni çözmäge häzir amatly pursadyň gelenligini inim menden öň duýan ekeni. Ol kakamyň soragynyň yzy süre, ol meseläni çörmegiň ugruna çykdy:

— Toý-a, edäýsedem bor welin...

— O weliň näme onsoň?

— Aý, içgisiz toýa hiç kim gelenog-a, kaka – diýdi. Kakam onuň niräni tozadýanyna dessine düşündi.

— Hümm... şeý diýsene. – Soňam sözüni dowam etdirip: – İçirmeläm bolsaňyz, toý edeniňizde içiriň onda. Ýöne serhoş bolup, «bazzuk-buzzuk» gepläp, entrekläp ýörenleri görmäýin, gepi azasdygy dessine matora basyp, äkidiň-de öýlerine taşlap gaýdyň!

Kakam biziň goşa diplom getirenimiz göreenden soň, ýarym asyr gowrak wagtdan bäri öz yzyndan galman, ynalyk bermän gelýän, agyr derdiň maşgalanyň başyndan ahyrsoňy sowulanlygyna ynanyppy.

* * *

Arsyz ýyllaryň geçmegi bilen, hemem şu döwürde hiç hili yzarlanmalar hem duýmanlygym üçin «kulak guýrugylygymyz» baradaky dertden hemişelik dynandyrys öýdüp ýördüm. Ýöne görüp otursam, juda beýlede däl ekeni.

80-nji ýyllarda men bir kiçiräk wezipä geçemsoň, partiýa hataryna geçmek meselesi döredi. Şol ýyllarda ýolbaşçy işgärleriň partiýa agrasy bolmagy hökmandy. Ýöne meniňki bu meselede. «Adam özün bilmez hamhyýal bolar» diýeni boldy. Partiýa geçmekçi bolanymda meniň «kulak» çagasydygym ýene bir gezek ýatlanylady. Nämemiş men öz ata-babamyň gelip-çykysyny, özüm barada maglumat ýazanymda anyk görkezmänmişim... Men bolsa yzarlanmalaň indi yzymyzdan hemişelik galanlygyna ynanyanlygym üçin, ony görkezmek hökmandyram öýtmändirin. Sowulandyr öýdülip ýörülen belanyň henizem maşgalanyň başyndan sowulmanlygyny bilmek maňa şonda diýseň agyr degipdi...

Hudaýa şükür Türkmenistan Watanymyz Garassyzlygyny gazanyp özbaşdak döwlete öwrüldi. Üç ömre uzan yzaly yzarlanmalaryň hem diňe şundan soň ahyr soňy biziň hem yzymyzdan galanlygy belli boldy.

Gypnçsyz ýaşamagyň höziri-de başga bolýan ekeni.

NAMA

Tomusdy. Biziň üç-dört esgerden ybarat ussalar toparymyz, polkumyzdan on-on iki kilometr uzaklykdaky ýerleşen harby tälim öwrenilýän meýdançada işleýärdi. Kiçi seržant Tanasbaýewiň ýolbaşçylygynda biz bu ýerde tanklarymyz aýlanyp-öwrülip okuw geçer ýaly, ýasama köprüler gurusdyrýardyk, öň gurlan päsgelçilikleri gözden geçirip, ony täze okuw wagtyna taýynlaýardyk. Günaşadan bolsa biziň birimiz gidip, polkumyza degip, ol ýerden gerek-ýarak zatlarymyzy alyp gaýdardyk. Ýöne, has dogrusy, biz ol ýoly, yzymyzdan gelýän hatlar üçin geçerdik. Ýeke birimiz, ikimiz däl, hemmämizem ol hatlara diýseň sabyrsyzlyk bilen garaşýardyk. Bir ýola men öz nobatymda oglanlaryň sargydyňy ýekeme-ýeke diňläp, barýançam hatlar hem bölüme getiriler diýen pikir bilen polkumyza tarap ýola düşdüm. Ir ertir tokaýyň aňrybaşyndan göterilen Gün lowurdap, asmana göterilip, agaçlaryň çäginde daşlaşyp gidip barýar. Kölegä meňzeş tutuklyk syrylyp, onuň deregine göwrümi giň giňişlik gelipdir.

Agaçlaryň arasyny aýlanyp ýören ýoda birde meni tokaý agaçalarynyň jümmüşine, özüniň gizlin ýerlerine äkitse, ýene birde getirip Nemanyň kenaryndan çykarýar. Her gezek şeýle bolanda, men birsalym derýanyň öwrüm edip, kenara gysmyljyrap akysyny, garsy kenardan bärki kenara gözi gidişip, seredişip duran süýt beden berýozalary synlanym- dan soň ýene-de ýolumy dowam etdirýärdim. Kä, halatda bolsa tokaý syncysy bolup barsyma haýsydyr bir ýadyma düşen çem gelen aýdyma hinlenenimi özümem duýman galýardym. Şol gezek bolsa

töwerekde hiç kimiň ýoklugyny görüp, sesime has-da bat beren ekenim.

*Görogly beg Gyratyňy ýat eýle,
Gyratsyz baglara barmagyn seýle.*

Haçanda on-ýigrimi ädim gapdalymdaky gyrym-sy agaçlar duýdansyz gozgalaň tapysyp sygyrdasyp, seslenişiberensoňlar, maňa aýdymy soňlamaga mümkinçilik bolmady. Şol şagyrdynyň yzysüre bolsa aňyrdan ylgaý gelen garaýagyz, maňlaýy derçigen, ýöne gözleri aýratyn bir öwüşgin bilen gülümsireýän ýigit peýda boldy.

Men gözüm kaklyşanyndan onuň öz ildeşimdigini bada-bat tanadym.

— Salawmaleýkim!

— Waleýkim essalam!

Garasylmadyk duşusyk meni ilki biraz geňirgendirdi. Salamlaşanymyzdan soň ol: «Ýör, ol ýerde gelnejeň dagam bar, biraz türkmençe gürleşip bir oturaly-la?» diýip, meni öz ýanlaryna çagyrdy.

Tokaý agaçlarynyň aralygyndaky açyklykda iki sany bir-birlerine çalyň bersip duran sary saç zenan, saçyna çal sepen kyrk ýaşlaryndaky bir adam, biziň ýolumyza seredişip otыр ekeni.

— Seni bu saçagyň başyna namaň çagyrdy. Çekinmede, hany, geç bakaly diýip, ol meni erkime goýman, öz ýanynda oturtdy.

Biziň beýlerägimizde iki sany basdaş 6-8 ýaşly oglanjyklar bilen 10-12 ýaşlyja görmegeý gyzjagaz oýnap ýör.

Biz tanşyp, olaryň ot üstüne ýazan, dürli-dümen üşürilen saçagyň başynda gürleşip köp oturdyk. Ol meni aýaly, bajasy, aýalynyň özünden uly dogany bilen, sonundan bolsa oýnap ýören çagalaryny çagyryp, olar

bilen ýeke-ýeke tanyşdyrdy. Görüp otursam, ol ýigit bu ýerde gulluk eden ýyllary bir gyz bilen tansyp, halaşyp soňundanam şu ýerde ýaşamaga galan ekeni...

Ondan bäri ençeme ýyllar geçdi. Ýöne şol waka welin meniň heniz-henizlerem ýadymda.

...Men şol çolaja ýoda bilen öz maýdalyma ýöräp, Görogly begiň namalaryna hiňlenip gelýärim...

Namany uzakdan eşidip, ýüregi gopup, oturan ýerinden uçup diýen ýaly gaýdan ýigit meniň ýene-de garsymda peýda bolýar. Her gezek şeýle bolanda, men öňem telim mertebe bu barada oýlanandygyma seretmezden, ata-babalaryň kalby siňen aýdym hakynda, onuň hiç bir ölçege gabat gelmeýän jadylaýjy gudraty barasynda oýlanýaryn.

LANDYŞYŇ YSY

Litwanyň Alitus şäheri meniň hemişelik ýadymda galypdyr. Ol ýerde men 1969-1971-nji ýyllar aralygynda goşun gullugynda bolupdym. Biziň goşun bölüminiz desantçy bölümleriň biridi.

Bir gezek uçardan paraşýutly böken mahalyym ýalňysrak düşüp aýagymy agyrtmagym meni soňra alty aýlap bökmekden mahrum edip, şäherden on baş-on alty kilometr uzaklykdaky polkumyzyň harby okuw meýdançasýndan çykardy. Rajunaý atly bu ýerde wagtal-wagtal gijesi, gündizi ýok biziň polkumyzyň tanklary we ýeneki söweş ulaglary gelip, türgenleşik okuwy-ny geçýärdiler. Meniň wezipäm bölümiň şu «Tankodrom» atlandyrylýan ýerdäki bar bolan emlägine gözegçilik etmekden hem-de meýdany golaýdaky obanyň mal-garasyndan goramakdan ybaratdy. Bu öwräniň goýun-guzulary, sygyrlary meniň goraýan ýerimde, ýaşyl meýdanda ýüzýän ýaly bolşup, otlaşyp ýörmegi gowy görerdiler.

Meýdanyň gyrasynda bir-birlerinden sesýetim aralykda iki jaý otyrды. Olaryň biri «Tankodrom» gözegçilerine niýetlenip gurlan bolsa, ýene biri şu obanyň ýaşajylarynyň birine degişlidi. Ol jaýda hemişe gaşlary çytylyp duran başyboş ýaş gelin bilen onuň bili бүкүlen garryja ejesi ýaşajardy. Nämüçindir, ol gelin adymy tutmasyn diýýärmä nämemi maňa duşan wagty ýüzini hasam çytardy. Dünlelige salyp meniň salamymy-da almaýardy. Bir töwra adam diýilýänidi. Bir gezek bolsa men olaryň gapylarynyň önündäki guýudan suw almakçy bolanymda, ol nägilelik bilen seňrigini ýygырды.

— Soldatas, näme Nemanasyň suwy gutarypmy,

alyber git-de şondan! – diýip, maňa goluny salgap, derýany salgy berdi. Men kimdir birinden: «Pribaltikalylar başgalardan öz ýurtlaryny gabanýarlar, geleniňem hal-amaýarlar» diýip eşidemsoň, ýüzüne hiç zat diýmesem-de içimden: «Hany seniň ýurduňa dawa salýan barmy? Iliň nä ýurdy seniň ýurduňdan kemdir öýdýärmiň?! Gulluk etmeli bolmanlygym- da asla men seniň ýurduňa geljekmi?» diýip, öz ýanymdan onuň bolşundan nägile boldum.

Soň onuň özi ýaly bolup, menem duşamda ýüzümi kese sowup, ony görmedik boldum. Özge goňsurak öýleriň mallary tehnika ýok mahaly Tankodromyň meýdanynda gezip ýörenem bolsa, Wandalaryň sygrydyr goýunlaryny menem iş edinip, saýlap kowup, oňa sekdirmezdim.

Men her hepdede bir sapar tokaý içi bilen gönüläp, azyk hakymy, öýden gelen hat-beýlekini almak üçin polka gelerdim. Soňundan her gezek şol ýol bilenem ýene-de yzma dolanyp gaýdardym.

Tokaý syncysy bolup ýöremek ýakymly. Ine, bir görsem, köne garymyň içi agyn akja güllerden gar düşen ýaly bolup ýatyr. Men ol wagt bu gülüň adynyň landysdygyny bilmeýärdim. Reňki ak diýmeseň, bir bakysda ol biziň çopantelpik gülümize-de çalym berip dur. Ysgap görsem, şeýle bir ysy gowy. Bir görsem, men eýýäm onuň bir gysymyny dagy toplaýypdyrynam. Muny jaýyma eltsem, öýe gelin giren ýaly bolup bark urar diýip, oňa buýsanýan. Ýöne şol gelsine Wandalaryň öýleriniň gapdalyndan geçip barýarkam, olaryň jaýynyň penjiresiniň açyk duranyny görüp, meniň pikirim nämüçindir birden üýtgedi. Aňymda bolsa men şol wagt şeýle çemeniň gelinleriň eline bäbek ýaly gowy ýarashanlygyny pikir edýärdim. Töweregime

garanjaklap, hiç kim ýoklugyna göz ýetiremsoň, men elimdäki hoşboý ysly çemeni Wandanyň penjiresiniň önünde goýdum.

Ýoldan gelip, jaýymda biraz aýaklaryma dync bermek üçin düşegime süýnemsoň ymyzganypdyryn. Gapy birki ýola yzly-yzyna kakylady. Görsem, Wanda dur. Elinde-de meniň penjiresine goýup gaýdan çemenim. Onuň hoşboý ysy bark urýar.

— Soldatas, bu çemeni sen bogduňmy?

— Men!

Içimden bolsa: «Başyma atyp, urmasa-da ýagşydyr» diýip oýlanýaryn. Wanda soňam elindäki çemeni ysgap, mylaýym ýylgyrdy.

— Gowy çemen bogupsyň. Gör, nijem bir asyrdyr, hiç kim maňa şunuň ýaly gowy çemen berenok. Men güli gowy görýän, hasam landysy...

Görüp otursam, onuň ýüregi kadaly urýan mahalynda sesi zadam mylaýym ekeni. Biziň gürrüňimiz alyşdy ötägitdi. Men şol pursatda hamala özümi Wanda bilen tokaýda landys gülleriniň arasynda gezip ýören ýaly ýakymly duýgyny başdan geçirdim. Landys gülleri dagy häzir bu meýdanda şeýle bir köp, tokaýyň içi gar düşen ýaly ak çeňk bolup, ak salyp otyr. Şeýdibem, «Gülüň diline gül düşüner» diýleni boldy. Meniň bolsa ol çemen iň gowy boglan çemenim hökmünde hemişelik ýadymda galdy.

Ýakymly zenan müşgi bilen goşulyşan landysyň hoşboý ysy şol gün meniň otagymda gijäniň bir wagtyna çenli bark urdy...

ŞAHYR

Belli rus şahyry Blok az wagt içinde zenanlar hakynda 687 goşgy-gimn döredipdir. Şahyryň ol günler zenan gőzelligine tebsirän, onuň manysyna diýseň düşünesi gelyän, näçe-de bolsa ondan ganyp bilmeýän hem hiç wagt ganyp bilmejegini ynanýan döwri eken. Ýöne ol 1918-nji ýyldan soň şahyr birden dymypdyr...

Näme şondan soň, zenanlar gőzelliklerini ýitiräý dilermikän?

Şol döwür şahyr Aleksandr Blok gün-güzeran üçin rewolýusiýanyň okuw mekdepleziniň birinde sapak berýän, hem özlerini rewolýusiýanyň hakyky esgerleri hasaplaýan, onuň badyhowa okuwçylarynyň nahar edinýän ýerlerine ogryn aýlanyp, olaryň agzyndan galan çörek böleklerini toplam, çeträge çekilibem, ony bukuly-brak iýýän ekeni.

Rewolýusiýanyň süňnünden dörän münlerçe gapmargarsylyklar şahyryň mertebesini diýseň peseldipdir.

Şol döwürde Blok, Ýesenin, Anna Ahmatowa, Marina Swetaýewa ýaly hakyky şahyrlar yzarlanyp, gara sanawa goşulyp ýanalynypdyr. Hakyky şahyrlaryň sesiniň, il kalbynyň sesidigine rewolýusiýanyň düşünen bolmagy hem ahmal, ýöne şol döwür olaryň öz ädikleriniň sazlaşykly gürpüldisinden, ýaraglarynyň şakyrdisyndan başga hiç bir zady eşidesi gelmeýän we pitiwa almaýan günleri bolupdyr.

Elbetde, öz-özünden göwnühoş, badyhowa rewolýusiýanyň men diýen şahyrlara öz waspyny-da etdirmegi isländigi belli zat...

Şeýdibem, Blokdur Ýeseninleriň deregine Bezmin-

skidir Jarow ýaly çemeçi, diňe rewolýusiýanyň rowaçlyg-
yndan başga hiç zady görmejek, haýsy gaba guýsaň, şol
ýasawy almagy oňarýan çemeçil şahyrsumaklar döräpdir.

Bloguň söýgi gimnleri rewolýusiýadan öňki
pursadyň — iň soňki zenan gözellikleriniň waspy bolup-
dyr. Rewolýusiýanyň getiren egni gaýys plasly, ýanbaşy
mauzerli gelinleri şahyry näme üçindir asla imrindir-
mändir. 1918-nji ýylda dymyp, dişini gysan Blok 1921-
nji ýylda hemişelik dymypdyr. Şeýdibem, ol dymmagy
bilenem ýene-de bir gezek özüniň hakyky il ýüreginiň
sesi bolan şahyrdygyny subut edipdir.

... Gözellik hemişe däl, ol hem ak başly dagyň Gün
çykanda derejelenip, selenläp görnüşi ýaly, döwür asuda,
halka mähriban bolanda, ana, şonda lowurdap-ýalpyldap,
owadan bolup görünýän eken.

1996.

OT PERISI

(ýa-da režissýoryň kömekçisi)

Men ol günler Moskwanyň talybydym. Gündizlerine okuw aladalarym bilen bolup, üç gijeden bir gije gazanç üçin «Malyý bronnyý» teatrynda ot söndüriji bolup, garawulçylyk çekýärdim. Bu edaranyň ot söndürijileriniň başlygy tatar adamsy Abdyllaýewiň nygtap-nygtap aýdýan gürrüňlerinden men teatrlaryň, hat-da beýleki köpçülik ýerlerindenem oduň in ahmallygyňy alayan ýeridigine düşündim. Moskwada gaty gerekli hünäriň eýesidigime hem ynandym. Ol günler biziň teatrymyzda aýagaldygyna Dworesskiniň «Keseden gelen adam», Makaýonogyň «Tribunal», Dostaýewskiniň «Doganlar Karamazowlar» romany boýunça dramaturg Rozowyň ýazan «Alýoşanyň dogany», Dumbadzäniň «Sag bol, eje!» ýaly oýunlary görkezilýärdi. Men has-da her hepdäniň birinji günü bu ýerde nobatçylyk etmegi gowy görerdim, sebäbi bu gün «Malyý bronnylaryň» dynç alyş günü bolup, ýeneki bir teatr gelip, onuň sahnasynda säherlilere öz spektaklaryny görkezerdiler. Şeýdibem, maňa her hepdäniň birinji günü ýene bir täze oýna tomaşa etmäge mümkinçilik dörärdi. Meniň gowy görýän zadym oýun görmek, onda-da Moskwanyňky ýaly sahnadaky oýunlary.

Onsoňam men ýanyrak harby gullugy tamamlap, okuwa giren adam, sonuň üçinem Abdyllaýewiň talaplaryny esgerlerçe gysarnyksyz ýerine ýetirmäge çalyşýardym. Kimligine seretmezden, gerek ýerinde teatryň artistlerinden, işgärlerinden çilimi ýörite bellenilen ýerlerde çekmegi, gidilende otaglaryň cyrasyny söndürüp gitmegi talap edýärdim.

Bir gezek men režissýoryň kömekçisi gelniň zalda oýurganyp, çilim çekip oturanyny görüp, oňa duýdurys

berdim. Ol halamazlyk bilen çytylyp, öjigme bilen, bir barmagyny бүкүп, meni ýanyna çagyrdy-da, golaýlan baran wagty bolsa çiliminiň tüssesini күкүдip, meniň ýüzüme üfledi. Ony-da az görüp, soňundanam ýaman nazary bilen nägile bolup, ýüzümi dalady. Men onuň nazaryndan: «Ýit-äý, ykmanda, näme edenimde seniň ne işiň!?» diýen hondanbärsiligi duýdum.

Ol gelin teatryň gapdalyndaky artistler üçin ýörite niýetlenip gurulan umumy ýaşaýyş jaýda ýaşaýardy. Oňa Tatýana Wulf diýýärdiler. Şu wakadan soň onuň aýdändigine göz ýetiremsoň, menem onuň atasynyň geňräk adyny gyzynyň gylygyna ýanap, Tatýana «Woof» diýip tutup ugradym. Ol her gün diýen ýaly oýun gutarandan soň, öýüne gidip, çalsyrynyp aňyrdan gelerdi-de, boldan tikilen uzyn haladynyň synyny süýräp, teatryň giň zalyny kesip geçip, meniň oturýan ýerimiň gapdaly bilen aşak etekdäki duşa ýuwunmaga geçerdi. Käte ol meniň oturan tarapyma seredip, seňrigini ýygran mahaly men onuň özümi jynynyň almaýanlygyny hasda magat syzýardym. Dogrusy, boý-syraty hiç neneňsi bolmasa-da, menem bu hondan bärsije bolup gezýän zenany halap baramokdym. Äriniňem gujagynda özüni şeýle ulumсы, sowuk alyp barýan bolsa, munuň heleýliginde-de sapa ýokdur diýip, menem ony ýamanlyga ýanap oýlanýardym.

...Şol günem giçden soň, ol meniň gapdalymdan hondan bärsi bolup, agzy çilimli duşa tarap geçip gitdi. Görüp otursam, ol ulumсыja dulam ekeni. Onuň durmuşyny bozanam şu ulumсы it gylygy bolmaly, ýogsam ol hiç neneň gelnem дәл ahyry.

Men her gezek oýun gutaransoň teatryň içinde onuň ot ahmallygy bolan ýerlerini aýlanyp gözden geçiremsoň, birsalymdan ýene-de öz bolýan otagyma dolanyp

geldim. Birdenem burnuma ýalyn ysy gelip giden ýaly boldy. Ýa ýalňysaýdymmykam? Ýok ýalňysman ekenim. Ot ysy ýaňky režissýoryň kömekçisi gelniň dünýäden bihabar ýuwnup duran tarapyndan gelyärdi. Şeýle-de ol ýandan pürkülýän suwuň şapyrdysyna goşulyp, gelniňem mylaýym hiňlenmesi-de eşidilýärdi. Bu näme boldugykan?! Men tüssäniň yzyny yzarlap ugradym. Ol ys meni göni gelniň geým-gejimlerini çykaran ýerine getirdi. Sen men ýok dessine kürsäp içerik girdim. Görsem režissýoryň kömekçisi gelniň sütüikli halady onuň ýakynynda goýan sönmedik çiliminden ot alyp, ýaňrak tutaşyp ýanyp ugran ekeni. Men şol pursatda ot söndüjilerçe aýgytly herekede geçdim. Ýanyp duran halady asaçdan silkip alyp, suwa ýetmäge howlukdym, Gelniň dünýeden bihabar ýuwnup duran ýerine ot bilen pasyrdap girdim. Gapdaldaky boş krany akdyryp, oduň üstüne suw tutdum. Gelin ilki maňa özi ýaly işden soň ýuwnup, hezil etmek üçin gelen aýallaryň biridir öýtdümi nämemi, oňly üns bermedi. Birdenem özüniň ümür-tüssäniň içinde nätanys erkek kişiniň önünde ýalaňaç duranyny görüp, näme-nämeleriň bolýanlygyna, oňly düşüniş bilmän haýygyp, mendem nägile bolup gygyrды:

— Sen, sen, näme işleýän bu ýerde? — Soňundanam uýat ýerleriniň haýsy birini menden nähili gizlejegini bilmän, aljyrap, elleri bilen bir göwüslerini tutdy, bir ýeneki uýat ýerlerini tutuşdyrды.

Men ýanýan haladyň oduny söndürdim-de, ony eýesiniň önüne atyp urup, hiç zat diýmän ol ýerden öwrülip çykyp gaýtdym. Soňundanam baryp onuň gitmeli bolanda egnine alara ýanan halatdan başga zadyň ýokdugyny ýatlap, ýanymda göterip, ýatanymda geýýän pižamamy, polotensamy şol ýerde gelniň harap bolan goşlarynyň

deregine goýup gaýtdym. Bu geýimler oňa öýüne aşmak üçin zerurdy. Bir salymdan aýlanyp, habar almaga baranymda, duşda ne gelin bardy, ne-de onuň yzy. Özüniň bu etmişiniň bilinmezligini isleýän gelin duşy yhlas bilen ýygnaşdyryp, ýuwup arassalapdyr. Ol ýerde diňe biraz ýalyn ysy galypdyr.

...Gijäniň birwagty gapy kakyldy. Wagtal-wagtal bimahal barlamaga gelyän Abdyllyýew gelendir öýtdüm. Ukudan oýadylanymy halaman:

— Ýat-da heleýiň syrtyny gujaklap, hudaý ýokdurmadyk tatar! diýip, oňa gaýybana käýinip, gapyny açdym. Görsem, režissýoryň kömekçisi gelin gelip, gapynyň önünde dur. Elinde-de meniň polotensam bilen pižamam.

— Men siziň geýimleriňizi getirdim.

Gapydan ätlän mahaly onuň süňňünden göterilýän ýakymly zenan müşgi haplap, meniň burnuma urdy. Men şu pursatda onuň şol özüme pisindi oturmaýan gelindigine asla ynanyp bilmedim:

— Huşummykan ýa düýsümmikän? Ot perisi beýle görmegeý bolýan eken-ä!

Režissýoryň kömekçisi gelin özüni görüp, ilkinji aýdan sözümde meniň niräni çaňdyýanlygyma düşündi. Onda-da aňry ýany bilen. Ol ýañaklaryny al öwürdirip, uýatly ýylgyrdy.

— Ýatys geýmiňi özüň geýermiň ýa-da kömek etmeli? diýdi. Ine, şeýdibem, ol gelniň maňa yhlasynyňam artanlygy belli boldy.

«Otdan geçen günäden sabarmysyn» diýen bir gep bardy welin, şol-a çyn ekeni. Şondan soň, nämüçindir režissýoryň orunbasary gelniň nirede bolsa-da menden natuwan gözlerini aýrasy gelmedi.

ÝAKOW AKIM

Bu gün Moskwanyň A.M. Gorkiý adyndaky edebiýat institutynyň giňiş zalynda, döwlet toparynyň önünde döredijilikden diplom işini goraýan ýeke bir menem däldim. Gutaryş kursunyň talyplary her hepde üç-dörtde şu ýerde diplom işlerini gorap aýgytlaýjy synagdan geçýärdiler. Biz bu gün üçdük. Ilki bilen, beýleki iki ýoldaşym diplom işlerini goransoňlar, gezek maňa ýetdi. Her işde bolsy ýaly, men barada hem gürlemek üçin ilki meniň seminar ýolbaşçym L.I.Oşanine söz berildi. Ol başda oturanlary meniň diplom işime daşarky synçylar tarapyndan berlen bahalar bilen tanyşdyrды. Meniň döredijiligim barada ol öz endigine görä goşgy okaýan ýaly elini salgap, burnuna atlaý münüp oturan äýnegini häli-şindi düzedip gepledi. Ýöne ol sözüni soňlaberende, biraz dymyp oýurganansoň: «...Emma men onuň döredijiliginiň aňyrsynda naýsydyr dyňzap duran başga-da bir zadyň barlygyny syzýan-da bolsam, ýöne entek onuň nämeligine anyk göz ýetiremok. Belki, soňra ol gowy powest, roman bolup cykar. Meniň üçin ol häli-häzir-ä belli bir derejede tapmaça. Ýene-de men şu baş ýylyň içinde başga bir ýagdaýyň şaýady boldum, onuň tebigaty ümürliräk, cytygragam bolsa, kursdaşlary bilen düşünişip, gowy gatnasykda. Döredijilikde-de, durmuşda-da ol entek, umuman, tapmaçarak diýjek bolýan...»

Lew Iwanowic bir sebäp bilen sözüne dyngy berip, juda bir diplom işe degişli bolmadyk bu gürrüňleri hem täzeden näme üçin aýdýanyny ýatlap-ýatlamanka meniň ýeňsämden biraz sakawlap, tanyş ses eşidildi. Görsem,

ol meniň çagalara niýetläp döreden ençeme goşgularymy terjime eden Ýakow Lazarewiç Akim ekeni. Ýakynda duşuşanymyzda ol menden haçan diplom işimi goraýandygymy sorapdy. Ol bu ýere jemleýji synag başlanansoň gelen bolmaly. Sebäbi zala girilen wagty men ony oturanlaryň arasynda görmändim. Onuň gep saluwy Lew Iwanowiç bilen men barada jedele girerli göründi.

— Lew Iwanowiç, Agageldiniň döredijiliginde tapmaça häsiýetiň bolmagy erbetmi näme? Eger Siziň şeýledir öýdüp, göz önüne tutýan zadyňyz şol syrlylyk bolsa, onda ol dünýäniň in gowy ýazyjylarynyň eserlerine mahsus häsiýet dälmi näme eýsem?

— Ýok, Ýaşa, sen muňa beýle düşünme. Men şeýle ýazyjlara soňra durmuşda ýüzmek, doly açylmak kyn bolýar diýjek bolýan.

— Ol eýýäm ykbal...

Lew Iwanowiç meniň diplom işimi barada ýene-de meniň özüm bilen baglap, goşgularymyň rus diline hem terjime edilýänini, onuň Ýakow Akim ýaly ussat terjimeçileriň hem ünsüni çekenini ýatlap meniň diplom işim «Güneşli gämä»¹ uzak, sowly ýüzüş arzuw edip, sözüni tamamlady.

Şahyr Wladimir Sybyn hem tribuna çykyp, meniň diplom işime özüniň ýazan taryply synyny okady. Arzuw etdi. Haçanda Ýakow Akim söz alyp, öňe çykanda ol meni-de şol ýere öz ýanyna çagyryp aldy. Ol çykys edilýän münberde duran yerinden meniň «Çal, tüýdügim» goşgymy rus dilinde okady. Soňra-da ol ony meniň türkmen dilinde okamagymy sorady.

ИГРАЙ, МОЯ ДУДОЧКА!

Играй, моя дудочка,
Длу-длу-длу,
Заливайся, дудочка,
Длу-длу-длу!

Пусть услышит мама,
Выйдет за порог:
- Вот идёт с покоса
Мой сынок!

Пусть трава послушает
И цветы,
Серп луны прищурится
С высоты.

Видишь, окна святятся
Там, вдали.
Все. Спасибо, дудочка.
Мы пришли.

ÇAL, TÜÝDÜGIM

Çal, tüýdügim,
Saýra hany.
Goý, diňlesin
Ýaýla seni.

Asmandaky
Orak deý Aý
Diňläp gansyn,
Çal göwnejaý.

Gül-gunçalar
Diňlesinler,
Halasynlar,
Oňlasynlar.

Goý, eşitsin
Ejem janym.
«Otdan gelýär —
Diýsin — hanym».

Dülü-dülü,
Dülü-dülü,
Öýe ýetdik
Indi boldy.

Iki dilde goşgy okalyp ugralansoň, zala garasylmadyk ümsümlik aralaşdy. Gapdalda diplom goradyjylaryň stolunyň başynda oturanlar hem şundan soň sortdurysyp oturmalaryny bes edişip, bize tarap öwrüldiler. Akim öz terjimesinde meniň goşgularymyň ýene birini okady. Yzysüre menem ony türkmen dilinde ýaňlandyrdym.

ДОБРЫЙ КОНЬ

Жил да был
Красивый конь,
Добрый конь,
Сильный конь.

Взял себе он
Выходной.

Был он молод
И здоров,
Перевёз он
Горы дров.

Посадил в арбу
Ребят,
Всех подряд,
Всех подряд.

Дождь ли, ветер -
Всё равно
Вёз на мельницу
Зерно.

И покуда не устал,
Сильный конь,
Резвый конь,
По степи детей катал

А в погожий день,
Весной,

Добрый конь,
Весёлый конь.

GÜÝÇLI AT

Bir bar eken,
Bir ýok eken.
Bir güýçli at
Ýaşar eken.

Çöl ýoluny
Sökenmişin,
Öýe odun
Çekenmişin.

Tirkäp yzyna
Arabany,
Kän daşapdyr
Arpa, uny...

Bir gün — işiň
Böwsän günü
Oglan-gyzlaň
Hemmesini,

Güjüjigem
Goýman öýde,
Aýlapdyr at,
Niräk diýse.
Öň söz berse
Nätsin eýse

Ýakow Akim geplände sakawlasa-da, ol goşgy okanda sakawlamaýardy. Onuň goşgy okaýsy-da mylaýymdan gelen sinňitlidi. Menem oňa meňzäp, oturanlaryň arasynda dilime düşünmeýänleriň iki-üçden kän däl-digine seretmezden, goşgyny labyzly, joşgunly okamaga çalyşýardym. Şeýdibem, tutuş zalyň ünsüni çekenligimizi görmek meniň üçin juda ýakymly boldy. Haçanda biz:

СОЛНЕЧНЫЙ ПАРОХОД

Туркменистан - солнечный пароход,
Сил набирая, плывёт, плывёт.
Вслед пароходу издалека
Машут платочками облака.

На пароходе - плодовый сад,
Трубками мира заводы дымят,
И нефтяные вышки, как лес,
Высятся, тянутся до небес.

Здесь чудо-ковёр мастерицы ткут,
Пёстрый, словно весной Каракумы.
Вот белого хлопка гора-крутизна,
С её вершины вся страна видна.

Плывёт пароход,
Взяв в объятия свой народ.
Наверху - зелёный флаг,
Зелёный флаг - зелёный парус.

GÜNEŞLI GÄMI

«Türkmenistan» — äpet gämi,	Ak pagtadan ak dag ýasan
Ýüzüp barýar münzäp öňe.	Pagtacylar daga çykyp,
Bulutlar ak ýaglygyny	Şol dagyňam depesinden
Bulaýlaýar gökden oňa.	Otyr olar dünýä bakyp.

Oň üstünde gelin-gyzlar	Bu gämide köp-köp wyska
Dokap otyr täsin haly.	Gögeripdir, derek bolup.
Täsin onuň her bir göli,	Güwwüldeýär zawodlary,
Garagumuň özi ýaly.	Turbalardan tüsse salyp.

Ýüzüp barýar «Türkmenistan»,
Gujagyna alyp halkyn.
Depesinde ýaşyl Baýdak,
Ýaşyl Baýdak — ýaşyl ýelken —

diýip, biz «Güneşli gämi» goşgyny okan mahalymyzda, diňe bir Ýakow Akim ikimiziň däl, töwerekde oturanlaryň hem özlerini şol gämide barýan ýaly duýandyklary belli boldy. Goşgy gutaran dessine Akim ýene märekä ýüzlendi:

— Men Siziň institutyňyzy ýene-de bir zehinli, milli şahyryň döremegi bilen gutlaýaryn!

Oturanlar onuň gutlagyny el çarpysma bilen makul-ladylar.

ÇAL KARDINAL BILEN DUŞUŞYK

Moskwada institutda giriş ekzamenlerini tabşyranymyň yzysüre maňa şol ýerde galyp, biraz gazanç etmäge mümkinçilik döredi. Maňa-da geregi şoly. Okuwyň başlanmagyna bolsa entek ýene-de bir aýa golaý wagtam bar. Biziň baş adamdan ybarat işçi toparymyza institutyň Siklop lakamly hojalyk işleri boýunça prorektory ýolbaşçylyk edýär we her gün günortanara biziň herimize ol bir gyzyl onluk berip, iş hakymyzy hiç bir gepsiz-gürrüňsiz nagt hasaplaşýardy. Gyzyl onluk kiçi pulmy, onda- da meniň ýaly öýlerine gitmäge ýol puly tapman, bu ýerde galan üçin?

Biziň esasy pişämiz, Moskwada Gerseniň öýi hökümindе tanalýan institutyň howlusynyň bir tarapynda duran köne jaýyň içine kem-käs düzedişler girizip, ol ýerde suwama-sypama işlerini alyp baryp, ony okuw ýylynyň başyna çenli giňiş naharhana jaýyna öwürmekdeň ybaratdy.

...Şol gün biz işe adaty günlerimizdäkiden has ir başlapdyk. Bu gün biz elli-altmys metr aralygy gazyp, ondan naharhana gerek bolan togy almak üçin ýogyn-arkan kabeli institutyň arkasyndaky köçäni gazyp, şondan aňyrlygyna geçirmelidik. Bu işleri etmek üçin bolsa bize häkimlik tarapyndan bary-ýogy günortana çenli wagt berlipdi.

Köçäniň aňyrsynda, ýigrimi-otuz ädimlikde täze gurlan bir kaşan jaý töweregindäki jaýlaryň hemmesiniň depesinden seredip, äpet dagyň bölegi bolup, howalanyp otyrды. Men onda ýurduň derejeli, hökümet başlyklary ýasaýarmyş diýibem esidipdim. Galyberse-de, ol jaýyň gapysynyň hem milisiýa saklawy bardy. Töwerek-

däki adaty ýasaýys jaýyndan şeýdibem ol mese-mälim tapawutlanýardy.

Siklon hem şu jaýyň derejeli ýasaýjylaryndan çekinýän bolmaly. Ol bu gün bize:

— Gaýrat ediň oglanlar, maňa bu işleri etmek üçin bary-ýogy sagat on ikä giç galsak, biriň ýaryna çenli wagt berildi diýip, biziň töweregimizde zow-zanaklap aýlanýardy. Suglubow ikimiz şahtýorlaryň kömür köwleýän guraly bilen tatyrdadyp, beton, asfalt deşýärdik, eýleki üç ýoldaşymyz bolsa biziň yzymyz bilen ýer gazyp, kabel atyljak joýany taýynlap gelyärdiler. Pikirimiz günortana galman kabeli ýoluň beýlesine geçirip ýetişmekdi.

Depämizden gum sowrusyp işläp durkak duýdansyz diýen ýaly biziň ýapan ýolumyzyň ugrunda bir-birleri bilen tirkeşip, ýorgalap gelyän iki sany gara «Çaýka» masyn peýda boldy. Siklon pahyr olary görüp, içini çekip haýykdy-da, hamala görünmäýin diýýän ýaly şol duran ýerinde aşak oturdy. Işiňem indi agramly bölegi gutaryberipdi. Häzirki deşip duran bir ädim ýaly ýerimi gutarsak, biziň onsoň kabeli çukura taşlap, onuň üstüni gömäýmeliidik.

Onýança öňdäki «Çaýka» masyn gelip, meniň başalty ädimligimde kürtdüren ýaly bolup, ýeňil saklandy. Şonda yzky «Çaýkadan» howlukmaç düşen harby general, dessine ylgap gelip, öňdäki «Çaýkanyň» yzky gapysyny açyp, soňam ondan çykyp gelyän adama ýol berip, gaýry çekildi. Masyna geçere ýol ýoklugyny görüp, men olaryň öý bilen ýigrimi-otuz metr aralygy ýöräp geçmekçi bolandyklaryna düşündim. Görsem, ine, ol «Çaýkadan» gözi äýnekli bir tanys adam biraz cytylybrak düşüp gelyär. Ine, saňa ömür garaşylmadyk duşuşyk! Tanadym. Maşyndan

ýoldas Suslowyň ätesgir ýaly bolup, hut özi düşüp gelyän bolsa näme!? Özi-de hut meniň şol telewizorda, gazet sahypalarynda, baýramçylyklarda derejelendirilip göterilýän politbüro agzalarynyň suratlarynyň arasynda görýän ýoldas Suslowym. Beýle adamy şeýle golaýdan görenime dogrusy tolgunyp begendim.

Ol ýene iki-üç ädim ädip, göni meniň garsymdaky jaý bilen aralykda ýörite piýada ýolagçylar üçin goýlan ýanköçä düşüp, kasaň žaýa tarap yöneldi. Beýle ýakyna gelensoň dagy, men onuň bilen neneň salambaşmaýyn?

— Salam, ýoldas Suslow! – diýip, men ol ýakynymdan geçip barýarka, elimdäki elligimi aýryp derläp, biraz çygjaryp duran elimi elleşmek üçin oňa nädip uzadanymam duýman galdym.

Ýoldas Suslow welin aýak çekçede maňa elini uzatmaga howlukmady.

Meniň seýdip sen-men ýok ýoldas Suslowy görüp onuň bilen salamlaşmaga döwtalap bolmagym diňe bir töweregim üçin däl, özüm üçinem diýseň garaşysmadyk ýagdaý boldy.

Ýogsam ýoldas Suslow ýaly tanalýan, belli döwlet ýolbaşçysy bilen beýdip göni gelip gabatlysyljagy kimiň kellesine gelipdir?

Men şu arada näme üçin ýoldas Suslow bilen elleşip salamlaşmaga özümiň döwtalap bolmagyma düşünmesemde, ýöne beýle etmegimiň töweregim däkile-rin başgaça seredýandiklerine welin, olaryň kä biriniň üýtgän ýüzine gözüm düşende bildim.

Şonda «Tananyňda näme... juda beýdäýmelem däl-diň-dä...» diýen, bir ýerlerden gelen sergezdan pikir hem meniň aňyma sähelice galtasyp geçdi. Ýöne o-da barybir meniň ýoldas Suslow bilen salamlaşmak

höwesimiň önüni alyp bilmedi.

Ýoldaş Suslow meni geňirgenibräk biraz çinlerlip, sinňin synlap durdy. Şonda men onuň äýneginiň aňyrsyndaky mawy gözleriniň bürgüdiňki ýaly ýiti hem okgunlydygyny gördüm.

Meniň ýoldaş Suslowyň ýolyny kesenimi görüp, yzky maşyndan düşüp, ýoldaş Suslowa gapyny açyp berip, indem yzyna düşüp ony kasaň jaýa tarap ugradyp, gelyän general hojaýynynyň gapdalyndan çykylanyny görüp gyssagly hereket edip meniň herekedimiň önüni almaga howlukdy. Meniň bilen ýoldaş Suslow aralygyna urdurlyp girermen boldy. Ýöne ony ýoldaş Suslowyň bir elini sähelçe göterip eden duýdurys-ysarady saklady. Ol diňe meniň ýüzümi özüniň nägile nazary bilen dalap oňmaly boldy.

— Salam, ýagşy ýigit! – diýip, soňam ýoldaş Suslow maňa özüniň uzyn barmakly, hassanyňky ýaly inçeden gelen ak goluny göwünjeň uzatdy.

— Siz nireden, kim borsyňyz ýagşy ýigit?

— Men Türkmenistandan ýoldaş Suslow.

— Ýeri onsoň, bu ýerde näme pişede, hojalyk işinde işleýäňizmi?

— Men ýoldaş Suslow ýakynda harby gullugy tamamlap Moskwa okuwa girmäge geldim. Pribaltikada desantçy goşunda gulluk etdim. General Batka Margelowyň desantçylarynyň biri men ýoldaş Suslow!

— Samolýotdanam bökdüňizmi?

— Kyrk dokuz gezek ýoldaş Suslow.

— Ýakynda-da men edebiýat institutyna kabul edildim.

Men bu sözi Esgerlerçe petekämi göterip esgerlerçe buýsanç bilen aýdam. Gerseniň howlusyn-da oturan

jaýyna tarap hamala salgý berýän ýaly hem buýsanç bilen seredip göýberdim,

— Senem ýazyjy-da onda?

— Hawa, ýoldaş Suslow!

— Onda ýaz!

Ol şeý diýdi-de, ýene bir gezek geňirgenibräk meniň ýüzüme nazar aýlap alanson, yzyna öwrülip öz ýoluna gönügdí..

Men bu garaşylmadyk duşusykdan hoş bolup, ýene bir salym, ýoldaş Suslowy yzyndan gözläp durdum. Birazdan, ýeňsäme, ýoldaşlaryma tarap öwrülen wagty olaryň şol duran-duran ýerlerinde gazarylysyp, bu salamlaşmagyň soňunyň näme bilen gutarjagyna düşüniş bilmän, söm bolşup duranlaryny gördüm.

Bu zatlaryň hemmesi şeýle bir garaşylmadyk ýagdaýda, meniň şol döwürdäki sada oba oglanlygym bilen baglylykda boldy welin, hatda ýoldaş Suslowyň janpenasy hüşgär generalam beýle bolaýar öýdüp pikir eden dälidir-dä, ol-da wagtynda munuň önüni alyp bilmedi.

Şondan bäri-de gürrüňçiliklerde ýoldaş Suslow haçanda, ol çal kardinal Reşelýä meňzedilip: döwlet ýolbaşçylary Staliniň, Hruşewyň, Brežnewiň, üçin-siniňem 70 ýaşy mynasybetli geçirilen dabarada sözçisi bolan, ýeserden gelme şahs bolandygyny ýatlanan mahalynda menem her gezek ýoldaş Suslow bilen öz duşusygy my ýadyma salýaryn.

Ýene-de beýleki günlerden tapawutlylykda, bu ýagdaýy görüp, haýýady göçen, soňra bu ýagdaýyň gowulyk bilen gutaranyna juda begenen Siklop şol gün maňa özgelerden tapawutlylykda bir gyzyl onlugy artyk berdi.

GÜL YSYNDAN SERHOŞ BOLAN ŞTEFAN

Ir bilen men Kişinewyň «Kodra» myhmanhanasynyň garsysyndaky şäher seýil bagynyň içinde aýlanyp, gül ysly arassa howadan dem alyp, şäher seýlini edip ýördüm. Bu seýil bagyna «Ştefan bagy» diýilýän bolmagy-da mümkin, sebäbi onuň bir gapdalynda. «Mukaddes Ştefan» diýlip, hormatlanýan şahsyň könedan galan ýadygärligidir, ýazgysy bar. Men bu ýere üç-dört günlükde, ýazyjylaryň Kişinýowda geçýän maslahat-duşuşygyna gelipdim. Düyňem men seýdip, irden Ştefanyň ýadygärliginiň töwereginde aýlanyp, bu töweregiň syncysy bolupdym.

Bu gezek men Ştefanyň ýadygärliginiň gapdalyndan geçip, gaýralygyna biraz ýörämsoň, bazar ýok ýerinde, irtir köçäni burçunda dörän gül bazaryna gabat geldim. Adamlar maşynlarda, arabajyklarda bu ýere sebet-sebet gül getirýärler. Sereden ýeriň ýöne gül bolup dur. Geçip barýanlaram şu ýere sowlup, gül alýarlar. Şol pursatda gül dessesini alan adam has mynasybetli, aýallar bolsa öňkülerindenem has görmegeý, has mähirli görünýärler.

Kişinýowyň bu her gün irden duýdansyz peýda bolýan gül bazary başlanysy ýaly hem getirilen güller gutaranson, ýene tizem çasýan ekeni. Maňa-da şonda ol getirilen güllerden bu gün iki çemeni ýetdi. Ol ýerden dolanyp gelşime men elimdäki çemenleriň birini Ştefanyň ýadygärligine goýdum. Seýdibem hemişe gülleriň, baglaryň arasynda gezip ýören ýaly bolup görünýan Ştefana bu gün ilkinji desse güli mendem aldy. Ikinjisinem, eltip, öz bolýan otagyma-da goýmakçydym welin, ötüp barýan bir göze gelüwli gelni görüp, pikirimi üýtgetdim. Gülüň gelne has mynasybet berjegine ynandym.

Onuň gapdalyndan çykyp:

— Bu, çemen, gelin, Size! – diýdim.

Sen-men ýok nätanys adamyň, özüne çemen uzatmagyny gelin bir obada geň gördi.

— Näme üçin?

— Aýal-gyzlar ellerinde gül dessesini alanlarynda olar has owadan bolýarlar...

— Siz ony nireden bilýäňiz? – diýip, gelin eýýäm çemene göwni gidip ugranyny mälim edip, biraz göwünjeňlik bilen sorady.

— Ýaňy gürläşenimizde, mukaddes Ştefan şeý diýdi – diýip, men ýeňsedäki ýadygärlige tarap öwrüldim. Gelin Ştefana tarap sereden-de, ol hem onuňam önünde meniň elimdäkä meňzes ter çemeniň duranlygyny gördi.

— Mukaddes Ştefan aýdýan bolsa dogrudyr diýip, gelin soňam, biraz uýatly gülümsiräp duransoň meniň uzadan çemenimi höwes bilen aldy — Has görmegeý bolmaga hem garsy däl – diýip, soňundanam maňa gül üçin minnetdarlyk bildirdi. Gelin çemeni döşüne ýaplan, ony eý görüp ysgan mahaly men ýene bir gezek güldür zenan maşgalanyň bir-birlerine gözellig, mynasybetlilik berýäniniň şaýady boldum.

Güller terdiler, hoşboý uglydylar, olaryň dodagynda säheriň dürgyraw damjajyklary hem heniz entek bulduraşyp durdular.

Gülleriniň gelinleri bilen goşlusyp, uly bir bitewi terçemene öwürýänini hem men şonda gördüm.

Gül almagyň ýakymlydygyny gelin gül bolup açylýp durşy bilen mälim etdi.

Gül almagam-a ýakymlydyr welin, ýöne çemen bermegem-ä kemje-kerdem däl ekeni, onda-da göreniňde göwnüň göterilýän, gül deýin açylýp bilýän şeýle gelne.

... Kişinýowyň ir säherler mukaddes Ştefanyň golaýynda, bir pursatlyk gonýan gül bazaryna men pikirimde käte heniz-henizlerem aram-aram baryp, durýaryn.

REŽISÝOR ANATOLIÝ EFROS

Anatoliý Efrosy men görenimden tanadym. Ýöne ol meni bu öýde görenine biraz geňirgendi.

Bu gün şahyr Ýakow Lazerewiç Akimiň bir maşgala dabarasy mynasybetli öz stolunyň töweregine dost-ýarlaryny, ýakyn adamlaryny üýşürýän günüdi.

Ýakow Lazerewiç bilen onuň aýaly Anýa gapynyň önünde durup, aňyrdan her geleni mylakat, mähir bilen garşylaýardylar. Her gelenem şu pursatda bu öýe özi bilen şatlyk alyp gelýän ýaly bolup duýulýardy. Men myhmançylyga ilkiräk gelenleriň biridim. Ýaşa Akim meni Anýa bilen gapyda gadyrly garşylansonlar, stol başyna geçiripdiler. Çagyrylan myhmanlaryň soňuragy bolup, eli ter çemenli aýal bilen Anatoliý Efros geldi. Bu adamy görenimden onuň bilen bagly käbir eşiden, gören zatlarym meniň ýadyma düşdi. Şol ýyllarda ol Moskwanyň ünsüni çeken atly režissýorlaryň biridi. Ol meniň «Malyý Bronnyý» teatra ot söndüriji bolup işe durmazymdan bir ýyl gowrak ozal, öz öňki işläň teatrynda haýsydyr bir hökmürowan başlyk bilen oňuşman, işden çykyp bu ýere gelen ekeni.

Ýakynda Moskwa Anatoliý Efrosyň goýan, dramaturg W.Rozowyň, F.Dostoýewskiniň «Doganlar Karamazowlar» romany boýunça sahna diline geçiren eserini «Alýoşanyň dogany» at bilen görüp ugrapdy. Munda-da ol ýene bir gezek özüniň juda ezber režissýordygyny, durmuşy çuňlugy bilen özbolusly görüp bilýändigini görkezipdi.

Bir gezek men teatrdä Belorus dramaturgy Makaýonogyň «Tribunaly» gidip duran mahaly sahnanyň

ýeňsesinde tertip-düzgüne göz-gulak bolup ýörkäm, kimdir bir adamyň galyň tutynyň ysgalaňyndan sahnany ünsli synlap, oýurganyp duranyny gördüm. Görsem, agzynda-da çilim. Başlygym tatar Abdyllyäwew sargamaýarmy näme: «Hakyky ot söndüriji ot ýananson, ony söndüren däl-de, ýanmanka onuň öňüni alan» diýip. Sahnada bolsa hezil oýun gidip dur. Artist Durow agzyny-burnuny towlap... Sowet döwletiniň artykmaçlyklaryny, özlerine onuň pesges berlen nikelli krowata çenli ýatlap, dilini-başyny çeyneşdirip gepleýän aýalynyň töwereginde alakjap, ikiýana gidip, baý, elewreýär-ä...

Men çilim çekip, ümürläp duran adama salam berip, oňa öz gelenimi mälim etdim. Soňam:

— Ýoldaş, çilimiňizi bellenen ýerde çekäýseňiz! diýip, oňa ýüzlendim.

Ol meniň ýüzüme ukudan açylan mysaly geň galyp: «Bu näme boldugy?» diýen manyda ömürläp nägile halda seretdi-de, soňam hiç zat diýmän, yzyna öwrülip, çykalga tarap yöneldi. Soň görüp otursam, ol şu oýny-da goýan režissýor Anatoliý Efros ekeni. Men adyny eşitsem-de, şol güne çenli gabatlaşyp, onuň özüni görmädim.

Ol bir öz pikiri bilen ümürläp ýören, gepläninden oýurganyny kem görmeýän adam ekeni. Goýan oýunlarynda-da bir hili onuň özüne meňzeşlik duýulýardy. Meniň ýadymda, bu edarada hatda onuň goldaýan adamlaram, rollara ürc edip, ilerläp saýlap alýan artistlerem köpçülikde özleriniň tapmaça häsiýetleri bilen tapawutlanýardylar. Şolaryň biri-de Leonid Branowoýdy. Artistler öz arasynda bar bolan bäsdeşlikdenmi nämemi, teatrda oňa žuda bir zehinli bolmadyk artist hökmünde

seredyänlerem bardy. Ýöne öz goýýan oýunlaryna artistleri seçip alanda welin, ol babatda Efrosyň beýle pikirde dældigi gowy duýulýardy. Ol bu artistiň haýsydyr bir meşhur rola taýynlanýanlygyna ynanýana meňeýärdi. Hatda men bir gezek artistleriň Branowoý hakynda bäsdeşlik bilen, onuň rol rysgalynyň ýüzdeligi barada gürrüň edilende artist Wolkowyň:

— Efros oňa rol ynanýarmy, ýöne ýerden dälidir, ony geljekde bir gowy roluň töwereginde görýändir diýenini hem eşidipdim.

Töwerekdäkileriň şol wagt bu söze ynanyp-ynanmandyklaryn-a bilemok welin, ýöne bu gep meniň-ä gulagymda galan ekeni. Haçanda men birnäçe ýyldan soň, meşhur «Baharyň on ýedi pursady» filmindäki ýerinden gelme, netikaza Mýulleri — Branowoýy gören wagtyň şol bir wagtky Wolkowyň gürrüňini ýatlap, Efrosyň yhlasynyň ony getirip, şu belentlikden çykaranyna ynanypdym...

Ýakow Akim Anatoliý Efrosy myhmanlary bilen tanyşdyrýan mahaly maňa gezek ýetende ol: «Bäh, bu mundan gelip çykdy-ow» diýen manyda meniň nädip öz gatnaşýan adamlarynyň arasyna düşenime düşünmän, biraz geňirgendi.

— Bu ýigit şahyr Allanazarow, men munuň goşgularynyň birnäçesini rus diline geçirdim.

Biz el gysýsan mahalymyz bir-birimizi tanandygymyzy mälim edişip, sähelçe ýylgyrysyp, baş hem atysdyk.

Könäni ýatlan mahalyň şol gezekdäki öz tagaşyksyz hereketimi göz önüne getirenimde utanyp, gulaklarymyň ujunyň gyzyp giden ýaly bolanyny hem duýdum. Anatoliý Efrosam bu ýagdaýa üns beren ekeni. Ol soňra söz

aýdan mahaly Ýakow Akime aýdan ýakymly sözleriniň gapdaly bilen onuň maňa söz berende meniň zehinli şahyr bolup ýetişip gelýänligim baradaky sözlerini hem ýatlap, garaşylmadyk ýerden men barada özüniňem şol pikirdedigini aýtdy. Meniň bir döwürde öz teatrlarynda işländigimi ýatlady.

— Bu ýigit meniňem ünsümi özüne çekdi. Teatrda bolmagy ahmal oduň öňüni almak muňa başardanam bolsa, onuň kalbyndaky oduň welin köräp durany duýulýar. Üç çaganyň kakasy bolup, munuň Moskwa ýaly ýere okuwa gaýtmagy hem biziň şu pikirimizi tassyklaýar...

Men şonda şu sözlerden soň, onuň şol duşuşykdan özüme üns bermedik ýaly hem bolsa onuň üns berenligine welin düşündim.

Nahardan soň çay-kofe içişligiň öňüsyrasynda çilimkeşleriň birnäçesi balkona çykdy. Anatoliý Efros bilen menem şolaryň biridim. Ol çekjek çilimini iki barmagynyň arasyna alyp durşuna ýene-de bir gezek meniň kimligimi ýatlady. Soňam sähelçe ýylgyryp, ýarym degişme bilen maňa ýüzlendi:

— Çeksek bolýandyr-a?

Meniňem onuň özünden kem galasym gelmedi.

— Oduň nirededigini, onuň ýagdaýyny bilýän adamlar çilimi nirede, kim bilen çekmelidiginem gowy bilýärler.

Biz çilim otlaşyp durşumyza düşünişmek bilen birbirimiziň ýüzümize gözleşip, edaja ýylgyrysdyk.

Anatoliý Efros teatral sungatynda aňy, pelsepe örüsiň giňligi, çuňlугy, öňdengörüjiligi bilen dünýä özüni tanadan tanymlaýjy režissýor bolup dünýeden ötdi.

Onuň Leonid Branowoý ýaly uly geljegine ynam bildiren artistleri hem soňra ýatdan çykmajak şekilleri döreden adamlar bolup ýetişdiler.

Her gezek bir sebäp bilen ony ýatlanymda, onuň şol gezekdäki özüm baradaky odta bilen baglap aýdan jümlesi hem ýadyma düşýär, onuň režissýorlygy-da. Şonda men özüm barada, ol meni bu durmuşda haýsy rolda gördükän? – diýip oýlanýaryn.

SAMOLÝOTDA

Wilnýus — Moskwa aralygyna gatnaýan samolýot heniz asmana göterilip-göterilmänkä, stýuardessa gyzyň ýakymly sesi kemerleri guşanmalydygyny oturan ýolagçylaryň ýadyna saldy.

Meniň bir oturgyç aňry ýanymda egni goňur şinelli, dodaklary sowuga gaýzygan, harby gullugyny tamamlap, öýlerine gaýdyp barýan bir esger ýigit otyrды. Ol stýuardessa gyzyň sesini esidenine mähetdel, edil diýlişi ýaly edip, oturgyçdan aşak sallanan gowşurma kemeriň taraplaryny tapyp, bada-bat ony biline guşandy. Esgeriň bu bolsy biz bilen bir hatarda oturan, samolýotda guşanmak hökmanam däl diýen pikirli iki boýdaş gyzda ýaňsyly ýylgyrmanyň döremegine sebäp boldy. Gyzlaryň inçe ýüzlüsi gülküsini görkezmejek bolup bir eli bilen agzyny tutdy. Saçlaryny tylla reňke boýan, ýüzi agyn düwürtik bolup duran gyz bolsa, illýuminatora sereden bolup, jorasyna tarap göz aýlap, öz ýaňsyly gülküsini gizledi:

— Beýle pugta guşanmanda, uçup salondan çykyp gidäýerin öýdýärmikän?

— Ilki gezek samolýota münüp görşi dagy bolaýmasa.

Gyzlary synlap, olar barada, bularyň häzir tüýs ýeriň ýarygyna güläýn döwürleri-dä diýip oýlanamsoň, irkilme niýeti bilen arkamy oturan kürsime ýapladym. Samolýot göterilmeli belentligine galyp birsalym uçansoň, salonyň howasy kemsiz maýlady. Ýolagçylar ýeke-ýekeden, ör galsyp, birneme giňişip oturmak üçin eginlerindäki galyň geýimlerini çykaryşdyryp, ýörite geým-gejim goýulýan ýerde ýerleşdirdiler.

Esger ýigit ilň soňragynda ornundan turup, egn-indäki goňur şinelini çykardy.

Ýaňy bir özümi ukynyň örüsine atyp irkilip ugran ekenim. Iki gyz ýene-de öz aralarynda esger ýigit hakynda pysyrdasyp başladylar.

— Hiý... a-gyz, oňa seret-le!

— Näme bar?

— Soldatyň döşüne seret...

— Sag tarapdan üçünji nyşana desantçynyň dälmi?

— Hawa. Biz ony samolýota münüp gören däldir öýdüp ýaňsyladyk welin... Ol-a samolýota münmek däl, ondan bökübem ýören ekeni.

— Desantçy.

— Edil özi.

Öwrülip esgere tarap sereden wagty menem onuň döşünde «Otličnik paraşýutçy» nyşanyny gördüm.

Esger ýigidiň ýaňky gyzlara gülkünc bolup görnen hereketleri, onuň uçmakdan elheder alyp ýaýaplamasynyň alamaty däl-de, harby bölümde süňňüne siňeň endikleriň biri ekendigi şundan soň bize öz-özünden belli boldy. Gyzlar bir-birleriniň ýüzüne «Biziň çakymyz-a beýle bolaýdy» diýen äheňde uýatly seredişin gülümsiresdiler. Esger ýigit töwereginde bolýan zatlardan bihabardy. Ol öz oturan kürsüsünde oňaly ornasyp, samolýotyň birsydyrgyn sesine meýmiräp, gözlerini ýumup, oýaly-ukuly halda oýurganýan ýaly bolup otyrды.

Käte bolsa onuň dodaklary sähelçe çyzylyn, ýüzüne ýylgyrma alamatlary çäýlyp gidýärdi.

Belki, ol häzir özüniň esger bolup öýlerine gaýdyp baran, — şol satlykly pursady düýşünde görýändir...

ILKINJI GAR

Mergen ir ertir oýanyp, penjiräniň önüne baran mahaly duýdansyz ýagan garyň töweregi ak çenk edip oturanyny gördi. Öýüň sag tarapyndaky hatara oturan, her tomus düşek atylyp kölegesinde oturylýan üç düýp tuduň üstünde üç-dört sany garga ardynjyrasyp otыр. Öwrülip mal ýatagyna sereden wagty, Mergen ol ýerde hemişe özünden öň turýan kakasynyň mal-garaň önüne ot atyşdyryp, indem sygyr sagyp oturan ejesiniň biraz beýle ýanynda çarşaga söýenip, «mahorka» tüsseläp duranyny gördi.

Şol arada, agşamky — uzakly gijesi bilen hyýalynda göç edip gezen, janyňa ýazgynlyk bermedik Aýperili pikirler ýene-de onuň ýadyna düşdi... Inçesagt, ýaşyl kepderi köýnekli gyz peýda bolup, onuň gözünüň önünde gezmeledi. Häzir onuň ýüzi düýnki mekdepdäkisi ýaly gaharly hem kineli dälidi. Gaýta şadyýandy. Ala gözler mähirli balkyldaýardy. Soňra Aýperi klubun ýeňsesindäki gytyjak ösen agaçlaryň arasyndan çykyp, ulugyzlara mahsus ýöriş bilen sallanyp ýöräp, mekdebe golaýlaşdy. Jaýa girip barýarka bolsa aýak çekdi. Mergeniň ýüzüne täsirli seretdi. «Diliňi ýuwutmadyk bolsaň, diý, oğlan bir zat!» diýen manyda gyjytly gülümsiredi... «Her niçik-de bolsa, Aýperi gowy gyz» diýip, Mergen birsalym hyýalyndaky gyzy synlap duransoň, düýnki «Harasatdan» soň hem ol baradaky pikiriniň üýtgemändigini öz önünde boýun aldy. Aýperini gowy görüp, ýüreginde özge gyzlardan ony ilerläp ugraly bári bu ýagdaý onuň gözünüň önünde häli-şindi gaýtalanardy.

Düýn arakesme mahaly Mergen Aýperiniň okuw ot-

agynda bir özüniň depderine dümtünip oturan wagtyna gabat geldi. Bu pursat onuň köpden bäri çemesine getirip bilmän ýören pursadydy. Mergeniň häzir gabadyna gelen bu amatly çolalykdan peýdalanasy geldi. Ol biraz ýaýdanc bilen gyzyň golaýyna bardy.

— Aýperi – diýip, onuň adyny tutdy.

— Näme? – Gyz edip oturan işinden başyny götermän onuň habaryny aldy.

— Aýperi, sen bilýäňmi?

— Nämäni bilmelimişim?

Aýperi başyny göteren çagy gapdalynda synpdaşy Mergeniň derçigip, dert-azar bolup duranyny gördi.

— Gelsiklem bolsa, gelsiksiz hasap etsenem, ony özüň bil, ýöne men seni gowy görýän...

Şu arada garaşylmadyk bir ýagdaý ýüze çykdy. Aňk-taňk bolup Mergeniň sözüni diňlän gyz birden näderini bilmedi-de, ýüzüni asyp gaharlandy.

— Häzir öýe bir baraýyn. Onsoň kakam seniň gowy görýäniňi gözüňe görkezer! - diýip, ýüzüni partasynyň üstüne egdi.

Mergen aljyrady. «Synpdaşlar bilse, gör, nähili masgaracylyk» diýen pikir kellesine geldi. Şu minutda onuň daşary çykyp, yňan tarapyna ylgap gidesi geldi. Ýöne gaçara-da pursat bolmady, gapa ýönelenem soldy welin, daşardan klasa girmäge çagyryňan janyň sesi eşidildi. Başa gelenini göräýmekden başga alaç galmady.

— Aýperi, saňa näme bolýar? – Synp žurnalyndan başyny göteren mugallym aşak bakyp, perişan bolup oturan Aýperiniň halyny sorady.

Aýperi başyny göterip ýuwardy. Mergene häzir ol geplese, bolan ähli zady şol bolsuna aýdysdyraýjak,

deň-duşlaň arasynda özüni utanja goýaýjak ýaly bolup duýuldy.

— Aý, dişim agyrýar – diýip, Aýperi gümürtiksi hymyrdady.

— Onda git-de, dogtora görün!

— Indi ganymat, okuwdan soň bararyn.

Bu gürründen soňam, aýby açylar öýdüp, ruhdan düşen Mergen wagty bilen özüni ele alyp bilmedi.

Atdan ýykylan ýaly esli salym özüni oňaýsyz duýdy. Hatarlaryň arasynda aýlanyp, özüniň tagta ýazan mysallarynyň işlenilişini barlap ýören mugallym Mergenini bireýýäm işlenmeli meseläni hem işlemän, itinip oturysyny görüp nägile boldy.

— Dänäýew, sen häzir özüniň nirede oturanyň bilýärmiň?

— Hawa, bilýän.

— Bilýän bolsaň, saňa rugsat, bar bilýän ýeriňe git! Sapak wagty başga dünýäde gezip ýören okuwçy maňa gerek däl!

Mergen özüniň sapakdan kowulmagyna ýüzüni asyp, il ýüzüne gaty gören ýaly hem bolsa, öz ýanyndan welin, ol muňa begendi.

Okuw otagyndan çykansoň, ol umumy korpusyň töwereginden ötse, direktora ýa-da beýleki mugallymlaryň birden birine duşup özüne: «Näme sapak mahaly entäp ýörsüň?» diýiljegini ýatlap, mekdep haýatynyň ýykylan yerinden geçdi. Haýatyň bu yerine mekdep ýolbaşçylary her ýyl telim gezek kerpiç ördürýärdiler. Ýöne sanlyja günden ýeňseki köçeden gatnaýan çagalar ony ýene-de öňki ötük hetdine getirýärdiler.

Mergen ýabyň boýunda bolan wakany arkaýynlykda

ýatlap, pähiminde saldarlap aýlanyp ýörkä, suwy ýatyrylan ýabyň içinde bir topar ýata suwuň balygyny tutup ýören oglanjyklara gabat geldi:

— Eý, näme palçyga bulasyp ýörsüňiz? – diýip, ol garabaşlaryna gaý bolşup ýören oglanjyklara habar gatdy.

— Balyk tutýas. – Oglanjyklaryň arasyndan biri oňa bada-bat jogap berdi. Beýleki biri bolsa «Ine, bulary gör!» diýýän manyda, guwanç bilen elindäki çöpe düzen balyklaryny depesine göterdi.

— Balyk köpmi?

— Tutup bilseň köp.

— Tutussam, menem paý edermisiňiz?

— Bolýar, gel, seniň diýeniň bolsun!

— Üşäňzokmy?

— Balyga bir gyzyssaň, soň üşemersiň.

Mergen ilki suwuň gyraragynda durup, özüne golaý gelen balyklardan tutdy. Tötänlikde aýagy suwa giden-den soň bolsa, çyzganyp suwa girip, o-da oglanjyklaryň biri boldy. Mergen üst-başyny gara läbik edip birtopar balyk bilen öýlerine gelen mahaly onuň elleridir aýaklary üsemekden ýaña gök nil bolup gögeripdi.

* * *

Mergen bu gün mekdebe göwünsiz ugrady. Ol öz ýanyndan «Aýperi agşam kakasyna «Şol oglan meni öz günüme goýanok» diýip, arz edendir. O-da häzir mekdepde meniň bilen gürleşmek üçin mugallym bilen gelerime garasyp oturandyr. Klasa girip-girmänkäm, kimdir biri: «Dänäýew, sen mugallymlaryň otagyna barmaly» diýer,

ol ýerde bolsa utanyp gyzarmaly bolar...» diýip, pikir etdi.

Ol mekdebiň howlusyna gelip giren wagty, oglangyzlar üýsüşip, garly meýdanda uly gowur bolsup, gar zyňşyp oýnaýardylar. Bir-birleriniň atlaryny tutuşyp gykylyklasýardylar. Şatlyk dik asmana göterilýärdi.

Aňyrdan keýpsiz ýöräp gelyän Mergen girelgä golaýlaşan mahaly, galdalda gar zyňşýanlaryň biriniň tokgalap zyňan gary gelip, patlap onuň arkasynda pytrady. Ol cytylyp kibitiniň üstünden yzyna sereden mahaly, boýdaşlary bilen goşulyşyp gar zyňşyp duran Aýperiniň ýylgyryp, hiç zatdan habarsyz bolandan bolup, aňyrsyna öwrülenini gördi...

ÝAGŞYLYKDAN ÄTLÄP BILMEÝÄN ŞAHYR
(*Agageldi Allanazarowyň döredijilik portretine strihler*)

I

Şeýle bir hakykat bar: ynsan balasy öz islegine laýyk ene-atasyny, dilini, milletini, Watanyňy saýlap-seçip alyp bilmeýär. Bu zatlaryň ezeli, gudraty güýçli Allanyň emri bilen bolýar.

Emma ýene-de bir hakykat — ynsan balasynyň öz göwnüne görä saýlap-seçmäge hukukly zatlary hem bar.

«Dostluk» bilen «şahyrlyk» şu ýokarky hakykatlaryň haýsyna degişlikä?! Men galamdaş dostum Agageldi Allanazarow hakynda hyýallara berlenimde, ilki bilen, näme üçindir, şu sowal kelläme geldi. Soňam Agageldiniň bütin ömrüni hem döredijiligini göz aýtymyndan geçirip, «dostluk» bilen «şahyrlygyň» ezelidigine, Hudaý tarypyndygyna gol berdim, bu zatlary adam ogly öz islegine laýyk saýlap-seçip alyp bilýändigine ynandym.

II

Onuň maňa: «enebaşgam» diýip ýörelä bäre köp ýyllar geçdi. Onuň beýle diýdigi: «doganym!» diýdigi. Muňam sebäbi — biri-birimize düşüşligimizden, beletligimizden, biri-birimizi küýsäp ýörmegimizden. Şonuň üçin halk ýazyjymyz Hudaýberdi Diwangulyýew käte Agageldini gözläp: «Hany, ol hemme zady başgaň?» ýa-da «Ol planetasy başgaň nirede?» diýip, degişme bilen maňa ýüzlenmegi ýöne ýere däl. Muny eşiden Agageldi: «Ýok, «planetasy» diýseň gaty ýakyn bolýar, indikile meni soranyňda «Galaktikasy başgaň hany?» diýsene» diýip, düzediş berip güldürýär.

Dogrudanam, Agageldi bilen ikimiziň biri-birimize

«başgalygymyz-a» çyn. Ol-a Türkmenistanyň iň günortasy — Tagtabazar etrabyňyň Marçak obasynda doglup, önüp-ösen, menem — demirgazyk Türkmenistanyň gadymy Ürgenç topragynda kemala gelen. Ýöne näme, biri-birinden örän uzakda doglup, ýaşap, ýakyn bolup bolýan ekeni. Edil sonuň ýaly bir obada önüp-ösüp, okap, soňam biri-birinden örän uzak hem bolup bolýan ekeni. Durmuşyň täsin, düşündiriş berilmeyän oýunlary-da bi. Agageldi barada aýdylanda bolsa, bizi ýakynlaşdyran zat — POEZIÝA diýmelidirin. Asyl, bu gürrüňleri gozgap goýberen hem onuň mundan baş ýyl ozal «Türkmenistan» neşirýatynda çap edilen «Söýgi pursatlary» diýen goşgular kitabydyr.

III

Ilki onuň goşgular ýygýndysynyň adyna ünsi çekesim gelýär. «Söýgi pursatlary». Hawa, Agageldi Allanazarowyň bu hysyrdyly durmuşa, adamlara, tebigata, ýasaýşa bolan söýgi pursatlary örän kän. Bu şahyryň her güni, aýy, ýyly — söýgi pursady, has takygy, onuň her demi — söýgi pursady. Sonuň üçin hem Agageldi adamlarda özüne söýgi pursatlaryny döreden, döredip ýören, mundan buýana-da döretmäge ukyply şahyr. Eýsem, mende Agageldä bolan söýgi pursatlary haçan döräp başladyka?!

Men ol wagtlar «Garagum» (öňki «Sowet edebiýaty») žurnalynda işleýärdim. «Agageldi Allanazarow» diýip şo ýerde eşitdim. Şol jurnalda çap edilýän «Ýedi däne» diýen powestiň korrekturasyny okap, her sözlemi, abzasy, bölümi özüne muwapyk many-mazmun dänesinde doly ol eseriň awtoryna gözüm gidipdi. Ol proza bolsa-da,

edil goşgy ýalydy. «Ýedi dänäni» okap, özümiň goşun gullugyna alyn- mandygyma, dogrusy, kemsindim. «Gulluk eden bolsam, menem adam ömrüniň bu döwri barada bir zatlar ýazardym» diýip, ahmyrlyja pikir edipdim. «Be, entek meniň bilmeýän ýazyjylarym bar eken-ow?! Bu ýazyjynyň ýene nähili kitaplary barka?!» diýip oýlanypdym. Garaz, men ony şo wagt ýaşy babatda özümden kän uludyr öýdüpdim. Görüp otursam, Agageldi Allanazarow öz deň-duşumyz eken. Men muny «Ýedi dänäniň» çap edilen žurnalynyň nusgalyk ekzemplýary çykyp, galamhaky goýuljak bolnanda baş redaktorymyz Kerim Gurbannepesowyň «Atam, (žurnalyň jogapkär sekretary Ata Söýünow) şu powestiň awtory Moskwada okaýar, student oglandyr. Gonoraryny birneme artygrak goýaýgyn, «Ýedi dänäniň» puly oňa ýedi gezek doýar ýaly bolsun» diýen degişmeli tabsyrygyndan bilip galdym. Soňam Kerim aga proza bölüminiň müdiri, ýazyjy Ogultaç Orazberdiýewa ýüzlenip: «Muňa ýaş ýazyjy diýer ýaly däl. Kämil. Şu ýigidiň ýene şunuň ýaly powesti bolsa, özi gelende ýa-da okaýan ýerine hatjagaz ýazyp, sorap alyň» diýipdi.

Kerim Gurbannepesow oňa aýratyn üns berensoň, Agageldi Allanazarow diýilýän ýazyjyny meniň göresim geldi.

Şondan köp wagt geçmänkä, bir gün, ynha, uzyn boýly, saryýagyz, syratly bir mylaýym ýigit redaksiýa geldi. Tanyşdyk, gürleşdik, görsek, ol öz eseri ýaly ýakymly ekeni, jynymyz alyşdy. Şoda-şodur, ýolda-yzda gabatlassak, gadyrly salamlaşyp ugradyk. Edebiýat institutyny gutaryp, Aşgabada gelensoň, ony ykbaly köpleriň, şol sanda meniňem işim düşüp durar ýaly ýerlerde işletdi:

«Türkmenistan» neşirýatynda redaktor, Ýazyjylar birleşiginiň ýanyndaky edebiýaty wagyz ediş Býurosynyň direktory, Metbugat baradaky komitetiň başlygynyň orunbasary boldy. Häzirem, ykbalymyz ýalkap, üç ýyl bäri bir ýerde — «Türkmenistan» neşirýatynda bileje işleýäris.

IV

Keýpiňi gaçyrýan wakalaryň, gep-gybatlaryň üstünden degişme, ýumor, gülki bilen seretmegi başarýan Agageldi Allanazarow nirede, haýsy işde işlese-de, ol giň göwrümlilik, mertlik, zehinlä gadyr goýmak bilen göwünleri awlaýar. Belki, şu zatlar üçindir, köpleriň oňa ýakyn durasy gelýär. Meniň ýaly ynanjaň, sadalaryň-a gözlegi Agageldi ýaly hossar bolmagy başarýan ýigitlerde.

Uruş ýyllarynda goltugynda Göroglynyň kitabyny göterip, hüjüme okdurylan türkmen, ýa-da Nurmyrat Saryhanow aýtmyşlaýyn, göz dikip oturan dünýe maly — guba düýesini berip, Magtymgulynyň kitabyny edinen türkmen hiç haçan aýdym-sazsyz, goşgy-gazalsyz oňmandyr. Bü-ýä bir. Ikinjiden, ýüpek bilen saryýagyň bozulmaýsy ýaly, hakyky goşgy mydama ünsi özüne çekip gelipdir. Üçünjiden, halkymyzyň şahyrana halkdygy folklorymyzdyr klassyk edebiýatymyzdan görnüp dur. Dördünjiden, türkmen edebiýatynda şahyr azlyk edenok, ýöne şahyr bar, şahyr bar. Olaryň hakdan içenleri baradaky söhbet bolupdy, bolaram. Şu zatlar üçin, Agageldi Allanazarowyň ULULAR ÜÇIN ÝAZAN GOŞGULARY HAKYNDÄ sähetli günleriň birinde köpden bäri içimi dökesim gelip ýörädi. Şu gün, ynha, men şu şahyr dostum barada, gürlemegi ýüregime düwdüm.

Ýaňy ýokarda «Ulular üçin ýazan goşgulary hakynda» diýen sözleri uly harplar bilen ýönelige ýazmadym. Sebäbi zehin rysgalyny eçilibilipdir. Diýjek bolýan zadym — Agageldi Allanazarow edebiýatymyzyň proza, çagalar edebiýaty, kinodramaturgiýa «frontlarynda» birçe «söweşip», özüni ykrar etdiren edebiýatçy! Men bolsa, ony häzirkî zaman poeziýasynyň pälwanlarynyň biri hasaplaýaryn.

V

Edebi žurnal 1977-nji ýylyň 1-nji sanynda 12 sowaldan ýörite anketa bilen şo döwürdäki ýaş ýazyjylaryň 22-sine ýüzlenipdi.

«Tankydyň öz döredijiligiň baradaky pikirlerine nähili garaýaň? Öwgi öz döredijiliginde gowy täsir edýändir diýip hasap edýärmiň ýa-da tankyt?» diýlip berlen şol anketanyň 6-njy sowalyna Agageldi Allanazarow şeýle jogap beripdi: «Obýektiw tankyda sarpa goýýaryn. Men gije-gündiz çişirilip ýörülen, «alar-alar» bilen bir zat ediljek bolunýan, töweregi bir süri «agaly» ýaş şahyr däl. Şol sebäpli hem men öwgi barada hiç zat aýdyp biljek däl.»

Agageldi bu jogabyny juda dogry ýazypdy. Edebi ýoluň başynda, ol öwülmändi, anketa beren jogabynda aýdysy ýaly, öwginiň nämedigini bilenokdy, sonuň üçinem, ýokarky berlen sowala şeýle jogap ýazypdy. Ol edebiýata «öz göbegini özi kesýän ýetim» bolup gelipdi, «ýetim» bolup edebiýatda özüni ykrar etdirmeli bolupdy. Ýetimligiň bolsa, ýasaýsýň haýsy ýerinde bolsa-da, ýüzüne köz degsin! Sebäbi ýetimlik seni mydama hoş söze, goldawa mätäç edýär. Mätäç mahalyň hem kim saňa

sähelçe ýagsylyk eden bolsa, sahyr aýtmyslaýyn «seniň üçin şondan eziz Adam ýer ýüzünde ýok». Ol adam eden ýagsylygy bilen hakydaňda hemişelik galýar.

Agageldi Allanazarowa-da köp kişiden ýagsylyk görmek nesip edýär. Şonuň üçinem, ol ýagsylygyň nämedigini kişiden soranok. Özüne sähelçe ýagsylyk edenleri diliniň senasy edip ýör.

Hawa, ol ýagsylygy-da, ýamanlygy-da ýadyndan çykaryp bilenok. Ýöne ýagsylyk edenleri ýygy-ýygy ýatlamagy halaýar.

Şu ýerde «Eýsem, Agageldiniň özi adamlara nähili ýagsylyk etdikä?!» diýen kanuny bir soragyň ýüze çykmagy mümkin. Men onuň adamlara eden hyzmatlary barada ýeke-ýeke agzap durmaýyn, beýtsem minnet bolar, onsoňam Agageldiniň özem halamaz. Ýöne bir zat anyk: Agageldi ýagsylygy depeläp, onuň üstünden ätläp bilenok. Diýmek, ol ýagsylyk etmäge ukyply hem mydama höwesek. Men şonuň üçinem, onuň şu häsi-ýetini şu ýazgylaryma SÖZBAŞY edin dim.

Meniň «enebaşgandan» ýagsylyk görenler barmak бүкүп hasaplardan köp. Olaryň ýeri gelende, bir gün özleriniň dil açjakdygyna ynanýaryn.

Esasy gürrüňden — Agageldiniň poeziýasy baradaky söhbetden daşlaşýanymy bilsem-de, onuň ýene bir bolsy barada aýdasym gelip dur. Ol hem degişme bilen hakykaty aýtmak häsiýeti.

Käte ol maňa burnuna salybrak, ýuwaşjadan, bir gözüni gypyp goýberýär. Menem şonda oňa düşünmeýändigimi duýdurýaryn. Onsoň ol kimdir biriniň hereketine çalaja öýkünýär welin, men biygtyýar gülüp başlaýaryn. Sebäbi kim hakda gürrüň barýandygy aýyl-saýyl bolýar-da,

şol adam göz öňüne gelyär. Men şonda oňa: «Eger sen ýazyjy-şahyr bolmadyk bolsaň, hökman artist bolardyň» diýýän. Ol bolsa: «Elbetde! Dogry! Artist-ä däl welin, ýöne artistler, sükür, ýazan gahrymanlarymyz bolup oýnaýarlar-a. Näme, ýalanmy?» diýýär. Hawa, tas ýatdan çykan ekeni, hakykatdanam, onuň eserleri esasynda «Hoş gal, meniň Parfiýam!» hem-de «Meniň ýaslygymyň dessany» atly iki sany reňkli çeper film döredildi ahyrýn!

Men ýene onuň döredijiligi barada oýlanýaryn. Şu wagta çenli ululy-kiçili 25 sany kitaby dürli dillerde çap edildi. Sonuň hem «Şol bir gezek uçan it» atly Ýaponiýada çykmalý kitabyňyň öňüne bütin dünýä meşhur ýazyjy Çingiz Aýtmatow sözbaşy ýazdy. Şu hakydama gelip, oňa: «Çingiz Aýtmatowyň ünsüni çekip ýören bolsaň, biziň saňa gözümiz öwrenişipdir. Tüweleme, ýazan kitaplaryň bir är ömrüne ýeterlik!» diýip, degişjek bolýaryn.

Ol öwlenide käbiriniň bolsy ýaly gaýşarylmaýar-da, tersine, sesini çykarman, bir elini ýüzüne tutup, ýylgyrýar-da, «baş egip» durýar...

VI

Geliň, indi bu täsin şahyryň täsin poeziýasynyň täsirleriniň teswirini synlalyň:

Her bir çyn şahyr beýleki bir şahyrdan tapawutlanyp bilýändigigi üçin, başga şahyrlara meňzeş däldigi üçin gymmatlydyr. Agageldiniň goşgularyny gymmatly görkezýän tapawutlar kän.

Agageldi Allanazarowyň köp zada, tas hemme zada degişli bolup duran goşgulary bar. Bu eýýäm — «Söýgi pursatlarynyň» bölümleriniň atlaryndan hem görnüp dur: «Göroglynyň mekanynda» atly bölüm — şahyryň dogduk

ýurdy Türkmenistan, esasan, gadymy hem müdimi gözeli Pendi illeri barada bolsa, «Söýgi pursatlary», «Ýazgy depderimiň sahypalary» diýen bölümler — durmuş, älem-jahan, Adam hem onuň borjy, söýgi gatnaşyklary hakyndadyr. «Gara deňziň tolkunlary» bilen «Garly Moskwa» bolsa, şahyryň aýak basan ýerlerinde başdan geçiren täsin duýgularynyň şahyrana beýanydyr.

Agageldi nirede, näme hakda ýazsa-da, ol hökman TÜRKMEN ŞAHYRY bolup ýazýar. Dogrusyny aýdan ýagşy, Türkmenistanda ýaşap, türkmen bolup, türkmençe goşgy ýazyp, türkmen şahyry bolup bilmän ýören goşguçylarymyz bar.

Emma Agageldä Türkmenistanda bolup ýa başga ýerde, tapawudy ýok, oňa türkmen şahyry diýip arkaýyn, çekinmän aýtsa bolar. Onuň türkmen tebigatyna, türkmen milletine, türkmeniň geçmişine, şu gününe, geljegine bolan egsilmez buýsançdan, guwançdan, ynamdan yňdarylyp gaýdan setirleri — türkmen adamlarynyň ýürek syrlarynyň açarydyr. Öňden aýdysymyz ýaly, Watan, il-ýurt temasından döreden goşgularyna şahyr «Göroglynyň mekanynda» diýen at goýupdyr. Bütin türki halklarynyň hemmesiniň milli hem ruhy guwanjy Göroglynyň mekany diýip, şahyr Türkmenistana düşüňär, ynanýar. Bu onuň öz ýurduna bolan uly söýgüsinden nyşan. Agageldiniň şeýle söýgüsi bolansoň, ol «ol türkmen topragynyň ýakymly şemalyny zenan demine» deňese, ondaky «ak bedewi iliniň arzuwyna meňzedýär», «oturyp-oturyp, atalaryň ýurdy giňden tutanyna begenýär». «Gelsigine gelen asuda türkmen çölüniň ürgün çägesiniň zerrelerini altyn tozgasyna kybapdaş hasaplaýar», «ol çöldäki otlap

ýören Gyraty görensoň», «Göroglynyň hem şu golaýda bolmalydygyny» başlaýar.

Käbir şahyrlar ýaly, Agageldi Allanazarow söz bilen, setir bilen «oýun» etmeýär. Göwnüne gelsi ýaly, kalbyna goýlusy ýaly kagyza geçirýär. Ýa-da «Meniň Andy akgam» goşgusynyň setirleri bilen aýtsak: «...Görenje zatlaryny ösdürmän, kemmän gürrüň berýär...» Asyl, onuň özüniň durmuşda bolsy hem ýylma däl. «Näden nä bolarka?» diýip ýörenok. Onda bir üýtgeşik mähir, ýylylyk, mylaýymlyk bar. Muny onuň «Pendi baýyrlary» diýen setir bilen başlanýan goşgusy hasam aýdyň görkezýär. Bu goşgy, meniň pikirimçe, kiçijik şahyrana çarçuwa salnan Agageldiniň syraty ýaly.

Käbir şahyr «Men türkmen!», «Men Türkmenistany söýýän!» diýip näçe ýazsa-da, oňa ynanyp bolanok, onuň sebäbi, şol aýdylan sözün sowuklygy, ýakymсызlygy, adressizdigi.

Kerim Gurbanpesowynyň sygyrlaryna beletler onuň ýaşlygynyň ilki Gökdepe etrabynda, soň Tejen sebitlerinde geçendigini ýa-da Berdinazar Hudaýnazarowynyň goşgularynyň muşdaklary onuň Ýerbentde doglandygyny bilerler. Agageldi Allanazarow hem edil şu şahyrlar ýaly poeziýa konkretlige gadyr goýýan, durmuşy şahyr.

Agageldiniň «...mahal-mahal, diýseň ýüregi küýsäp, öz Pendisine guş bolup uçup gelyändigini» goşgulary görkezip dur, onuň mydama seýdip gelip durandygyna ynanýarsyň. Sebäbi — ol ýerde onuň güneyde «gara öýe söýenip, gyzlaryna, saglyk, döwletlilik, abraý diläp oturan enesi otyr...» Şahyr şu ýere gelse — «ýene-de öz ornuna gelyär, ýene-de ol «uçsam diýip, çapyp ýören Ägeldi» bolýar. Hany, şu sözlere ynanmabilseň ynanma-

da! Geliň, şol goşgynyň soňky bendini bile okap göreliň:

*«...Uçup ýörün jokarsynda Pendimiň,
Berip höwesime, söýgime gerim.
Hol aşakda meni uçuran toprak
Hem hemişe gonmak isleýän ýerim...»*

Men Agageldiniň goşgularyny okap, onuň öz goşgularyna, goşgularynyň bolsa, oňa juda meňzeşdigine haýran galdym. Ynha, bu cýn şahyrlykdan nýsan. Ynha, bu köp goşguça ýetdirmeýän elýetmez şaha. Goşgulary Agageldä düşünmäge bir usul bolup görünýär: «Kakam hakynda goşgy», «Meniň agalarym — esger ýigitler», «Çölüm, seniň giňligiňe guwanýan...», «Oglankam-a pökgä meňzeýärdi Gün...», «Bulutlaryň ýüzi gök-dalak ýene...», «Güýz», «Ýigdekçekäm bir gelini söýdüm men...», «Aý barýar aýagynyň burnuna gözläp...», «Ýeke galan günüm böwrümi diňläp...», «Aşgabadynyň alkymyn-da», «Tolkunlar», «Restoran gämi», «Deňiz gijesi», «Ukusyz gije», «Garly tokaý», «Şemal» ýaly başga-da kän-kän goşgular Agageldiniň belet zady hakynda özüçe, üýtgeşik gowy goşgular ýazýandygynyň güwanamalarydyr.

«Söýgi pursatlarynyň» liriki gahrymany «ýaşlygynyň ak gämi bolup kenardan daşlaşýandygyny syzsa-da», «tasanyp, kinä çolanyp giden gyzyň yzyndan seredip», özüne «çoça ýokdur, bu dünýede meniň dek» diýse-de, «Söýginiň hyzmaty — indi biz goşa» diýip, bu jadyly duýgynyň gadyryny bilýär, ol göwün beren gyzyny «otuz iki ýyllap... kalbynyň köçesinden gatnadyp» bilýär. «Atasy Kymyş duzçy ýaly has garrap, hyk-çokly gojalyga ýetende-de, şol melegiň daşyndan ýigit bolup aýlanjag-

yny», «eňek atyp jahandan ötüp barýarka-da... şol gelin göz önüne gelse, ölmeli günü ölüp bilmejegini» bilýär. Eger... «soňky ýola ugrayanda-da, şol gelniň önünden cykjagyna» ynanýar, şeýle boljagyna senem ynanýarsyň. Megerem, «ideal söýgi» diýilýäni — Agageldiniň wasp eden söýgüsi bolsa gerek! Bu şahyryň söýgi hakda şeýle ajaýyp goşgularynyň bardygyny şu wagta çenli bilmän gezendigime birhili özümden özüm utandym. Bu goşgudaky pikirler ýuwan söýginiň «ýandym», «köýdüm», «bişdim» diýen ýaly suwjuk sözleri däl. Olar — gunt düşen ýaly agramly, gaty ajyganynda iýen tagamyň ýaly lezzetli, el bugdaýynyň çöregi ýaly özli, dünýäň daralanda, iň ýakyn dostuňdan eşidýän sözleriň ýaly melhemli. Iň esasy hem, asyl Türkmen ýaly agras, saldamly türkmeni sygyrlar!

Göräýmäge hyýrsyzrak «enebaşgamyň» kalbymyň şeýle näzik, süýji duýgularynyň mesgenidigine, onuň «Gara deňziň tolkunlary» diýen bölümdäki goşgularyny okap, hasam göz ýetirdim. «Gara deňziň tolkunlaryny» synlap, men öz-özüme şeýle pysyrdadym. «Eger elimden gelsedi, her ýyl dync alasy gelen wagty Agageldini öz islän deňziniň boýuna iberip, oňa deňiz hakda, söýgi hakda goşgular toplumyny ýazyp gelmegi sargardym, haýys ederdim, tabsyrdadym, buýrardym!»

Kitapdaky aýratyn ýakymly täsir galdyrýan goşgularyň biri hökmünde «Kakam hakynda goşgy» diýen sygryny agzasym gelýär. Bu goşgy meni Agageldi bilen gatnasyk açyp ýören günlerime äkitdi. Bir gezek ol: «Meniň traktorçy kakam bar. Arada oba baranymda: «Ynha, şuny ýazan oglan şahyr ekeni» diýip, seniň aýallar žurnalynda çykan «Saňa indi başga näme diýeýin»

atly goşgyny maňa görkezdi. Seni okaýarlar-la, köpräk ýazybermeli» diýip begençli aýtdy. Şonda Agageldiniň akgöwünligine haýran galsam, kakasyna hoş sözi üçin gaýybana minnetdar bolupdym. Hawa, Agageldiniň şu goşgusyndaky atanyň obrazy — mukaddesligiň, halallygyň obrazy. Atasy hakda goşgy ýazmadyk şahyr ýokdur, ýöne atanyň obrazyny şeýle belent derejä göterilişini özüm-ä birinji gezek görýärim. Eger atalar hakda goşgularyň konkursy geçirilsedi, onda Agageldiniň şu goşgusy hökman baş baýraga mynasyp bolardy. Çünki öz atasynda Hudaýyň keşbini gören Ogla «Berekella!» diýmezlik namartlyk bolar.

Bu goşgy ýene bir hakykaty — öz awtorynyň edebiýatyň we medeniýetiň dünýä derejesinden habarlydygyny aýdýar. Metafora hökmünde Isa pygamberiň adynyň bu goşguda getirilmegi ýöne ýere däl, şeýledigi swilizasiýadan habarly okygy üçin düşnükli.

Goşgyny okap, «iliň gyz-gelnine gyýa bakmaýan, gerek bolsa, toý palawyny bişirip, gerek bolsa, öwliýä gidip, merhum üçin jaý gazyp ýören», «agras Allanazar aganyň her oturan-turan ýerinde geplejek bolup ýörmeýändigine», «käbir enäniň agtygyna Allanazar ýaly gowy Adam bolmagyny isläp, oňa sonuň adyny goýandyklaryna» ynanýarsyň, guwanýarsyň. «Elli alty ýaşda älemde ötenligine-de» gyýylýarsyň. Sebäbi ol:

«Halal aşym nesip etse bor» diýip,

Haramdan özüni cetde saklardy...»

Ähli kakalaryň şu goşgudaky kaka ýaly bolmagyny arzuw etdirýän bu goşgynyň wakalary, epizodlary kartina ýaly göze görünýär. Bu bolsa, şahyryň azabynyň ýerine gowşanlygynyň alamaty.

Şeýle goşgulardan Agageldiniň içki ruhy güýjüni, poeziýasynyň berkligini, durmuş ýörelgesini duýup bolýar.

Agageldi Allanazarowyň goşgulary hakyky poeziýanyň hakykata eltýän mydamalyk ýoldugyny ýene bir gezek tekrarlaýar.

Hudaýtarapyn talantyň bolmasa, ylym-bilim bilen ýazyp bolmajak setirler Agageldiniň «Söýgi pursatlarynda» kän.

*«...Ýoguny ýat etmek — barlaryň borjy,
Olar — dutarymda tükeniksiz heň.
Meniň agalarym, äpet ajaly
Köp milletler bilen bölüşdi des-deň.»*

ýa-da:

*«...Öýde ol geleli köp zat üýtgedi,
Otaglaryň içi hüwdüden doly.
Ederini bilýär akja bäbejik,
Ejesiniň bagsy çykary ýaly.»*

ýa-da, «Durmuş» atly bir bentlik goşgynyň göterýän «ýüküne» bir serediň:

*«Durmuş — bu-da dört tekerli araba,
Mündi çagalarym her ýandan gelip.
Aýalym ikimiz oňa goşlan at —
Çapyp barýas indi biz ýüzin salyp».*

ýa-da:

*«...Gözüm gidýär, uçup bilýän zatlara,
Şolaryň seýlinde meniň höwesim.
Aýdym aýdyp, soňam ony kowalap,
Ýetip alaýasym gelýär öz sesim...».*

ýa-da:

*«...Ýapraklar güýzümiň kerweni — göçi
Ýapraklar dünýämiň çözlenen saçy...».*

Geliň, indi şahyryň begenen pursatlarynda saýraýşyna gulak asalyň:

*«...Gapdalymda arzuw edip ýetenim,
Çogup otyr ýakasyndan keteniň...».*
*«...Bir gowy ümsümlik,
Diňle-de otur,
Bagty düşündirip bolanok käne».*
*«...Ýeke galsam, Aýam aşak düşürip,
Men onuň bilenem gürleşiberýän».*
*«...Her gezekde seni ýatlan mahalyň,
Köwşüm düşüberýär meniň önüme».*
*«Çarlaklaram tolkun bolaýsa gerek —
Tolkunyňam juda uçmak isläni».*
«...Tolkunlar güwleşip haýat ýykýarlar».
«...Gys gar bolup özün dünýä paylap ýör».
«Çal saç bulutlaryň obasyn gördüm».

Hawa, Agageldiniň goşgularynyň hem ähli gowy sygyrlarda bolsy ýaly, içki hem daşky gözelligi ýeterlik. Olary duýmak, görmek üçin sende hossaryň hyrydar nazary bolmaly. Kalbyňy keşdeleýän ol goşgularyň her biri aýratyn gürrüň edeniňe degýär.

*Türkmeniň ýüregi — älemiň syry,
Her ýeten ol syry tiribem bilmez.
Türkmeniň taryhy — dünýäň taryhy,
Bir girseň, içinden çykasyň gelmez —*

diýýän Agageldi Allanazarowyň goşgulary Türkmenistana hem onuň adamlarynyň kalbyna syýahata aýlaýar,

çagyryýar. Olaryň köpüsi: «Wah, şu goşgyny näme üçin men ýazma- dymkam» diýdirýär.

Zehiniň oýny köp. Şonuň birisi her şahyryň özüçe täze söz düzümlerini döretmegidir. Bu meselede hem Agageldiniň poeziýasy onuň ýüzüni gyzartmaz. Çünki ol ön eşidilmedik däl sözleri gulaga ýakymly eşitdirmegi başaýar.

«Seni görsem, göwün örim giňeýär...»

«Syçradýar ýüzüňe şorawja damja...»

«Deňziň öwresi birden çolardy...»

«Garaňkysyn boýlap tereň gijäniň...»

«Aýlansyp ýör apasaklap çarlaklar...»

«Bir seretsem, menem köwsarlap ýörün...»

Poeziýa muşdaklarynyň mysal alnan setirlerindäki söz düzümlerine üns bermegini isleýärin. Bular täsin şahyrana gönençlerdir. «Göwün örim», «şorawja damja», «deňziň öwresi», «garaňkyny boýlamak», «tereň gije», «apasaklaýan çarlaklar», «köwsarlap ýörmek» sygyr setirlerinde nähili täze, neneňsi üýtgeşik, niçiksi ter ýaňlanýar. Esasy zat bolsa, bu gönençler — täze şahyrana tapyndylar Agageldiniň hut özüniňki, bulary başga bir şahyryňkydan tapmarsyň. Her şahyr sygyr şalygyna şeýle aralassady, poeziýamyz, gör, nä derejede baýlaşardy.

Ýene-de bir zat: «Söýgi pursatlarynda» wagtlaýyn goşgy hasaplanýan sene goşgusy ýok. Ählisi hem mydama okaljak, ömrüň ähli paslyna degişli. Şonuň üçinem Agageldiniň kalbyna «köwsarlan» pikirler oňa «içini dökdüripdir». Göýä ol goşgularyny gaty köp ýerde özi üçin ýazan ýaly. Bu şeýle-de bolmaly. Adam ogly özüne,

heý-de, erbet zady rowa görermi, özüne ýaran ile-de ýaraýar-a.

Ýene-de bir zat: şahyr Agageldi Allanazarow bu kitaby maňa mundan baş ýyl öň — 1992-nji ýylyň 4-nji noýabrynda ak arzuwlaryna ataryp beripdi. «Söýgi pursatlarynyň» meniň bosagamdan ätlänine baş ýyl geçipdir, men bolsa, hakykatdanam, biagyrylykdan oňa wagtynda üns bermändirin. Goý, ol meni bagyşlasyn! Gapymyzda gögeren gülüň, ýabymyzdan akan suwuň, gyssanaňda tasap gelen söwer dostuň... we ýene soňa meňzeşleriň gadyry ahyry bilinýär. Goý, bu ýazgylar — Şahyr bilen Şygra goýlan gadyrdan nyşan bolsun!

GURBANÝAZ DAŞGYNOW,

Şahyr.

«Sowet edebiýaty». 1997 №11.

AWTOR HAKYNDÄ KELAM AGYZ

Agageldi Allanazarow 1948-nji ýylda Tagtabazar etrabynyň Marçak obasynda doguldy. Ol şol obadaky orta mekdebiň 8-nji synpyny gutaryp, Mary şäherindäki 2-nji peduçilişsede okuwyny dowam etdirýär. Ony tamamlap bir ýyl Mary şäherindäki 6-njy orta mekdepde başlangyç synp mugallymy bolup işleýär.

1969-1971-nji ýyllar aralygynda ol Litwada dessantçy goşun bölüminde gulluk edýär. Harby gullukdan soň Moskwanyň A. M. Gorkiý adyndaky edebiýat institutyna okuwa girýär we ony tamamlap, 1976-njy ýylda Aşgabada gelip, «Türkmenistan» neşirýatynda redaktor bolup işe başlaýar.

1983-1988-nji ýyllar aralygynda Agageldi Allanazarow Türkmenistan Ýazyjylar birleşmesiniň Çeper edebiýaty ýaýradyjy edarasynyň başlygy bolup işleýär. 1988-1992 ýyllarda ol «Türkmenistan» neşirýatynyň baş redaktory. 1992-njy ýylda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky neşir işleri boýunça Komitetiň başlygynyň orunbasarlygyna bellenilýär. 1995-nji ýyldan 2001-nji ýyla çenli «Türkmenistan» neşirýatynyň başlygy bolýar. 2001 -nji ýylda Türkmen döwlet kitap palatasynyň başlyklygyna bellenilýär. Häzirki wagtda ol Türkmen döwlet neşirýat gullugynyň ulgamynda işleýär.

Agageldi Allanazarow döredijilik işine mekdepde okaýan ýyllarynda başlaýar. 1964-nji ýylda onuň «Ussanyň jogaby» atly goşgusy we «Lageriň säheri» atly hekaýaty «Mydam taýýar» gazetiniň sol bir sanynda çap edilýär. Peduçilişsede okan ýyllary onuň goşgulary met-

bugat sahyplarynda ýygy-ýygydan peýda bolup ugraýar. Agageldini Moskwanyň Edebiýat institutyna getiren hem onuň şu eser ýazmak arzuwy bolýar.

Häzir Agageldi Allanazarow «A» ýazýan, «At gaýraty», «Üç murtlak kapitan», «Ertekiler», «Şadyýan harplyk», «Şol bir gezek uçan it», «Çölüň deňiz günleri» ýaly çagalara niýetlinilip döredilen, şeýle hem «Ýedi дәne», «Iner ýüki», «Çat açan menzil», «Söýgi pursatlary», «Ýoldan gelen hat», «Gyratyň howalasy», «Kalbyma we alysa syýahat», «Ojak» ýaly türkmen dilinde neşir edilen 30-dan gowrak kyssadyr goşgular kitaplarynyň eýesi.

Onuň eserleri dünýä halklarynyň hem onlarçasynyň diline terjime edildi.

Ol Türkmenistanyň ýaşlar baýragynyň (1983), «Watan bolan söýgüsi üçin» medalyň eýesi.

Agageldi Allanazarowyň «Ýedi дәne», «Çat açan menzil» powestleriniň esasynda iki sany çeper kino döredildi. Onuň «Tilkiniň doglan günü» pýesasy teatrlaryň ençemesiniň sahnasynda goýuldy.

MAZMUNY

ÝOLDAN GELEN HAT	5
Türkmenistan.....	6
«Ötmejek ýalydy gysyň möwriti»	7
Watan.....	8
Ýagys	9
Oglanjyk.....	10
«Gün penjesin uran çagy penjirä»	11
Garagum	12
«Eziz janym — şol neresse oglumy»	13
«Ine, meniň öýüm, mähriban öýüm»	14
«Oglanlygyň — bahar paslyň»	15
«Çek sen, Göroglynyň söwer gyratyn»	16
«Aýa menzeş bir gözeliň»	17
Doldy, gyz.....	18
Gaýdyp gelýän duşusykdan.....	19
«Galamdyr kagyza höwrügiň ýörün»	20
«Frontçynyň oglunyň gürrüňi»	21
«Kyrk ýyl bäri esgerden hat gelenok»	23
«Gezelenje çykdy çagajyk ýene»	24
«Günüme goýmady jahyllyk meni»	24
«Eşidip ululaň gyz söýýänini»	25
«Ownukly-irili dürli garşylyk»	25
Düýs.....	26
Güýz gelse	27
«Gezdim özge illeň duzuny iýip»	28
Oba hekaýaty.....	29
Ganatly möwsüm	39
Hat.....	39
«Arkaňda goşalta, elde awtomat».....	40
«Türgenleşik».....	41
«Esger ädimleri geldi kenara»	42
Gul bolsa gerek	43

«Laýma bilen gezip ýördüm»	44
Esgerler obada	45
Neman	45
«Gije geldi gara kerwenin idip»	46
Haýal uçýar samolýot	47
«Hany seret, öz ogluňa çynlakaý»	48
Ganatlylar (<i>poema</i>)	49
Deňiz pursatlary	59
Deňiz görnüşi	59
«Gelin aýlanyp ýör deňiz boýunda»	59
«Gezip ýörüs kenar bilen goşulsyp»	60
Ahwalat	61
«Ýüzüp gelyär biziň münen gämimiz»	62
«Otyrys kenarda deňze syn edip»	63
«Ýör, ýoluňa ugradaýyn men seni»	64
«Münüp gök otlyny, hoşlaşyp gitdiň»	64
«Bagtly pursatdan galyp uzakda»	65
«Baý, kyn boldy iki güni geçirmek»	66
SÖÝGI PURSATLARY	67
Göröglynyň mekanynda	68
«Aýlanyp ýör Gyrat torç edip ýazy»	68
«Adaty ýer, al-asmanam adaty»	69
«Ilkinji söýgim deý tämiz ak ýagys»	70
Köne Metjit	71
Pendim	72
Biziň obaň gojalary	74
Kakam hakynda goşgy	76
Inilerime duşsan	78
Nursoltan enäniň üç oğlan bardy	79
Meniň andy akgam	80
Meniň agalarym — esger ýigitler	83
Şinel	84
Ýazylmadyk hat	85
«Çölüm, seniň giňligiňe guwanýan»	86

«Goşgyma güýmenip otyrdym öýde»	87
Meniň dilim	88
Eneler	89
Pöwrize goşgulary	90
«Pysyrdasýar ýapraklary çynarlaň»	90
«Dag depesi. Pöwrizäniň bir çeti»	91
Ogullarym bilen tirkeşip	92
«Gijäň garaňkysyn yzyma düşrüp»	93
«Pöwrizede, orruk tomsuň bir günü»	93
Han perde	95
«Oglankam-a pökgä meňzeyärdi Gün»	96
«Görmegi oňarsaň gijäň gowlugyn»	97
Çagajyk	98
Durmuş	99
Säher	99
«Alys bir ýerleri küýseýär göwün»	100
«Gitmek ata-baba bar zadyn biri»	101
«Bulutlaryň ýüzi gök-dalak ýene»	102
Güýz	103
«Güýz indi ähli zat saralmak bilen»	104
«Güýz aýy. Gijara, ýandak ysly gol»	105
«Ýadymda şol zemin tukatdy»	105
Ýapraklar gacýar (<i>aýdym</i>)	106
Täze gelin	107
Keýwany	109
«Dekabr aýaklap barýar kem-kemden»	111
«Töwerekde şemal basga düşüp ýör»	112
«Toplap durnasyny külli türkmeniň»	113
«Her kim gary bir zat üçin halaýar»	114
«Ömür — wokzal, gelyänem bar, gidýänem»	115
Bentler	116
«Asman ýere ýakynlaşdy bu günem»	116
«Gitdi enem garrap-garrap bakyýa»	116
«Gämä mündüm, suw çaykandy öňümde»	116

«Tut hiňlenip otyr atyz içinde»	117
«Türkmeniň ýüregi — älemiň syry».....	117
«Bu ýeriň jahanda döräli bäri».....	117
Söýgi pursatlary	118
«Söýgi bir gün bir janana öwrülip»	118
«...Dasymyzda bardy»	118
«Ýaz geýip egnine elwan köýnegin»	120
Söýgi	121
«Seniň didelerňi»	122
«Gujak-gujak» oýny	123
«Ýigdekçekäm bir gelini söýdüm men».....	124
«Ine, ýene-de bir islegli pursat».....	125
«Şamy synlamagy oňat görýärin»	126
Ilkinji söýgüm	127
Maralýň	129
Gelinjigim-janbagazym	130
«Gelin öýkeledi şol gün ýaryndan»	132
«Aý barýar aýagnyň burnuna gözläp».....	133
Gadyr gijesi	134
«Ýeke galan günüm böwrümi diňläp»	136
«Ýaşap ýör bir gelin köp ýyldan bäri»	137
«Aý galkynyp peýda boldy ilerde»	138
«Seni görsem göwün örim giňeyär»	138
«Görme-görse geldi ol gyz ýene-de».....	139
«Şol gün men ukudan has ir oýandym»	140
«Söýgi galasynyň bendiwany men»	141
«...Ugratdym şol gezek ony öýlerne».....	142
Ýazgy depderimiň sahypalaryndan	143
Eý, Hindistan!	143
Meniň symrug guşum	144
Poeziýa	145
Çynarlar.....	146
Täşli Gurbanowy ýatlap	147
«Ak gämi dag bolup yza çekildi»	148

«...Kösiň baýyrynda, obadan çetde»	149
Dostuma hat	150
«Azaşdym bir gije çöl-beýewanda»	151
Asgabadyň alkymynda	152
«Goşgy ýazsam syýahatça öwrülýän»	153
Äýnekli ýylan hakynda hakykat	154
«Durmuş bu, darkaşam gurulýar munda»	156
«Çagalygny höwes etdi bir gumry»	157
Men adymy çalysjak	158
Gargynjaň aýal	160
«Söýýän zenanlar garra maýarlar»	161
«Ýeriň şary aýlanyp dur henizem»	162
«Ýazyň gelsi bu ýyl görülen gowluk däl»	163
«Gijara. Otyrys öýde ikiçäk»	164
«Gelin ýatyr ak düsege bulasyp»	165
«Perde açylanna boldy ençe ýyl»	166
«Söýdüm gözelleri güllere deňäp»	167
«Düýnki ýakyn göwün ýat bolup barýar»	168
Gara deňziň tolkunlaryň	169
Gara deňziň tolkumlaryň	169
Ýalta	171
«Bu ýerde ähli zat deňize meňzeş»	172
«Gursagna syganok deňziň hyjuwy»	172
«Deňiz boýy, gezim edilýän meýdan»	173
«Çekdim men deňizi»	174
«Gelin gelip cykaryndy kenarda»	175
«Çal bulutlar depämizde gernisip»	176
«Deňiz gelin görse gozgalaň tapýar»	176
«Deňze gelenleriň ýüzi nurlanýar»	177
«Deňizi gujaklap, bagryma basýan»	178
Ýaltanyň saryja tomsy	179
Tolkunlar	180
Görnüş	180
Restoran gämi	181

«Ýelkenli gaýyklar deňze çykdylar»	183
«Deňziň boýy. Yssy günleriň biri»	184
Deňiz gijesi	185
«Höwes edip geldim bu sähere men»	186
«Ýene-de deňizi küýsedi göwün»	187
«Howada cyg ysy»	188
Ukusyz gije	189
Soňky gije.....	190
DÜÝNKI ÝAGAN AK ÝAGYŞLAR	191
Bu gün türkmen diýmek	192
Gelin şahyrlaryň sygryň okasam	194
Marçak	195
Gys.....	197
Gamçy	198
Ogullaryma.....	199
«Menem ýolda, özem esli ýyl bäri»	200
Goşgy ýazamda.....	202
«Gitdikçe sowaýar ýene-de howa»	203
«Hasrat çekip ýörme, durmuşdan nalap»	204
Murgabmyz mähriban derýamyz biziň	205
«Arzuwlarym meni günme goýanok»	208
«Dostum, wagtal-wagtal duşup duraly»	209
«Barýardym ir bilen köçeden geçip»	210
«Göroglynyň öýlenşine» ýanamahen	211
«Asmanyň etegi agardy kem-kem»	214
Hüýrbibi.....	215
«Ýaşap ýörün geçen asyrdan bäri»	216
Durnalar barýar	217
«Taryh» goşgular toplumy.....	218
«Ýumrulan galalar, ýeten döwranlar»	218
«Töweregme aýlap gadym galany»	220
«Agzalalyk aňkasyny asyrdy»	221
Gün Taňry sygynma	222
Gökböri	223

Hunlar baryar	225
Sak aýdymy.....	226
Hyýalda zaratuştra bilen söhbet	227
Sarylar.....	228
Muhammetgylyç Serdar.....	229
Aganazar hakynda ballada	230
Dilekau	232
«Sürgün heňleri» goşgular toplumy	234
Dökdüler türkmeni	234
«Watan yzymyzdan seredip galdy».....	235
Sürgünde.....	236
«Kreml. Stalin küýlenip otyr»	238
«Gamçysyn bulaýlap Şadmanow gelyär»	239
Göresim gelyär	240
«Hazar tomsy» goşgular toplumy	242
«Deňiz ýaka şäher».....	242
«Ir säher bilen Gün dogandan başlap»	243
«Gyzjagazy alyp geldi bir gelin»	244
«Gyzylsuwda synladym bu pursady»	245
Ýabany peri.....	246
«Yssy ýene hemmäh göznüň önünde»	249
«Gün dogansoň dünýä giňedi ýene».....	250
«Hany saňa salyhatly tolkunlar»	251
«Çolaryp ummanyň ala meýdany»	252
«Gelin ýatyr ak çägede serilip».....	253
«Gelinlere meňzeşlik bar ummanda»	254
«Otyr meniň jaýym deňziň boýunda»	255
«Kenarda ýaşasaň umman seniňki»	255
«Ýatyr gelin ýassygymy bölüşip»	256
«Gelin gaýdyp geldi deňiz boýundan»	257
«Deňiz tolkunlary sarmanaklaşyp»	258
«Gün bilen deňiz goşdy bu günem»	260
«Gör-ä, onuň ýene owsunyp durşun»	261
«Deňiz hakda ýene ýazman bilemok»	262

Awaza	263
Ýakyn, alys Moskwa	264
Garly Moskwa.....	264
Gar.....	265
Moskwa derýasynyň köpürsinin üstünde	266
Garly tokaý	267
Şemal	268
«Syryljyrap ýagyp dur gar henizem»	270
«Moskwanyň jadysyna berilip»	271
Garly meýdan	272
Kazak aýdymlyry	273
Kazak biz	273
Kazak ýöris aýdymy.....	274
Ýaýyk akýar ýaýkanyp	275
Garmon	277
Ol ilin	278
Merýem ene.....	279
«Gözümiň önünde üýtgedi dünýä»	280
«Rus obasy. Küregenläp ýagýar gar».....	281
Ýene-de men Moskwada	282
«Litwa» goşgular toplumy	284
«Ýsnyşdym Litwanyň asmany bilen»	284
«Bugaryp dur Alitusyň tokaýy»	285
«Gijän bir mahaly men postda durun»	286
«Ýadymda-Baltikaň gije kenary»	287
«Deňziň yssy bilen ysnyşan döwri»	288
«Bir mahallar unudylan düýş ýaly».....	289
«Çaýkanyp kenardan bölündi gämi»	290
«Gezip ýördi bir gyz deňiz boýunda»	291
«Sag bol, tokaý, seniň barlygyň üçin»	292
«Gije ümsümliginiň boluna duşdum»	293
«Ykbal ýene Neman boýna getirdi»	294
Bir bar eken	295
Gowy pişik.....	295

Hekaýat.....	296
Gezelenje gelen aý.....	297
Köşek	298
«A» ýazýan	299
Eziziň pökgüsi.....	301
Bagt	302
Enemiň äýnegi.....	303
Hor syçan	304
Beýik men	305
Orazgeldiň güjügi	306
Şol bir gezek.....	308
KYSSA BILEN ÝAZYLAN GOŞGULAR.....	309
Suratlar	310
How enäniň bagty	312
Tüýdük	313
Gulpak	315
Ikiçäk	317
Gün bilen deňiz.....	318
Gaytarma	321
Ejiziň.....	327
Bilezik	330
Deňiz notalary.....	332
Täjigül gelneje	339
Zenan kespli umman	344
Tolkunlar bilen gosulysyp	346
Suw perisi.....	350
Urşa giden adam	354
Hudaýguly ahun hem Semet milise.....	357
Gyranly babanyň erikleri we ýenekiler.....	359
Pobit daýy	365
Zenan bagty	371
Üç ömre uzan yza	375
Nama.....	383
Landysyň ysy	386

Şahyr.....	389
Ot peresi	391
Ýakow Akim	395
Çal kardinal bilen duşuşyk	402
Gül ysyndan serhoş bolan Ştefan	407
Režisýor Anatoliý Efros	409
Samolýotda	414
Ilkinji gar	416
ÝAGŞYLYKDAN ÄTLÄP BILMEÝÄN ŞAHYR	421
AWTOR HAKYNDA KELAM AGYZ	437

AGAGELDI ALLANAZAROW

OKASYM GELÝÄN GOŞGULAR

Redaktory B. Orazdurdyýewa, N. Egenowa

Dizaýn D. Seýitgulyýew

Ýygnamaga berildi 19.08.2005.

Çap etmäge rugsat edildi 10.11.2006. Ofset kagyzy.

Formaty 60/84 1/16. Çap listi 28.

«Hatdat» hususy çaphanasy. Magtymguly saýoly 198. A